

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

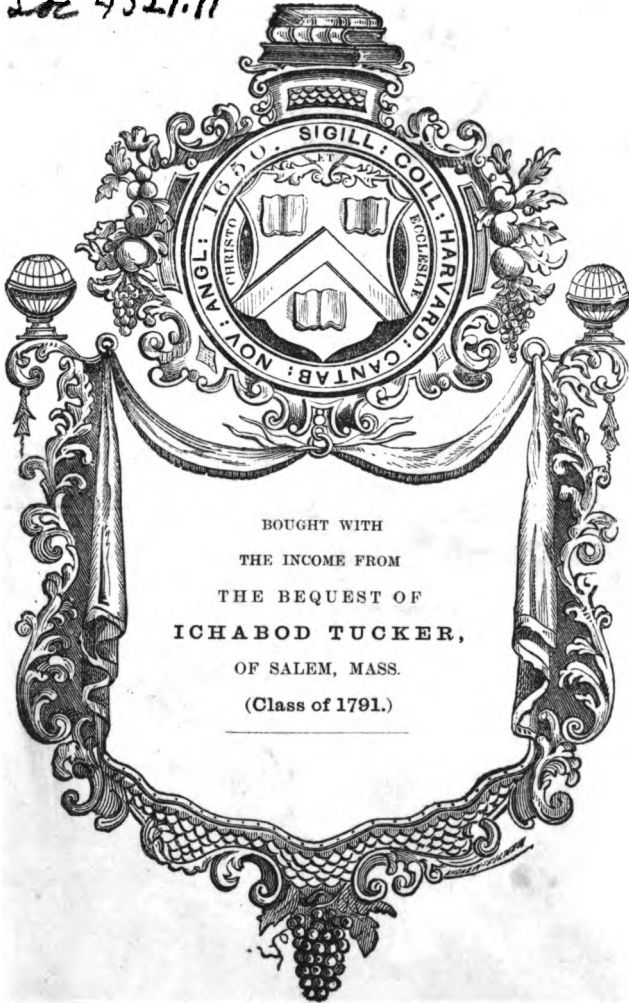
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

L Soc 4321.11

BOUGHT WITH
THE INCOME FROM
THE BEQUEST OF
ICHABOD TUCKER,
OF SALEM, MASS.
(Class of 1791.)

SVENSKA
AKADEMIENS
HANDLINGAR

IFRÅN ÅR 1796.

TJUGONDEFEMTE DELEN.

STOCKHOLM, 1852.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

L. Soc 4321.11

Harvard College Library
May 31, 1912
Tucker fund

INNEHÅLL.

Handlingar rörande Akademiens Högtidsdag den 20 Dec. 1849.	
Tal af Akademiens Direktör, Herr Elias Fries . . . sid.	1.
Inträdestal af Herr Johan Erik Rydqvist . . . . »	9.
Improviseradtt föredrag af Akademiens Direktör, Herr Elias Fries . . . . . »	44.
Augusti Tidehvarf. Skaldestycke af Herr Pehr Ham- pus Scherini . . . . . »	51.
Minne af Carl Michael Bellman, författadt af Herr Johan David Valerius . . . . . »	76.
Minne öfver densamme, författadt af Herr P. D. A. Atterbom . . . . . »	89.
Inträdestal af Herr Bernhard Elis Malmström . . . »	297.
Svar af Akademiens Direktör, Herr Anders Abraham Grafström . . . . . »	375.
Handlingar rörande Akademiens Högtidsdag den 20 Dec. 1850 . . . . . »	385.
Tal och kungörelser af Akademiens Direktör, Herr And. Abr. Grafström . . . . . »	387.
Minne af Riksrådet Grefve Gustaf Fredrik v. Rosen, författadt af Frih. Bernh. v. Beskow . . . . . »	397.
Namn-förteckning öfver författare, hvilkas arbeten an- tingen i Handlingarna äro införda, eller af Akade- mien blifvit belönta . . . . . »	433.

Förteckning öfver författare, hvilka erhållit det Lund- bladiska priset	sid. 454.
Förteckning öfver författare, hvilka erhållit det Kong- liga priset	» 455.
Förteckning öfver de af Svenska Akademien preglade minnespenningar	» 457.
Förteckning öfver Svenska Akademiens ledamöter	» 460.

HANDLINGAR

RÖRANDE

SVENSKA AKADEMIENS

HÖGTIDSDAG

Den 20 December 1849.

Den 20 December 1849, Svenska Akademiens Högtidsdag, hade Akademien, på stora Börs-salen, offentlig sammankomst, hvilken DD. MM. Konungen, Drottningen, Enke-Drottningen, DD. KK. HH. Kronprinsen, Hertigarne af Upland, Östergötland och Dalarne, samt den Kongl. Prinsessan täcktes å den vanliga lektaren öfvervara.

Akademiens Direktör, Professoren, Riddaren af Kongl. Nordstjerne-Orden och af Kongl. Danska Dannebrog-Orden, Magister ELLAS FRIES, öppnade sammankomsten med följande

TAL:

Den höge Stiftaren af detta samfund böd helga denna dag, GUSTAF ADOLF den Stores födelse-timma, till en minnesfest åt Sveriges anor och åt vården af fosterlandets dyrbaraste arf. Ett folks dyraste arf är tvifvelsutan dess språk, villkoret för dess sjelfbestånd, mätaren på dess bildning, medlet för

Sv. Akad. Handl. fr. 1796. Del. 25.

1

all högre utveckling: ett lands anor omfatta allt hvad detsamma fostrat ypperst, vare sig i hjelte-
dat eller tankeforskning. Ty i allt stort och skönt,
äfvén i de mest skilda verkningskretsar, är snillet
den gemensamma, lifvande anden; hvarje väldig
bedrift, hvarje ny bana, bruten inom forskningens
verld, är fostrad af skaldeingifvelsens siarblick.
Själsodlingens framsteg, tankens och forskningens
segrar, utgöra icke blott den inre egentliga kärnan
i vårt släktes häfder, de sammanfatta tillika alla
häfkræfter till mensklighetens högre framskridande.
Men äfvén det mäktigaste snille betyder utan stöd
föga; den enskilte gäller för sig intet, utan endast
som en länk i en oändlig kedja. Ingen dödlig
kan bjuda lagar för en högre verldsordning, endast
fortskynda dess utveckling i den mån han inträder
i dess tjenst. Allt ändligt, som vill sätta sitt jag
som det oändligas medelpunkt, äfvén om det med
Napoleoniska bragder förvånar en samtid, är endast
en bländande meteor; det snille, som vill lösslita
sig ur tingens högre ordning, förmörkas såsom
en fallen engel. Derigenom har mycket i sin art
snillrikt i tanke, storartadt i handling, endast
verkat förstörande och spårlöst försvunnit, då själv-
försakelsens ofta obemärkta utsäde burit välsignel-
serik frukt intill sednaste efterverld, medan häf-
derna förgätit många af vårt släktes störste väl-
görare. Snillets apoteos, synnerligen i dess afarter

och förvillelser, är ett olycksbådande affall ifrån det heligas välde, i hvars tjenst det sanna snillet alltid måste inträda. Snillet skapelser uppskattas efter inuehällets sanning, formens öfverensstämmelse med allmänt gilltiga förnuftslagar, ej efter sjelfsväldet och regellösheten i dess framträdande. Bildningsgåfvan måste, för att blifva mensklighetens sol, ej blott alstra ljus, utan tillika värme.

Denna sjelfförsakelse, detta underordnande af det enskilda under ett högre gemensamt, som i religion benämnes *Tro*, i sköna konsterna *Smak*, i vettenskaperna *Sanningskärlek*, innebär ingalunda upphäfvande af den enskiltes frihet eller qväfvande af de skilda anlagen; dessa äro tvertom medel för all högre utveckling. Äfven den renaste ton förblir för sig enformig; endast i förening med flera likstämda sammangjutes den som skön harmoni; den förklingar således icke, utan vinner endast högre styrka och behag. Så ock bildningsgåfvan; ju mera den delar med sig, desto mera återströmmar till densamma; ju närmare den sluter sig till det evigt rätta, desto mera stegras dess egen kraft och lyftning. Nämda sjelfförsakelse innebär således endast samverkan med den i vårt slägtes samvete — det vill säga, den i allas gemensamma bättre vetande — nedlagda känsla af det evigt rätta; ty endast genom mångas förening uppflammar sanningen till en låga, som sprider ljus och värme

till ännu ofödda slägten. Samma lag gäller för hela den yttre naturen; det utsäde, som faller på hälleberget eller bland törne, går förloradt. Så äfven i andans rike. Det sanna och sköna, som ej nedlägges uti eller vårdas utaf ädlare, likstämda sinnen, aftynar eller urartar, emedan endast bristerna och felen äro den enskiltes tillhörighet, men allt det högre gemensamma härflyter från högre makter. Tvifvelsutän är känslan och medvetandet häraf grunden till stiftande af alla samfund till själsodlingens utveckling, der sjelfviskheten med sina ensidigheter måste förlora sig i det högre, gemensamma målet, och den inneboende, ledande anden fortlevver, emedan nya, ungdomliga krafter inträda efter de röster, som förstummats. Och dessa samfunds bestämmelse är, i första rummet, att troget vårda de redan vunna skatterna, och sedan, i den mån krafterna medgifva, öka desamma; ty genom otidigt jagande efter stor och hastig vinst har mången, lik hasardspelaren, förlorat äfven det rika arfvet. Till benämning och verkningssätt hafva under tidernas skiften dessa samfund ofta vexlat; men nämde i mänskliga naturen grundade sanning, att endast samverkan skapar släktets framtid, har för alla varit gemensam; och i alla tider, äfven i de mörka och förvildade, då högre insigt fruktas eller föraktas, och då de således måst söka sig ett skygd i mysteriernas

dunkel, eller en fristad i klostrens celler, hafva dessa samfunds syfte varit att utvidga den andliga kulturens herravälde öfver den städse upproriska sjelfviskheten i menskligheten, eller, med andra ord, att göra det sanna och rätta till mensklighetens grundlag. Men de hafva affallit från denna sin sköna bestämmelse, då de för sig sökt eget pris genom smickraude af jordens mäktige, vare sig på samhällets höjder eller i dess dalar, förgätande sitt kall att städse hänvisa till de eviga urbilderna för allt sant och skönt. Så urartade den ädlare. Helleniska bildningen, sedan Sofisterna tillegnat sig blott dess yttre sken och hjälpmedel, för att gäcka det heliga och smickra samtidigt lägsta lidelser.

Menskliga kulturen är hela slägters gemensamma arfvedel; till sitt väsende är den således kosmopolitisk. De stränga vettenskaperna känna och erkänna därför ingen nationalitet. Men liksom i samhället icke gifves några abstrakta medborgare, utan en hvar, jemte detta högre gemensamma, tillika är något annat, såsom tillhörande någon viss samhällsklass, så gifves i verkligheten icke någon abstrakt mensklighet, som icke tillika tillhör något särskilt folk. Förbiseendet häraf har ledt till dessa förvillande läror, som, bländade af en abstrakt kosmopolitism, söka upphäfva all nationalitetsskillnad ibland folken och de ännu mer

naturnödvändiga organismerna inom samhället. Liksom den euskilte endast derigenom kan bidra till samhällets väl, att han för sig söker vinna allt högre och högre fullkomlighet och troget verkar i sitt kall; så kan ock ett folk endast blifva delaktigt af kulturens välsignelser och medverka till mensklighetens stora mål derigenom, att det utbildar sina egendomliga anlag, sitt språk, sitt inre nationalmedvetande till allt högre och högre klarhet och bestämdhet. Vittna icke våra häfder, att de störste af våra Konungar, som mest verkat för mensklighetens sak, tillika varit de mest Svenske, de, hvilkas hjertan samma pulsslag genomströmmat, som Svenska folkets? Det var den tredje GUSTAFS snilleblick, som först insåg, att under mångfalden af våra stiftelser för själsodlingens mera kosmopolitiska syfte, saknades just den, som sammangöt den med vår nationalitet: en vitter förening, till sin benämning och sitt syfte uteslutande *Svensk*, som just derigenom att den upptog bådas målsmän, bildade en föreningslänk emellan det nationella och kosmopolitiska i bildningen, utom hvilken den sednare framkallar endast några praktfulla parasiter, utan rot i det Svenska folkets innersta lif. Ehuru onekligen ett folk med ett utbildadt språk och samhälle redan med modersmjölken insuper en hel idéverld och vinner en begreppsmångfald, till hvilka vilden med sitt ofullkomliga språk ej

ens genom ansträngning förmår höja sig, må man ej förgäta, att detta endast är ett arf af våra fäders forskningar och att fortgående forskning är den slagruta, som upptäcker nya källådror till dess renande, fördolda skatter till dess ytterligare rikande. Det var derföre, som det konungsliga snillet vid detta samfunds stiftelse visserligen icke endast afsåg det sköna i form, utan tillika det djupa, innehållsdigra i dess väsende, hvilka han i sin nya skapelse till inbördes stöd ville förena, ej söndra, för att åt Fosterlandet bevara Svenska bildningsgåfvans alla skapelser. Och betänker man, för att nyttja den store Skaldens ord; att

Naturen gaf för skilda zoner

åt sederna sin färg, åt språken sina toner,

och att detta i ännu högre grad gäller om de skilda vettenskapliga anlagen, så inser en hvar lätt, att just utbildandet af hvarje folks framstående anlag är ett nödvändigt villkor för kulturens högsta fullkomlighet, liksom naturens skönhet bestämmes just af dess yppiga mångfald. Söderns folk, hela året om hvilande i en yppig naturs sköte, hafva sjelfva såsom en egenhet hos Nordens söner anmärkt deras förkärlek, både i forskning och sång, för den mot dem så karga naturen. Deraf detta lyriska vemod med praktfulla naturtaflor hos våra mest fosterländska skaldar; derföre möta ock i hvarje af naturvettenskapernas forsk-

ningsarter fosterländska namn, som först brutit den högre vettenskapliga banan, måhända just därför att man i Norden så ytterst kort tid får njuta naturens fullhet, men ock under denna korta tid får skåda densamma i midsommarsolens fulla glans och därför med odelad, lågande hängifvenhet söker trycka sig intill modrens hjerta — och sedan den långa vintern, då menskoanden ensam synes vaka, åt den i snö och is begrafna egnar ett aningsfullt begrundande, under trånande längtan efter dess nya uppståndelse-fest. Men han, som bar kronan bland samtidens naturforskare, han, som tillika stod främst som en urbild för Sveusk vetenskap — han är nu fallen ur vår krets; men så långt och så länge Europeisk kultur sprides, skall hans namn glänsa som en solitär bland Sveriges anor. Hans minne kommer nu att tolkas af den man, som inom detta samfund skall intaga hans rum.

Men Herr RYDQVIST är af sjukdom beklagligen hindrad, att i dag sjelf frambara denna minnesgård åt Friherre JACOB BERZELIUS. Genom talets uppläsning blir dock det hufvudsakligaste af stadgarnes föreskrift uppfyllt, och Akademien har erhållit sin Beskyddares nådiga tillåtelse, att efter fullgörande af denna pligt anse Herr RYDQVIST såsom i Akademien intagen.

Herr RYDQVISTS tal kommer nu att uppläsas.»

INTRÄDES-TAL

HÄLLET I

SVENSKA AKADEMIEN

den 20 December 1849

AF

HERR JOHAN ERIK RYDQUIST,

KONGL. VICE-BIBLIOTEKARIE, J. U. C.

Mine Herrar!

Vid foten af Omberg, ej långt från Vetterns strand, stod hyddan, der den fräjdstore man föddes, hvars åminnelse vi i dag begå. Det är sju årtionden sedan den dagen randades. Det var under ett lysande tidskifte för konst, vitterhet och vettenskap: en glanspunkt i vår odlings häfder, den ögat alltid med förnöjelse träffar, och hvilken liksom ofrivilligt fäster blicken, vid inträdet i ett Samfund, som från denna tidsålder räknar sitt upphof och så många af sina segrar. Dock är det icke om dess vittra idrotter, om diktens sköna under, som vi i dag skola tala. GUSTAFS stiftelse har äfven en annan bestämmelse, än den "glada vettenskapens" lekar. Hans fosterländska själ ålade detta Samfund till första pligt, att "upphöja äran och minnet", att tolka de store mäns lof, som gagnat och hedrat fäderneslandet. Och åt hvem skulle detta offer hellre egnas, än åt det berömdaste Svenska namn i våra dagar? Genom Svenska språkets uppodlande ville Stiftaren utvidga det Svenska namnets rykte i främmande land. Och af hvem har detta namn blifvit fördt längre, af hvem har det mer fräjdats, än af den, hvars skrifter

banat sig väg till odlingens alla hem i skilda verldsdelar, hvars tankar lefva på alla bildade tungomål? Det var ej ensamt åt hänförelsen af sångens och talets konst, som GUSTAF invigde sin nya stiftning: "kunskap, vitterhet, lärdom och smak," sällan förenade, såsom hans ord lyda, skulle i samdrägt stifta språkets lagar. Tänkaren, forskaren, vetenskapsmannen, liksom statsmannen, fick här plats vid skaldens och talarens sida. Vettenskapens, den stränga vettenskapens språk, i GUSTAFS dagar, bar sällan Svensk drägt, men Romersk. Den snillrike Konungens vackra tanke, att äfven åt vettenskapen eröfra hans hemlands ädla tungomål, och på samma gång stärka detta i vetandets klara och friska luftrymd, har först i vår samtid nått sin fullbordan, och det förnämligast genom den ovanlige man, åt hvars minne denna stund är helgad, och hvars förtjenst om Svenska språkets vettenskapliga utbildning väl är en ringa del af hans ära, men vore nog för en annans, — en förtjenst, af särskilt betydelse för detta samhälle, som också med dubbel rätt frambär uttrycken af sin förlust och sin saknad.

Vettenskapsmannen delar dock ej skaldens öde, att äga sitt rykte sammanväxt med modersmålets. Han kan, för att vinna erkännande och beundran, åt en främmande tunga lemna sin tankes bästa

skatter, sin forsknings ädlaste frukt; och om han åt det språk, som är hans hembygds, förtror de sanningar han funnit, det ljus han tändt, så står man, i hela odlings-kedjan omkring honom, vändande och villig att tillegna sig hans upptäckt, och att dermed öka det förråd af kunskap och vetande, som tiderna upphämtat från alla länder på jorden. Och man kan det; emedan i det vetenskapliga föredraget saken är allt, och formen egentligen i den mån af vikt, att den är ett klart och bestämdt uttryck af tanken, att den troget men varsamt följer hans gång, med styrka återgifver brännpunkterna af hans verksamhet; då deremot den vittra framställningen får taga formens hela allmakt i anspråk, skall följa tanken i hans bråddjup och höjd, bildningsgåfvan på hennes luftfärd, känslan i hennes skiftande rörelser, hjertat i dess klappande slag: skall, efter ämnets olika fordringar, i sin trolspegel samla hela en yttre verlds lockande mångfald, - alla en inre verlds nya skapelser; och skall i ordet fångsla styrkan och behaget, det ljufvaste och det högsta och det ädlaste, och allt det mellanliggande, som åt det sköna gifver sanningens enkla, af alla fritt erkända pregel, åt dikten förlämnar det tjusfullt bländande skenet af verklighetens träffade bild. Endast infödingen, och den som gjort hans språk till sitt

eget, kan derföre fullt känna och skatta ett vittert alster. Det är af detta skäl, som skalden kan vara utomlands okänd, men i sitt hemland älskad af alla; vettenskapsmannen åter mången gång i egna bygder obemärkt, men beundrad af verlden.

Äfven vettenskapen spridde sin välgörande värma öfver GUSTAFS tidevarf. De sista strålarne af ljus, från LINNÉS och IHRES ärofulla banor, nedfölla öfver GUSTAFS spira. Till hans dagar räknades ock MELANDERHJELM och CHAPMAN, BERGMAN och SCHEELE. Dessa namn voro på sin tid fräjdade, så långt deras vettenskap idkades, och några af dem äro det ännu. Ingen dock, utom LINNÉ, har af sin samtid blifvit så hyllad, och fått sitt rykte så fortplantadt till odlingens yttersta punkter på jordklotet, som den sällsynte man, hvaraf dragen skulle på denna dag återföras i hågkomsten. Men af en tillfällighet, som hvarken för talaren eller hans höga ämne är lycklig, står den förre, lika mycket genom arten som måttet af sin ringa gåfva, så fjerran som möjligt från det sednare. Att här mäta sina krafter, vore att förtvifla. Blott genom att glömma dem, och glömma mig sjelf, kan jag, utan att den skygga penseln skall falla mig ur handen, söka i några få drag teckna bilden af en man med så sällspord förtjenst, och dertill en förtjenst, från den vettenskapliga sidan, så utom

och öfver kretsen för mitt bedömande. Hvad jag dock ej kan glömma, är mina pligter mot Eder, mine Herrar, som förut så ofta tilldelat mig prof på uppmärksamhet och ynnest, och genom den sista stora utmärkelsen lika öfverraskat allmänheten och mig sjelf; mig som, utan att söka ryktet och utan att förtjena det, af omständigheterna länge dömd till en för verlden okänd möda, tillbaka-dragen inom ett sjelfvaldt, undanskymdt område för stilla forskning, med ett åt framtiden öfverlemnadt resultat, minst kunde vänta, att af Eder blifva uppsökt och kallad till en plats, så högt öfver min ställning och mina anspråk. Men denna lycka har ock sin börda, genom sitt ansvar och sitt missförhållande till sannolikheten att motsvara henne. Hon blandar glädjen med oro, stoltheten med sjelfpröfnings brydsamma stämning; och aldrig har egen underlägsenhet kunnat kännas mera, än invid det verldshistoriska minne, som det åligger mig att i dag söka återkalla.

I närheten af den hemlighetsfulle Vetterns oroliga bölja, och det vackra, nu af ångskepp besökta Motala, der mekaniken firar sina segrar: invid det skönt och rikt bevuxna Omberg, som öppnar en af de gladaste utsigter, föddes, i en landtlig nejd, JACOB BERZELIUS; genom sin fader befryndad med läroståndet, genom sina förfäder med kyrkan,

genom sin stamfader med det hädiga och kraftfulla slägte, som med egen hand odlar fädernejorden *). Långt ifrån ett lyckans skötbarn, smekt af hennes ynnest och hennes löften, snarare en af ödets missgynnade söner, åtnjöt han, i sin barnalder och bästa delen af sin ungdom, föga af timliga fördelar; föga till och med af föräldrars och anförwandters ömma vårdnad, af det husliga lifvets glädje, af barnets små fröjder i hemmets kära krets. Af alla dessa oskuldens leende bilder, som hos mången stiga fram i minnet med en egen förtrollning, hade han få eller inga att erinra sig, och det nekades honom, enligt hans egna ord, att "dela andras glädje vid tanken på barndomen." Tidigt förd ut i verlden, att på egen hand söka bröd och bildning, rönte han af sin omgifning oftare köld än välvilja, oftare motstånd än klemmande ömhet; och om man i det vänliga och deltagande sinne, som mötte oss hos mannen på ryktets höjd, på spetsen af sina öden, ej förmärkte

ett

---

*) Stamfader var bonden JÖNS HÅKANSSON, född år 1612. Sonen BENGTE, som var prest, tog namnet BERZELIUS, efter säteriet Bergsäter i Motala socken af Linköpings Stift. SAMUEL, förste Collega Scholæ i Linköping, son af Kyrkoherden i Rök och Heda JÖNS BERZELIUS, hade, i sitt äktenskap med ELISABET DOROTHEA SJÖSTEEN, sonen JÖNS JACOB, sedan Friherre BERZELIUS, som föddes på en släkten tillhörig gård i Väfersunda socken d. 20 Aug. 1779.

ett efterlemnadt spår af bitterhet från lyckans vidrighet eller ogunst, kunde man deremot vänta, att ynglingen, hos hvilken aningen om en stor bestämmelse föresväfvade, ej skulle genast finna sig uti missförhållandet mellan de jäsaude skapar-tankar, som arbetade i hans själ, och den ovänliga, tillbakasättande emottagning, som vederfors honom vid de första stegen på sjelfverksamhetens bana. Redan de första lärospånen omgäfvos af oblida skickelser, till en del måhända framkallade af denna retlighet, så vanlig hos en mäktig natur, länge en gåta för sig och andra, men oemotståndligt framdrifven af en okänd kraft, som verkar i det tysta och det dunkla. Det uppstod små missförstånd, som icke utan svårighet löstes: små obehag, icke utan inflytelse på den framtida vetenskapsmannen. Denne likväl, med en hel verld af vetande framför sig, i ett mörkt men lockande fjerran, kunde blott för ett ögonblick förstämmas af dessa i det hela icke betydliga motgångar, hvilka i sjelfva verket, under samma skepnad eller en annan, träffa de fleste, som inviga sig åt vetenskap eller konst, der möda och försakelse, om ej misskännande, utgöra den säkrast vunna skörden. Det är endast när de drabba en stor utmärkthet, som dessa händelser förtjena att antecknas: endast när

de inverka på ett stort snilles utveckling, som man åt efterverlden anförtror hyardagslivets hemligheter, hos andra gömda och glömda, som deras i skuggan förlorade namn.

De ägde också här sin betydelse, dessa livets små missöden, som mötte den unge BERZELIUS vid hans första inträde i världen. Dessa kroppens och själens mödor, dessa olikartade sysselsättningar, åt hvilka han öfverlemnade sig, halft af håg och halft af nöd, voro icke af egenskap att förlama stora naturgåfvor; men väl att, i en högt begåfvad själ, uppfordra de bästa krafterna till en ansträngning, som en gång skulle finna sin belöning. Gynnad af omständigheternas lyckliga sammanträffning, förd af vänliga ödens milda ledning, skulle den för stora värf danade anden kanske ej erhållit den härdighet och styrka, som dessa kräfde. Vi skulle kanske ej funnit denna aldrig svikande uthållighet, denna aldrig förtröttade flit, förutan hvilka, i de stränga vettenskaperna, sällan något stort uträttas: denna rådighet, denna säkerhet och skicklighet i de praktiska medlens användning, denna tillförsigt till egen kraft och eget arbete, som gör sig oberoende af tillfälligheten: detta friska, rastlösa, men lugna och välbetänkta framåtskridande, som man hos den store bortgångne lika aktar och beundrar.

Efter genomlupna år vid det högre lärosätet i hembygden, beträdde BERZELIUS den akademiska banan, vid högskolan i Upsala; under båda dessa tidpunkter meddelande åt andra de kunskaper, som han knappt hunnit sjelf förvärfva. En tid vacklande i val af lefnads-mål, i beslutet att inträda i kyrkans tjenst, der hans ärfda namn först hördes, eller att egna sig åt naturforskningen, dit hans håg riktades af en föga mer än omedveten dragnings-kraft, kunde han icke länge stanna villrådlig mellan en väg, anvisad af fränders föredöme eller intalan; och en, som öppnades honom af okända makter inom eget bröst; dessa vänliga skyddsandar, som ännu huldrikt omgifva oss, fastän vi icke med förfäderne gifva dem namn och dyrkan. Redan barnet, om än för öfrigt icke i sina villkor väl lottadt, erhöll, af sin fostrande omgifning, en väckelse för den yttre naturens åskådning och begrundning: dess öga öppnades för anblicken af en skapelse, ej blott stor och skön, men också, och just derföre, genomträngd af ordning i det minsta som det största, en verlds-lag, genomlöpande naturens alla riken, i tingens och varelsernas daning. Naturens lockelser fingo snart ett välde, som inkräktade på lekar och nöjen, äfven på läro-ämnen af annan art. Denna med makt framträngande riktning åt natur-vetteenskapen medförde, för tillfället,

sina olägenheter, och framställde ofta både barnet och ynglingen i en osäker dager för mången, som ej anade, hvad denna afgjorda kallelse innebar. Men det var ock på natur-forskningens fält, som de förste vännerna vunnos; genom en sällsam skickelse dock ej inom den särskilta kunskaps-gren, der han fann sitt yrke för lifvet. Den store ombildaren af vettenskapen blef i början främmande för den, som bäst kunnat leda den unge, råda den oerfarne, nu lemnad utan stöd; liksom för att blifva allt genom sig sjelf.

Emellertid hade samlaren redan blifvit forskare. Han ryckte sig från de första ynglinga-årens studium af blomsterverldens sköna alster och luftens bevingade slägte, för att vända sig åt degeln och retorten, hvilka snart blefvo hans förtrogna; belönande med tillfredsställande svar på djerfva frågor, med en lycklig lösning af sammansatta uppgifter. Och hvilken ofattlig rymd upplåter ej kemien! Kanske mer än någon vettenskap omfattar hon naturens hela område, syftar inåt och utåt i alla riktningar. De mest olikartade ämnen uppsökas, granskas och genomskådas i sina yttersta beståndsdelar och sin sammansättning: de hemligaste krafter framlockas, för att till sina verknin-gar utrönas och bestämmas: foreteelserna i ljus och värme, i färg och bild, i luftens och vattnets

riken, i bergets innandöme, i lefvande väsens bildning, äga alla lika rätt till kemistens undersökning, och vänta, för sin förklaring, på hans skarpa öga och hans säkra hand. Flodens svall och luftens tryckning, volkanens utbrott och jernets halt, blommans lukt och hennes läkande kraft, fruktens smak och näringsämne, regndroppen och helsovattnet, magneten, kristallen, — alla äro föremål för hans iakttagelse och pröfning. Landtmannen, slöjdidkaren, målaren, stanna, lika väl som läkaren och farmaceuten, i skuld hos kemisten, och bero, i mer eller mindre grad, af hans upptäckter. Han arbetar för nyttan och nöjet, för vettgirigheten och vinsten, för den lärde och för konstnären: ja, sjelfve guldmakaren, i sin drömda lycka eller genomtänkta flärd, har måst anlita kemien, för att framtrolla sina skenbilder.

Tidigt röjde sig anlagen hos den blifvande mästaren i analysen. Ännu vid en tid, då man mera emottager än meddelar, var BERZELIUS forskare på sjelfständig grund, och deltog i upptäckternas stora handling; än med utländske lärde i täflan, att bestämma den elektriska stapelns verkningar, än inbegripen i undersökning af helso-källorna i hans hembygd, der han omsider med konstens medel förde söderns varma källor till det kalla nordn. Innan Doktors-gradens tecken

prydde läkaren, hade kemisten uppdagat en ny metall. Men snart hinna vi ej följa den dristige upptäckaren på hans framgångsrika tåg, brytande, inom vettenskapens alla rymder, nya banor med nya utsigter; städse färdig icke blott att meddela världen hvad han sjelf funnit, men jemväl att teckna naturvettenskapernas hela gång framåt; lik XENOPHON och CESAR på en gång bedrifternas upphofsman och deras skildrare: med bättre lott än SOKRATES' store lärjunge, som gjort sig odödlig genom återtågets mästerskap. Naturforskningen i våra dagar känner blott eröfringen, och framgår segersäll, nästan glädjedrucken af sin underbara lycka.

Upptäckterna sjelfva kunna icke här blifva ämne för framställning. Redogörelsen för dem, så många och mångfaldiga, så vidt ingripande, och dertill så vida öfver talarens höfva, tillhöra ej heller denna krets, inför hvilken BERZELIUS sjelf aldrig talade i sin vettenskap.

Men äfven den deruti oinvidge blir hos BERZELIUS öfverraskad af stora drag, som ej uudfalla ens den flyktigaste iakttagelse. Jemväl dessa äro så många och så ovanliga i förening, att man står villrådig, hvilketdera som bör utmärkas: den vidtfamnande verksamheten eller det i enskiltheter outtröttliga nitet: den lyckliga siare-gåfvan eller

det ihärdiga verkställandet: den skarpa och fyndiga blicken eller den stora noggrannheten: herraväldet öfver tanken eller formen. Vid degeln och vigtskålen, retorten och skrifbordet var han den samme; alltid klar och lugn, med lika lätthet och omsorg i arbetet, hvilket han, störd af tillfälligheter, afbröt och återtog utan afbrott i sin tankekedja och utan minskning af sin spända uppmärksamhet. Han såg allt i stort; men var vida aflägsen från den oroliga skapelsedrift, som går erfarenheten i förväg, danar ett helt af villkorliga förutsättningar och godtyckliga sammanställningar, gör en lagstiftning för okända krafter. För honom, såsom för hvar siare i vettenskapen, hade aningen, gissningen ett välde, och kunde med blixstens ljus ögonblickligt öppna en utsigt in i framtiden. Men han hade sjelfbeherskning nog, att afvakta de praktiska rörens vittnesbörd och den stränga bevisningens utslag. Hans själ hade ingen böjelse för en forskning, som dvaldes i det obestämda. Han var ej vän af det dunkla, äfventyrliga, obevisade; icke ens af det rent spekulativa i allmänhet. Kännare må afgöra, om hans väg var den enda; men att hans ledde till målet, det veta vi alla. Hans mening, ofta hyllad, innan hon ännu hunnit att bekräftas af andras rön, blef stundom dragen i tvifvel eller af en och annan motsagd. Vi behöfva

icke här alltid uppsöka oädla bevekelsegrunder: en motsatt grundåsig, en lefvande öfvertygelse har säkert ofta utgjort driffjädern. Också: hvilken inom vetandets omätlighet tilltror sig att afgöra, när sanningens yttersta spets är träffad, när bottnen af vishetens brunn är med forskningens sänklod hunnen? BERZELIUS hade likväl, framför mången utmärkt man, den dubbla tillfredsställelsen, att i de flesta fall få sin mening på förhand erkänd, och att, i än flere, se henne på ett lysande sätt bestyrkt af en senare forsknings vitsord. Denna i sanning afundsvärda framgång måste till väsendtlig del tillskrifvas hans stora skärpa i analysen, hans utomordentliga noggrannhet i undersökningen, och hans lika sällsynta herravälde öfver de slutsatser, som de anställda rönen erbjödo. Man förstår detta, utan att förstå honom i det hela, utan att kunna följa honom i det enskilda. Äfven på andra vettenskapliga fält kan man dela hans farhåga för en obunden inbillningskrafts envælde, det spelande snillet's hugskott; och än mera för denna skimrande oreda, som ej sällan bär snillet's anspråk: detta qväljande töcken, som skall föreställa tänkarens djup.

Sjelf ställd i upptäckternas medelpunkt, på en gång den verksammaste deltagare i vettenskapens utbildning och tecknare af dess öden, blef BER-

ZELIUS ofta försatt i ett mer än granulaga läge, der domarens oväld kunde misstänkas; synnerligast i de fall, då hans eget tillgörande varit föremål för andras granskning, icke alltid den mildaste. Men också här träffades i allmänhet en lycklig medelväg; icke ljumhetens, liknöjdhetens, vacklandets; utan öfverlägsenhetens storartade medelväg, den prisvärda måtta, som är frukt af sinnets renhet och jemvigt, kunskapernas vidd, blickens klarhet och en oskrymtad sanningskärlek. I frågor, der han, efter mogen öfverläggning och ofta återtagen pröfning, stadgat sin öfvertygelse, tog han sin rätt fullt ut, och gjorde denna gällande i hela dess omfång; utan att dagtinga med tveksamheten, utan att blifva sig eller sina grundsatser otrogen. Han var här, såsom allestädes, en man. Men om han ock med stadig hand genomförde sin vilja och sina föresatser, der han hade full förlitan till åsigtens rättighet, var han deremot långt ifrån sjelfvisk i frågor, som voro ställda under framtidens dom, eller, om ej detta, ändå ej ernått en utredning, som i hans tanke var öfver jäf. Han var den förste att erkänna sitt misstag, när ett sådant uppdagats af honom eller någon annan; och han vidgick det utan omsvep och utan behagsjukans små undflykter; — ett vackert drag af blygsamhet och sjelfglömska hos en man på spetsen af sin

vettenskap. Det gällde, det är sant, oftast enskilt-heter, enstaka försök och rön. Det kan invändas, att en man i hans ställning hade lätt att vara ädelmodig, och kunde utan uppoffring afstå en likgiltighet, när han ändock var erkänd seger-vinnare för dagen. Men segraren äger icke alltid detta återhåll, och de stora suillena i vettenskapens värld äro icke mer än andra fritagna för det öfvermod, som en ovanlig lycka ofta ingifver. BERZELIUS hörde emellertid till de vackra undantagen. Han kände sitt värde, utan att derföre högt uppskatta sin förtjenst: han tänkte för stort om vettenskapen, för att tänka stort om sig sjelf; ehuruväl han, om någon, kunnat det. Och lika villigt som han biktade sina, egna irringar, lika benägen var han att erkänna andras värde; gynnande alla grenar af natur-vettenskapen, utan ensidig förkärlek för hans egen. Det var honom en sann glädje, att göra rättvisa åt förtjensten hos lärjungen eller medtäflaren; jemväl hos motståndaren, om han, från sin ståndpunkt, kunde godkänna dennes sträfvan. Att stödja och leda den gryende förmågan, var honom en kär pligt, och han tog en vacker hämd på det omilda öde, som i motsatt riktning uppträdde mot hans första mödor i vettenskapens tjenst. Mer än en af Europas ryktbarheter har BERZELIUS att tacka för sin utveckling, sitt namn och sin borgerliga ställning.

Med en anspråkslös uppskattning af egen verksamhet, liksom en välvillig behandling af andras, låter väl förena sig en allvarsam, stundom sträng, men rättvis och billig granskning. Den store redogöraren för naturforskningens framsteg var icke ett språkrör för dagens krönika i vettenskapen: han var berättare och domare i en person; företrädesvis på de kunskapsfält, han sjelf odlade med förkärlek. Ej allenast i de ryktbara Berättelser haa årligen afgaf, men äfvenledes i ett stort antal smärre afhandlingar och monografier, finner man granskaren, — alltid öppen för det nyas värde, men vaksam mot dess vådor: med glädje hänvisande på en ny vinst för sanningen, men utan förbehåll afslöjande en äfventyrlig förslagsmening, en svag bevisning eller en misstänkt slutsats. Hans pröfning var allvarlig men rättrådig, skarpsynt i sak utan skärpa i uttryck, öfverlägsen i insigt men icke i ton; alltid klar, bevisande, i bredd med, om ej öfver sitt ämne. Var detta sådant, att domarens behörighet deruti ej kunde på förhand anses lika gifven som i annat, uppträdde han stundom med en undfallenhet, *) vida aflägsen från

*) Ett exempel härpå är hans värdefulla afhandling *om Runamo och dess inskrift* (se Kongl. Vitterhets, Historie och Antiquitets-Akademiens Handlingar, Del. XIV s. 367—376), hvaruti den förmenta run-inskriften, som vunnit så stor namnkunnighet, förklaras såsom en geologisk företeelse,

den sjelfförtröstan och vågsamhet, som ej sällan utmärker både lärde och olärde. Man kan lyckönska vettenskapen till den vinning, som skördats af hans storartade forskning och hans genomträngande pröfnings-gåfva; men ock af hans hejd i slutföljder och deras tillämpning, hans lugn i motgången och hans måtta i segern.

Samma lynne, som förråder sig i hans allmänna vettenskapliga åskådningssätt, utmärker hans föredrag. Han är framför allt praktisk. Hans framställning är kort, enkel och på saken. Men den är, ej mindre i sin helhet än sina delar, väl genomtänkt, väl beräknad. Han är öfverallt ordnande, öfverallt mogen och bestämd, bindande i bevisning; utan minsta böjelse att göra det oväntade hemlighetsfullt, det invecklade gåtlikt. Det är en ton af mandom och flärdlöshet, som genomgår det hela. Man finner all den egentlighet och noggrannhet, som ett vettenskapligt föredrag kräfver. Han uppbär sitt ämne, utan att synas känna dess börda: hvad som fordrat djup forskning, ihållande tanke-ansträngning, förekommer oss lätt och inbjudande. Ytans finhet och rundning, stilens lyftning och behag, af underordnad värde på vissa fält af det vettenskapliga området, vore knappast

---

— en åsigt, som vunnit ytterligare stöd af Prof. NILSSONS sedan anställda undersökning (se Del. XVI, 367—372).

möjliga att tillegna sig i en kunskaps-art, som ej kan undvara en mängd konstord och öfverenskomna beteckningar, utan liflighet för inbillningen, utan intryck på känslan, utan tjusning för örat. Det är icke heller detta, man här bereder sig på att erhålla. Men af en verksamhet, så fjettrad vid yttre handläggning, mödosamma och uthållande iakttagelser, sorgfällig granskning, hårfina beräkningar, vore man långt ifrån att vänta den lättbet i öfversigt, den fattlighet, ledighet och friskhet i uttryck, som hos BERZELIUS städse är att finna; och detta under en rastlös alstring, en samtidig uppteckning och en fortgående redovisning för det öfverväldiga tal af nya rön och upptäckter, som han meddelade åt den lärda världen. Genom alla dessa skrifsättets egenskaper, vid all framställning af vikt, men här af en grundväsendtlig, fick hans språk ett särskilt värde, såsom på en gång innehållsrikt, uttrycksfullt, otvetydigt för forskaren, och tillgängligt, njutbart för en hvar. Dessa förtjenster, denna makt öfver ett för stilen otacksamt ämne, hvartill med skäl kan läggas det lyckade försöket att göra vettenskapens språk inhemskt i våra bygder, skulle ensamt kunnat rättvisa Edert val, mine Herrar; hade icke ett med odlingens segrar införlifvadt namn och ett öfver världen flygande rykte inneburit ännu en rätt till säte

och stämma i ett samfund, invigt åt äran och minnet.

BERZELIUS tog sitt inträde i Eder krets med ett Tal öfver Erkebiskop CARL VON ROSENSTEIN. Han gjorde det med all den anspråkslöshet, som tillhörde hans personlighet: med en blygsamhet, vida skild från den sjelfbehagliga, som menar endast hälften af hvad hon uttalar, och tänder sina offer endast i den afsigt, att dess rökverk skall återföra sitt doft på offraren. Han stod redan på den höga planen af ett verldsrykte. Med tveksamhet beträdde han dock trappan till ett tempel, der en annan gudom dyrkades än den, åt hvilken han eguat sin lefnads bästa krafter och sin själs fullhet. En sanningens tempeltjenare, kallades han till skönhetens. Dock anade han rätt, att bland gudamakterna uti idéernas himmel ej gifves en täfling om företräde, och att, då den enas dyrkare frambära sin hyllningsgård åt den andras, det icke är för att vinna affällingar, men för att få sin egen tankebild erkänd på främmande område. Så betraktade han ock sitt inkallande i det vittra samhället, der han ställde sig som naturforskningens målsman. Utan att eftersträfvat ett främmande värde, utan att mer än eljest smycka sig med talets prydnader, skildrade han, med lätt och säker hand, dragen af sin företrädare, hvars verksamhet var

från hans egen skild genom hela sin art och syftning. Men han afgaf ock en bekännelse om sin åsigt af det vettenskapliga föredraget, der han ställde främst "klarhet och sanning", — ord, som innehålla tänkespråket för hans lefnads-vishet och hans utövande af skriftställarens stora kall. Han uppförde en skiljemur mellan "det blott sannolika" och "det fullkomligt sanna". Också var han sjelf mästare att skilja verklighet från föreställning, utredd sanning från dess sken. På denna åtskillnad hvilar ändå slutligen allt vetande, — och förvexlingen har man att skylla för alla de dimmor, som hvila öfver kunskapens källa. Den, som är van att bygga en luftig hypotes på en annan, till dess att ett Babels-torn reser sig i höjden, utan antydning ens, att det är i gissningens rymder han timrar sitt trollslott: denne skattar icke högt den ädla samvetsgrannhet, som ej gifver mer än hon äger, och som nämner allt vid dess rätta namn. Men dess mer skattas hon af den, som sätter högre en enda stor sanning, än en oändlighet af hälf-sanuingar och inbillningar, om än utstyrda med alla de praktens retelser, som snillet vet att kasta kring sin tjusande bildning.

En man, som BERZELIUS, med hans anseende och egenskaper, var öfverallt uppsökt, i de lärdes och vittres gillen, i medborgerliga förtroenden, i

offentliga värf. Allestädes skyndade man att till-
egna sig honom; icke blott för att vinna glansen
af hans namn, men för att taga i anspråk hans
ljusa omdöme, hans mogna förstånd och lugna
pröfning. Öfverallt var han i jemnhöjd med göro-
målen, och bryddes hvarken af arbetets mångfald
eller pligternas tyngd. Han tog vara på tiden;
derföre var han aldrig utan tid. Han skådade i
stort och med den största klarhet; derföre be-
herrskade han ämnet, hurudant det var. Man be-
undrade honom såsom ledare af en öfverläggning;
ty han såg med ens det rätta, och kom straxt
till saken, huru denna än blifvit insvept i moln
eller invecklad i tankeklyfningens spindeltrådar.
Han träffade ofta med blixstens snabbhet, utan att
blända med skenets glans. Hans säkra blick för-
nekade sig ej ens vid bedömandet af skönhetens
och smakens alster, hvilka kunde synas främmande
för hans öfver den stränga analysen sväfvande
ande, men som ägde en viss frändskap i snillets
ideala åskådning af tingen, — ideal alltid genom
utsigternas storhet och blickens ljungeld. Men huru
mycket han ock åt aflägsnare föremål bortskänkte
af sin tid och sin arbetskraft, var han dock alltid
den samme för sin mest älskade sysselsättning, —
natur-vettenskapen. Utan att frestas af statens höj-
der,

der, och utan att, såsom mången, i en främmande verkningskrets vilseledas från sitt stora mål, blef han sitt kall trogen intill lifvets sista gräns. *) Dess varmare var hans nitälskan för alla föremål, som lågo hans egen bana nära; och bland allmänna stiftelser är det mer än en, som tackar honom för sin grundläggning eller utbildning; liksom mångt enskilt företag, främjadt af hans välvilliga förord, redan deruti räknade sin halfva framgång. Bland kära ämnen för hans åhåga var jemväl, att åt natur-vetenskaperna eröfra en plats i den offentliga undervisningen för allmän medborgerlig bildning, såsom de redan äga en i den lärda daningen. Liksom tvillingfödd med denne tanke var en annan, — att få den vid Högskolan förlagda undervisning i läkare-konsten flyttad till Hufvudstaden. Man må dela hans mening eller icke, — hvad ingen kan misskänna, är det lefvande nitet och denna stora blick, som i allt, inom gränsen för dess

---

*) Bland högre embetsmänna-platser, som blefvo BERZELIUS erbjudna, var President-stolen i Bergs-Kollegium, den han likväl undanbad sig, liksom alla embets-titlar af högre grad än hans verkliga. Sedan han år 1832 tagit afsked från den 1807 emottagna Professionen vid det sedermera så kallade Carolinska Institutet, återstod honom blott Sekreterare-platsen vid Vettenskaps-Akademien, den han alltid hade kärast, och som han först med döden öfvergif.

forskning, såg ett sammanhang; och ingen skall neka sitt bifall till det efterdömliga sätt, att söka äfven sina käraste syftens ernående endast på öfvertygelsens väg, med bevisningens ädla vapen. Fann han ej alltid sin åsigt biträdd af tänkesättet för dagen, så kunde han likväl med hög tillfredsställelse nedblicka öfver sin ärofulla, af så många framgångar lysande bana, på hvilken det lyckats honom att åt natur-vetenskaperna förvärfva ett anseende i det allmänna, som de i hans fädernesland förut icke ägt, ens i LINNÉS minnesrika dagar. Man kan med en varm känsla af rättvisa och tacksamhet omfatta förtjensten hos mången utmärkt samtida, som, inom vår fosterbygd, med BERZELIUS delat mödan och framgången att tyda naturens gåtor, granska hennes lagar, ordna hennes gåfvors mängd: de skola dock säkert alla i förening vittna, att det var han, som var deras föresyn: att det var han, som återvann LINNÉS verldsrykte: han, som åt det aflägsna Norden för andra gången skänkte rösträtt i vetenskapens stora frågor för dagen och för framtiden. Vid inträdet i den byggnad, som natur-vetenskapen invigt till sitt tempel, och då man, med vettgirighetens och välbehagets blandade känslor, fägnas af de beundransvärda skatterna ur naturens riken, der de, i vexlande skönhet och egenhet, ordnats till ett helt, för den

olärde åskådaren af samma njutning som af värde för forskaren: då man öfverskådar denna rikdom, denna mångfald, detta urval, skall man med stolt-het och erkänsla ihågkomma *honom*, som var den ledande tanken, det lifgifvande snillet, den främste i templets helgedom. Man skall ock med saknad föra sig i minnet, att det var i denna bostad, som hans ädla lif släcktes, sedan han der tillbragt sina ärorikaste dagar.

Ärorika voro de ur mer än en synpunkt: genom den lyckade eröfringen på vettenskapens fält och alla de seger-tecken, hvilka omgäfvö den af honom högt burna sanningens fana: genom en lika rättvis som högstämd och sammanstämmande hyllning från hans samtida, på samhällets höjder och vettenskapens. Från främmande land kommo i stort antal lärjungar till den store mästaren i Norden, för att af honom undfå mästarbrevet. Från alla delar af vår verldsdel, och från hinsidan om verldshafvet, kommo budskap från de lärdes kretsar, hvilka alla ville räkna honom för sin, och offra åt hans rykte, om de ej kunde särskilt för sig vinna något af hans snille. Vettenskapens frågor blefvo hänskjutna till hans afgörande, främmande lärostolar tillsattes på hans förord, och hans resor utomlands voro ett fortsatt högtids-tåg. Åt ett af månens fält och en ständigt grönskande växt från

den södra hemisferen gaf man hans namn; medan konstnären formade hans bild, och sände den till vedermäle af sin aktning. *) Han såg sin bröstbild preglad på skådepenningen af en metall, som han sjelf upptäckt. **) Hans skrifter flögo, på många och skiftande tungomål, kring verlden. Från thronerna tilldelades alla de äretecken, som kunna pryda en vettenskapens idkare; ***) men vid anblicken af den tindrande stjernbimmeln på hans bröst visste en hvar, att denna ära var vunnen med förtjenstens rätt och ej med lyckans: att det var en hyddans son, som lika anspråkslöst och

---

*) Bland främmande konstnärer må nämnas den berömde bildhuggaren DAVID i Paris, som år 1835 öfversände den af honom i marmor huggna kolossala bröstbild af BERZELIUS, till föräring åt dennes trolofvade, — en gåfva, sedermera af Enkefru Friherrinnan BERZELIUS öfverlemnad till Carolinska Institutet. Af inhemska konstverk, som förevigat dragen af den store vettenskapsmannen, är det en angenäm pligt att utmärka ett porträtt i olja af SÖDERMARK, en bröstbild och en medaljong af QVARNSTRÖM.

**) Öfver-Bergs-Rådet ZINKEN i Harz lät slå denne medalj af metallen Selenium, som BERZELIUS upptäckt. -

***) Jemte Nordstjernen och Wasa Ordens Stora kors, bar BERZELIUS Storkorsen af Ryska S:t. Stanislai, Danska Danebrogs och Norska S:t Olofs Orden, Officier-graden af Franska Heders Legionen, Kommendörs-tecknet af Sardinska S:t Mauriti- och Lazari Orden, Riddare-stjernen af Preussiska Röda Örnens Ordens andra klass och af Förtjenst-Orden för Vettenskap och Konst, Belgiska Leopolds Orden samt Hanoverska Guelfer Orden.

värdigt uppbar en storhet, som han aldrig eftersträfvat, men som bördade honom till sig, på grund af en högre arfsrätt, liksom i trots af honom sjelf. Åt vettenskapen afstod han glansen häraf, och glädde sig, på dess räkning, åt en utmärkelse, som dess tolk vederfors. Djupt i sitt hjerta bevarade han likväl den ynnest, som tillföll honom från hans hemlands älskade Konungahus, hvars Stamfader och Efterträdare täflande förbehöll sig, att främst i ordningen hedra honom med förtroendets, tillgifvenhetens och utmärkelsernas förenade gärder; och då CARL JOHAN, som en gång ställde arfvingen af Nordens konunga-kronor bland lärjungarne hos den fräjdade siaren, på dennes bröllopsdag, efter vigsel-akten, lät öfverlemna honom Friherre-brevet, skedde det på ett sätt, hvars granulagenhet höjde förlänningens värde. Svenska folket utkräfdde ock, genom sina valda ombud vid Riksmötet, sin rätt till den redan lagerhöljde veteranen i lärdomens tjänst, då det tilldelade honom ett årligt anslag af statsmedlen, i egenskap af national-belöning, hvilken öfvergått till lifgeding åt Den, som är ensam arfvinge af hans namn. Han hade på förhand i rikt mått vedergällt denna hågkomst från det allmännas sida, genom all den heder och allt det gagn, han beredt under sin storartade verksamhet och sina nyttiga mödor, dem

han städse förbehöll åt sitt fädernesland, under afböjande af utländingens lockande anbud. Han gäldade den åter för andra gången, genom öfverlåtande af sina vettenskapliga samlingar åt det lärda Samfund, som i honom ägde och förlorade så mycket, och derföre med sonlig känsla begagnat sin sköna företrädes-rätt, att inbjuda fäderneslandet till uppresande af en minnesstod åt en af de störste bland dess söner.

En ovanlig man i tankens verld är det icke alltid i det enskilda lifvet. BERZELIUS var det, icke genom sättets nyhet eller öfverraskning; endast genom de personliga egenskapernas inre värde. Ingen var mer än han enkel, flärdlös, rättfram. Han hade en uppriktighet och en oförställd välmening, som, äfven då hon bland förtrogna vänner klädde sig i skämtets drägt, lätt var igenkänd, — en välvilja, som snarare öfverskred sin gräns, än höll sig tillbaka: som stundom alstrade, i afseende på menniskor, en lättrogenhet, för hvilken han så väl visste att bevara sig, då det gällde saker och satsar. Mot den obekante var han städse den uppmärksamme, förbindlige mannen, som skulle kallats verldsman, om det minsta af beräknad aktsamhet eller öfverlagd vänlighet tillhört hans väsen. Med all sin öppenhjertighet ägde han sig ändå nästan i hvart ögonblick. Sinnets öfverilning

var hos honom sällsynt, och endast hos andra kände han dessa tankens irrfärder, dessa känslans fortsatta hänförelser, som i de stränga vettenskaperna och det praktiska lifvet medföra så stora vådor. Förståndet var bland alla förmögenheter den herrskande; men ett stort, skarpt, klart, vidtfamnande förstånd. Vanligen fann man honom vid det bästa lynne, öppen och upprymd; om det icke var i den välbekanta verkstad, der han med vettenskapens sinnrika medel uppfordrade naturen till bekännelser. Der stod han tyst och sluten, spanande på lösningen af de frågor, som han uppställt. Der var det ock, som han, vid trenne tillfällen, kom i fara för våldsamma utbrott af de naturkrafter, han frammanat, *) och hvilka liksom hämnades på uppdagaren af deras hemligheter. Eljest var han för en hvar tillgänglig, med sinnets hela jemvigt och lynnets hela friskhet. För den hårdige kroppen, som hyste en stark själ, syntes arbetet vara ett lekverk; men i sjelfva verket var det ett högt allvar, som ej kunde vinna sitt mål utan genom den klokaste indelning af

---

*) Första gången genom en explosion af knallguld, vid en undersökning af ammoniak; den andra vid utforskningen af egenskaperna hos metallen Selenium, hans egen upptäckt; den tredje vid en anställd pröfning af fosfors och svafvets föreningar. Handen, ögat, hjertat buro länge smärtande minnen af dessa tilldragelser.

tiden och den sorgfälligaste användning af hvarje stund, hvilken ej förunnades hvilan eller förströelsen. Han gick göromålen snarare i förväg, än han eftersatte dem. Dymedelst blef houom nästan det omöjliga möjligt. Man räknar knappt hans smärre vettenskapliga uppsatser och hans till hundratal växande bref om året, med utländske lärde; *) att ej nämna de talrika större arbeten, som man äger af hans hand, och som med allt från hans penna delade egenskapen, att vara grundade på den samvetsgrannaste pröfning och den allvarligaste betraktelse. Hos en sådan flitens jätte väntade man sig icke, hvad man dock fann, en frimodighet och meddelsamhet utan all stelhet och tyngd, utan något tecken till det kärfva och sträfva i sätt, som ofta bär allvarets färger, och i sjelfva verket ofta ofrivilligt åtföljer den ihärdiga mödan, den stränga, i sitt ämne försjunkna forskningen. Men än mera aflägsen var han från ylighetens fladder, och han hade intet af den lärda behagsjuka, som först och sist tänker på sig, nämner sig, dyrkar sig. Lugn, kraft och mandom uttalade sig i hela hans väsen, i hela hans hållning, som, utan att för konstnärn äga något bildskönt, var beherrskande

---

*) På sednare tiderna räknade han närmare 400 bref årligen, till främmande vettenskapsmän. Naturligtvis hade dessa skrivelser merendels ett lärdt ämne till innehåll.

genom det mogna, klara, harmoniska i uttrycket, och genom det öppna allvar, som satt på hans panna, äfven då löjet och skämtet spelade på läpparne, — ett leende, så kärt och välkommet för en hvar, som kände honom, hvars vänfasthet, hvars ädla, redbara och välvilliga sinne gjorde honom för hans omgifning lika oförgätlig, som han blifvit för det allmänna genom sin vettenskapliga storhet.

Och huru mycket mer var ej denna att högakta för den oegennyttan, som utmärkte henne. BERZELIUS hade länge tillhört främmande länder genom sina skrifter och genom emottagna ärebevisningar af alla slag, innan han ägde en enskilt ställning, som i någon mån motsvarade hans anseende i lärdomens värld; och det var på främmande tungomål, som lyckan tillförde honom sin första ynnest. *) Sjelf kände han icke hennes vägar: vettenskapens förkofran var hans enda tanke. För vettenskapen lefde han och verkade; och en hvar, som deråt egnade sig med allvar och utmärkelse, blef honom en vän, en gunstling, den han kunde förlåta mycket, för den trogna offer-tjensten vid sanningens altare. Välkomne voro

---

*) Synnerligast de Tyska bearbetningarna af BERZELIUS "Lärobok i Kemien" lemnade ett, för en Svensk vettenskapsman, mindre vanligt författare-arfvode.

honom alla, som, på skilda banor, vandrade åt hans mål, — detta mål, för hvilket han hade en hänförelse, som var hans enda. Det var honom derföre kärt, att se sig omgifven af dem, som hyste samma kärlek, lifvades af samma tanke. Mången, främmande för hans närmare omgifvelse, erinrar sig, med känslor af nöje och saknad, de minnesvärda aftnar, då BERZELIUS öppnade sitt hus för vettenskapens idkare och bildningens vänner, hvilka, i det de gjorde sin uppvaktning hos fursten i vettenskapens rike, kunde med välbehag lemna sig åt den fria men ädla stämningen och de vexlande samtalens rikdom, kunde njuta ögonblickets hela behag i en krets, der staten, lärdomen, bildningen, umgänget räknade sitt yppersta. Den, som här sett honom, glömmer honom icke. Än klarare, kärare står hans bild i hågkomsten hos de många, som till honom hade ett enskilt förhållande, i honom ägde en trofast vän, eller en skapare af deras lycka, eller en tyst hjälpare i behofvets stund. Huru skulle han icke då saknas af sina närmaste, af sina nyvunna fränder, af Henne, som han med de ljufvaste band tillhörde, *) och

---

*) BERZELIUS blef den 19 December 1835 förenad med JOHANNA ELISABET POPPIUS, dotter af Stats-Rådet m. m. GABR. POPPIUS och ANNA GUSTAVA HOCHSCHILD.

som med alla ömhetens offer återgäldade ett stort hjertas tillgifvenhet!

Längre än de fleste var han skonad af tidens härjningar. Han var ung ännu in i ålderdomen, och helsan kastade sitt återsken öfver det vänliga anletet, hvars kraftfulla uttryck ej jäfvades ens af de vanliga tecknen till årens välde. Ännu i sitt lifs afton var hans rika själ, i oförminskad styrka, sparad åt ärofulla mödor, och han skulle länge kunnat verka för sitt lifs käraste syfte. Men tiden kräfver en gång ut sin rätt äfven hos den bäste, den starkaste. Förebud till brytningen af kroppens bojor hade mer än en gång gifvit oro; men dessa tecken försvunno, och den konst, i hvilken han sjelf aflagt lärdomens prof, njöt ännu en seger. Hon mäktade likväl ej längre förhindra, att man med stigande bekymmer skulle blicka mot framtiden, och ana sin förlust. Stor, oersättlig blef den, när den inträffade. Dock är det ej mången, som sjelf gjort så mycket, för att ersätta sig genom sina egna verk: ej mången, som i dem så fortlefver hos sin samtid och efterverld, med ryktets och ärans högstämmiga samljud öfverröstar de ömma uttrycken af enskilt och allmän saknad.

Efter talets läsning tillade Direktören följande, improviserade föredrag:

”Den minnesteckning, som blifvit uppläst, flärdlös och sanningstrogen, som den store Mästaren själf i lif och lära, lemnar intet öfrigt att å detta rum tillägga, utom att blott gemensamt sörja detta mäktiga snille, som slocknat, — och under sorgen ändock glädjas, att han var vår, att han var Svensk i ordets hela mening. Och glädjen stiger, men sorgen mildras genom mångas deltagande — och vid detta tillfälle deltagar hela den bildade verlden i vår förlust och saknad; ty så långt vetenskaplig kultur spridt sig, var hans namn sammanbundet med tydningen af naturens lagar, kändt och äradt; och ännu längre, så långt Europeisk konstflit framträngt, så långt bölja blifvit besegrad, hafva vittnen medföljt af hans forskningar vigt för allmänna lifvet. Under tidernas lopp skola de lagar, han tydde, såsom hastigheten ökas med fallet, framkalla allt rikare och rikare skördar, och guistorna af hans snille i kommande-tider tända nya, ännu ej anade sanningar. Rättvisligen har talaren sökt egentliga grundvalen till Friherre BERZELII storhet uti hans själsstyrka: denna rastlösa forskningsifver, denna omätliga sanningskärlek, denna sjelfförsakelse, som ej bjuder egna hugskott, utan endast framträder som naturens siare och

tolk. Man klagar, måhända, ej utan grund, att naturen är en hård aristokrat, som ej efter jemlikhetens grundsatser utdelar sina gåfvor och minst snillets; men för sig ensamt är detta endast ett frö till godt eller ondt, i den mån emottagaren lyder eller bryter naturens heliga lagar. Vi äro ock förvissade, att hos de flesta oändligt högre anlag blifvit nedlagde än de, som hinna till utveckling, just i saknad af denna sjelfbeherrskning och sjelfförsakelse. Värdigaste sättet att fira BERZELII minne är för vettenskapsmannen att taga honom till föresyn; vid BERZELII graf är i detta afseende sannerligen mycket att lära. Icke sökte han det konstladt förvånande för att vinna dagens beundran, icke att endast undergräfvade det redan stadgade för ett flyktigt pris, utan endast det sanna för dess eget höga värde, och just derföre tillföll honom, jemte detta, mera än någon samtida, den ära, som växer genom tiderna. I en tid, som företer så många sorgliga exempel, äfven inom vettenskapernas verld, af lösligt dömmande blott i följd af ofullkomlig kunskap, af oförmåga att fastställa något bättre, samt att sanningen ofta ej är målet, utan vettenskapligt sken endast ett medel för att vinna ryktbarhet och yttre fördelar, är det en glädjande syn, att genom en högre verldsordning målet och följderne stå i omvänt förhållande

till hvarandra. De urbilder, BERZELIUS sökte, voro sanning och klarhet, och hvem bland oss skulle ej önska, att dessa blefve de framstående dragen i Svensk bildning, Svensk vettenskap?

Att steg för steg följa Friherre BERZELIUS vetenskapliga utveckling tillhör ej detta rum. Den framskred omärkligt, som trädet utskjuter blad efter blad, till dess den lummiga kronan redan gungar för himmelens vindar. Så var BERZELIUS redan en stor man, innan han sjelf tänkt blifva det. Än se vi honom upptäcka nya naturens elementer, än upplösa de mest sammansatta kroppar i sina urämnen, än återföra jord- och hälle-arterne till deras ursprungliga metallström, än beräkna de enkla kropparnes valfrändskaps-lagar, än efterbilda naturens alster i dess mest fördolda verkstäder, såsom helsovattnen, än framvisa nya, för naturen sjelf okända föreningar, än uppgifva nya, enklare och riktigare undersökningsmetoder, än förbättra vettenskapens yttre hjälpmedel. Hans arbetssätt var ej spindlarnes, hvilka endast ur sitt eget inre utspinna sin konstrika, men lösa och förgängliga väfnad — icke heller myrornas, hvilka endast i stack draga allehanda flarn; utan biens, som, upphämtande blommornas ädlaste safter, sjelfva ombilda dem efter renaste smak. Ty ehuru aktningvärda flitens ansträngningar äro, fostras

endast allt verkligen stort genom denna högre instinkt, som omedelbart förnimmer hvarje vunnet röns vigt och plats i det stora hela, emedan inom vettenskapernes verld snillet är den burne sjelfherrskaren. Den mest genomgripande af Friherre BERZELII talrika upptäckter torde lagarne för atomernas föreningar vara, hvarigenom vi förnimma ett ledande förstånd äfven i de stelnade massorna. Och af hans snilles skapelser må vi här minst förgäta detta nya språk, han uttänkt, för att uttrycka alla kända och möjliga föreningar i naturen — ett språk, lika underbart genom sin enkelhet och bestämdhet, som Grekiska smidighet att omsluta hvarje begreppets vexling, — på en gång ett universal-språk och en pasigrafi, hvilket redan är det enda som talas, skrives och förstås inom hela hans vetenskaps område. Derigenom blef det BERZELIUS möjligt att framvisa mineralierne lika lagbundne i sin bildning, som den öfriga naturen, och deruppå uppföra det första vetenskapliga system öfver stenriket, uppå hvars klippor äfven LINNÉS snille strandat och lidit skeppsbrott. Tvifvelsutän är orsaken dertill att söka i den helt och hållet olika arten hos dessa, i öfrigt omätbara och sins emellan ojemförliga, snillen; LINNÉS var lyriskt, BERZELII åter episkt. Sannolikt var ock detta ett nödvändigt villkor för hvarderas segertåg på sin

skilda bana, ty lifvet med dess vexlande fröjd och smärta är naturens lyrik, men naturen i dess lugna, oafbrutna, oändliga utveckling är hela skapelsens epos. Ett med BERZELII mera närförvandt snille var NEWTONS, fast den sednare fann det oändliga i det oändligen stora, i verdssystemer och i de omätbara rymderne; BERZELIUS åter i det oändligen lilla, uti atomerna, bland hvilka *"Han såg de under i naturen, som aldrig visheten förnam"*.

Vi hafva lånat detta träffande uttryck ur KELLGREN'S svanesång; ty den *nya Skapelse*, han diktade, har till en del genom BERZELIUS som verklighet framstått i dagen, emedan i allt, som ligger öfver hvarje tids erfarenhet, det skönaste vi förmå dikta, alltid tillika förblifver det san- naste. Derföre var ock BERZELIUS — han, som bättre än någon annan kände *materiens* lagar — han, som i jordens innandömen upptäckte de fördolda kraf- ter, som ännu i dag höja Skandinaviska jorden ur hafvet — ja, som, mera klarseende än någon clairvoyant, kunde förflytta sig tillbaka till hvilken verldsålder, hvilken skapelsedag han behagade, för att skåda i naturens verkstad, huru ur kaos jordens grundfästen murades, — han, säger jag, var ingen *materialist*; vi äro lycklige att äga hans egenhän- diga vittnesbörd, att han allt mer och mer skyg-
gade

gade tillbaka från denna tröstlösa lära — ty hans snilleblick sökte och förnam, äfven i den liflösa naturen, endast den Makt, hvars mantel blott den yttre naturen är, men hvars vishet ej fattas af ändlig tanka, och hvars välde sträcker sig längre äu menskelig forskning når”.

Direktören gaf derefter tillkänna, att till innevarande års täflan tjugu skrifter blifvit insända, hvaraf tvenne i Vältaligheten och aderton i Skaldekonsten. Bland de förstnämnda hade N:o 1, Försök till svar på Akademiens prisfråga: *Är icke känslan af det sköna till sin grund religiös? Och, med förutsättning deraf: i hvilket förhållande står den estetiska bildningen till sann religiositet?* med valspråk:

— — — *Hvad är det sköna,
Om ej med något himmelskt i förbund?*

TEGNÉR.

företrädesvis fästet Akademiens uppmärksamhet. Den vigtiga frågan hade likväl, för att kunna fullständigt besvaras, synts Akademien fordra en ännu mera omfattande grundläggning och en med hufvudämnet närmare öfverensstämmande utgångspunkt, än den af författaren gifna, äfvensom Akademien funnit lösningen af den uppställda frågans sednare del skola vinna genom omarbetning och ytterligare utveckling. Den förtjenst och möda, som författaren redan nedlagt på denna i flera hänseenden värderika afhandling, torde föranleda honom att skänka densamma ytterligare fulländning, i hvilket fall Akademiens anmärkningar, om han det åstundar, skola honom meddelas.

Sv. Akad. Handl. fr. 1796. Del. 25.

4

Skriften N:o 2, *Om sambandet emellan den estetiska känslan och den religiösa*, hade Akademien tilldömt det andra priset. Af denna skrift upplästes valda ställen.

Författaren, Pastorsadjunkten i Marie Magdalene församling, Filosofie Magistern CARL HERMAN LEVIN, framfördes till belöningens emottagande, hvarvid Ordföranden förklarade för honom Akademiens bifall.

Bland täflingsskrifterna i Skaldekonsten hade Akademien tilldömt N:o 1, *Augusti Tidevarf*, det stora priset. Denna skrift upplästes af Sekreteraren.

AUGUSTI TIDEHVARF.

SKALDESTYCKE

AF

HERR PEHR HAMPUS SCHERINI,

SACRI MINISTERII ADJUNKT.

Skrift, som vunnit Akademiens stora pris, 1849.

— — — Aurea condet
Sæcula.

VIRGILIUS.

PRELUDIUM.

O sol

Pulcher! o ljudandet ossas — —

HORATIUS.

Den jättemö, som ammat Scipioner,
som segrat lika skönt med lyra och med svärd,
ur seklers natt än för en värld
omqväder stolt sin äras toner.
Af tidens flärd okufvad än hon står
på grafvars kummel, på ruiners mossa,
med spiran lyft att tidens gudar krossa,
med diademet smyckande sitt hår.
Der går ännu ett välde genom världen,
ty *Dea Roma*, om ej mer med svärden,
dock slår dig än med andens majestät —
du kan förakta, ej besegra det.
Tillbed den makt uti Gudinnans tempel,
som derpå tryckt ödödlighetens stämpel,

och nedlägg, pilgrim! efter slutad färd
din kärleks offer på dess altarahärd.
Och se! — på Häfdens vink ett panorama
sublimt sig öppnar för din blick,
der jättar kämpa i det drama,
som ändra skall för sekler tidens skick:
Och sist, när segren oriflamman svänger,
se! fridens gud sin purpurmantel hänger
— en majsky — öfver diktens offerlund,
en stjernpell öfver ljusets gryningsstund,
och solen kysser alla rosor röda,
och doftrik blommar en ovansklig vår,
ty segrens bard sitt plektron slår,
och alla sångens bilder glöda.

Ack! Skönheten blott föddes Hesperid —
Dess dar förflöto bland de gröna träden
i Gudars tempellund, och skaldens qväden
begråta än dess flydda tid —
den tiden, ack! som vårens sol så blid,
då diktens stjernehimlar klarast brunno,
då kärlek sjöng sin ljufvaste Epod,
då barden qvad heroers jettedåd,
och Romas parcer sammanspunno
af guld och purpur hennes ödens tråd.
O! sköna verld! *din* genius i sången
går städs igen med lagern kring sin glaf

och med oliven kring sin herrskarstaf.
Du lefver — — ja! Du är ej än förgången,
fast sekler gått till hvila på din graf. . .
Fast blod grundfärgen är, då Clio målar
gestalten af Cesarers hjältedag —
en evig äras glans deröfver prälar,
och skalden doppar penseln i dess strålar,
när tjust han går att måla *dina* drag.

— — — — Cape, Roma, triumphum
Et longam Augusto salva precare diem.
PROP.

På blodröd himmel, full af storm och dunder,
ej mer en enda vänlig stjerna brann:
det ljungar öfver och det ljungar under,
och idel flammor frustar tidens spann.
Sin egen Nemesis är jordens Drottning blifven,
Dess mått är rågadt och dess dom är skrifven.

Af vilda tvedrägtslågor öfversvämmad,
Hon svigtar, blödande ur tusen sår:
Dess kraft är spilld, dess segerban är hämmad;
ett haf af oro hennes stränder slår.
Ut af sin ära glömskt, af Gudarna förgäta,
i natten sjunker Romar-majestätet.

O blygd! med brott på brott hon dem förtörnar
på branten af sin afgrunds djupa flod. . .
Högröda vingar vifta hennes örnar
kring scenen af en verld, fördränkt i blod,
der Eris går förut och tänder vådelsblossen,
som rysligt härja sjunkande kolossen.

Förgäfves dig, o Cesar! ödet korat
till segrens drott, på bragd och snille rik:
liksom ett jagadt lejon, dödligt såradt,
förblödd hjeltinnan dignar — vid ditt lik.
Var ock ditt lif en guds — o ve! förgäfves brann det
för äran, skönheten och fosterlandet.

Och du, o Tullius! — förgäfves blandar
du svadans eldspråk, lik Demosthenes:
den blix, du slungade mot våldets andar,
släcks i ditt blod, — och, hopplös sedan dess,
i tårar klagande hon går, den gudaburna,
att fläta kransen kring sin härolds urna.

Förr en besegrad värld — *nu* är Gudinnan
sjelf offret i sitt eget sorgespel:
ej blixtar utan-från, men blixten innan
skall hennes tempel spillra del för del,
och nya resa sig till sluts ur marmorgruset,
att viga in åt Sanningen och Ljuset.

Men hvad? Männ' Roma under våldets dyning
i barbariets natt förgås alltre'n?
Nej! snart skall tända sig på nytt en gryning,
från Gudars flydda dar ett återsken,
när blomstersmyckad sjelf på blomsterhöljda gator
Hon möta får härnäst en triumfator.

Från Actium re'n han segerspannet leder,
att taga ärans lön för ärans bragd,
och tillitsfullt mot honom Sköldmön breder
sin famn, på en gång öm och oförsagd.

Än är ej Gudens sköld ur Gudens tempel stulen,
när Janus blidkad stänger vestibulen.

Ja, slutad är de vilda stormars brottning:
på klarnad himmel strålar Iris huld;
en rosig morgon helsar jordens Drottning
och bådard henne nya solars guld;
och nya stjernor le, att nya himlar sira
med glansen lånad ifrån segrarns spira.

Och, liksom af ett under, all förvirring
sig villigt ordnar i en enda blink.

Ifrån sin långa tusenåra irring
Astrea vänder, på besvärjarns vink,
af ljusets makter följd, af kärleken och friden,
till jorden åter med den Gyllne Tiden *).

Och Roma fridsäll å sin kungsstol sitter,
som på sin thron Saturnus fordomdags,
och lyss till nya fåglars morgonqvitter,
och ser hur de förgyllas, fridens ax.

Och hennes hjelte går att lända nya dagrar
och lägga nya till de fordna lagrar.

---

*) Jam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna.

Octaviani dar, hvad ljus J bringen!
Hvad nyfödd solglans öfver nyfödd verld,
då Romarsnillet örnlikt lyfter vingen
och spänner den till hugfull riddarfärd
på nya bragders ban — och nya slägten ammar
med ton, som klingar, och med eld, som flammar!

Sublimt än i sitt fall står edert välde,
det barn af Romarandens evighet!
Den thron, som *han* vid Tiberns böljor ställde,
af inga vansklighetens skiften vet:
ty Diktens engel den med immorteller sirat
och lagren kring Augusti tinning virat.

Hvad okänd fröjd i Latiens fagra lunder,
hvad jubel-lif der plötsligt vaknar upp!
Naturens, Kärlekens och Minnets under
besjungas af en tjusad skalde-grupp,
och bland de tjusta står, sjelf tjust, en blid Mecenass,
och lär, hur högheten med snillet enas.

En ljusfull gloria, spunnén af Behagen,
slår kring Italia sin arlaglans.
En attisk Erato står fram i dagen
och vinkar Gratiernas tropp till dans.
Hvar stund är Skönhetens eröfring evigt vorden,
när "Julium Sidus" glänser öfver jorden.

Se, bland oranger skymtar mången villa,
der idel välljud bo på strängadt gull,
och snillrik siarpensel målar stilla
siu tafas duk med gyllne rosor full —
en blomsterverld, så skön, så underbar att skåda,
hvars drag åt konsten himmelsk morgon båda.

I harpor, som af eld och toner väfven
så mången segersång vid segrarns hof,
hans eget pris är ju den Sångmös äfven,
som edra strängar stämde till hans lof:
hur skön hon solar sig i ljuset af hans ära
och gläds att den till Minnets tempel bära!

Nyss, lik en Venus Anadyomene,
ledsagad af Chariters väna tropp,
som Florá blid, högtidlig som Athene,
på Tiberns strand hon steg ur vågen opp,
och se! den skrud hon bar — ett lån af andra
släkten —
re'n är den bytt mot stolta romardrägten.

Hon romersk nämde sig och romersk blef hon,
och hennes tempel reste sig i glans,
och festligt hyllad af sin konung skref hon
sitt segerqvad på samma gång som *hans*;
och sjelf ett sagans barn, hon sagans under tydde
vid skenet af den dag, med honom grydde.

Han solen var, som värmdde och som glädde
den diktens blomma, vid hans unga thron
sig mornade och fram i dagen trädde
med kinden purpurstänkt af fjerran zon:

Snart blommans öga brann — hvar sång ljöd frisk,
ej tvungen,
men fri, om än på grekisk skala sjungen.

Der låg en daggstänkt glans kring Hellas' vårar,
ungdomligt fager; lik en sol, som gryr.

Här ler en vår jemväl, men stänkt af tårar
och med en glans, lik solens, då hon flyr.

Dock, förrn den våren log, förrn solens strålar logo,
sångfåglar två från skilda lunder slogo.

En flög på djerfva vingar ut att spana
naturens gåta, tingens urmyster, —
en örn, förirrad från sin höga bana,
en genius, ack! till stoftet sjunken ner,
ett klangfullt strängaspel, af inre stormar brutet,
ett lif, oändligt rikt, oändligt njutet;

En sjäfspilld poësi, hvars vålnad irrar
kring blomstren på en graf i ödslig natt,
och på sin egen hemska dimbild stirrar
med blickar, hälften gråt och hälften skratt;
en jätteartad lögn, i stolta välljud sjungen,
en dröm, melodiskt ur en afgrund sprungen.

Den andre täck och yr med *Lesbia* lekte,
som fjäriln leker med en rosenkalk,
och sjöng, hur *Amor* hennes själ bevekte,
hur segerrikt, på en gång gud och skalk,
sjöng, huru *Flora* blygt sin gröna torus bäddar
och skalden undan qvalm och kyla räddar.

En *Kolibri* kring guldfruktparker flög han,
och glädjens rosa helsades hvar gång;
än gift, än håning ur dess blomkalk sög han:
på båda känner du igen hans sång —
en lusteld, flygtigt tänd att brinna för minuten,
en blomstersuck, i lätta toner gjuten!

Likt morgonhimlens, att bebåda dagen,
din stjerna, *Carus!* brann och *din*, *Catull!*
I begges sång förnimmas vingslagen
af den *Saturnus*, som i glans af gull
ré'n är i antåg. Sjelf han glansen snart förkofrar,
när han står plötsligt fram och guldets sofrar.

Då lånar *Diktens* gud af solen flaman
och klangen af *Octaviani* svärd,
och smälter nya melodier sanman
med tonerna från *Hellas'* sagoverld,
och flyger jorden kring på glädjedruckna vingar —
ty *Maros* sång ur lagerskogen klingar.

O! när af den Italiens dalar fyllas,
Qviriten lyssnar hänryckt, undersam,
och Gudars morgon, att af den förgyllas,
på Siarns vink ur kaos träder fram,
och i romantisk drägt att tjusa, le och brinna,
på stranden stiger Skönhetens Gudinna!

Skön våren är i ljusa söderlanden
och skörden der (hvad prakt, hvad yppighet!) —
skön Adrias morgonvåg vid blomsterstranden,
och hjorden skön, som går på den i bet;
men skönast blir dock allt, när Skaldekungens luta
får det på taflans grund i toner gjuta.

Hvad musikaliskt tjusande idyller
han, Romarsångens Tasso, tecknar af,
der solen odlarns tegar rikt förgyller,
der herden qväder ömt, stödd vid sin staf,
der Amaryllis ler så huld och der Menalcas
i älmens skugga ljuft af vestan svalkas!

Det klingar oskuld ur Virgilii lyra,
så skär och ren som skaldens egen själ,
så sansad ännu i sin högsta yra,
så himmelskt mild och pytiskt hög likväl!
Men när han slår på den de episkt djerfva slagen,
står Delos' Gud af undran sjelf betagen.

Ej mer i diktens verld Meoniern ensam
skall spiran föra, sedan Maro qvad:
för begge purpurthronen blir gemensam,
och verlden får en dubbel Iliad.

Vill du homerisk flygt med romersk klang för-
bunden,
följ Mantuas näktergal till sångarlunden!

Och stig ombord med hjälten uti sagan,
och deltag i hans underbara stråt,
och lyssna öm till Didos ömma klagan,
och djerf till Hades följ den djerfve åt!
Hvad ödesdiger färd! — Ett Iliön sjönk i lågor:
ett annat skall stå opp vid andra vågor!

Men älskar du en klar, olympisk källas
kristall, af våda från sin himmel spilld,
der af båd' Latiens sångarlif och Hellas'
du ser en bruten, men en samnad bild:
inom en blommig ram dess spegelbölja tindrar,
och guldsand öfverallt på botten glindrar:

Välan! gå ut i Tiburs lund, der *Flaccus*
på lutan stormar ut sin själs lyrik
och sjunger leende om glädjens Bacchus,
om Lalage, på ljufva löjen rik, —
der lätt Venusias svan de skönsta tafkor målar
med färger af pindarisk eld och strålar.

Till diktens guldkust hän den svanen seglar,
och täljer, återvänd, hvad skönt han såg,
och Grekens glada värld sig återspeglar
— en hägring — i Bandusias blanka våg:
men romerskt fri ändå den djerfva harpan tonar,
och dermed skaldens Nemesis försonar.

O! hvad ackorder, dityrambiskt yra,
till hälften allvar och till hälften skämt,
der strömma ut ur denna muntra lyra,
som en ironiskt mild Camena stämt! —
Kring hvarje lifvets nejd han strör satirens pilar,
men på hvar uddig blixtn en blomma hvilat.

Hvad hyblistisk håning och hvad attisk sälta,
Catonisk visdom, flödande humor,
förtroligt i den själ tillhopasmälta,
som flärdlöst öppen på hans tunga bor!
Hur rik, hur säll han trifs, belåten med det lilla,
Mecenas' älskling, på sin kära villa!

Men åter hvilken ljuflig treklang brusar
fram i elegiskt veka harpoljud!
Tibulli sångmö hof och land förtjusar,
klädd i sin tårbestänkta liljeskrud:
Propertii doftar frisk och med en färg, lik rosens,
och än från Tomi klingar *Virtuosens*.
Sv. Akad. Handl. fr. 1796. Del. 25. 5

Men bland de trenne tjusningsrika, ljufva,
din diktmö främst jag helsar, o Tibull! —
så öm, så menlös, lik en skogens dufva,
så stilla klagande, så vemodsfull!

Hur hennes varma blick besvär din stolta Sköna,
som dröjer än att älskaren belöna!

Hur lätt hon ilar på de hvita vingar!
hur säll hon bygger i en dal sitt tjäll!
och hvarje morgon Delias namn hon klingar,
och Delias namn hon suckar hvarje qväll.
En enslig längterska hon dväljs i parker unga,
der blommor dofta och der fåglar sjunga.

Liksom, när sol på nytt begynner glöda,
naturen löses ur sin bojans tvång,
och våren ler och drifvorna förblöda;
så är det, Cynthias skald! uti din sång,
en sång, som andas eld och i hvars lågors flöden
försmälter konstnärns själ och dricker — döden.

Nej, icke döden! — ty pånyttfödd stiger
den eterburna ur sitt elddop opp,
och glad sin sång vid evigheten viger,
med flamman adlad till ett himmelskt hopp:
På psyche-vingar lyft hon sväfvat öfver jorden,
ur sina bojors qualm befriad vorden.

Ej blott när huldgudiinnans elfenfinger,
besjälände två unga hjertans värld,
utöfver cittrans gyllne strängar springer,
den tändes, flamman på hans offerhärd;
sublim den äfven tänds, när i hans bröst ett minne
från Fordom väcker tonerna derinne.

Hvad? har antikens värld blott dunkelt anat
den kärlek, som är barn af himmelen?
och blott en vålnad fram i toner manat,
på hvilkens drag han sällan käns igen?
Ett svar, ett gudasvar, gifs än på dessa frågor:
Tibulli ömma qval och Umbrierns lågor:

Och du, den gladaste i sångens gille,
kringjublad städs af eget ryktes dån,
i svaret lägger in ditt rika snille,
o Naso! skaldernas Endymion,
till hvilken Diktens mö ned från sin himmel stiger
och såsom brud sig med förtjusarn viger!

På sångens haf, en lyckligt djerf Ulysses,
hur lätt du sväfvar kring, hur sorglöst fri!
När mytens värld af dig till lifvet kysses,
hur färgrik speglar hon sin bild deri!
Hell Romas Ariost! — Ett barn af Sulmos dalar,
och dock ett konstens barn din skaldmö talar.

Hur glad och skämtande hon trifves gerna
bland kullarna, de sju, vid Tiberns elf,
en liflig, tjusfull, obeslöjad tärna,
beständigt ny och ständigt dock sig sjelf,
en yppigt blomsterklädd, förförisk Vignerola,
ur hvilken öga skälmska löjen stråla!

Med blommor diktens park hon öfversällar,
med välljud, klara såsom harpans guld,
tills egen låga egen ofärd vållar,
och sångarns kärlek ack! blir sångarns skuld;
och att sitt ödes brott få gråtande försona,
blir sången dömd att bland barbarer tona.

Från Ponteus böljor ljuder än ett eko
af Nasos klagan omkring Nasos graf,
och hviskar, huru qvalets andar veko
för tonerna, dem verlden tjusats af:
hans eget jubel-lifs metamorfos på jorden
en skönhetens apoteos är vorden! —

Det går ett ljus igenom Romarlifvet,
tändt på en himmel, ömsom klar och skum:
ett segrens hopp, af dess Sibylla skrifvet,
om ett odödligt Capitolium —
en blix, än klädd i blod, än strålande, som tänder
åt Äran tvenne offerbål i sender:

När kriget sina vilda åskor hvälfver,
ej sköld af stål hans flamma står emot;
en häpen verld uppå sin grundmur skälfver,
och riken vackla, ramla vid hans hot,
och throner störtas om, palatserna försvinna,
och städer blifva grus och tempel brinna:

När åter fridens gud med sol på pannan,
när himlen stilla ler i klarnadt skick,
skönt flamman tänder sig och blir en annan,
förbytt till siarglöd i skaldens blick:
den löper vådeldslik ej mer i blodsbedrifter,
men genomjungar sagans gyllne skrifter.

Den genomstrålar tiderna som stjerna
i Romarärans skönsta tidehvarf,
och *Livius*, fosterson af Minnets tärna,
stod eldad opp och gaf sitt land i arf
den segergloria, som Romar-Häfdens kröner —
ett värdigt hjeltearf åt hjeltars söner!

Men Sångmön sagominnena gestaltar
som till en krans, ett hjeltehufvud värd,
och lägger honom på Augusti altar,
en doftrik, en ovansklig offergård!
Sist, med sin smärta dold i tystna's Isis-slöja,
hon vid hans sarkofag går stum att dröja.

Farväl, du milda Sol, som strålbetäckte
en jord, barbariskt blodad, dimhöljd nyss!
Du kom och såg och segrade — och väckte
till lif Sibyllan med en féisk kyss!
Och ifrån tid till tid skall *hon* i färger klara
sin älsklings bild åt Häfdens dom bevara.

Väl blef den dag, som, länge mornad redan,
af Honom tändes, blott ett skönt fragment;
men mellan Framtids ny och Forntids nedan
dess purpurskimmer dock en brygga spänt,
der *Bådas* genier hvarann till mötes ila,
tills famn i famn, försonade, de hvila —

Tills Idealet ifrån konstens himmel
steg, kristnadt, neder i förklarad form,
en Gud, som redde lifvets kalla hvimmel,
dess gåtor tydde, stillade dess storm.
Omkring Augusti thron du re'n förnimmer ljuden
af spridda toner, som bebåda Guden.

Här speglar Sångens mö sin bild i källan
af både romerskt djup och romersk glans;
här Siarinnan håller vägen mellan
två tider, en ej född, den andra Hans!
Du konstens tempelsven! *här* må din längtan hvila
och i minuten sekler genomila!

Här knäböj from på Minnets kyrkogårdar!
Strö andaktstoner kring en klassisk jord,
kring Romar-Koliséens jättevårdar,
som tälja dig sin sagas segerord:
mät Romarkänslans djup, väg Romartankens börda,
och ödmjuk lär att gångna Gudar vörda.

O! när den friska, norrskenslysta natten
sin slöja öfver Nordens fjällar lagt,
när helig tystnad rår kring land och vatten,
och Minnet slår mig med gudomlig makt,
när dagens dverggar ändtlig tröttnat vid att stimma,
och månen ler och alla stjernor glimma;

Då hviska blida genier, som sväfva
ur seklers grafchor opp, för mig sin bikt,
och när ibland jag harpan tar, de väfva
af enkla melodier hop min dikt,
och blygt emellanåt, men fritt, men eldigt äfven
de virka *sina* bilder in i väfven —

Och föra enslingen till Söderns dalar,
der Saga sitter i sin tempelsal,
högtidlig såsom Pytia när hon talar
sitt domsord ut från gudens tribunal:
hell, Sångens morgonland! hell, Diktens brudqvälls-
minnen,
som klart ännu i tidens midnatt brinnen!

Da känner själen, att på hela jorden
ej funnits mer än blott ett enda Rom!
och att dess Segeröru — en fenix vorden,
som vingen slår kring konstens helgedom —
änskönt ej mer en verld tillber Cesarers spira,
skall genom seklerna sin seger fira!

Författaren, Sacri Ministerii Adjunkten PEER HAMPUS SCHERINI, framfördes till Ordföranden, som vid belöningens öfverlemnande yttrade:

”Under det Romarens språk begynner anses kunna försvinna ur den allmänna bildningen, fortlevver beundran för de store mästare, som grundat och under tidernas hvälfningar underhållit den humanistiska odling, af hvilken våra, liksom främmande länders yppersta skalder hämtat sina förebilder och sin näring. Äfven Ni har sökt dem på klassisk grund, anande att för utbildningen af det Nordiska konstsinnet, som älskar skönheten, men i förening med friskhet och kraft, — behagen, men omvexlande med höghet och värdighet, — gifves ingen bättre skola, än de gamles. Deras inverkan på Eder bildningsgäfva är lika märkbar, som berömlig. Det går likasom en fläkt af den bekanta *Majestas Romana* genom flera af edra verser, och den karakteristik, Ni lemnat af Latiens skalder, har varit preglad i Eder själ, innan den göts i versens harmoniska välljud. Svenska Akademien lyckönskar sig till upptäckten af en talang, som blygsamheten hållit dold intill

mognadens stand, och hon anser det bero af Eder sjelf att fortsätta framgången på en bana, vid hvilken hon önskade kunna fästa Er genom denna sin högsta belöning”.

Herr SCHERINI fördes härefter till det hedersrum, som han vid Akademiens offentliga sammankomster äger intaga.

Akademien hade med sitt andra pris utmärkt täflingskriften N:o 7, *Hoppets Engel*, hvilket poëm upplästes.

Då författaren, Medicine Doktorn Hr AXEL GUSTAF VIRGIN, var frånvarande, skulle belöningen honom tillsändas.

Samma belöning hade Akademien tillagt täflingskriften N:o 8, *Efterbildningar från Horatius*, hvars läsning tiden icke medgaf.

Författaren, vice Notarien i Kongl. Svea Hofrätt, Hr CARL GUSTAF STRANDBERG, framfördes till belöningens emottagande, hvarvid Ordföranden för honom förklarade Akademiens tänkesätt.

Enahanda belöning hade Akademien tilldömt täflingskriften N:o 13, *Amor och Psyche, Dikt i 3 sånger*, hvars läsning tiden icke tillät. Författaren, Hr CARL FERDINAND ALEXANDER HOLMSTRÖM, emottog belöningen af Ordföranden, som för honom tolkade Akademiens bifall.

Bland de öfriga skrifterna hade Akademien funnit N:o 2, *Barnvännerna*, utmärkt af samma milda, elegiska tonart, som ett sistlidet år insändt skaldestycke i samma ämne, hvarvid likväl återstår önskan af större åskådlighet i målningen samt klarhet och sammanfattning i kompositionen. I N:o 4, *Sanct Sigfrid*, hafva företrädesvis tredje och fjerde sångerna funnits uppenbara skaldeanlag, hvilka, i förening med en poetisk diktion, synas innebära lofvande förhoppningar. N:o 14, *Finnarne i Sverige*, har genom sina enkla naturtoner, sin Nordiska färg och åtskilliga ömsom dystra och rörande drag, fäst

uppmärksamhet. I N:o 3, *Svenska Skaldernas klöfverblad*, förekommer bland de blommor, som lagts på Sveriges sednast hädangångna, stora skalders grafvar, den tredje lyckligast. N:o 12, *Menniskolifvet*, och N:o 6, *Carl XIV Johan, skaldestycke*, hafva funnits äga förtjensten af en vårdad diktion och åtskilliga vackra ställen, äfvensom N:o 11, *Herdeparet på Ararat, öfversättning*, röjer en öfvad versbildningsförmåga, hvars återgifvande af urskriften skulle vunnit genom en omvexling i rimformen. N:o 10, *Sång till Fäderneslandets Bildningsföreningar*, uppenbarar en ädel syftning och drag af bildningsgäfva.

Trenne skaldestycken: *Ur våren*, *Suckar vid Urnan* och *Sappho, minnessång*, hafva, såsom inlemnade efter den i stadgarna föreskrifne tid, icke kunnat ingå i täflan.

Direktören fortfor:

Det af Akademiens sednast hädangångne Skydds-herre, KONUNG CARL XIV JOHAN, stiftade pris för litterära förtjenster har Akademien tillagt Professoren vid Upsala Universitet, Doktor ISRAËL HVASSER. Då Akademien egnat denna gård af sin högaktning åt en författare, som med de vetenskapliga ämnenas behandling på ett sällsynt sätt förenat det vittra snillets liflighet och sköna framställning, har Akademien med nöje erinrat sig, att den höge Stiftaren af ifrågavarande vittra ärebevisning utmärkt det tal, hvarmed Hr HVASSER tolkade lärosätets hyllning vid Hjeltekonungens tjugufemte regeringsår, såsom den af Honom sjelf

mest värderade af de många skildringar, för hvilka Han varit föremål.

Äfven en annan utmärkt författare, utom de täflandes krets, har sedan längre tid fäst Akademiens uppmärksamhet genom en lika sällspord som lycklig förening af andlig och verldslig vältalighet, af sjelfständigt snille och förmågan att återgifva främmande mönster på Svenskt språk. Till den vittra ära, som Professoren vid Lunds Universitet, Doktor JOHAN HENRIK THOMANDER skördat genom sina efterbildningar af Aristofanes, Shakspeare, Voltaire och Byron, har han nyligen på homiletikens fält vunnit en ännu betydelsefullare genom den Predikosamling, som af Kyrkan och Allmänheten blifvit med lika bifall emottagen. Svenska Akademien har begärt och erhållit sin höge Skyddsherres nådiga tillåtelse att, såsom vedermäle af Akademiens aktning för Hr THOMANDERS förtjenster såsom andlig talare och vitter skriftställare, få till honom öfverlemna sin stora medalj i guld, med inskrift: *Snille och smak.*

Den minnespenning, Akademien innevarande år låtit pregla, äger till föremål Skalden *Carl Michaël Bellman*. Åtsidan föreställer hans bröstbild med omskrifvet namn. Å fransidan synes en svan, som, öfver lätta moln, sträcker sin flygt emot solen. Omskriften är: *Per audaces nova dithyrambos verba devolvit* (manar fram, i djerfva dityramber, nya skaldeljud). I afskrifningen läses: *Exsequialia cecinit* (sjöng svanesången) 1795.

Då Hr ATTERBOM, som erhållit Akademiens uppdrag att författa minnesteckningen öfver BELLMAN, varit af sjukdom hindrad att till högtidsdagen meddela densamma, hade Akademien anmodat sin ledamot Hr VALERIUS, att återkalla dragen af den hädangångne mästarens snilleverk och lefnad.

Herr VALERIUS uppläste derefter följande

MINNE

AF

CARL MICHAEL BELLMAN.

»J, djurgårdsekar, susen vänligt öfver
»den störste sångarns bild, som Norden bar;
»Det fins ej tid, som dessa toner söfver,
»det fins ej land, som deras like har:
»En sång, som växer vild och likväl ansad,
»bär konstens regel, men försmår dess tvång,
»till hälften medvetslös, till hälften sansad, —
»en gudadans, på gudaberget dansad
»af Faun och Gratie och Sångmö på en gång!»

Dessa sublimes skaldeljud af **TEGNER** såsom text, och **KEILGRENS** ypperliga företal till **FREDMANS** Epistlar, såsom betraktelse, skulle utan tvifvel ensamma utgöra de skönaste griftrunor öfver den odödlige Sångaren. Men Svenska Akademien har hittills ej uraktlåtit sin pligt att med den årligen slagna skådepenningen öfver någon hädangången utmärkt förtjenst sammanbinda en särskilt ämiinnelsekrans; och då tecknaren af Svenska Siare och Skalder, åt hvilken Akademien anvisat omsorgen och hedern att i full storlek uppställa **BELLMANS** bild, derifrån hindrats af en svår, ännu ej öfvervunnen sjukdom, har Akademien valt den enda kvarlevande af hennes ledamöter, som personligen åtminstone nal-

kats BELLMAN, att för tillfället fyllande bristen nedlägga, vid den fräjdade Mästarens minnesstod, en enkel, snart vissnande blomma. Han lyder med kärlek, ej utan fruktan, men utan knot, bedjande och halft förtröstande om enahanda öfverseende, som gerna skänkes den ålderstigne och uttjente andlige talaren, när han oberedd tillkallas att afhjelpa ett inträffadt messfall.

Må här ej väntas någon utförlig karakteristik eller ens lefvernesbeskrifning öfver en man, hvars sanna biografi blefve snillets hela biologi. Det är nog för hans ära och fäderneslandets, att han föddes Svensk, att han lefde i den Svenska sången, och denna genom honom, att han dog för att evärdligt lefva på Svenska läppar och i Svenska bröst. Sin skaldebana bröt han tidigt och varligt med öfversättningen af v. SCHWEIDNITZ' *Evangeliska Dödstanke*, fortskred derefter med jemna och säkra fjät, diktande i ömsom religiösa och profana ämnen, tills han, med ett enda språng, eller rättare i en enda flygt, dristig men ej svindlande, upphann Svenska Lyrikens före honom obestigna helikonshöjder. Man har velat sammanlikna honom med PINDAROS eller ANAKREON; han kunde tilläfventyrs anses stå midt emellan dem och, under viss synpunkt, öfver beggedera, om eljest BELLMAN vore jemförlig

jemförlig med någon annan än sig. Hvilken yppig rikdom af harmonier! Hvilken glänsande skiftning af färgton! Hvilken uuderbar inflätning äfven af det episkt högtidliga, eller det dramatiskt objektiva! Klinga icke från samma harposträngar det eteriska och det sinnliga, det ljufva och det hemska, det naiva och det groteska? "Hvila vid denna källa" och "Charon i luren tutar," — "Upp, Amaryllis, vakna min lilla," och "Ack säg min moder, säg hvem dig sände," — gå de icke rytmiskt fulländade, på samma rena och väldiga tonskala? — "Aldrig," säger KELLGREN, "voro skaldekonst och tonkonst mera systerligt förenade. Det är icke verser, gjorda till denna musik, icke musik, gjord till dessa verser; de ha iklädt sig hvarandra's behag, sammansmält till *en* skönhet."

Oriktigt inbillar sig mången, att BELLMAN merendels improviserat sina förträffliga sånger i muntra, kanske vilda dryckeslag. De aflades deremot oftast under nattens ensliga tysthet, och framalstrades vid morgonstunden, helst på fria fältet eller i Solna-parken, dit han arla utvandrade, drifven af kärlek till naturen, eller af farhåga för olägliga besök; de antvardades åt en arm papperslapp eller ock åt blotta minnet, och uppsnappades, vid hans återvändande till staden, af den första vän han

Sv. Akad. Handl. fr. 1796 Del. 25.

6

mötte. Endast af ihärdiga böner besegrad, eller vid ovanligare tillfällen sjelfmanad, blef han improvisatör. Så hände sig att Konung GUSTAF den tredje, omgifven af sin glada Haga-cirkel, en höst-afton lät efterskicka Skalden. Han igämfans, upphämtades, redan temligen beskänkt, i hofvagnen, anlände till lustslottet, nedsattes framför ett litet, med champagne uppdukadt bord, och sjöng, efter bästa förmåga, vid citran, tilldess han, förtyngd af austrängningen och vinet, stilla inslumrade.

Efter en stunds förlopp, yttrade konungen: "Jag undrar, hvad BELLMAN, om han nu väcktes, "med befallning att tömma glaset till en skål för "mig, skulle säga." — Skalden, plötsligt vaknande, liksom af ett trollslag, uppstod och genmälte: "Då skulle BELLMAN säga så här." Och genast sjöng han:

"De nattliga skyarna draga,
"tungt, tungt, tungt, tungt öfver Haga,
"och stjernorna lysa så svaga,
"och skogen mörknar och flyr.
"O Kung, din hvila är dyr!
"Gå, Kung, din hvila att taga,
"lugnt, lugnt, lugnt hvila på Haga;
"När åter sig rymderna daga,
"ditt folk med mildhet du styr."

Hvarefter han sakta hopföll på stolen, åter insomnade och hemfördes.

Den förtrogne gunstlingen ARMFELT och den trogne tjenaren SCHRÖDERHEIM täflade begge med sin Herre i skyddande och vänlig uppmärksamhet mot BELLMAN. Men det var envåldsfursten i vitterhetens rike, — det var KELLGREN, hvars myndighet och rättvisa parade sig, att inför den större allmänheten framhålla och befästa hans dittills blott tveksamt erkända höga skalderang. För bevarandet af en mängd dikter, dem han, i ordets egentligaste betydelse, strödde omkring sig, står Sverige i förbindelse hos en viss, föga ryktbar och längesedan glömd von VÖLSCHOW, som nitiskt hopletade och från förstöring räddade de ofta i sjelfva födelsen öfvergifna snillefostren; upptecknandet och ordnandet af dessa naturtrogna, med verser sammanväxta melodier är ett oskattbart verk af den genialiska och lekande tonsättaren ÅHLSTRÖM; det egendomliga i författarens, sjelf sina sångers sångares, föredrag och uttryck skulle gått förloradt utan HJORTSBERG, hvars lyckliga mimik och härmningstalang tillvunno honom mästarens loford, och jemväl i traditionel äkthet öfverflyttades på RAAB, för att derefter småningom aflägsnas från urtypen och slutligen försvinna.

Såsom människa, var BELLMAN af en from och ädel art, med måttliga behof och måttligare anspråk, godmodig och vänkär, oegennyttig ända till sorg-

löshet. Deri olik den ej sällan missnöjde och pockande LIDNER, klagade han aldrig öfver samtidens köld och otack, begärde ej heller något för sig enskilt, men tiggde stundom eller, sanuare, sjöng ihop understöd åt nödlidande, som blygdes att utställa sitt elände till åskådning. Ringaktad, under sitt jordlif, af många, förbisedd af flera, var han närmare känd af få, men af dessa värderad och älskad, snart sagdt till passion. Åt efterverlden förbehölls att göra de *fd*, nästan utan undantag, till *allu*.

Gemenligen har man föreställt sig BELLMAN såsom en nöjets svärmare, rastlös jagande efter låg och snöd vällust. Nej, om han på ytan syntes bacchantiskt jovial, befans han på djupet humoristiskt allvarsam. I sällskapskretsen upprymdes han ej lätt eller hastigt; tvertom tycktes han motvillig afvisa den stormiga fröjden, hvilken, ej mindre än den stumma bedröfvelsen, är smittosam. Men blef han omsider gripen och hänförd, så hänfördes han mäktigt och törhända för långt: Den inneboende elden, fastän skyende ett utbrott, kunde vid utbrottet mer ej hämmas. När talaren, blott adertonårig, främmande för både glada och vittra idrotter, första och sista gången såg och hörde BELLMAN, förekom han ynglingen blek och affallen, med ögonen dunkla och insjunkna, med anlets-

minen stämplad af mjeltsjuk resignation. Också hade nyligen två eller tre bemedlade prosaiska vänner, oombedda, utlöst honom från den fångenskap, hvori han, inspärrad af en obarmhertig borggenär, under några veckor tigande borttrånat. Med möda öfvertalades han att sjunga en af sina "roliga visor", såsom äfven hans herrligaste och minst skämtsamma qväden då tanklöst kallades; och med bruten röst, hvori dock qvarlåg ett mildt rörande välljud, uppstämde han: "Drick ur ditt glas, se döden på dig väntar!" — I sången förborgades en dyster aning, — och denna bedrog ej.

SERGEL och BYSTRÖM ha plastiskt beredt oförgängligheten åt den redan genom egna skapelser förevigades kära bild. När på Djurgården, för tjugo år tillbaka, den välbekanta bronsbysten festligt aftäcktes, vågade en bland Skaldens äldsta och hängifnaste beundrare försöket att i en inaugurations-chör sammanfatta hans sjelfständiga sångarstorhet, hans innersta harmoniska väsen, sålunda:

"Yfverborna Diktens Svan,

"klöf han, på sin fria ban,

"etervågors rike,

"blott sin egen like;

"styrd mot ljuset,

"än i ruset

"aldrig sjönk hants flygt till gruset.

"Bassariders fosterson,
"Pindar och Anakreon
"lärde han förena
"i sig sjelf allena,
"Yran vilda,
"leken milda
"visste han till samklang bilda.
"Slätt ingen död
"snillet förtär;
"Deliern bjöd:
"Skalden är här,
"levvande som konstnärns tanka.
"Hjessan strålar glans
"genom lagerns krans,
"höljd af murgrön och af ranka.
"Sverige Skalden bar;
"Sådan, — sådan var
"Svenska dityrambens far!"

Med denna, måhända mindre lyckade, men därför ej mindre sanna skildring öfverensstämmer, i hufvuddragen, den åt BELLMAN i dag egnade minnes-penningen, hvars åtsida utvisar bröstbilden och namnet. Frånsidan föreställer en Svan, som, ofvanom molnskyar, sträcker sin flygt mot solens frambrytande strålar; och den Latinska, från HORATIUS lånade inskriften uttrycker, att han "hvälfde fram, i djerfva dityramber, nya skaldeljud." Der-

jemte antydes i afskärningen, att han "år 1795 sjöng svauesången."

I betraktande af föremålets ovanlighet och dess lika ovanliga allmänna hyllning, har Svenska Akademien, denna enda gång, trott sig ej böra stanna vid preglandet af ett metalliskt minne, ämuadt att föga och flyktigt skådas, innan det nedsänkes i myntkabinetten eller enskiltas gömmor. Akademien, som, ledd af samlade säkra upplysningar, utspanat BELLMANS förgättna, efter mer än ett halfsekel, med jorden jemnade graf, har beslutit att, genom ett enkelt monument, på samma kyrkogård, der hon satte stenen öfver LEOPOLDS stoft, utmärka och fridlysa rummet, hvarest den med honom samtida store Skalden hvilar. Akademien är förvissad, att denna vård skall resas med hela nationens bifall, och hon känner sig stolt af att kunna resa den i hela nationens namn.

Herr ATTERBOMS Minne af BELLMAN, hvilket efter högtidsdagen blifvit till Akademien insändt, öfverlemnas nu åt allmänheten.

MINNE

ÖFVER

CARL MICHAEL BELLMAN

AF

P. D. A. ATTERBOM.

Det fins ej tid, som dessa toner söfver,
Det fins ej land, som deras like har.

TEGNER.

Outsägligt är det behag, hvarmed vi hos hvar och ett bildadt folk betrakta det tidehvarf, som begynner dess vitterhets häfder: det tidehvarf, då egentligen folket sjelft är sin skald, eller då skaldens röst, ur stundens ingifvelser på samma gång diktande och sjungande, är blott den omedelbara hufvudstämman af folkets egen gemensamma diktsång. De gestalter från denna urtid, som häfderna lyckats bevara i någorlunda fullständig spegling, äro dock, i sjelfva verket, mer beundransvärda än underbara. Deras förklaring ligger i det, som var deras möjlighet: ett samhällstillstånd af stor enkelhet, hvars former, lika mäktiga som enkla, allmänneligen bestämdes genom den osöndrade skaparkraften af människornas och naturens omedelbara sannlif. Visar sig åter någon gång den företeelse, att en skald af sådan art uppträder under helt andra, ja motsatta tidsförhållanden: då beledsagas vår beundran framförallt af undran. Ty om än stora skaldesnillen öfverhufvud äro undantag från tingens vanliga ord-

ning, så gäller detta dock företrädesvis om slika personliga fortsättningar af en tidsålder, som för öfrigt ligger så långt bakom oss. Ju mera de omgifvas af en mångfaldigt utbildad samfundsinrättning, sällskapsförfining, konst, reflexion, äfvensom derjemte af flerfaldig flärd i tänkesätt och seder, desto djupare förvånas vi, när en dylik omgivning plötsligt ses förvandlad till ram åt en skald, som ånyo är "folksångare" i ordets både äldsta och bo-
stafliga mening. Också följer af det naiva skaplynne, hvori han brås på den släkt som han tillhör, att just detta lynne skall då till en desto egnare skepnad sammansmälta de talrika och brokiga motsatser, som från en så beskaffad samtid upptagas inom hans varelse både såsom skald och menniska. Ett af de åskådligaste exemplen derpå är **BELLMAN**, såsom omedelbar naturskald och folkskald midt i Stockholm under **GUSTAF** den Tredjes dagar.

Ingen betviflar, att de svenska skalder, hvilkas verk från dessa dagar ännu gläda oss, äro poetiska representanter af sin samtid. I allmänhet äro de det likväl blott på de högre samfundsklassernas vägnar. Att så förhåller sig med **KELLGREN**, med **OXENSTJERNA**, med **LEOPOLD**, faller genast i ögonen; och äfven **LIDNER** kan härvid ej undantagas: ty inom dessa klasser sjelfva började då redan hos mången det för öfrigt så leende tidslynnets beskuggas

af den sinnesstämning, som i "Werther" hade funnit sitt fullständigaste och skönaste uttryck. Men om vi med ordet "folk-lif" egentligen beteckna de lägre samfundsklassernas lif och allt det i natur, ortlighet, minnen, seder egendomligt svenska, som just dermed står i det omedelbaraste samband: så torde man väl om detta den Tredje GUSTAFS vidtfräjdade tidevarf kunna påstå, både att Sverige då ännu ägde ett i hög mätto diktrikt och sångrikt folklif, och att Sveriges vittre, öfverhufvud, i sina bemödanden för utveckling af inhemsk skaldekonst lemnade det obegagnadt, ja obemärkt.

Visserligen gjordes ofvanefters stundom försök äfven i den syftning, att återbeträda vägen till folksångens källa; så t. ex. af KELLGREN — och med sann ingifvelse — i vissa scener af operan "Gustaf Adolf och Ebba Brahe" *): men vanligtvis med en art af blick och ton, som förråder, huru föga man inom den nu valda kretsen var hemmastadd. OXENSTJERNA egnade ett stort verk — "Skördarne" — enkom åt skildringar af den svenske landtmannens lefnad: det är i sitt hela aktningvärdt, och styckvis förtjusande; men der skönjes genast, att dess författare var äfven bland "åkrar, ängar, skog och

---

*) Särdeles i andra akten. Att dessa sceners förtjenst hade "undfallit mängden" (af dåtidens vittra allmänhet), berättar ROSENSTEIN i företalet till KELLGRENS Skrifter.

trädgårdar” den fransyskt bildade hofmannen, som gick till sitt föremåls behandling med hufvudet fullt af VIRGILIUS och DELILLE. Att blifva i sannare betydelse en svensk folkskald, och en som hvarken då hade sin like eller sedermera funnit den, — det var BELLMANS kall. I sakens natur låg, att han blef det på ett sätt, hvori anletsdragen af nyssnämnda tidehvarf öfverallt genomblicka; i hans natur låg, att dragen äro tagna från dess eguaste verklighet, och att han vid deras uppfattning tillika sjelf innerst sammanhängde med den fornvärld, der skalden, i samma person både skald och sångare, ofta jemväl (i begynnelsen alltid) både poet och tonsättare, oafbrutet lefde hvad han sjöng och sjöng hvad han lefde. Också har man i allt detta en borgen för det ständiga fortfarandet af Fredmansdikternas trollmakt. Mera obemängdt, än någon annan företeelse af denna tidsålders poesi, förvara de åt efterverlden hela ysterheten af en ur flera anledningar förklarlig folksmunterhet, och främst af det glädjerus, hvarmed nationens flertal, efter slutet af den långa och föraktade parti-styrelsen, kände sig under en ungdomlig konungs spira vaknadt till ett nytt ungdomslif; derjemte innehålla de någonting allmänneligen svenskt, någonting ur det svenska grundlynnets djupaste innandöme hämtadt, hvori fördenskull detta skall under alla tid-

skiften igenkänna sig med ett evärdligen fröjdsprittande — om än mer och mer sjelf-ironiskt — välbehag; och vid ännu närmare bekantskap röjer sig, att sjelfva själen af alltsammans är någonting allmänneligen menskligt, som, genom de förunderligaste medel af en till naturpoesi återförvandlad konstpoesi, använder en grotesk half-kulturs tokroliga gestalter till (i botten) högst allvarliga sinnebilder.

Dock — det är i allmänhet med de stora skalderne, som med de stora bergen: blott på ett visst afstånd kan man riktigt uppfatta deras storhet. Afståndet i tiden är härvid för den andliga betraktelsen detsamma, som afståndet i rummet för den sinnliga: det villkor, som gör en fullständig uppskattning möjlig. Man bör då ej finna oväntadt, att skalder af det särskilta slag, hvaribland **BELLMAN** innehar ett af de yppersta rummen, ännu mer, än de andra, öfverstiga synvidden af sin samtid och närmaste eftertid; eller behöfva ett ännu vidsträcktare afstånd, för att kunna skådas i helheten af sin beskaffenhet. Just hans öde ådagalägger på slående vis, huru föga jemväl ett ofantligt samtida bifallsgny innebär någon egentlig insigt af denna helhet, eller af dess sannskyldiga mått. Vore ej så, skulle då icke längesedan de åtskilliga dels ytliga, dels falska föreställningar om **BELLMAN** hafva upphört, hvilka vi dock än i dag höra yttras ingalunda

sällan? Eller anses han ej allt jemt af ganska mången för en liderlig drycksvise-qvädare, som genom ett sällsamt naturens hugskott föddes längst upp i Europas nord med själen af en italiensk improvisatör, och som dymedelst visserligen blef en högst originell tolk af sin tids lynne, — men på en så låg ståndpunkt, att man, med Fredmans-diktningens upphöjande till poetisk exponent af svenska folk-lifvet i GUSTAF den Tredjes tidevarf, gör hvarken det ena eller det andra någon ära? Ropas icke, att det lif, som i dessa dikter onekligt med flödande snillrikhet målas, är, till så väl framställning som innehåll, entlast kroglif? Att dervid hans lefnad och hans poesi befunno sig i fullkomligaste enhet, eller att han i sanning sjöng blott hvad han all-dagligen lefde, — det är, tillägger man, just det både mest bedröfliga och mest förföriska i hans samvetslösa missbruk af sina förvånande gåfvor. Och under det från ett håll sådana domar ännu fällas, fortfar man på ett annat att rosa honom med ett pris, hvilket kanske allrämest har befräm-jat förlängandet af slik omdörets förvirring. Här antages nemligen, att just en genialisk liderlighet är den "friska" poesiens utmärkande egenskap; och man hyllar, med jubel, i BELLMAN — förnämsta inkarnationen deraf!

Det

Det är således mot ett tvåfaldigt missförstånd, som Skaldens vänner måste väpna sig; det är ofvanom dessa båda motsatta irrmeningar, som de längesedan intagit sin ställning. Huruvida denna ställning ännu hunnit blifva den större allmänhetens, är mig obekant. Men att göra den i möjligaste måtto tillgänglig, är hvad mig åligger i den minnesteckning, som jag nu går att börja; och hvarvid nöjet af ett så rikt ämnes behandling åtföljes af glädjen att med detsamma fullborda ett värf, som jag för jemt upp fyrtio år sedan begynt.

I.

I Stockholm bodde vid medlet af sjuttonde århundradet en hederlig Skräddarmästare, MARTIN BELLMAN, som var till börden Tysk och född i Bremen, men efter några vandringar i Tyskland och Frankrike hade utkorat Sveriges hufvudstad till hem. Namnkunnigare, än han, blef der innan kort hans från Tyskland medförda hustru; BARBARA KLEIN: ty hon förestod icke blott sitt hus såsom en i hvarje hänsigt efterdömlig qvinna; hon ägde ock så mycken kunskap i alla på den tiden högst

Sv. Akad. Handl. fr. 1796. Del. 25.

7

värderade qvinnliga slöjder, — bland hvilka äfven nämnas blomstersöm och ritning, — att hennes boning omsider förvandlades till en allmänneligen eftersökt skola för unga döttrar från hela hennes grannskap. Hennes dygder, hennes färdigheter, hennes inom sitt stånd ovanliga bildning förvärfvade henne ett ännu större anseende i Upsala, dit hon flyttade såsom enka, då den äldste sonen bland hennes nio barn, JOHAN ARNDT BELLMAN, ändtligen kunde, såsom befordrad till akademisk lärare, inbjuda henne att dela sina egna husliga villkor *). Redan af honom upplyftades det ärfda fäderne-namnet **) till en vitter fräjd. Född i Stockholm 1664, tidigt utmärkt genom en riktbegåfvad natur, ypperlig tenor-sångare, virtuos på flera instrumenter, snart äfven känd såsom författare både af latinska och svenska skaldestycken, hade han börjat sin bana med att före och under sina första student-år vara medlem af Konung CARL XI:s hof-kapell; men

---

*) Ett ögonvittne (sonens minnestalare) UPMARK säger, att hon satt "*uti Minerva quaedam in medio virginum choro,*" och tillägger: "*Meminimus, postquam in hanc etiam urbem Lares transtulerat, pro Sabina quoddam magistratū atque honorifico semper loco inter gravissimas urbis nostrae matronas habitam*".

**) Att det var ärfdt från en skräddare, föranleder dock UPMARK till en lång betraktelse och den erinran, att till och med så förnäma män, som JOHAN SKYTTE och JOHAN ADLER SALVIUS, varit skräddare-söner.

fästades genom OLOF RUDBECKS uppmuntran och förord vid det läroverk, bland hvars fäder han slutligen intog den efter LAGERLÖF ledigvordna platsen af Professor i Romerska Vältaligheten och Poesien. Han utnämndes dertill 1699, under en utländsk resa. Den kungliga kallelsen träffade honom på Italiens jord, i Roms omgifningar och just i närheten af CÍCEROS Tusculum *), då han dit hade återvändt från Neapels herrligheter. Efter derigenom påskyndad hemfärd, tillträdde han om hösten 1700 sitt erhållna värf, och skötte det med nitisk verksamhet, under ständigt växande ära. Hans lycka syntes fulländad, när han med den goda, sköna, behagfulla KATARINA ELISABET DAURER, dotter af en Assessor i Kommers-Kollegium, knöt 1704 ett det sällaste äktenskapsband. Men det blef endast femårigt; redan 1709 ryckte döden ur hans armar — bokstafligen, ty hon dog i hans famn — den ännu i sin första ungdom blomstrande makan. Sorgen öfver hennes bortgång förorsakade hans egen. Han hade förutsagt, att så skulle ske; och han höll

---

*) Det var (anmärker UPMARK) en "*mirabilis factorum industria*", att den träffade honom "*in his maximè rusticantem locis, quibus inerrare adhuc videbantur Tullianæ veneres*". På hans hänryckning öfver Italien, öfver Rom, öfver nejderna kring Rom och Neapel, öfver deras ymniga skatter för både hädforskaren och konstälskaren, gifver samme talare en liflig skildring.

ord. I Stockholm, dit han enligt vänners inrådan hade rest på tredje dagen efter begrafningen, för att söka i någon mån förströ sig, insjuknade han samma dag vid ankomsten; och tog der afsked från jorden, vid fyrtiofem års ålder, blott få veckor efter skilsmessan från henne *). Finkänslig, ömsinnad, ljufvig, till hela sitt väsendes grundton poetisk och musikalisk, älskades han allmänt, saknades länge, och synes hafva i allo förtjenat det äreminne, hvarmed han firades af sin vän UPMARK, i ett af dennes vackraste griftetal. Hans svenska skaldestycken, till och med det af UPMARK högt berömda, hvori han utgjutit sin klagan öfver en fästmöds död **), torde numera lika litet finnas till, som hans i handskrift efterlemnade anteckningar under sin utomlands-resa, hvilkas utförlighet och rika innehåll minnestalaren antydt i en lockande öfversigt. Märkvärdigt skulle

---

*) Född 1687, afled hon den 5 Okt. 1709; han följde henne den 28 Nov. samma år. Af UPMARKS rörande beskrifning öfver dessa makars sista dagar, har SONDÉN, i PALM-BLADS Biografiska Lexikon (B. II sidd. 64, 65), anført slutet i öfversättning.

***) "*Plenum gemituum carmen simulque facundissimum, quodque meros Catullus et Propertios, si nostrâ canerent lingua, redolet*". Denna fästnö, som dog 1697, kort före hans i Jan. 1698 började utomlands-resa, hette KATARINA FORNELIA: dotter af den för sitt vidunderliga och nog o-professorliga lynne beryktade Professorn i Astronomien, JONAS FORNELIUS.

tvifvelsutän vara, att äfven af denne **BELLMAN** se något skaldeprof på vårt modersmål. — Af hans trenne barn var det yngsta hans namne, en ny **JOHAN ARNDT**: som föddes i Upsala 1707, blef Sekreterare i Slotts-Kansliet i Stockholm, och erhöU afsked med titel af Lagman. Denne, en man af sinne för lärdt och vittert umgänge, blef inäg hos Kyrkoherden i Maria Magdalena **MICHAEL HERMONIUS**, och dog i Stockholm 1765; på samma år som hans älskvärda maka **KATARINA HERMONIA**, med hvilken han sedan 1738 lefvat förenad i ett så fruktsamt äktenskap, att deras barn angifvas ända till ett antal af tjugueti *). Af dessa var den odödliga **CARL MICHAEL BELLMAN** det äldsta.

I en egenhändig lefvernesbeskrifning, författad icke långt före hans död, men ty värr ej fortsatt längre än till hans nittonde år, säger han sig vara född den 4 Februari 1740 **). Sin moder har han der ihågkommit med denna målning: "Min mor var vacker som en dag, oändligen god, charmant i sin klädsel, vänlig mot alla menniskor, delikat

---

*) I Marie Magdalene dopbok träffas dock antecknade blott femton.

***) Han återopar dervid "kyrkoboken, fastän fängese'n uppbrunnen". Så är dock icke förhållandet; den finnes ännu i behåll, men underrättar blott om döpelsedagen (den 5 Febr. 1740). I äldre kyrkoböcker lär vara vanligt, att födelsedagen ej blifvit utsatt.

i umgänge, och hade en förträfflig röst” *). Man ser, att hon, med en ringa bokstafs-förändring i sitt namn, hade välförtjent kunnat heta HARMONIA. Och hvilken, med någon närmare kunskap om sonens personlighet, skall ej redan i hennes igenkänna månget af dess grunddrag? Men ehuru mycket hän än tillika bråddes på farfadern, träffas likväl denne i hans berättelse lika litet omnämd, som sjelfve fadern; en uraktlåtenhet, som förefaller desto mera oväntad, då han i samma berättelse namngifver sina faddrar, ja till och med marskalkarne på sina föräldrars bröllopp. Deremot har han med stor omsorg förherrligat sin farfaders moder, den ärevärda matronan BARBARA: men på ett vis, hvaraf hon sjelf knappast skulle funnit sig smickrad. Han gjorde nemligen hennes namnsdag, dittills firad såsom en kär åminnelse i husliga kretsar af hennes barn och barnabarn, till högtidsdag för Sällskapet *Par Bricole*; och henne sjelf till detta sällskaps skyddshelgon. Såsom sådant, förekommer hon i hans qväden flerstädes besjungen, och lär ännu i bemälda samfund årligen hyllas med tal och skålar.

---

*) Han tillägger: "och hade vänt sig att ligga i tjuguen barnsängar — *honni soit qui mal y pense*; men detta lekverk gjorde husets ruin." Måhända låter sig uttrycket "tjuguen barnsängar" så förklaras, att kyrkoboks-uppgiften dermed kan sämjas.

Äfven i DAHLGRENs skrifter möta vi mången dylik åt henne egnad minnesgård.

Att föräldrarne måste hafva ägt vitter bildning, kan dömmas redan från de personer, som umgingos i deras hus. Bland dessa nämnas t. ex. den i svenska språkets och granskningens häfder bekante SAHLSTEDT; Presidenterne ROSENADLER och CARLESON, af hvilka den förre var en värdig sonson till den under detta namn adlade UPMARK, den andre åter en genom beskickningar och resor i Orienten fräjdad broder till utgifvaren af den äldsta Svenska Anthologi, och — liksom denne — förtrolig vän med DALIN *); slutligen äfven den då ännu allbeundrade DALIN sjelf. Också märker man, huru gossens tidigt uppenbarade böjelse för vitterhet blef tidigt gynnad; särdeles efter ett feber-anfall, hvarunder han hade talat allting på vers och sjungit sina första poetiska utgjutelser för sin mor, "så väl, att alla närvarande fallit i förundran". Då ändtligen, säger han, "uppklarnade dagen". Man hade förut gifvit honom informatorer af det vanliga slaget. En af dem aktade han så föga, att han, med

---

*) Hvars närmaste företrädare i Hof-Kanslers-Embetet han var. Brodern, Stats-Sekreterarn CARLESON, hade i begynnelsen varit DALINS medarbetare i Argus, och utgifvit "Försök till Svenska Skaldekonstens upphjelpande, eller Samling af utvalda Svenska Rim och Dikter." Stockholm 1737—38.

en kamrats tillhjälp, gaf honom stut. En annan deremot, som var mindre lätt att nappas med, slog pilten på fingerstumparne med linealen, för det att han "ej ville kunna Euklides"; hvarvid han, i sitt femtiondefemte år, bifogar följande anmärkning:

*"Hjernan ännu i mig vrides,
När jag tänker på Euklides
Och på de trianglarna,
ABC och CDA;
Svetten ur min panna gnides
Värre, än på Golgatha".*

Men den lyckliga febern medförde ändring; och det första, hvarom föräldrarnes vittra vänner drogo försorg, blef en för hans anlag mera tjenlig lärare. "De valde mig till informator", berättar han, "ett geni, vid namn CLAS LUDVIG ENNES, hvilken sedermera genom min rekommendation hos Salig Kungen befordrades till Pastorat i Skåne och Östra Herrestad; af honom lärde jag att handtera Apollos lyra; under hans inseende har jag författat flera bref och poesier". Jemte Verskonsten, öfvades han i dessa läroår äfven att skrifva Tyska, Fransyska, Engelska och Italienska. Från Tyskan öfversatte han åtskilliga skrifter, mest af religiöst innehåll. Dessemellan spelade han cittra. Säsom yngling gaf han på detta instrument, hvilket — säger han —

"jag den tiden ojemförligen trakterade", handledning åt dottren af den förfärlige Aktorn och Borgmästarn BEDINUS RENHORN *). Enligt en tradition, bibehållen hos hans efterlevande anhöriga, hade han i späda år sjelf varit sin undervisare på en cittra, som hans farfader hade hemfört från Italien, och på hvilken han snart hördes taga ut melodier, dem han beledsagade med egna verser; det var densamma, som alltsedan förblef hans trogna och närmaste sällskap. I föräldrahuset herrskade en djupt kristlig anda. Fromma sammankomster, eller såkallade "konventioner", i hvilka äfven förnämna personer infunno sig till enskilt afton-andakt och andliga visors afsjungande, stämde der det unga sinnet till intryck, som väl blefvo varaktigare i musikaliskt afseende än i religiöst, men dock ledde valet af föremålen för hans tolkningar, och öfver hufvud återspeglas i hans tidigaste skaldeförsök. Bland de förra möter oss till och med ett "*Utdrag af Scrivers Själaskatt*". Lifligare nöje gjorde honom "*Evangeliska Dödstankar, af SCHWEIDNITZ*": ty der fann han sonnetter, att i vers öfverföra. De trycktes 1757 och dedicerades till hans Mor. Detta hans först utgifna poetiska arbete var ett verk af hans sjuttonde lef-

---

*) När BELLMAN säger om denne, att han betedde sig mot sin dräng "som en 56 års tyrann", menas dermed: som en tyrann från riksdagen år 1756.

nadsår. Ett skaldestycke, kalladt "*Månan*", underställdes i djup vördnad DALINS omdöme. Vitterhetsfursten fann deri blott ett enda ord att ändra: "predikstol", i hvars ställe han satte "lärostol". Blott så mycket har skalden sjelf derom berättat. Lätt kunde förmodas, att detta stycke (tryckt 1760) var ett sentimentalt: men det gick ut på satir; författarn låter i en dröm förflytta sig till *Månan*, och finner der ett samhälls-tillstånd, som företer den högsta stegring af alla hemverldens dårskaper; särdeles af den lust hos hvarje samfundslem, "att blanda sig i andras värf och rubba ordning, frid och ro" *). Det hela röjer öfverallt en Dalinsk efterklang. — I allmänhet skönjes, att han till 1765 eller sitt tjugufemte år, i den mängd verser, som

---

*) T. ex. Qvinnorna afgjorde vid l'hombre- och té-bord, huru arméer borde föras och fästningar byggas; och med lärdomsväsendet var förunderligen bestäldt: mjölnaren docerade i historien, smeden var astronom, skräddaren "skar stycken af rättegångsbalken", klockar-drängen bevisade att alla religioner äro lika goda, och "på predikstolen" stod en skomakare — i BELLMANS handskrift; men det var här, som den i sjelfva verket försämrande ändringen "på lärostolen" anbragtes. Den försigtige DALIN, som sjelf tillförne hade råkat illa ut för Preste-ståndet, ville tvifvelsutän rädda sin lärjunge från möjligheten af något liknande öde. Ett af de bästa infallen är detta:

"Der gingo barn som gamla män,
Med höga steg och rynkig panna,
Helt dryga i sin tunna luft".

han dessförinnan skref, bibehöll DALINS maner och tonarter. Så t. ex. i den bland hans "Valda Skrifter" omtryckta sången vid hans vackra och fromma Moders graf*). Till denna tid höra ock åtskilliga af de skaldebetraktelser öfver våra helgdagars evangeliska kyrko-texter, som hängre fram trycktes i en samling kallad "Zions Högtid". En synnerlig märkvärdighet har det just på gränsen af detta tidskifte diktade qvädet "Rundt kring i verlden jag sväfvar" **): ej blott i och för sig sjelft, genom sin storartadt lyriska skönhet; utan tillika derigenom, att det i både innehållet och formen på synbaraste vis företer öfvergången från denna första period till den följande, under ömisskännligaste framblickning af den grund-enhet, som innerst i skaldens själ alltid förblef oförändrad.

Man hade, mellertid, skickat honom till Upsala. Den 3 November 1758 blef han der, i Stockholms Nations Album, inskrifven såsom Student. Vid hans namnteckning företer sig det besynnerliga, att han för sin födelsedag har lemnat ett tomrum, hvars fyllnad han börjat, men ej fortsatt. Om han derefter vid universitetet ådagalagt något slags offentligt kunskapsprof, är mig okänt. GJÖRWELL, sjelf

---

*) "Valda Skrifter af C. M. BELLMAN", Del. VI, sidd. 189—193. Begravningsdagen var den 17 Mars 1765.

**") Valda Skrifter, Del. V, sidd. 376—379.

en af hans personliga vänner, har gifvit honom det vittsord^{*)}, att "han var skäligen studerad". Säkert är, att Matematik och Metafysik alltid förekommo honom såsom Abracadabra; men att han inom den egentligen humanistiska kunskapsrymden ingalunda var obevandrad. Efter en sannolikt ej lång tids vistande vid Akademien, beträdde han tjenstemannabanan: enligt GJÖRWELLS uppgift, först i Banken, sedan vid Tullen; Stockholms Nations Album säger, att han blef "Kanslist vid General-Tull-Direktionen". Fullt trovärdig är den nyasämde vännens vidare berättelse, att han var och förblef "otjenlig till sifferkarl". Han beskyldes — tvifvelsutän med skäl — att försumma göromålen. Det egendomliga i denna sångarnatur hade upptäckt sin tillvaro, och med detsamma tagit honom i oinskränkt besittning. Lockad af böjelse och sällskap, deltog han efter sin moders död oftare än tillförne i samqväm, der dryckesvaror sparades lika litet som lustiga infall och upptåg, och der den bacchiska glädjens retelser, förhöjda genom HALLMANS genialiska cynism, snart äfven stegrades genom KEXÉLS komiska elegans och parodiska ceremoni-uppfinningar. Bortkastande allt ma-

---

*) I ett bref till HAMMARSKÖLD; det finnes aftryckt framför de "Valda Skrifterna" i första delen, näst efter skalldens själfbiografi.

ner, som icke var hans egnaste, gaf han i dessa lag fritt lopp åt sin kallelse att ögonblickligt både skapa och sjunga qväden till Vinets och Kärlekens lof, än med otrolig lätthet skriftligt upptecknade, än rent af improviserade och förklingande med stunden; samtliga af en därtills ohörd diktningensart. Nästan blott från Stockholms krogar tycktes dess omedelbara sammansmältning af ord och musik hämta sina ämnen; men behandlade dem på ett sätt, hvarigenom det löje, som de brokiga narrgestalterna väckte, till sin förundran esomoftast fann sig beledsagadt af känslans djupaste och ljufvaste rörelser. Det var en lyrik, till sitt hela — såsom det syntes — blott burleskt-komisk, men likväl mäktig att anslå alla fantasiens strängar, att när som helst genomgripa själen med dityrambiska, idylliska, elegiska toner. Innan kort började namnet BELLMAN höras, såsom namnet på en ung, ty värr sjelfsväldig, men i alla fall oförliknelig poet, hvars sånger flögo kring stad och land, dels i afskrifter, dels såsom "visor tryckta i år". Närmaste följden blef mellertid, att han i Banken och Tullen alldeles försvann ur synhåll. Ryktet påstod, att på värds-husen i och omkring hufvudstaden träffades han desto säkrare.

Denna lefnadsväg, föröfrigt angenäm, ledde bland rankor och lagrar till allt annat, än kläder

och föda. Men sångfågeln skulle ej förgås. Till hans lycka kom på Sveriges thron en Konung, som, sjelf skald, ansåg intet skaldesnille böra hämmas genom nöd, och trodde att hvarje sådant bäst gagnade fäderneslandet genom sina krafter utveckling; eller att förmågan deraf var tillräcklig merit till jordiskt lefnadsbröd, utan att böra förvandlas till ett misslottadt bihang åt någon af dessa embetsbefattningar, som allesamman äro blott olika sätt att spanna Pegasus för plogen. Tidigt hade BELLMAN i honom anat sin välgörare; och på den 19 Augusti 1772 helsat honom med hyllningar, som icke lätt kunde förgätas *). Å andra sidan, ehuru ofransysk den Fredmanska sånggudinnan var, bevekta hon snart Konungens smak till ett af dessa flerfaldiga undantag, som intyga den ursprungliga äktheten af hans poetiska sinne. Till och med KELLGRENs omdöme, i förstone ogillande, kunde ej derifrån hålla honom tillbaka. Visserligen motverkades det af SCHRÖDERHEIM, som alltifrån ynglingsåren varit BELLMANS vän, och kort efter nyssnämnda statshvälfning var blifven Konungens gunstling. Men likafullt är minnesvärdt, att bland alla de tongifvande af den tidens vitterhetsmän var GUSTAF sjelf den förste, som yttrade sig om BELLMAN med oaf-

---

*) "Valda Skrifter", Del. VI, sidd. 148—149.

kortadt bifall och tog honom i uppmuntrande hägn. Väl är detta icke den enda omständighet, som visar, att Konungen ägde en säkrare och mera för mångfalden af det Skönas former omfattande instinkt, än de skalder och granskare, med hvilkas omdömen eljest hans eget gerna plögade sammanstämman. Många prof gifvas på hans öfverlägsenhet i dramatiskt konstsinne. Men här var han dem öfverlägsen jemväl i lyriskt; — måhända af den orsak, att den Fredmanska lyriken har sjelf ett så betydligt mått af dramatiskt skaplynn. Man vet, att **BELLMAN** af samtida beundrare blef kallad "Sveriges Anakreon". Men det var just Konungen, som först hade tilldelat honom detta namn; hvarmed han mindre ville uttrycka någon egentlig jemförelse, än i ett klassiskt uttryck antyda höjden af sin uppskattning.

Huru annorlunda landets öfriga snillen i begynnelsen tänkte, synes af flerahanda utlåtelse. De voro långt ifrån att ana eller erkänna den kungliga benämningen; tvertom: de plögade anföra den grekiske skalden såsom en för **BELLMAN** dräpande motsats. Under ett bland de första åren af 1770-talet skref **OXENSTJERNA** från Wien till sin fordne lärare **BERGKLINT**, i afseende på en tillämnad utgifning af den gemensamme och tidigt afidne vännen **TILAS'** skrifter: "Låt af hans *Bellmanniana* så litet inflyta, som möjligt är. Om ej supervisor

äro som Anakreons, gifves intet i världen mera *insipide* och mera otäckt” *). Ungefär vid samma tid framträdde KELLGREN med första upplagan af "Mina Löjen"; der, bland satiriska utfall mot vissa föremål inom Sveriges dåvarande vitterhet, äfven lästes ett, hvori den unge aristarken, hänförd af sitt nit för smak och seder, hade korat BELLMAN till mål för sin skarpaste pil, och det just för att rätt eftertryckligen freda ANAKREON från all misstanka om någon frändskap dem emellan. Så dömde då ännu samme granskare, som sedan, vid slutet af sin lefnad, ej blott utgallrade det här åsyftade yttrandet ur samlingen af sina skrifter, utan äfven bistod BELLMAN vid utgifvandet af hans, — både med råd och med ett förord, hvori namnet "den Svenske Anakreon" förklarades vara för honom "ej nog ärofullt". Man måste tillstå, att den klyfta, som ligger emellan dessa åsigter, icke är liten. Dock ser man, att redan vid den tidpunkt, då Stockholms-Posten börjat sin bana, hade KELLGREN i ej ringa mån förändrat sin första dom: ty han mottog der till införande, från BELLMANS hand, bidrag som kallas *Pensées de Movitz*, *Epigrammes de Movitz* o. s. v., såsom i viss mån
parodiska

---

*) Se OXENSTJERNAS bref i "De la Gardiska Archivet", B. XI.

parodiska motstycken till de *Pensées de Rousseau*, *Epigrammes de Voltaire* m. fl., som ej sällan meddelades både i Stockholms-Posten och i andra svenska tidningar; och dessa bidrag tillhöra ändå hvarken öfverhufvud de bästa af BELLMANS arbeten, eller särskilt de i ton och ordval finaste *). För öfrigt må man ej undra, att Sveriges dåvarande poeter och litteratörer icke straxt gäfvo med sig: ty näppeligen kunna vi föreställa oss någonting, som längre, än Fredmans-diktningen, afvek från deras måttstock för klässisk stil och smak, eller skarpare motstridde ungefär alla de då gällande vittra grundbegreppen. Men omsider måste dock erkännas, att den så ytterst ovanliga företeelsen, midt bland sina otaliga synder mot hvarenda regel af tidehvarfvets öfverenskomna *art poétique*, var en uppenbarelse af lika ovanligt snille. Till detta erkännande dref nemligen med omotståndlig fart — tidens lätta och genom den välkomna statshvälfningen yttermera lättade sinne, sådant, som det

---

*) Bland "Epigrammer af MOVITZ" är det sista kanske det roligaste. änskönt just ej heller utmärkt genom någon tonens finhet:

"Hvarför är jag ej i ropet,
 Liksom du, för oboe"?
 Jo, sad' Mollberg, tog till stopet:
 För du spelar som ett få.

då i sitt innersta väsende var, uppifrån hofvets salar ned till värdshusen och backstugorna. Oändligen roadt att här finna sig måladt i musikaliskt-poetiska burlesker af den glädtigaste qvickhet, öfverröstade det alla slags tveksamheter, moraliska, religiösa, estetiska; så att först och främst allmänheten öfverhufvud, och sedan de konstkännare, som annars plägat vara dess ledare, denna gång djerfdes låta sig hänryckas på eget bevåg, utan att dessförinnan höra sig före hos Romare och Fransmän. Troligen skulle KELLGREN i alla fall hafva kommit till sin slutliga åsigt; men att den påskyndades af den allmänna grundstämningen, är desto säkrare, som den ju sjelf endast var denna stämmnings klaraste och vackraste uttryck. Derför stannade han ock vid betecknandet af de egenskaper hos BELLMAN, hvilka för denna sinnesstämning voro de närmast fattliga. Tvifvelsutan stannade också Konungen, i sin uppfattning, inom samma gränсор. Alltid skall dock förblifva märkvärdigt, att han var bland landets män af snille och smak den förste, som dristade offentligen bekänna sin njutning af BELLMANS dikter och uttala den såsom äfven ett estetiskt gillande af sjelfva diktslaget.

Desto mindre kunde han glömma att behjerta Skaldens timliga lefnadsvillkor. Efter att hafva vid

åtskilliga tillfällen hugnat BELLMAN med enskilda understöd, förhjelpste honom Konungen, vid Jultiden 1775, till ett varaktigt: till plats och lön såsom Sekreterare vid Nummer-Lotteriet. Det skedde i följd af en på vers ingifven ansökan *), hvori författarn, sedan han bedyrat sig skola "dö innan jul" om Konungen samtyckte till "Lyckans hårda lagar", hade yttrat sitt hopp om Majestäts tillåtelse,

*"Att dess ringaste Poet,
Dödens pilar till förtret,
Ur sin säng skall uppstå åter
Till ett glas champagne-vin,
Och att skaldens matta tunga
Än en gång får lof att sjunga
Med en GYLL'NBORG och DALIN".*

Väl var han nu alltså blifven till och med "ordinarie" tjänsteman: men med en syssla, hvars skötande lätt kunde öfverlåtas åt annan person; en utväg, hvilken han ock genast vidtog. Årslönen — tretusen daler kopparmynt — bör beräknas efter förhållandet mellan dåvarande och nuvarande myntvärden. Vår förundran måste det likafullt väcka, att han kunde afstå hälften deraf åt tjänstförrättaren, och lefva, med den återstående hälften, blott för sin lyra. Men då man vet, att med den full-

---

*) "Valda Skrifter", Del. VI, sid. 269.

makt såsom Hof-Sekreterare, hvilken han året der-
efter (1776) erhöill, äfven något penninge-tillskott
var förenadt: så får man visserligen antaga, att
detta sedermera fortfor såsom en ur Konungens
handkassa gifven pension. Dessutom beviljades ho-
nom 1780, i följd af en då ingifven skämtsam
böneskrift om understöd antingen från Kronobräu-
neri- eller Nummerlotteri-fonden, en gratifikation
af 333 R:dr Specie; och otvifvelaktigt är, att denna
ej förblef den sista; åtminstone hugnade honom
Konungen, tid efter annan, med enskilda.

Sedan han sålunda blifvit försedd med en årlig
inkomst och en titel, rann det honom i sinnet,
att till egenskapen af rangerad man hörde äfven
egenskapen af gift man. Han hade fäst sitt hjerta
vid dottren af en Våg- och Stämpelmästare i Pack-
huset, LOVISA FREDRIKA GRÖNLUND: en flicka af
utmärkt hufvud och stark karakter, som behagade
honom ej mindre genom det qvicka och träffande
i sin för satir benägna omdömesgåfva, än genom
det i utseendet välbildade, stolta och säkra, hvar-
med ett nästan manligt sinnelag framblickade under
hög panna, ur stora, bruna, genomträngande ögon.
Också visade sig i det äktenskap, hvartill han med
henne vigdes den 19 December 1777, att hon gan-
ska väl behöfde all denna styrka och fasthet. Hans

tillgifvenhet var både öm och outplånlig; men — såsom det synes — af en art, som öfverlemnade allvaret af deras förening mer än billigt åt henne. Åtminstone kan ej förmärkas, att det gjorde minsta intrång på hans böjelse för lustiga brödralag och sångens lekar. Alltid söktes likväl de förra långt mindre af honom, än han af dem; och de kunde föga påräkna hans goda lynne, om han, i stället för snullebröder, såg endast dryckesbröder omgifva sig. I sådant fall hände mestadels, att han väl tömde ett och annat glas, men satt obevekligen stum och mulen.

Vid denna tid stod han ock på höjden af sitt snilles kraft och glans. I allmänhet var det under perioden från 1765 till 1780, eller från hans tjugufemte år till hans fyrtionde, som han ymnigast ådagalade de skaldegåfvor, på hvilka man, då BELLMAN nämnes, vanligtvis tänker. De flesta af "Fredmans Epistlar" och "Fredmans Sånger", äfvensom af "Bacchanaliska Ordens-Kapitlets Handlingar", diktades under denna period. Flera af de berömdaste hade han författat redan före den tidpunkt, då Konungen sänkte till honom ett nådigt öga; ja, åtskilliga till och med före Konungens uppstigande på thronen *).

---

*) T. ex. visan: "Solen glimmar blank och trind" m. m.

grundlös, som i sig sjelf orimlig, är således en välment nykterhets-ifrans nyligen gjorda upptäckt, att BELLMAN gaf denna vändning åt sitt skaldskap för att behaga GUSTAF III genom en dymedelst befrämjad större afsättning af kronobränneriernas tillverkningar. Långt före dem hade hans poesi börjat hämta sina älsklings-ämnen från den sällskaps-verld, der blandningen af menniskonaturens löjliga och bedröfliga egenskaper mötte henne i de på samma gång hjertaste och naivaste sjelfbekännelser; och hon skulle dermed fortfarit, äfven om inga kronobrännerier kommit till. Kan föröfrigt någon människa tro, att GUSTAF III:s egentliga nöje vid åhörandet af BELLMANS qväden bestod i ett hemligt öfverräknande af den genom dem förökade bräuvins-konsumtionen, så är det en föreställning, hvars originalitet åtminstone är obestridlig; ty icke ens af den tidens "patrioter" blef någonting sådant påstådt. Minst kunde det falla BELLMAN in, att om sin tillbedde monark tänka så ömkligt; och hade han det förmått, så skulle han derefter aldrig hafva mäktat sjunga för honom. De, som i allt detta antaga möjligheten af det omöjliga, böra då jemväl antaga, icke blott att hela nationen kunde narras på Skaldens och Konungens verkliga motiver, utan ock att KELLGREN, som från den skarpaste af BELLMANS tamlare förvandlades till den varmaste af hans

berömmare, blef af Konungen mutad till denna förändring; äfvenså, att Svenska Akademien, som dermed enhälligt instämde, blott af lock eller trug lät sig drifvas i samma riktning. Ty 1790 ställde sig KELLGREN såsom företalare i spetsen för de Fredmanska Samlingarna, efter att nitiskt hafva medverkat till deras utgifning; och straxt derefter, sedan "Fredmans Epistlar" utkommit, tilldelade Svenska Akademien deras författare det Lundbladiska priset *) för detta år, af aktning för "Herr BELLMANS sällsynta och originala snille, den förtjenst dess arbeten äga i anseende till rika och lyckliga målningar, ett eget och till ämnena passande rim-sätt, den lyckligaste förening med musiken, det bruk han vetat göra af språket; — egenskaper, hvilka helt visst förvärfva dessa arbeten ett lika bifall hos efterverlden, som hos samtiden". Akademiens protokoller, som förvara de angifna skälen, underrätta tillika, att hon på förslag till detta pris äfven hade uppfört LIDNER och HALLENBERG **). Under öfverläggningen yttrade KELLGREN: "så länge BELLMAN är i fråga, kan ingen annan komma i fråga". Och dermed var utslaget afgjort.

---

*) Det sedermera af CARL JOHANS frikostighet förstörade, som nu kallas det Kungliga.

***) Den sednare, för första delen af hans "Svea Rikes Historia under Konung GUSTAF den Stores regering". Han erhöi deremot en årlig pension på Svenska Akademiens stat.

Dessa voro BELLMANS timliga förmåner och utmärkelser. Såsom den förnämsta, skattade han sjelf alltid oafbrutenheten af sin Konungs ynnest. En stor lycka fann han derjemte i den hjertliga vänskap, hvarmed han omfattades af dem bland den tidens poetiska och musikaliska snillen, hos hvilka all naturdiktning, all folksång, all naivetet i konst och personlighet, all humor i glädje och smärta, genast mötte en från den innersta själsdaningen utgående genklang. Derfor ägde han till umgängsbröder, utom en HALLMAN och en KEXÉL, jemväl en LIDNER, en THORELD, en KRAUS, en HÄFFNER: samtliga i annat olikartade både med honom och sins emellan, men i detta hänseende gemensamt hans närmaste fränder. Det kan föröfrigt ej öfverraska, att han äfven af den, som bland Sveriges dåvarande vitterhetsmän var GUSTAFS förtrognaste gunstling, betraktades ur en synpunkt, fullkomligt liknande monarkens egen. Redan ett par år före KELLGRENS och Svenska Akademiens aktningsbevis, helsade honom LEOPOLD med ett lofqvåde, hvari han blef prisad såsom "Nordens Anakreon" och vårt lands snillrikaste sångare *). Detta hittills

---

*) Se, i Del. XVI af Svenska Akademiens Handlingar, den af dess Sekreterare afgifna "Berättelsen vid Akademiens femtionde årshögtid",

otryckta poem, hvilket LEOPOLD ännu mot slutet af sin lefnad hördes ur minnet uppläsa för sina vänner, borde, om det i handskrift finnes till, visserligen ej längre undanhållas offentligheten och den i flera fall upplysande jämförelsen med KELLGREN'S företal.

Med förtäljandet af dessa ärebetygelser befinna vi oss dock redan inom det tidskifte af BELLMANS lif, då han mera sparsamt diktade qväden, som uthärda täfling med de bästa från hans nästföregående lefnadsperiod. Det har blifvit sagdt, att hans skaldförmåga var under denna tid — eller ungefär från 1780 till 1795 — i aftagande; man har till och med påpekat det såsom den naturliga följderna af ett oordentligt lefnadssätt. Enligare med sanningen är, att hon nu, oftare än tillförne, ömsom riktade sig åt föremål, som kanske mindre tillhörde hennes egendomliga skaplynne; ömsom för de gamla föremålen valde nya behandlings-former, som — i motsats till de äldre — framgingo mera ur hennes reflexion, än ur hennes natur. Ty lika stor, som i Fredmans-dikterna, visar skalden sig visserligen icke i den under namnet "Zions Högtid" utgifna samling af poetiska betraktelser öfver Söndags-Evangelierna, som till sin betydligare del skrefs under de sista åren af hans lefnad; ehuru många och sköna spår äfven detta verk, det nu i allmänhet

orättvist bortglömda, bär af sin upphofsmans mål-
lande snille. Icke heller blef han ens såsom skärm-
tare och humorist fullt densamme, när han företog
sig att i "Bacchi Tempel" — egentligen en paren-
tation öfver dryckeskampen Movitz — gifva ett
arbete af episk framställning och vidd, eller att
i ett och annat "Divertissement" beträda den
dramatiska banan. Väl kan i afseende på "Bacchi
Tempel" erinras, att dess form är blott en fort-
sättning af den, hvilken han i flertalet af de såkal-
lade "Bacchanaliska Ordens-Kapitels-Handlingarna"
hade användt långt förut: men om ej torde kunna
nekas, att formen redan der ofta är mindre gedi-
gen än billigt, så måste ock erkännas, att detta
fel ingalunda här blifvit afhjelpat genom dess ännu
mera i stort bedrifna användning. "Divertissemen-
terna" låta sig rätt väl läsas, och uppfyllde tvifvels-
utan för ögonblicket sin bestämmelse: men synbar-
ligen äro de — bestäldt arbete; och långt mera
dramatiskt lif råder i de uppträden och samtal,
som esomoftast förekomma i hans rent lyriska skil-
dringar. Äfven i det 1784 utgifna förlustelse-bladet
"Hvad Behagas", — en tidning för skämtets vänner
och egnad blott åt roligheter *), — framstår han

---

*) Särdeles (enligt hans egen utlåtelse i fragmentet af Lef-
vernesbeskrifningen) åt "satir på Biographier". Dock träffar
man der äfven LIDNERS poem "Ömheten".

mindre såsom skald än putsmakare; eller i allmänhet på ett fält, der KEXÉL fullkomligt kunde vara hans jemlike. Också upphörde han dermed redan efter åttonde nummern. Öfverhufvud var han såsom skald endast så ofta fullt stor, som han fullständigt eller oinskränkt anlidade sin diktgåfvas musikaliska beståndsdel. Ögonskenligast visade sig detta, när han understundom, — såsom en och annan gång i anledning af Finska kriget och längre fram i anledning af Konungens död, — ville göra retoriska poemer i stilen af de samtida hofskaldernes oder och elegier; han nedsjönk då straxt till graden af underlägsen medtäflare. Onekligen tycks man således kunna påstå, att i historien om BELLMANS poesí är denna dess period mindre utmärkt genom något ymnigt frambringande af nya förträffliga diktskapelser, än derigenom, att han först under den gaf åt sina skaldeverk en varaktig offentlighet, eller först nu lät det ena efter det andra, i ordnad skick, utgå från tryckpressen (1783, "Bacchi Tempel"; 1787, "Zions Högtid"; 1790, "Fredmans Epistlar"; 1794, "Fredmans Sånger".)

Likväl må man vakta sig, att det sanna i detta påstående ej öfverdrifves till osanning. Ännu ganska mången gång hängaf han sig omedelbart åt

ingifvelser af de fordnas art; och då infunno sig, jemväl nu, ånyo hans snilles hela eld och styrka. Ewigt tjusande äro alltså, i det nyssbemälta Bacchi-Templet, sångstycken sådana som "Flodens sorl och vädrets fläkt" *), eller som "Böljan sig mindre rör"; hvarjemte ock bör märkas, att t. ex. de båda Fredmans-epistlarne N:o 79 ("Charon i luren tutar") och N:o 82 ("Hvila vid denna källa"), äro diktade just under denna tid. Likaså härrör från densamma mången oskattbar perla, som träffas vid bläddring i massan af hans ströverser och tillfällighetsrim **): hvaribland vi främst hänvisa till flerfaldiga landt- eller sommarqväden, af den friskaste och ljufvaste täckhet; till hvilka ock höra de åtskilliga minnen af det vackra, på Lidingön belägna Elfvik, som tillika berätta oss, att han der, hos en Hof-guld-dragare WIDMAN, ofta vistades under 1780:talets sista somrar. Under en af dessa, på den 18 Augusti 1787, qvad han ock sin — i sitt slag makalösa — "Vaggvisa för min son CARL"; den första visa, som äfven jag (och otaliga med mig) på denna "sorge-ö" hörde sjungas. Skönare besjongs ej heller af någon

*) I Upsala har man plägat sjunga detta stycke och de längre fram i samma verk förekommande "Sjungom, systrar, Fröjas ära" samt "Under facklans dunkla låga", såsom tillsammans utgörande ett enda helt.

**) Se femte och sjetten delen af de "Valda Skrifterna".

den furstlige hjälten från Hogland; då BELLMAN ej blott firade hans seger med en ståtlig "Kämpevisa" *), utan äfven vid hans hemkomst från kriget 1790 helsade honom med praktfulla ord till en marsch, enligt föregifvande komponerad af den tolf-årige Kronprinsen. Att han vid samma tid också hvälfde i sitt sinne någon större sångdikt öfver sin Konungs hjeltebragder, ser man af en skämtsam biljett från SCHRÖDERHEIM till TOLL **); det vittnar åtminstone om ett friskt skaldemod. Äfven de muntliga improvisationerna fortforo. Med en sådan undfägnade han i Upsala vid Magister-Promotionen 1791: bland åskådarne igenkänd af dess Ultimus (sedermera Professorn) KOLMODIN som med Erkebiskopen v. TROILS bistånd öfver-

---

*) Valda Skrifter, Del. VI, sidd. 178—180.

***) Se det ypperliga biografiska verket "Fältmarskalken Grefve JOHAN CHRISTOPHER TOLL", Del. II, sid. 100. SCHRÖDERHEIM säger der: "Den fredligaste menniska i hela världen, en afsagd fiende af skott och skjutgevärf, har lagt sig om bord med krutdurkar. Det är BELLMAN, som gör en *poeme epique* öfver Wiborgska smällen . . . Du ser, att poeten occuperar sig med Ryssen, medan Beredningen förskansar Skåne. Jag beder dig att protegera denne foudroyante Amphion, både af kärlek för fäderneslandet och af omsorg för vitterheten; jag besvär dig det vid alla glada bålar på Mälby". — — Biljetten är o-daterad.

talte honom att inträda i processionen, oaktadt den af skalden föreburna omöjligheten att gå bland *hospites* i grön frack och röd väst. Man kan föreställa sig de unga magistrarnes jubel, då de vid sitt fest-middagsbord ägde BELLMAN till gäst. Sittande bredvid KOLMODIN, hvars namne bland ledamöterne af "Bacchi Ordens-Kapitel" han adlat till KÄLLARCREUTZ, hördes han för en skål, som utbragtes under stormande hyllningsrop, tacka med ett af ögonblicket ingifvet sång-svar.

Ju närmare hans lefnad framskred mot sitt slut, desto sällspordare blefvo dock dylika utgjutelser. Helsan aftynade; redan vid det nyssnämnda tillfället var hans röst genom bröstsjuklighet så försvagad, att blott de nästomgifvande kunde tydligt uppfatta hans sång; från de muntra gillen, hvilkas förnämste glädjebringare han varit, försvann han mer och mer; hans lynne, sökande ensligheten, syntes ofta och länge fördystradt. Sedan han upplefvat sin Konungs plötsliga död, måste han göra det dubbla rön, att se många förhållanden genom detta frånfälle otrefligt ändras, och att finna sig bedragen på vänner, hvilkas tillförlitlighet han ansett för bergfast. Hans poem "Konungens Död och Minne" mottogs af Hertigen Förmyndaren med mycken köld; upplagan lär till det mesta blifvit

indragen, eller förvandlad till makulatur *). Skedde så verkligen, så låg väl orsaken just icke i den nya Regeringens strängare smak, — ehuru detta klagovåde visserligen mera hedrar BELLMANS hjerta, än det är värdigt hans snille och sitt höga föremål. Men att älska och sakna GUSTAF den Tredje, var genaste sättet att anbefalla sig illa, om icke hos den nya Regenten, dock hos hans regerande Vizir; åtminstone innan de dagar kommo, då riktningen af Fransyska Revolutionens utveckling bragte honom att sjelf prisa den mördade monarken, ja Säkerhets-Akten såsom dennes yppersta verk, utan hvilket Sverige omöjligen kunde styras. I alla fall hörde de nya makthafvarne helst sig sjelfva lofsjungas. Väl hade BELLMAN, hvad Hertigen beträffar, redan vid icke få tillfällen gjort sitt bästa deri; och i slutet af det nyligen omnämnda helsningsqvådet ställt honom, såsom Sveriges "räddare", vid Guds och Konungens sida **). Men till något minne häraf syntes intet spår. Äfven om Hertigen ej

---

*) Fullständiga titeln är: "Konungens Död och Minne, på Klagodagen den 6 Juni 1792, uppläst i Augusti-Orden". Exemplar deraf äro sällsynta.

***) Måhända tänkte BELLMAN i dessa ord på Hertigens lika kloka, som mot Konungen trofasta sätt att behandla Anjala-männen, sedan han i Finland mottagit öfverbefälet efter Konungens första hemresa.

hade tyckt sig börja sitt egentliga räddarvärf först nu, så är troligt, att en författare af denna art befans alltför "lätt", när han vägdes af den mystiska statsvishet, som nu skulle lyckliggöra fäderneslandet. De enskilda "förmenta vänner", om hvilka berättas *) att deras "trolöshet och ondska betogo skalden all munterhet", hafva ej blifvit namngifne. Bland hans vänner af högsta ordningen funnos de icke: men den upplifning, som desse skänkt, måste han af andra orsaker umbära. SCHRÖDERHEIM bortvinade på Järfva i onåd och hungersnöd; KELLGREN var vid denna tidpunkt sjelf krank, instängd och döende; KRAUS hvilade redan i jorden på Brunnsvikens strand, sedan han ännu under sin sista aftyning hade öfver MOZARTS död komponerat en sång, hvartill BELLMAN på hans begäran skrifvit orden **); HÄFFNER, numera Kapellmästare vid Operan, upptogs af jemna stridigheter med underlydande och förmän; LIDNER, hvars umgänge dessutom sällan varit muntrande, hade afsomnat; THORILD var landsförvist. HALLMAN och KEXÉL lefde visserligen ännu, och i Stockholm: men den bästa vilja i verlden kunde icke göra dem till synnerliga tröstare.

---

*) Se noten vid sid. 17 af de Valda Skrifternas första del.

***) MOZART dog i December 1791; KRAUS i December 1792.

tröstare. Härtill kommo hopade ekonomiska förlägenheter, mot hvilka hans kraftfulla makas hela verksamhet kämpade fåfängt. Stigande armod lät ensamheten kännas tyngre och sjukligheten bittrare. Ingen GUSTAF stod nu tillhands, att freda honom ifrån det fängelse, der en obarmhertig borgenär, ej långt före hans fränfalle, bjöd honom inspärras. Möjligen var denne borgenär en af de "förmenta vänner", på hvilka han fann sig bedragen. Dock förde honom samma anledning äfven till det motsatta rön, att han omsider alldeles oombedt utlöstes af ett par personer, hos hvilka han tilläfventyrs mindre hade påräknat ett så ädelmodigt tänkesätt. Fullt oegennyttiga voro de likväl icke: de önskade sig den belöning, att åter höra honom sjunga; någonting, hvartill han nu ytterst sällan kunde bevekas utan det villkor, att derigenom befrämja något välgörande ändamål. Man anhöll om blott en enda af hans allbekanta "roliga visor". Med vissnade drag, med halfsläckta blickar, men en röst, hvars brutenhet ännu besegrades af en återvändande välklang, uppstämde han då: "Drick ur ditt glas, se, döden på dig väntar"; — och det är troligt, att man åtminstone denna gång fann den visan föga "rolig".

Den sjukdom, som i henne skildras med en förfärlig sanning, hade då redan med ohämmbar

makt gripit honom själf. Innan den hunnit beröfva honom all arbetsförmåga, sysselsatte han sig med en fri öfversättning af GELLERTS "Fabler", som utkom från trycket ungefär ett år före hans död *). Några ledamöter af Svenska Akademien, ömt behjertande hans sorgliga belägenhet, ville nyttja denna öfversättning till skäl att ånyo hugna honom med Lundbladiska priset. De fleste voro dock af den mening, att det nu borde tilldömmas den unge FRANZÉN, som liktidigt hade framträdt med sina första Selma-sånger. Och väl måste medgifvas, att mot dessa träder det nämnda Fabel-verket djupt i skuggan. BELLMAN kan der knappast igenkännas; de stycken, der bearbetningen är bäst lyckad **), skulle lätt kunna tagas för skrifna af DALIN eller GYLLENBORG; de andra äro sedelärande — rim och ingenting annat. Mången torde förundra sig öfver ett sådant val af föremål. Förklaringsgrunden ligger ej blott deri, att han aldrig var stark i reflexion och kritik; utan fastmera i den öfvervigt af etisk syftning, som nu beherrskade alla hans tankar. Han trodde sig med slik uppfriskning af de glada barndomsminnen, som vid dessa Fabler voro fästade, tillika uträtta någonting godt, någonting sed-

---

*) Egentligen i slutet af 1793.

***) Dessa finnas upptagna i "Valda Skrifter", Del. VI, sidd. 349—354.

ligen nyttigt. Ur ännu innerligare rymder af minnets djup höjde sig de religiösa intrycken från hans föräldraboning och hans vackra moders sånger. Från dem hade, redan några år tidigare, ingifvelsen till fortsättande af "Zions Sånger" kommit. Detta ofullbordade verk, hvori stycken från hans första ungdomsålder voro upptagna, ville han nu fullända. Men en högre skickelse tillät det icke.

Tvifvelsutän var det vid vårens början 1794, som han till Hertigen Regenten skref en ej länge sedan bekantgjord *) böneskrift, författad på vers, och märkvärdig af flera skäl. Originallet, begynnande med "Högborne Furste, Allernådigste Herre", har blott underskriften egenhändig. BELLMANS hand synes der varit maktlös, och besvärad äfven af en så liten möda. Från skrifvelsens ton och syftning torde vi kunna sluta, att Hertigen omsider låtit påskina någon bevågenhet; fastän denna genom första strofens innehåll ställes i en belysning, som nogsam uppenbarar, huru mycket den nya Regeringen tyckte sig ha viktigare saker att tänka på, än att från hunger frälsa den förras "lekare och spelmän". Bönen lyder, som följer:

*"Eders Konglig Höghet nära,
Bor jag inom Dess palats;
Med den stolta föresats,*

---

*) "De la Gardiska Archivet", Del. XI. sidd. 243; 244.

*Att Regentens mildhet ära:
Fastän gallren tungt förfära,
Der min skugga fått sin plats.*

*Nu Anakreon, kan tänka,
Misslynt på sin luta slår.
Gläd hans utsigt för i vår,
Att, der Mälarns böljor blänka,
Mig på Drottningholm nu skänka
Blott en byggning på ett år!*

*Norrby, öm, med dessa rader
För min Hoglands-hjelte står*):
Ber Ers Höghet, som förmår,
Att, bland Drottningholms kaskader
Och ibland dess promenader,
Jag en liten byggning får.*

*Våren bjuder fågeln sjunga,
Biet svärma, gäddan slå,
Och sefren då och då
Flåsa i poetens lunga.
Gör ej mina dagar tunga!
Låt mig minsta stuga få!*

*Der skall, från min krönta lyra,
Hjelten öfver böljorna
Aldrig höra Ça ira;
Nej! hans dygd skall jag bedyra.
Får jag dit mitt hushåll styra?
Eders Höghet, svara ja"!*

---

*) Troligen var brefbärarn Aktören DE BROEN, som plägade spela Norrby i operan "Gustaf Vasa".

Bemödandet att anbringa en smula lek yttrar sig icke blott i anspelningen på Sansculotternes beryktade skrälvisa *); det börjar redan med de första radernas antydning, att han "bodde inom Hertigens palats". Detta var nu — det Kongliga Slottet; och gåtans hemlighet är ingen annan, än att han, i kraft af sin Hofsekreterare-värdighet, bodde i den dithörande högvakts-byggnad, hvarest man, i den tiden, plögade bysätta de gäldenärer, som (i högre och lägre bemärkelse) räknades bland Hofvets betjening. Det var ock der, som han begynte sin ofullbordade lefnadsbeskrifning; hvilken han därför har daterat "Kongl. Slottet" den 8 Maj och den 21 Maj 1794. Enligt berättelse af hans son, uppmuntrades han till denna af en förmögen bekant **), som fann sig så road af begynnelsen, att han för hvarje skrifvet ark af fortsättningen lofvade honom en dukat. Uppgiften är märkvärdig:

---

*) Från en annan hade denna anspeling kunnat tagas såsom satirisk: ty Hertigen och REUTERHOLM bäfvade nu oupphörligt för Jakobinism (ehuru sedermera LILJENSPARRE, inför GUSTAF IV ADOLF, utmålade dem sjelfva såsom Jakobiner). Icke omöjligt vore dock, att BELLMAN velat, i motsatsen mellan sin "krönta lyra" och "*Ça ira*", gifva någon erinrande vink om skillnaden mellan hans rojalistiska tänkesätt och de fleste dåtida versmakarnes (mer eller mindre) revolutionära.

**) Sannolikt den ene af de båda, som snart derpå tillvägbragte hans frigifning.

den sprider ljus öfver den började uppsatsens hållning och ton, och med detsamma öfver den sinnesbeskaffenhet, som, när han var kommen i frihet, gjorde en likartad fortsättning omöjlig, — kanske till och med motbjudande. Vi kunna då ej undra, att genom hela hans böneskrift till Hertigen går en anda af outsägligt vemod. Detta förråder sig i sjelfva hans påminnelse om benämningen "Sveriges Anakreon"; än mera i suckningsropet till GUSTAFS broder: "gör ej mina dagar tunga"! — Att han kort derefter blef utlöst, skedde dock, såsom vi sett, genom en frikostighet, som icke var Hertigens; men den önskade sommarboningen beviljades. Och väl höfdes det, att just Drottningholms förtjusande park blef hans sista omgifning af den svenska sommar-natur, som han i så många oförgängliga sångtaflor prisat.

Så nalkades honom slutet allt närmare. Han hade varit Naturens, Nationens och Konungens älskling; nöjd med uppfyllandet af få behof, i det längsta sorglös till och med för behofvet af ärans odödlighet, måttlig i allt utom i hänryckning, hade han af jordlifvets lycksaligheter fullt njutit hvad han åstundade: vänskapen, nektarn, lyran. Nu kände han sig hafva upplefvat skymningen af lifvet och snillet. Anande att hans yttersta timma ej vore aflägsen, lät han tillsäga några återstående

förtrogna, att ett samqväm med dem, liksom i förflutna dagar, skulle vara honom kärt. Han trädde dem till mötes nästan skugglik, men med sitt fordna vänliga leende; äfven i glasens klang deltog han, ehuru sparsamt; och snart förkunnade han, att han ville låta dem "ännu en gång höra BELLMAN". Mäktigare, än någonsin, grep honom nu sångens ande, och sammanfattade alla strålarne af hans flyende bildningskraft till en improviserad afskeds-helsning. En hel natt igenom, under oafbrutet strömmande ingifvelse, sjöng han då sin glada lefnads öden, sin milde Konungs lof, sin erkänsla mot Försynen, som låtit honom födas bland ett ädelt folk och i detta nordiskt sköna land; slutligen gaf han hvar och en af de församlade, med en särskilt strof och melodi, som uttryckte det egendomliga både af den tillsjungnes personlighet *) och af skal-dens förhållande till honom, sitt tacksamma farväl. I tårar bönföllo omsider hans vänner, att han skulle upphöra, för att skona sitt redan så starkt angripna bröst; men han svarade: "Låtom oss dö, som vi lefvat, i musik"! — tömde sitt sista champagne-glas och uppstämde, i dagbräckningen, sista strofen af sin sång.

---

*) Så t. ex. i strofen till HÄFFNER, dennes åtskilliga egenheter: hans tysk-svenska sätt att tala o. s. v.

Från den stunden sjöng han icke mera. Ej heller syntes han vidare utom sin boning. Blott få dagar derefter, i November 1794, nedsjönk han på den tio veckor långa sotsängen. GJÖRWELL, som var blifven hans släkting på sin hustrus sida, besökte honom och förtäljer, att han "under dessa veckor ångrade sina öfverskred, höll de mest andliga tal för hustru och barn, och dog med stor uppbyggelse för alla närvarande". Trognare kan dock ingen måla den döendes själstillstånd, än han sjelf det gjort, i dessa kort före utslocknandet dikterade verser:

*"Med denna matta hand jag fattar än en gång
Min lyra, för att ge kanske min sista sång!
Dess ton, förstämnd och svag, om min förvandling bådär;
Jag re'n i trädens skygd den tysta mullhög skådar,
Der jag naturens skuld skall återbörda få
Och en lycksalig hamn mot lifvets stormar nå.
Glad kastar jag en blick på detta fridens läger,
Och med förnyad kraft mitt rörda hjerta säger:
Se denna tillflyktsort, som Ödets Herre gaf,
En gräns för ditt förtryck, ett slut på lifvets smärta;
Ljuf och högtidlig syn för hvarje dygdigt hjerta,
Då brottets uslingar med rysning se sin graf.
Du, lifvets Upphofsman, som skänkt mig hvarje dag!
Jag lyssnar till din röst, jag lyder ditt behag:
Tag denna suck emot i ditt fördolda Höga;
Se denna varma tår i mitt förgråtna öga;*

Den gjuts med känslans kraft, den tränger från min själ,
Då svag jag stapplar fram mitt yttersta farväl!
Du hulda, i hvars sköt jag sällheten fått smaka,
Faroäl, bedröfvade och älskansvärda Maka!
Barn! minsken eder gråt vid eder faders död:
Med döden kämpar han, er gråt hans kamp försvarar;
Faroäl! jag lemnar er, med förbön och med tårar,
Åt faderlösas far och enkors fasta stöd. —
Hvad? fly de för min blick; det glada hoppets strålar?
Och hvadan denna syn, som jemmer för mig mldar?
Jag skådar — fattigdom, med suckan i dess spår;
I nödens blekhet klädd, hon till min hydda går.
Till örat tränger sig min sorgsna makas qvida;
Och rysningsfull jag ser, hur hon och barnen lida
Det hårdaste af allt: en sqknad, följd af nöd;
De gråta min förlust — och gråta utan bröd.
Gud! jag försmäkta vill: må detta hjerta brista!
Ack, borttryck denna bild från ögat i mitt sista! —
Men — nu jag irrar mig: hvi svigtade mitt mod?
Förbarmaren är stor! Förbarmaren är god!
Han räknade min dag, då jag begynte vara;
Han på min sista suck skall lika nådigt svara;
Och skulle han ej då uti ett mildt förvar
Ta dessa lemningar af en försvunnen far?
Jo! lugnt mitt öga sluts, nöjd flyr jag denna hydda;
Den, som bevarat mig, skall äfven dem beskydda.” *)

---

*) I "Valda Skrifter," Del. VI, sid. 348, finnas af detta poem blott de tolf första verserna. WALLMARK lät sedan, enligt en "samlares" meddelande, införa det hela i ett blad af Post- och Inrikes-Tidningen.

Man ser, att han lyktade sin skaldebana så, som han börjat den: med "evangeliska dödstankar". Föröfrigt är uppenbart, att BELLMANS sista toner nära nog likna LIDNERS. Men också var hans slutbelägenhet ej mycket olik dennes; och äfven för honom återstodo, sedan alla andra strängar brustit, ännu kärlekens, armodets och bödens.

Dödsdagen blef den 11 Februari 1795. En vecka förut hade han fyllt sitt femtiondefemte år. Hvad af honom var jordiskt, öfverantvardades åt jorden den 19 i samma månad, på Clara kyrkogård. Platsen, genom Svenska Akademiens försorg numera utmärkt af en enkel vård, väntar blott på "trädens skygd", hvars fridsamhet den döende skalden tänkte sig utbredd öfver sin sista bostad.

Sjelf har han tecknat sig sålunda: "Jag är en herre af mycket liten djupsinnighet, och frågar ej efter, om solen går eller jorden axlar sig. Hvad jag kan bedyra, är: att jag vill ingen varelse i naturen ondt; älskar oändligt en ädel man och med oupphörlig låga fruntimmer samt små beskedliga barn; äter, efter appetit, litet och godt, — Söndagen hvitkål, Thursdagen ärter, Lördagen strömming".

Samma högst egna blandning af sangviniska och melankoliska beståndsdelar, som är i hans poesi, var i hans själs hela temperatur: lika ömsint, som gladlynt. Hvad han yttrat om sin kärlek till barn, är äfven af andra intygadt *): sällan mötte han sådana utan att tilltala dem, smeka dem, och, i fall man vid mötet befann sig i en park eller på en gräsvall, nedsätta sig ibland dem till lek; hjertligt road, när de, lockade af hans fryntlighet, snart klättrade på hans knän eller hängde sig fast på hans rygg. I den fordna Kungs-trägården ***) sågo förbigående lustvandrare ofta detta skådespel. "Hans sinnelag", säger GJÖRWELL, "var det allrabästa emot andra: alla tjente han, alla gaf han med sig"; och i sin gifmildhet besinnade han aldrig sina tillgångar. Kunde han ej på annat sätt visa behöfvande sin välvillighet, så hjälpte han dem med ansökningar, skrifna i deras namn, än på vers, än på prosa. Slik tjenst var ej att försmå; dess åsyftade verkning uteblef sällan; kanske aldrig, så ofta de ställdes till SCHRÖDERHEIM, eller till Konungen genom denne. Under sina sista lefnadsår, då hans dystrare sinnesstämning och tynade helsa gjorde nöjet att höra honom sjunga till ett sällspordt, begagnade han

---

*) *Notices sur la Littérature et les Beaux-Arts en Suède*, par MARIANNE D'EHRENSTRÖM, sid. 42.

**) Nu CARL XIII:s torg.

äfven detta nästan blott såsom ett medel för barmhertighetsverk. Så t. ex. vid LIDNERS frånfälle. Huru han åt den utfattiga Enkan då sammanskafade begrafningshjelp, har jag på ett annat ställe *) berättat. Man finner der skildrad hans fröjd, när han under utropet: "se här! detta har jag sjungit ihop åt dig"! tömde ur en hopknuten näsduk femtio silfver-riksdalar på hennes omålade bord. Så var han ej mindre trofast och vänfast, än lättsinnig och barnsligt obetänksam. Hade hans morfader, Kyrkoherden HERMONIUS, varit "känd såsom för stor hushållare" **), så blef dottersonen deremot ett fördöme af vederspelet. Det må ej nekas, att han tog det timliga livvets förhållanden på ett sätt, som nog ofta glömde en makes uppmärksamhet och en hufvaders omsorger. En sägen går, att han en gång såsom sjuk, när hans hustru klagade att han skulle lemna henne utan tak öfver hufvudet, utspände öfver henne sin paraply; — och sant är, att den anvisningen ej kunde mycket trösta. Men belåten, som han var, med sin ringa del af jordiska häfvor, slog han de jordiska näringsbekymren ur hågen med fullkomligaste obryddhet. Tillförlitligen vet man, att han, mot slutet, sällan ägde mer än en räck; och att stundom någon af de vänner, som han

---

*) "Svenska Siare och Skalder," Del. V, sidd. 499—500,

***) Enligt GJÖRWELL.

besökte, fann hans skor i så obrukbart skick, att de måste utbytas mot ett par tofflor och skalden kvarstanna, tills man hunnit ombestyra en bättre fotbeklädnad. Sådant hände till och med redan under Konungens lifstid. En dag möttes han af sin Beskyddare på gatan i så stor negligé, att öfver de kungliga läpparna flög ett: "Men, min kära BELLMAN, hvad du är illa klädd"! Bugande, svarade poeten: "Jag kan i underdånighet försäkra Ers Majestät, att jag ändå har hela min garderob på mig". Den krönte skaldebrodern, sjelf slät hushållare och sällan fullt stadd vid kassa, undsatte honom då genast ånyo med hvad han för ögonblicket mäktade bestå. Men dylika svårigheter återkommo; försträckningar af vänner kunde blott lindra till en viss gräns; och alltid kvarstod den hufvudsvarighet, att han på ingen af sina förfäder bråddes så litet, som på morfatern.

Föga eller intet lät han dock här af anfakta sig. Allt detta kallade han: "mina poetiska omständigheter". Så kallade han dem ock i sin ansöknings om skyddsprivilegium för upplagan af Fredmans-dikterna; med tillägg af det hopp, att denna skulle i bemälda omständigheter "blifva till en god hjälp". Väl var det således något afseende äfven på dem, som slutligen pådref det utgifvande af en samling i tvenne band, hvarvid KELLGREN biträdde

honom i ordens redaktion och KRAUS i melodiernas. Men denna synpunkt af saken bibragtes honom, tvifvelsutant blott af hans vänners föreställningar. Det säges, att deras beräkning ej slog ut i enlighet med förhoppningen, — åtminstone ej under de första åren, och således just under återstoden af Skaldens lefnad; det förtäljes, att hos ÅHLSTRÖM, som hade förlags-bestyret, lågo ganska länge, oakadt vännernes åtgärder för snabbare spridning, massor af oafyttrade exemplar. För att begripa möjligheten af detta, måste man veta, att musiktryck då var någonting mycket dyrt, och att i den tiden jemväl mängden af vitterhets-älskare hellre afskref otryckta poemer, än köpte tryckta. I alla fall kan visst antagas, att utgifvandet medförde en i någon mån förökad inkomst. Näppeligen minskades dock utgifterna genom inkomsterna. BELLMANS system förblef detsamma, som han i ett qvåde till Abbéen MICHELESSI *), — en i Stockholm bosatt och med Sveriges vitterhet förtrolig italiensk litteratör, — hade tolkat med dessa ord:

"Hör! sannfärdigt till sin son Apollo sjelf nu talar:

"Granna möbler, bord och salar

Saknas på min jord".

---

*) "Valda Skrifter", Del. VI, sidd. 288—291. En handskrift deraf, som jag sett, har några läsarter olika.

Mins, min frände, mins: CORNEILLE, till världens smak och tycke,

Skref sitt största mästerstycke

Vid ett krassligt bord.

Guldet ofta hos personen

Skämmer skaldetonen;

Men en stråle ifrån thronen

Gör poeten qvick.

Låt en karg sin kista bära,

Juden sig försvära:

Sjung Du, glad, Monarkens ära;

Gör, som jag, och drick”.

Så länge "Monarken" lefde, var han säker, att när nöden påträngde för hårdt, aldrig sakna handräckning. Huru det gick sedermera, har redan blifvit skildradt.

BELLMANS utseende, välbildadt och behagligt, lämpade sig på det nogaste efter hans inre tillstånd. Det motsvarade ömsom ett det allrahögsta mått af entusiastisk själs-yra, ömsom den nedspänning, som efter slik alla lifsandars uppstegring och ansträngning ej kunde uteblifva. Till sin växt var han något långlagd; under sednare åren blek och mager; syntes ofta sömnig och i håret mindre städad, än man i frisurens tidevarf fann skickligt; men kunde i ett ögonblick ny-upplifvas, och uttryckte då idel själ, snille, eld, glädje. I detta

sitt egentliga uttryck, då hans anlete hvarje gång återtog ungdomlig färg och till och med fyllighet, är han målad på Gripsholm och modellerad af SERGEL. En Orpheus, en Bacchus och en Satyr hafva der sammangjutit sina drag. Det hela är en *poetisk* lazzaron; men med nordisk själs-adel och en vemodssky öfver pannan, som påminner om både hans jordiska och hans himmelska fädernesland.

Hans trogna maka, enka vid ungefär trettiåtta års ålder, efterlefde med trenne barn, öfverlefde dem alla, och återförenades med sin man först i sitt nittionde lefnadsår.

De tre barnen voro söner. Om de två äldre, GUSTAF och CARL, vet man ej mycket. Den förre, någon tid Under-officer vid den corps, som nu kallas Kongl. Lifgardet till häst, derefter Löjtnant vid ett landt-regemente, gick slutligen i fransysk tjenst, den sednare, som var den allkända vaggvisans äldsta föremål, erhöll en anställning vid arméens flotta, och gjorde en sjöresa, hvarifrån han aldrig kom tillbaka. Den tredje deremot, ADOLF JAKOB HENRIK MARTIN, född den 29 November 1790, död den 30 Juli 1834, är ännu hos ett icke litet antal

antal samtida förvarad i fullständig hågkomst. Si-
denkramhandlare i Stockholm, en af dess borgerskaps
femtio äldste, Ledamot af Samfundet *pro Fide et
Christianismo*, var han framför allt annat en älsklig
och högaktad man. Lycklig make, god hufvader,
glad värd, begåfvad med ett vackert utseende och
en angenäm sångröst, lågande entusiast för sin
faders minne, men bättre hushållare än han, på
samma gång frikostig och omtänksam, befann han
sig tillika i förmånliga bergnings-villkor. Såsom
en ständig festdag i hans hus firades den 4 Fe-
bruari, årsdagen af faderns födelse: bordets öfre
ända intogs då alltid af den lyra, som varit far-
faderns och faderns; omkring henne lågo egen-
händiga uppteckningar af åtskilliga bland den sed-
nares qväden, blandade med dithöriga ritningar
af SERGEL och HILLESTRÖM; och omkring bordet
instämde ett glädtigt vännelag i hans af sonen
uppstämde sånger. Med undantag af ett fruktsamt
äktenskap, felades alltså här intet drag i bilden
af den sällaste lefnadslott, — då plötsligt i den
kraftfulle mannens själsförmögenheter inträffade en
rubbning, som förstörde både hans inre och hans
yttre välmåga. Afsomnad omsider på Manhem å
Kongliga Djurgården, qvarlemnade han därför i
en ytterst torftig belägenhet, väl inga barn, men

Sv. Akad. Handl. fr. 1796 Del. 25.

10

sin förträffliga hustru och sin ålderstigna moder. En förhöjd sorglighet erhåller detta utslocknande af BELLMANS ätt genom det rykte, att sinnesrubbingen hade sin orsak i en berusning af sonlig glädje, eller i ett uppjagande deraf till yttersta öfvermått, genom de offentliga ärebevisningar, med hvilka faderns snille, trettiofyra år efter hans död, firades vid uppställandet af hans bröstbild på Kongliga Djurgården. Sannolikt var, i alla fall, denna orsak icke den enda; tvertom synes en slik verkan förutsätta, att sinnet, vid det angifna tillfället, redan var hemligen sjukt.

Äfven denna kalk måste alltså BELLMANS Enka tömma. Men hennes starka själ förblef sig lik. I sitt lynne allsicke tilldragande och förbindlig, snarare frånhållande och stolt, med ett hjerta hvars förtroende ej lätt kunde vinnas, med ett förstånd hvars skärpa gerna blef uddhvass, med ögonkast, vid första mötet genomträngande utan mildhet, var hon icke i vanlig mening umgängsam. De få, som småningom lyckats eröfra hennes vänskap eller gunst, funno dock i henne en personlighet, som ägde makt att fjettra både uppmärksamheten och deltagandet. Redan trappan, redan förstugan till hennes in-skränkta bostad buro vittne om ett sinne för ordning och prydligt skick, hvilket sedermera, då man öppnade det glest och gammaldags möblerade rum-

met, framförallt i värdinnans egen dräkt mötte gästen med en nästan bländande renlighet. I sin ålderdom genom giktkrämpor ofärdig, gick hon blott med tillhjälp af käpp, och i en deraf lutande ställning; men återtog, sittande i sin stol, genast den raka hållning, hvarmed hon ännu i nittionde året bar sitt stolta hufvud, sin höga panna, sin säkra blick. Snart bragt till språksamhet, förde hon då samtalet med en eld i de stora bruna ögonen, med en kring läpparna oafbrutet spelande skiftning af klokhet, qvickhet, löje, spe, välvilja, hvarvid åhörarn inom sig måste erkänna, att hon var, icke blott såsom "Fru BELLMAN", utan äfven i och genom sig sjelf, ett märkvärdigt föremål. Hennes älsklings-ämnen kunna lätt gissas. Om sin man talade hon med värma; om hopens föreställning, att han varit en drinkare eller en rumlande sälle, med harm; efter den nyssbemälta minnesfesten, vid hvilken i synnerhet KONUNG CARL JOHANS aktningsbevis hade fägnat henne, hördes hon väl icke (liksom förut), klaga att hans poesi låg i för-gätenhet eller förakt, men deremot, att man i allmänhet ändock ej förstod den på rätta sättet *).

---

*) Vid någon af de sednare årens Bellmans-högtider på Djurgården hade ett sällskap, som trodde sig med nattliga orgier värdigast fira Skaldens ära; lyktat den med det slags hyllning, att öfvergjuta hans bild med en punschbål.

Öfverhufvud lät hon sig villigt tillbakaföras i sina ungdomsdagar; och i hennes konstlösa, men lifligt målande berättelser, sammanväfda med träffande, qvicka, esomoftast skalkaktiga omdömen, återspeglade sig ännu munterheten af det tidehvarf, i hvilket hon fortfor att ensamt vara hemmastadd. Ej sällan hände likväl, att hon plötsligen lät talets tråd falla och för en lång stund försjönk i aldrig meddelade tankar, hvilkas beskaffenhet omsider antyde sig genom en suckning, — ofta så djup, att den försatte hela hennes kropp i skakning; hvarefter hon, ej utan någon förlägenhet öfver detta ofrivilliga utbrott af vemod, med snabbt återvunnen besinning kunde förtälja, kunde skämta liksom förut. Sålunda mätt på lifvet utan att vara öfvermått, flyttade hon ändtligen i begynnelsen af 1847 till den verld, der hon af sin make var i mer än ett halft århundrade väntad.

Skaldens lyra, fallen i främmande händer vid det allmänna skeppsbrottet af sonens lycka, fann omsider en ägare, som förstod att fullt uppskatta hennes värde. Herr Doktor MINTON, hågkommande att Apollo är läkarnes och skaldernes gemensamme fader, köpte det gamla strängaspelet för att rädda

---

Underrättelsen härom uppväckte hos hans maka en vrede, som sedermera, vid samtal om hennes man, nästan hvarje gång ånyo upplågade och utbrast.

det från förstöring, och har förärat det till Kongl. Vitterhets-Akademien; bland hvars samlingar det nu förvaras såsom ett dyrbart national-minne.

II.

Lika obesväradt och bekymmerslöst, som sin hushållning, skötte BELLMAN ock i sjelfva verket sitt skaldeyrke. Men här ledde honom en mäktig konstnärs-instinkt, som ägde att befalla öfver outtömliga tillgångar. Reflexion, teori, afsigt att tillverka något vackert, öfverläggning, långvarig förberedelse, begär att lysa och omtalas, — allt sådant låg från honom fjerran, eller sväfvade åtminstone blott tillfälligtvis och sällan förbi hans själ. Först inemot slutet af hans bana föll det honom in, att han möjligtvis vore en Poesiens HOGARTH, hvilken det ålåge, att göra nytta såsom karrikatur-målände moralpredikant. I det längsta var dock hans enda sannskyldiga författar-afsigt, att roa sig sjelf — och goda vänner. Visserligen spelade han äfven i enrum sin cittra, och sjöng dertill

— — — "*wie der Vogel singt,
Der in den Zweigen wohnt*"^{*)}.

---

*) Harpspelaren i GOETHES "Wilhelm Meister".

Men hans sångmö behagades aldrig rätt, eller på längd, af något enslings-lif. Hon var afgjordt sällskaplig; och innerst, om ock ofta omedvetet, lekte för hvarje ny ingivelse nöjet att snart få yttra sig i en förtrolig brödrakrets. Vål veta vi, att han diktade månget qvåde på sin kammare under nattens tystnad, och än flera under morgonvandringar i de lustparker, som omhvärfva Stockholm; bland hvilka han företrädesvis plägade utkora Solna-skogen. Men äfven detta skedde visst sällan utan glada sidotankar på de samqväm, till gamman församlade mellan skål och vägg, der man var van att från honom vänta dess högsta försköning. Endast för dem sammansatte han ock de bland hans skrifter förekommande mera utförliga stycken, hvilkas mål var att i dessa muntra lag än uppläsas, än föredragas i en form blandad af uppläsning och sång.

Endast i sådana gillen kom derföre ock Apollo öfver honom med sin fullaste hänryckning. Ty dels föddes ofta hans qväden omedelbart inom dem; dels var det i alla fall blott der, som han vidgade Poesiens förtrollningsmakt till en oskijelig förening med Musikens och Mimikens. Han ägde nämligen en behaglig sångröst, mycken känedom af tonernas konst, och en sällsynt skådespelarförmåga. Den sista, hvilken han äfven på sällskaps-

teatrar hade med allmänt bifall ådagalagt *), be-
gagnade han både fullkomligast och helst, när han
sjungande lät sina komiska diktgestalter för åhörarne
framstå. Maneret af hans sång var för öfrigt det
nu gammalmodiga, som i hans bästa tid allmänt
gällde, med många såkallade för-slag och efter god-
tycke anbragta öfverlopps-noter; dock i allo genom-
trängdt af en rik och fin expression, som gymnades
af den icke ovanligt starka, men klangfulla, smidiga
och på sig sjelf alltid säkra stämman. I kretsar
af det slag, som han älskade, sågs han ock aldrig
— under sin helsas dagar — till meddelning ohå-
gad eller nödbuden: föll andan på honom, så var
han genast redo att gripa cittran och sjunga öfver
hvad som behagades, öfver hvilket ämne man upp-
gaf. Då blundade han, för att ej störas af yttre
föremål, tills de melodiska vågor, på hvilka de
inre föremålen svallade fram i dagen, hunnit taga
en fart, som af ingenting kunde hämmas eller villas.
Så qvad han ofta på Hofvet, för sin Konung: såsom
då han engång af denne blef anmodad, att med
sitt sångspel afmåla Konungens begge f. d. Guver-
nörer Grefvarne TESSIN och SCHEFFER, tvenne herrar
af högst olika lynnen och sätt att vara; han gjorde
det i ögonblicket, till allas beundran och monarkens

---

*) En af hans älsklings-roller säges varit Marktschrejärens
i "Tillfället gör Tjufven".

synnerliga nöje. GJÖRWELL, som här är sagemannen, berättar sig ock sjelf hafva åhört, huru han, vid ett annat tillfälle, föreställde utgångsscenen efter slutad gudstjenst i en landskyrka, med klockarens orgelspel *pro exitu*; och genom ljud från både cittran och rösten lät tydligen förnimma, huru folket slog igen sina bänkdörrar, traskade gången utföre och tog farväl af hvarandra. Oftare tillät man honom dock, såsom billigt var, sjelf bestämma sitt ämne. Något mera genialiskt vexelförhållande vid allt detta, än Konungens och Skaldens, kan ej tänkas. "Huru står det till, BELLMAN"? frågade en gång, då de möttes, den förre: "nu ser du mig inte ut att kunna hitta ett endaste rim". Skalden bugade sig, och svarade genast:

*"Helt tomt är mitt schatull,
Min lyra är i kras;
Men ändå på mitt glas
Står GUSTAFS namn i gull".*

Den lifligaste bilden af deras umgänge har man kanske dock i den redan af en föregångare berättade anekdot *), om den höstafton på Haga under GUSTAFS sednare och brydsammaste tid, då BELLMAN, genom ett ilbud hämtad såsom glädjebbringare, och väckt ur en i Konungens närvaro påkommen slummer,

---

*) Se, i det föregående af denna del, sid. 82.

genast sjöng till Marlboroughs-visans melodi en strof af de vackraste och betydningfullaste ord, samt derefter omedelbart insomnade ånyo och hemfördes.

För öfrigt var det ingalunda ett outhärligt villkor för hans sång, att en cittra, eller något annat verkligt musik-instrument, skulle finnas till hands. Ty han kunde äfven, till förvånande likhet, härma allahanda instrumenters klang; än med munnen, än med åtskilligt slags tummande och fingrande mot glas eller mot en bordskifva, än med blåsande på käppar eller andra redskap, och på sådant vis fullständigt själf-ackompanjera sina sångstycken. Med det nyssnämnda arbetandet af tummar och fingrar, ömsom hårdare, ömsom lenare, hördes han också esomoftast, innan han började sången, söka dess melodi, liksom i förberedande ackorder, först irrande och spridda, men snart ordnande sig mer och mer. Detta, som varade i några minuter, hvarefter han med ens upphöjde hufvudet och rösten, hette på hans umgängsvänners konstspråk, att "operera". När de sågo honom riktigt modd, eller vara i det såkallade "rätta esset", sköto de framför honom ett litet bord, med ett par buteljer af något utsökt vin derofvanpå, och ropade: "operera, BELLMAN"! Ofta lades då med detsamma på bordet åtskilliga ting att begagna till tonverktyg.

Hans färdighet i detta afseende kan bedömmas deraf, att han på en resa, der han i hast kom ihåg sig alldeles vara utan mynt, köpte för några skillingar skjutsbondens piska och blåste sedan på skaftet en så hänförande rad af marscher och polskor, att bonden, som trodde sig för en spottpenning hafva sålt ett det dyrbaraste instrument, blef hjertegläd, när BELLMAN vid framkomsten erbjöd piskan i betalning för skjutsen. Men var hans glada konst lättbedd, när de bedjande voro hans vänner, eller öfverhufvud personer, som förekommo honom angenäma: så kunde den ock, i motsatta fall, lätt retas till stickande afsnäsningar. För någon obekant, som ej ägde hemligheten att stänma honom till sin fördel, var det alls icke rådligt, att tränga sig inpå honom och påkalla hans sångargåfva; än mindre, att enträget dermed fortfara; då hände gemenligen, att man ådrog sig ett bitande infall, ofta till och med en blodig sarkasm. Detta fick t. ex. den högdragne och grälige Linköpings-Biskopen FILENIUS erfara, som en gång under en riksdag sammanträffade med BELLMAN och trugade honom, att låta höra något prof af sin sång. "Nå väl"! svarade omsider skalden; och hugnade honom med ett tre strofers qväde, hvaraf den första och mildaste strofen lydde så här:

*"En visa vill jag sjunga,
När vinet smakar bäst:
Hin Håle i en gunga
Han satt' engång en Prest.
Han gunga' honom af och an;
Och fast han var en Riksdagsman,
Så tog han honom dock".*

En annan gång afspisade han en Gevaldiger, som sade sig nödvändigt skola "höra BELLMAN sjunga", med följande ord, lämpade till den gamla kanon "Jag fattige Lappman":

*"En far hade tre barn,
Alla voro de kanaljer;
Två blef hängda med segelgarn,
Den tredje blef en Gevald'ger".*

Ofta förnams han ock knota, vid middags- eller aftonbjudningar i husen, att rikt folk ville nyttja honom till en ro-docka. Också kunde dylika uträkningar blott uppgöras af dem, som icke närmare kände honom: ty egentligt var han — till och med under sina bästa år — icke hvad man vanligen kallar sällsksman. Äfven bland vänner mången gång fåordig, tankspridd, oupprymd, tills någon omständighet, understödd af ett par glas vin eller punsch, framlockade glädtigheten, qvickheten, ingifvelsen, måste han desto snarare befinnas sådan i societeter af det allmännare slag, der han ansåg sig betraktad såsom en gyckelmakare, ditkallad att

visa sina konster. Bland själsfränder likväl satt han sällan länge, innan han var ånyo uppstämnd att skämta, att dikta, att sjunga, och att hålla ut dermed halfva eller hela nätter igenom; till dess han nedsjönk utmattad, lik en Sibylla eller Pytia.

Af de omedelbara skapelser, som i dessa stunder "helgjutna frambrusto ur eir lågande inbildnings sköte" *), voro många, som aldrig kommo på papperet; de bortklingade med den lust och glädje, hvarunder de föddes. Att bland dem sådana funnits, hvilka öfverträffat allt hvad man efter BELLMAN äger tryckt, har blifvit mig sagdt af män, som sjelfve varit deras åhörare; och det omdömet bör ej betviflas, om vi än torde få derifrån afdraga intrycket och minnet af hans eget framställningssätt. Andra — säges det tillika — lyckades för vänner att uppteckna, straxt efteråt, ur ännu fullt liflig hågkomst, i åtminstone ungefärlig likhet med hvad de åhört. Oftast lemnade han väl dock till sådant upptecknande något slags biträde; eller, om icke oftare, åtminstone då, när orden till sångstycket förefunnos hos honom redan i förväg diktade; än såsom bevarade i minnet från någon af hans ensliga morgonvandringar, än såsom af hans egen hand utkastade på en papperslapp, och i båda fallen

---

*) KELLGREN'S allbekanta utlåtelse.

tillgängliga för hans förtrognaste att uppsnappa. För honom sjelf var alltsammans blott strögods, hvilket han tillät spridas bäst det kunde och — alltefter som ödet ville — glömmas eller gömmas. Detta gällde först och främst om dem af hans stycken, som rent af voro improvisationer; men föga mindre jemväl om dem, som uppkommo på ett något mera vanligt vis, eller som ursprungligen skrefvos innan de sjöngos. Äfven dessa brydde han sig nästan aldrig om att förvara. Dock har man intyg, att åtminstone somliga lågo honom nära om hjertat och syntes honom förtjenta att sjelf äga: så (med största skäl) det herrliga augusti-aftonstycket "Mamsell Ulla, märk, mamsell", — hvaraf han återbegärde från Fröken v. STAPELMOHR (sedermera Fru SCHRÖDERHEIM) den i hennes händer komna enda handskriften *). Hvilketdera för öfrigt ordens eller versernes upphof var, så blefvo de i sjelfva ingifvelse-stunden sammanvigda med sina melodier, och på ett sätt, hvarvid snabbfyndigheten och konstskickligheten voro lika förvånande. "Aldrig ännu", säger KELLGREN med strängaste sanning, "voro skaldekonst och tonkonst mera systerligt förenta; det är icke vers, som äro gjorda till denna musik, icke musik, som är satt till dessa vers; de hafva

---

*) Se den lilla vers-biljetten i "Valda Skrifter", Del. VI, sid. 306.

så iklädt sig hvarandras behag, så sammansmält till en skönhet, att man föga kan se, hvilken mest skulle sakna den andra för sin fullkomlighet: versen, att rätt fattas; eller musiken, att rätt höras". Stundom tog han dervid musiken från egen komposition; oftast lånade han den från andras: men denna blef då använd med ett så träffande urval, och till det nya ändamålet lämpad med en så fri behandling, ej sällan till och med fullkomlig ombildning, att den dymedelst — ehvar den än var hämtad — outplånligt förvandlades till hans, eller för alltid stämplades till BELLMANS. Sålunda begagnade han ömsom tonstycken ur verk af berömda komponister, och särdeles ur teatermusik (af ROUSSEAU, PHILIDOR, GRETRY, MONSIGNY, HÄNDEL, NAUMANN, VOGLER, med flera); ömsom allahanda melodier af folkvisor, marscher, dansar (synnerligen polskor och menuetter), dels inhemska, dels utländska; ömsom äfven sådana, som ursprungligen hade tillhört en då nyss försvunnen tidsålders "andliga" qväden, — ja, en ännu äldre tids "*piae cantationes*", — och af hvilka troligtvis flera, under hans barnaår, varit sjungna vid de fromma sammankomsterna i föräldrahuset. I afseende på den sistnämnda källan må erinras, att BELLMAN uppträdde vid slutgränsen af ett tidevarf, som hyste ingen betänklighet att vechselvis använda psalm-melodier till visor

och vis-melodier till psalmer. Så hade RUNIUS gjort, och ännu DALIN: alltså just de båda skalder, som på hans ungdoms-daning utöfvade mesta inflytandet. Men öfverallt gäller, att sättet af användningen förvandlade lånen till originaler; och med det-samma, att äfven de härvid anlidade utländska sång-melodier, som dels redan voro omtyckta och gängse, dels blefvo det genom hans ord, i båda fallen omskapades af hans poesi till inhemska — eller svenska — för alltid.

Så t. ex. kan, bland Fredmans 'Epistlar, melodien till N:o 6 ("Käraste bröder, systrar och vänner") återfinnas i ROUSSEAUS sångspel *Le Devin du village*, der den utgör slut-rondon *); till N:o 12 ("Gråt, fader Berg, och spela"), i HÄNDELS "Acis och Galathea", som i Stockholm uppfördes första gången den 10 Maj 1775; till N:o 27 ("Gubben är gammal, urverket dras"), i psevdonymen PHILIDORS **) operett "Tunnbindaren", der melodiens text börjar med dessa ord:

*"En gammal tunnbindare, svartsjuk och dum,
Älskade Phillis, en ung herdinna";*

till N:o 34 ("Se, Movitz! Hvi står du och gråter"), i den melodi af ROUSSEAU, hvarpå man sjöng BERG-

*) Med orden: *Allons danser sous les ormeaux etc.*

**) Egentliga namnet var ANDRÉ DANICAN: känd såsom operakomponist och kanske ännu mer såsom en af världens största schack-spelare; dog i London 1795.

KLINTS "Ode öfver Motgången"; till N:o 44 ("Solen glimmar blank och trind"), i en gammal fransysk vis-ton, som lär varit sjungen redan i HENRIK IV:s tid; till N:o 52 ("Movitz, mitt hjerta blöder"), i GRETRYs operett "*L'amitié à l'épreuve*", skrifven 1770, och en af sin författares vackraste, men (såsom man sagt mig) aldrig uppförd i Stockholm, — hvarest dock annars tretton af hans sångspel blefvo gifna *); till N:o 53 ("Vid ett stop öl och några supar"), i VOGLERS musik till "Gustaf Adolf och Ebba Brahe", som gafs i Stockholm första gången 1788; till N:o 56 ("Se Mollberg med svart råck och flor"), i GRETRYs operett "De begge Girige", författad 1770; till N:o 76 ("Se Hans Jergen, hur han sig bockar"); i ett fransyskt sångstycke "*Un rien plaît, un rien engage*". Likaledes i Fredmans Sånger. Vi finna der melodien till N:o 6 ("Hör klockorna med ängsligt dån"), — jemväl af ENVALLSSON använd i "Kronfogdarne" till första aktens slut-chor, — hämtad från GRETRY **); till N:o 24 ("Så lunka vi så småningom"), från en äfvenså i "Kronfogdarne" begagnad marsch ur NAUMANNs musik till

---

*) Hvem har ej åtminstone hört omtalas "Richard Lejonhjerter"? hvem ej "Zemire och Azor"?

***) Hos ENVALLSSON har den till öfverskrift: "Ton: Annetta just vid femton år".

till "Gustaf Vasa" *); till N:o 45 ("Om ödet mig skull' skicka"), från en fransysk visa, som förekommer i en ej längesedan i Paris utgifven "*Recueil des chants populaires*"; till N:o 48 ("November den femtonde dagen"), nyttjad jemväl af HALLMAN i "Tillfället gör Tjufven" (till kupletten "Förgäfves i mörkret jag famlar"), från MONSIGNY, af hvars åtskilliga sångspel ett och annat under 1770-talet uppfördes i Stockholm **); till N:o 52 ("Närvarande vid fluidum"), — nyttjad äfven både i "Kronfogdarne", och i det nyssnämnda Hallmanska sångspelet till bröllops-skarans chor: "Du par, som i de bästa år", — från ett fransyskt sångstycke, hvars af HALLMAN påpekade text börjar med orden "*Ça ça, qu'on recommence un rigaudon*"; till N:o 58 ("Nej, fåfängt! hvart jag ser"), ur en symfoni af HAYDN. Sammalunda i "Bacchi Tempel": till chor-sången "Sjungom, Systrar! Fröjas ära", har skalden

---

*) Hvaraf man ser, att också detta qvåde (äfvensom N:o 53 af Epistlarne) tillhör dem, som diktats under BELLMANS sednare tid. I "Kronfogdarnes" inlednings-chor sjunges dess melodi af en sergeant, med orden: "En rätt och äkta svensk soldat" o. s. v.

***) Hans operett "*La belle Arsène*", uppförd 1779, öfversattes af Fru LENNGREN. Den ifrågavarande melodien träffas med sina ursprungliga ord (*O, ma tendre musette!*) i en samling "Folkesange, Fosterlandske og Fremmede", utgifven i Köpenhamn af BERGGREN.

begagnat en chor ur NAUMANNS opera "Amphion", som (med ord af ADLERBETH) uppfördes i Stockholm första gången 1778; och till chor-sången "Bort allt, hvad oro gör"! en af HAYDNS qvartetter *).

Förunderligare skall det väl förefalla, att man i en fransysk samling af "andliga sånger", kallad "*Cantiques sur différens sujets de piété*" **), igen finner melodierna till N:o 2 och N:o 9 af Fredmans Epistlar, samt N:o 44 af Fredmans Sånger. Hvem skulle väl ana, att ur-texten till "Nå, skrufva fiolen, hej! Spelman, skynda dej"! börjar med "*Chantons, en ce jour, Jesus et sa tendresse*"; eller att visan

"Käraste bröder, systrar och vänner,

Si, fader Berg han skrufvar och spänner" —

sjunges på en melodi af fromma betraktelser öfver jordlifvets fåfänglighet, begynnande med satsen "*Tout n'est que vanité*"; eller att dialogen "Gamle bror Jockum! klang vid denna rågan" har trädt i stället för ett uppbyggelse-qvåde, som börjar med orden "*Du bonheur on parle sans cesse*"? — Vi måste likväl tillägga, att dessa melodier i sig sjelfva

---

*) I "Valda Skrifter" (Del. II sid. 246) kallas den "Menuetto af HEINE"; ett skrif- eller tryckfel.

***) Fullständigare: "*Cantiques ou opuscules lyriques sur différens sujets de piété, avec des airs notés, à l'usage de la paroisse St. Sulpice à Paris. Chez A. Le Clerc*" 1818.

så föga motsvara sina andliga ord, att dessa näppeligen kunna antagas för deras ursprungliga. Helt annat synes förhållandet vara med sådana, som t. ex. till Fredmans-Episteln N:o 34 ("Ack! hvad för en usel koja"), eller till Fredmans-Sången N:o 57 ("Sjung och läs nu Bacchi böner"): vid dem, och dylika, kan man ej undgå, att förmoda ett både mera heligt och mera ålderdomligt upphof *).

Men om han än sålunda i afseende på utländska sångtoner utöfvade ett slags vikings-rättighet, så må man ej föreställa sig, att han försmädde benyttjandet af nordiska, af redan före honom svenska. För att äfven här andraga några exempel: så påminner oss, bland "Epistlarne", melodien till N:o 51 ("Movitz blåste en concert") om den norska folksången "Boer jeg paa det høje Fjeld"; och vid N:o 62 ("Mövitz valdthornet proberar") igenkänna vi den gamla svenska fackeldans-polskan, som första gången dansades på hofvet vid Konung ERIK XIV:s

---

*) Bekant är, att man vid forskningar angående Choral-musikens historia ofta kommer till besynnerliga upptäckter. Motsatsen mellan "andliga" och "verldsliga" sångtoner var fordomdags mindre skarp, än nu. Om vissa choral-melodier ursprungligen varit detta och med dertill svarande ord, eller tvertom, torde väl aldrig kunna utredas. Hvem skulle t. ex. gissa, att melodien till N:o 460 i vår Psalm-bok ("Såsom hjorten träget längtar") var i FRANS I:s tid en fransk jagtvisa, till hvilken CLEMENT MAROT skref andliga ord med ledning af Davids 42:dra psalm?

kröning. Bland "Sångerna" åter, äro de trenne elegierna i N:o 5 ("Så vandra våre store män", — "Se svarta böljans hvita drägg", — "Så slår min Glock nu locket till") gemensamt satta till den gamla Sinclairs-visans melodi, hvilken, hurudan än dess upprinnelse må vara, dock vid BELLMANS uppträdande redan var en allmän svensk folksång *). Inhemska folksmelodier skönjas äfven vid N:o 20 ("Mina björnar, samlen eder"); vid N:o 43 ("Adams skål, vår gamle far!"); vid N:o 46 ("Hur du dig vänder", — hämtad från den bekanta "Göterne fordomdags"); vid N:o 49 ("Som nu och emedan"). Detsamma gäller, i "Fredmans Testamente", om N:o 3 ("Tyst, bröder, Bacchus har somnat"), äfvensom N:o 71 ("Ögonlocken ä' torra, strupen är mager"; N:o 72 går på samma ton). Likaså är, bland "Dikter vid åtskilliga tillfällen", N:o 9 ("Sveriges Kung"!)) skrifven till den nuvarande bondbröllopsmarschen "Gustafs skål"; N:o 28 ("Lilla Carl! sof sött i frid"), till den allkända vaggvise-tonen; N:o 54 ("Beate Marie satt uti högan lofts bur"), har tagit sin melodi från det urgamla folksqvädet "Herr Peder och liten Kerstin, de suto öfver bord". Med flera torde rummet ej behöfva upptagas.

---

*) På denna ton hade ock DALIN diktat sin visa "En Celadon gaf fröjderop", som sjelf blef ett svenskt folksqväde.

För dem, som till dylika forskningar äga tillräcklig förmåga, sakkäunedom, tid, återstå tvifvelsutän på alla dessa fält rika skördar af upptäckter: bland gamla in- och utländska melodier af alla slag, uppifrån andaktssången ned till vaudevillen, balletten och släng-polskan; i samlingar, än sådana som ROUSSEAUS "*Consolations des misères de ma vie*", än sådana som PANARDS "*Oeuvres choisies*" och COLLÉS "*Théâtre de société*". Sannolikt kan mången upplysning vinnas från det håll, dit t. ex. ENVALLS-SONS talrika sångspel höra; denne, hvilken ofta begagnar samma melodier som BELLMAN, är derigenom en god vägledare, att han, med de franska vaudevill-författarnes noggrannhet, plägar antyda hvarifrån hans lån äro tagna. Hade BELLMANS sångdikter blifvit utgifna i så inrättade upplagor, som den franske folkskalden BERANGERS och den skottske folkskalden BURNS': så kunde vi der, liksom i dessa, öfver hvarje visa, som diktats till någon förut känd melodi, se begynnelse-orden af dess äldre text anförda. Hvarför har så ej skett? — Säkerligen just därför, att BELLMAN till sina melodier öfverhufvud innehar en sjelfständigare ställning, eller i allmänhet behandlade äfven de lånta (mer eller mindre) såsom sjelf varande i betydlig mätto tonkonstnär. Och innan man anser sig berättigad till någon slutdom öfver hans originalitet i denna hänsigt, bör man

besinna, att ännu är dock största antalet af de Bellmanska melodierna, — och deribland äfven af de populäraste, de mest sjungna, — till sitt ursprung okänt.

Att BELLMAN äfven var Tonkonstnär, har — förunderligt nog! — helt nyligen blifvit nekadt *). Och likväl kan hans förhållande till sina sångers musik omöjlig angifvas mindre tvetydigt, än KELLGREN det gjort i följande ordalag: "Man vet, att de flesta hafva gift sig tillsammans med förut kända melodier; andra finnas dock, som erkänna samme skapare med versen; och nästan alla hafva, mer eller mindre, emottagit Skaldens ändringar och förbättringar". Slik uppgift bör väl näppligen kunna synas obestämd. Dess riktighet hörde ock de, som umgingos med KRAUS, denne älsklige tonsättare till alla delar bekräfta. Men ännu mera. Hvad KELLGREN betygar framför den Fredmanska samlingens ena del, har BELLMAN sjelf betygat framför den andra, i denna förklaring: "Efterföljande Fredmans 65 Sånger äro, så till poesi som den af mig till en del äfven komponerade musik, öfversedda, rättade och erkända". Ej heller saknas alla särskiltare underrättelser om de kompositioner, som rent af äro BELLMANS egna. Så t.

---

*) Af WIESELGREN, i "Sveriges Sköna Litteratur" Del. IV, sidd. 319, 320.

ex. veta vi, att han, åtminstone "till en del", själf har gjort musiken till "Parentationen öfver LUNDHOLM" *). Hvad mera är: den herrliga melodien till N:o 84 af Fredmans Epistlar ("Märk, hur vår skugga, märk, Movitz, mon frère"!), — densamma, till hvilken han sedan skref det i mina barnaår allmänt sjungna klagovädet öfver Fru SCHRÖDERHEIMS död **), — angifves såsom hans egen af en från hans dagar qvarlevande tradition, som tillika berättar, att, när han sjöng den för KRAUS, denne utropade om tonen *f* i dess sjette takt: "den är värd en dukat"! — Men för öfrigt bevisar just redan det ett djupt tonkonstnärs-sinne, att kunna vid sina ingifvelser genast välja de melodier, som voro de lämpligaste, och kläda dem i ord, hvilkas tanke esomoftast medförde en behandling, genom hvilken de själfva i väsendtlig mån blefvo nya. Några gifvas, som han tillskapat af gamla medelst rytterns och meterns förändring (t. ex. Fredmans-Sången N:o 8: "Ack! om vi hade, god' vänner, en så", af Fredmans-Episteln N:o 48: "Solen glimmar blank och trind", — äfvensom Episteln N:o 59: "Båtsman, tag nu din lufva", af Episteln N:o 1: "Gutår, båd natt och dag"); andra, i hvilka två

*) Se, i de "Valda Skrifterna" Del. II, SONDENS anmärkning sid. 215.

**") "Valda Skrifter", Del. VI, sid. 266.

ursprungligen olikartade melodier (eller beståndsdelar ur sådana) blifvit sammansatta till en tredje, som derigenom är hans egen (t. ex. Fredmans-Sången N:o 54: "J närvarande parter", der första satsen i A-moll är eller påminner om en Vestgötapolska; men det följande, eller slutet i A-dur, är hämtadt från något alldeles annat). Sannolikt har ett stort antal af de Bellmans-melodier, som nu förefinnas, uppkommit genom sammansmältningar af reminiscenser, som blifvit efter behag förändrade, enligt ordens fordringar. Kanske var detta oftast händelsen vid hans egentliga improvisationer; och öfverhufvud torde man kunna antaga, att han — såsom tonkonstnär betraktad — i dessa sistnämnda dels var sjelfständigast, dels förekom sina åhörare sådan. Hvad jag här yttrat, bekräftas ock genom ett minnesvärdt vittsord af den man, som i allmänhet var de Bellmanska melodiernas förste upptecknare, eller hvars "skickliga hand" (såsom KELLGREN förtäljer) "omedelbarligen flyttade dem från Auktorns röst på papperet", — Krigsrådet ÅHLSTRÖM; som plägade berätta, att BELLMAN ganska ofta hade föresjungit honom samma grundmelodier i betydligt olika eller varierade former, och tillåtit upptecknaren att bland dessa utkora dem, som borde bibehållas. — Att han stundom till olika, ja olikartade qväden begagnade samma melodi äfven

oförändrad, är redan visadt och dessutom för mycket bekant, att här tarfva vidare bestyrkningar *).

Man finner mellertid, att han, fastän skyende allt eget omak för sina sångers räddning från förgätenhet, dock ingalunda såg ogerna, om andra åtog sig bestyret dermed. Den bland hans umgängsbröder, som i hänsigt till orden förvärfvade sig de största anspråken på efterverldens tack, var en Völschow, om hvilken intet vidare är mig bekant, än att han lär varit Kornett **). Äfven i denne nitiske väns uppteckningar kan dock en jemförande kritik varsna mången mindre god läsart, mången till och med förkastlig. Huru mycket oftare måste då slikt inträffa i de afskrifter, som på måfå spridde sig kring landet, esomoftast gjorda högst vårdslöst eller tanklöst, och flygbladvis tryckta af nästan alla rikets pressar i ett skick, der skrifvelen och tryckfelen höllo täflan! Också blef följden häraf en icke liten möda för sjelfve Skalden, när

---

*) Några exempel dock, om man så önskar: till Episteln N:o 37, och Sången N:o 7; till Episteln N:o 48, och Choren på fartygen i Bacchi Tempel "Uppå vattnets lugna våg"; till Episteln N:o 58, och Sången N:o 31; till Episteln N:o 70, och Sången N:o 2; till Episteln N:o 78, och Sången N:o 17; till Sångerna N:o 11 och N:o 12 (ehuru med förändrad rytm); till Sångerna N:o 33 och N:o 63; till Sångerna N:o 61 och N:o 65.

***) "Valda Skrifter", Del. VI, sid. 367.

han ändtligen beslöt hopleta sina qväden till utgifning. Nyare forskningar hafva uppdagat, att "Fredmans Epistlar och Sånger" alls icke utgöra ett fullständigt urval af hans dikter, eller en fullständig omfattning af alla dem, som bland de upptecknade voro de bästa. Noga betraktade, innehålla de hvad Skalden, med vänners hjälp, hunnit för tillfället sammanskaffa; troligen med tankar på blifvande fortsättningar. I företalet till "Epistlarne" antyder ock KELLGREN detta, då han kallar samlingen "det verk, hvars början nu öfverlemnas i allmänhetens händer". Redan året derefter utkom första fortsättningen — "Sångerna" —; och ingenstädes är sagdt, att denna skulle förblifva den enda. Samlingens värde blir härigenom icke mindre dyrbart. Ty alla dessa stycken har BELLMAN sjelf öfversett och rättat; och visserligen kan antagas, att vi der äga de flesta af dem, som både i hans tid allmännast omtycktes och äfven företrädesvis infunno sig i hans egen hågkomst, när han, under sina sednare år mera sällan frambringande nya qväden, lät beveka sig att glädja någon vänkrets med sin sång.

Om somliga bland hans nu förhandenvarande skrifter är uttryckligen tillkännagifvet, att de voro "Inpromptuer"; om andra vet man det genom tradition, och äfven dessförutan kunde det lätt skönjas.

Alla dessa äro visst icke jemlika i poetisk förtjenst; få skulle uthärda att nämnas vid sidan af t. ex. den herrliga tacksägelsen till Abbé VÖGLER för hans orgelspel *). Men väl gäller om de Bellmanska skrifterna öfverhufvud tagna, att de fullkomligaste äro de, som närmast bibehållit skaplynnets af improvisation. Också kunna vi, som nu lefva, blott på grund af dessa i någon mån föreställa oss hans tjusningsmakt såsom improvisatör. Att hans samtida beundrade honom i främsta rummet såsom sådan, har berättats oss både af allmänna sägner och af personer, som sjelfve åhört honom; det är dessutom tillfyllest bestyrkt genom KELLGRENs företal samt GJÖRWELLS och THORILDS vittnesbörd. Det sista, af mig på ett annat ställe anfördt, meddelar tillika i korthet en skildring af hans föredrag,

*)

*"Abbé Vogler! när du rör
Orgelverkets gudadunder,
Örat med förvirring hör
Skrålet ur Tartarens grunder;
Svalgets stormar, språk och brand,
Hissnad, jemmer, ångst och fasa,
I de vreda toner rasa,
Som framrusa ur din hand.*

*Men vid dina milda slag,
När du saligheten målar,
Evighetens klara dag
Förs på morgonrodnans strålar;
Under himlarösters ljud
Ögat tåras, känslan lider,
Bröstat suckar, blodet strider,
Hjertat fröjdar sig i Gud".*

sådant det var i hans fulla styrkas dagar *). I detta åter var just sången sjelfva hufvudbeståndsdelen. Ännu tänker man ovillkorligt, så ofta BELLMAN nämnes, om icke genast på den improviserande skalden, åtminstone genast på den sjungande. — Derföre har jag ock hittills egentligen talat om dem af hans dikter, som äro mera sång än skrift. Först vid en nogare besinning påminner man sig, att det gifves jemväl en annan klass, eller sådana, som framställa sig i egenskap af mera skrift än sång.

Denna sednare klass, i samma mån mera enkom gjord att läsas, träder dymedelst ock i täfling med de skalders verk, der ingifvelsen, ehuru stark och strömmande den må vara, dock alltid befinnes parad med afsigt, begrundning, utarbetning, afrundning. Vi äga här alltså framför oss BELLMANS vittra — arbeten. Och visserligen anträffas äfven

---

*) "Sv. Siare och Skalder", Del. V, sid. 212. THORILD, som kallar honom "*aetatis nostrae miraculum*", säger att han är detta "*quia talis est lyricus extemporalis, ut, unus ille post Scaldorum aevum, subito entusiasmo et melos statim reperiat optimum et mirè ludens homoeoteleutis carmen fngat eximium, in quo modulis non minus quàm ideis vividissimè quidquid praesens est effngat ac praesertim bacchantis plebis facinora*". — GJÖRWELL utlåter sig: "Han måste ofta roa på Hofvet med sina *extemporalia*; ty allt var hos honom creationer för ögonblicket".

här det egendomliga, det utmärkande af hans poesi; men på ett sätt, hvori det vackraste deraf möter oss endast med betydliga mellanstånd. Ty hvarken i sina dramatiska försök, eller i "Bacchi Tempel" och de andra dermed beslägtade, mellan dramatisk och episk art sväfvande diktverken, hänrycker eller ens intresserar han egentligen oftare, än dels hans lyrik rent af, dels den honom egna dramatiken i lyrisk form får tillfälle att frambryta; hvadan ock en naturlig sjelfkänsla gjorde, att han äfven i dem grep detta tillfälle ju oftare dess hellre. I annat afseende dramatisk var nemligen icke hans skaldegåfva, om än i högsta måtto mimisk; och till utbildandet af episka taflor saknade hon den lugna och jemt uthållande eld, som kunde, mellan de orgiastiska utbrott i hvilka hon flammade skönast, värna mot vådan att ej sällan sjunka till en slappt mångordig hvardags-ton, der putslustigheten stundom är mera rå än rolig. De talrika spridda dragen, ömsom af qvicka infall och löjligheter, ömsom af glänsande naturmålning, förslå dervid ej att af det hela, såsom sådant, gifva något rätt tillfredsställande intryck. Dock synes, att han vid åtminstone somliga af dessa omfångsrikare skapelser har fäst en icke liten vikt. Den möda, som han då ansåg deras bearbetning förtjena, ådagalägger sig bäst genom ombildningen af "Bacchi Tempel"

från dess första gestalt *) till den, hvori det nu är allmännast känt. — Föröfrigt anbragte han i dem gerna ett och annat af de smärre qväden, som han tillförne hade låtit vid vissa tillfällen höra såsom inpromptuer. Så förekommer i Divertissementet "Dramatiska Sammankomsten", uppfördt på Haga "nyårs-natten 1790", den redan omtalta sång-strof, med hvilken han, väckt ur en champagnerus-dröm, ej långt förut hade på samma slott fägnat sin då af ut- och inländska fiender samfält antastade Konung.

Till denna klass, ehuru till en helt annan diktning-*art*, hör ock det ofullbordade verket "Zions Högtid". Dess första märkvärdighet är, att det härrör till en del från Skaldens tidigaste ålder och till en del från hans sednaste. Såsom yngling, sökte han dermed sin Moders uppbyggelse; såsom bedagad man, den kristtrognas Församlingens, och framförallt sin egen. Med den biografiska märkvärdigheten förena dessa betraktelser alltså jemväl den, att bebåda en ny utveckling af BELLMANS dikt-konst såsom möjlig, i fall ej sjukdom och död hade mellankommit. Orätt skulle man dock dömma, att deras poetiska värde inskränker sig till blott detta. Äfven inom en rymd, som från hans vanliga tycks

---

*) "Valda Skrifter", Del. VI, vid slutet.

ligga så fjerran, igenkännes hans skaldegåfva åtminstone då och då; änskönt i alldeles nya företeelser. Jag vågar tro, att hon, i denna början af betraktelsen "Öfver Evangelium på Nyårsdagen", ej för någon är osynlig:

*"Gif akt, läs templen opp! Sig dagens gryning tänder,
Vid kulna vindars flägt, kring jordens frusna stig;
Och nattens lilla ljus till molnet återvänder,
Der fästets röda sken i flammor kastar sig.
All nejden rundt ikring en helig lofsång fyller,
Vid tornens himlaklang och instrumenters ljud;
Re'n på sitt hyende bärs templets helga skrud,
Hvars kär! små lampors eld bestrålar och förgyller.*

*Så hasta, vandringsman, omgjorda dina länder,
Begynn med detta år för Herran visa dig!
Re'n Zions väktare, med kalkarna i händer,
I virkadtt purpursläp till jorden buga sig.
Vid deras djupa suck, hvad glans i templet råder!
Ett stråligt Jehovah från deras bröstduk går;
Och under korsets fot, der altarbordet står,
Dess duk utbreder sig i rosenröda våder.*

*Träd in, du menighet, vid det basunadunder,
Som, mellan dubbla chor af starka stämmors lopp,
Än skallar Herrans lof, än ristar templets grunder,
Och än de gyllne hvalf med bäfvan fyller opp!
Böj dina trötta knän, och i en helig dvala,
Med handen för din syn, i samvetslugn bekänn:
Din Frälsare är född som menskoslägtets vän,
Att med sitt dyra blod din syndaskuld betala".*

Men likaså kan hänvisas till flera: t. ex. stycket "Öfver Evangelium på Trettondedagen", som skildrar de vise männens vandring och framkomst; äfvensom det nästföljande, eller betraktelsen "på första Söndagen efter Trettondedagen", som i strofer, af hvilka de tre mellersta derjemte utmärka sig genom sin versbyggnads egna och sinnrika välljud, framställer den glada verldsbetydelsen af Gudabarnets lära. Den, som af dem alla närmast och renast bär karakteren af psalm, är dock tvifvelsutan betraktelsen "på Palm-Söndagen". Vål kunna, vid sträng nagelfaring af förevarande Zions-dikter, äfven i de bästa anmärkas ojemnheter, — öfverhufvud brister af åtskillig art: men i dessa öfverglänsas de och nästan utplånas af det helas fågring. Största felet har i alla fall **SONDÉN** betecknat, när han säger *), att äfven i "Zions Högtid" yttrar sig "här och der **BELLMANS** målande snille, men icke alltid till fromma för den andakt, som genom dessa verser skulle väckas och lifvas". Måhända låg orsaken innerst deri, att hans religiositet sväfvade på gränsen mellan Natur-religion och Bibel-kristendom. Visst är, att hans allmännare och bekantare maner, ehuru på ett icke störande sätt, öfverallt genomskiner i detta stycke om de tre vise männen:

"Vid

---

*) **PALMBLADS** "Biografiska Lexikon", B. II, sid. 71.

*"Vid ett sken af nattens stjerna,
Som så späd i molnet brann,
Genom öcknen med hvarann
Trenne vandringsmän sig ärna
Ned till Bethlehem i dag.
Tusen hinder dem beredas;
Men den eld, hvaraf de ledas,
Lättar deras andedrag.*

*Ödemarkens skrän och fasa,
Öcknens tomhet, nöd och brist,
Röfvarns skymt från minsta qvist,
Nattens köld och dagens brasa,
Tigrars blixst och lejons traf,
Sorgsna rop af slägt och vänner,
Fåfängt hindra dessa männer;
Stjernans stråle krafter gaf.*

*Mer ur molnen hon framskjuter,
Mera eldas deras fjät:
Tills för Frälsarns majestät
All dess klarhet sig utgjuter
Öfver ett eländigt skjul.
Armod tittar ur hvar springa;
Och en åsna låg och ringa
Står der bunden, trög och ful.*

*Lutad ner, satt der en qvinna,
Bördig ifrån Juda län;
Kring hvars hufvud, bröst och knän
Morgonrodnans flammor brinna*

*Mellan gyllne bloss och sken.
I sin famn bär hon Messias:
Vid hans blick allt blod befrias,
Mörksens kedjor krossas re'n.*

*Lysta af så präktig låga,
Så gudomlig, dyr och klar,
Dessa männer, en och hvar,
Med ny andakt fram sig våga
Och till jorden buga sig.
Verldens fröjd de ej begära:
Här vins salighet och ära
På den minsta hyddas stig.*

*Sina skänker de tillbjuda:
Och med sträckta armar ge
Myrrha, guld och rökelse
Den nyfödde Kung af Juda,
Som Herodes vända gör.
Stjernan nu i högre strålar
Med saphirens färgor prålar,
Och vid dagens fackla dör.*

*Skåden under sång och böner
Denna krubba, detta hus!
Här uppklarnar lifsens ljus:
Verlden här hugsvalan röner;
Hjertat — värma och beskydd.
Döden syns vid tröskeln, dräpen;
Mörksens furste, svart, men häpen;
Skyn med himlahjeltar prydd'.*

III.

Den sedliga beskaffenheten så af hans menskliga personlighet, som af hans poetiska, äfvensom det egentliga, det verkliga sammanhanget mellan dessa båda, utgjorde redan i hans dagar ett tvistämne; och de stridiga meningarne derom kämpa med hvarandra ännu i dag. Ursäktligt nog har den stora hopen alltid varit benägen, att från innehållet af hans poemer sluta till innehållet af hans egen lefnad. Derföre sattes redan under hans lifstid åtskilliga anekdoter i omlopp, som ännu ej sällan låta sig höras, men dels äro påtagligen uppdiktade, dels bevisligen öfverförda på BELLMAN från äldre infalls- och upptågsmakare, — från RABENIUS, från TAUBMANN, och så vidare, ända upp till KLAUS Narr och ULSPEGEL *). Personer, som blott en och annan gång sjelfve sågo honom, än i berusningen af ingifvelsens ögonblick, än i det mellantillstånd, hvori han ofta syntes nedstämd och dufven, kunde i bägge fallen så mycket lättare anse honom för en i gröfre mening rus-älskande, som han, äfven för egen räkning, alls icke föraktade Bacchi gåfvor. Men då till och med GJÖRWELL kunde föreställa sig och berätta, att han "snart sagdt dagligen tienstgjorde i Bacchi tempel" och det så, att han "först

*) Hvars ursprungliga namn är EULENSPIEGEL.

på sin sote-säng blef till fullo nykter": så må detta tjena till prof, huru han i allmänhet bedömdes af dem, som, till att förstå ett så beskaffadt väsende, voro i alla sina dagar för mycket nyktra. Rent af utdör väl ej heller någonsin släktet af dylika domare. Det borde eljest ej vara svårt att begripa, att hans lefnadssätt omöjligen kunnat vara sådant, som de människors, hvilka han skildrat, eller ens sådant, som en vanlig drinkares: ty snart hade han då, med förloradt snille, nedsjunkit till den lägsta pöbel-uselhet eller åtminstone till en ömkansvärd obetydlighet. Man öfverskåde, i sådan hänsigt, LIDNERS seduaste framalstringar bredvid de sednaste af BELLMANS. Också äga vi tillförlitliga intyg, att han, liksom han (enligt sitt sjelf-biografiska fragment) helst åt, så äfven helst drack — "litet och godt". Ingenting var mera skildt från hans personliga åtrå, än brännvinsfylleri, kroglif, eller ens det källarlif, som går ut på ett förnämare slag af "rumleri". Betydningsfull i detta hänseende är tvifvelsutän den underrättelse från män som känt honom nära, att han, ehuru för öfrigt esomoftast bekajad med skulder, dock aldrig hade någon "källarskuld" *). Det grofva försmådde han icke i sina taflor, så ofta det var ett oundvikligt villkor för deras egendomliga skönhetsart: men det fans

---

*) "Dagligt Allehanda" för 1832, N:o 215.

icke i hans person; hans eget väsende var tvertom fint, luftigt, och för mängden af menniskor skyggt. Han skulle, i motsatt fall, hvarken för de flesta varit så svår att bli närmare bekant med, eller så svår att värfva till vanliga kalaser och dryckes-samqväm. Endast hans förtrogne, hans vänner kunde locka honom med sig till värdshus inom eller utom staden, att dricka och sjunga; men då var icke värdt att bjuda honom annat, än det läckraste — vanligtvis någon fin och eldig vinsort; och äfven deraf var hans förtäring långt ifrån omåttlig. Merendels — i fall han eljest var upprymd — kom han redan efter ett par glas i fullkomlig sångare-stämning. Allt hans lif på krogar bestod för öfrigt blott i, att på dylika ställen understundom sätta sig i en vrå, begära en butelj svagdricka eller ett glas öl och en pipa, samt bakom denna förevändning, som gjorde hans närvaro tåld, helt tyst betrakta hvimlet och sina målningars originaler. Lyckligtvis för hans konst, var det i den tiden lättare, både att hitta slika originaler och att poetiskt anbringa dem, än nu, sedan glädjen blifvit en sällsynt gäst på de lägre folk-klassernas förfrisknings-orter. I sjelfva kroglivet ingick då ännu ett slags oskyldig godmodighet, en fläkt af naturfriskbet, en återstod af idylliskt, ja patriarkaliskt folklif, hvarigenom dess skepnader erhöilo

en på samma gång mera treflig och mera sant komisk grund, än dess nuvarande dåsiga trumpenhet mäktar framte. Äfven från de sämsta krögarnästen, så inom Stockholm som närmast utom, hörde man då nästan hvarenda qväll en fiol, ofta flera instrumenter och sorlet af lustigt kringsvingande menniskor. Dessa "baler", som de hos BELL-MAN kallas, stodo öppna för hvem som helst. Om han, då han i eller omkring staden promenerade med några vänner, stundom helt plötsligt befans försvunnen, och de i närheten hörde något dylikt dans-jubel, kunde de vara temligen säkra, att han begifvit sig dit; der anträffades han ock, men sittande afsides och stilla, med spänd uppmärksamhet, ofta med högst belåten uppsyn, — ungefär liksom en landskapsmålare framför en utsigt. Sant är, att härvid skydde han hvarken de slemmast beryktade gränder eller de eländigaste kyffen.

Huruvida han umgicks med de personer, som på hans taflor uppträda och handla, eller blott aktgaf på deras umgänge sins emellan? är alltså en lättbesvarlig fråga. Att han lefde med och ibland dem såsom en stallbroderlig jemlike, är en ej mindre grundlös inbillning, än att de voro diktade väsenden, som skapades blott och bart af hans fantasi. Hvad detta sista beträffar, så hafva de tvertom alla förefunnits i den verklighet, ur

hvilken han upplyftade dem till en komiskt idealiserad tillvaro. Af dessa dymedelst odödligvordna personligheter, bland hvilka ock mången är på homeriskt vis begåfvad med något stående eller esomoftast återvändande epitet, lefde somliga i hans ungdomsår, andra samtidigt med hans mannaålder, och några längre än han. Om en del af dem är den historiska existensen urkundligt bevislig, ur Kyrkoböcker, Riddarhus-stamtaflor, Tidningar och andra källor. Det kan sålunda t. ex. ådagläggas, att den, hvars namn han lånade till skylt för samlingen af sina sångdikter, JOHAN FREDMAN, "namnkunnig urmakare utan ur, verkstad och förlag", vid femtifyra års ålder dog af bröstfeber den 9 Maj 1767, och begrofs på S. Olofs (nu Adolf Fredriks) kyrkogård; att Bacchus-Kommendören von BERCO, "afskedad Banco-Bokhållare", var född den 23 Augusti 1712, död barnlös den 27 April 1774, och begrafven i Catharina; att JOSEPH ISRAELSON, "stor latinsk poet som dog i distraction", var en försupen Upsala-student, efter hvilken ännu finnas en historisk disputation *) och åtskilliga latinska qväden (hvaribland en elegi vid Erkebiskopen J.

---

*) Under præsidium af O. CELSIUS den Yngre. Berättelser om denne ISRAELSON gingo ännu på 1780-talet i svang bland Studenterne i Upsala; särdeles bland Östgötarne, till hvilkas samfund han hört.

BENZELI död 1747); att JOACHIM WETZ, "Instantie-trampare och Bröllops-poet", hvars "hjerna värkte i hans hufvudskål utan att någon märkte hans tankeprål", var en rimmare, som nämnes på ett par ställen i de första årgångarne af KELLGREN'S Stockholms-Post; att TRUNDMAN, Ordens-Klockare i Riddare-Kapitlet af de två förgyllda Svinen", var en gammal aktör, som — enligt Stockholms-Posten — ännu 1790 uppträdde i ett teaterstycke, der han hade spelat redan 1747 *). Troligtvis kunna dylika uppgifter framletas äfven om Korporal MOLLBERG, Skoflickaren, som ifrån "Ryttare utan häst och schabrak" blef "omsider Dansmästare"; om "Stads-virtuosen på flera instrumenter FADER BERG"; om "Grälmakar LÖFBERG"; om "Fader MOVITZ, Konstapeln, som gjort sig ryktbar genom en koncert på Tre Byttor och hade komponerat musiken till SERLACHI Vårblomma" **), samt dessutom var känd äfven såsom målare, genom "Bergströmskans porträtt på Liljans krog i Thorshälla" ***); — korteligen,

---

*) "Svenska Siare och Skalder", Del IV, sid. 319.

***) Om denne rimmare och hans "Vårblomma", se HÄMMARSKÖLD'S verk (2:a uppl.) sidd. 176, 177. Jfr. "Svenska Siare och Skalder", Del. II, sid. 245.

***) "Valda Skrifter", Del. III, sid. 130. Såsom målare af detta sitt mästerstycke framställes han föröfrigt ej blott här, i Fredmans-episteln N:o 39 ("Storm och böljor tystna re'n"); äfven i den till SERGEL dedicerade N:o 74 arbetar

om åtminstone de flesta af detta sällskap. Härmed öfverensstämma muntliga underrättelser af personer, som dels af BELLMAN sjelf gjorts uppmärksamma på dessa varelser, när de på gatan eller annorstädes kommo i sigte, dels ock uppspanat dem på egen hand, drifna af en genom hans målningar föranledd nyfikenhet. Den, som af de Fredmanska broderhjeltnarne längst qvarlefde, säges varit BREDSTRÖM: denne "passagerare, som ej oftare såg dagsljuset än genom buteljbottnen", uppnådde således ändock en betydlig ålder, och skall för blott fyrtio år sedan ännu hafva bott i en stuga på Djurgården.

Företrädesvis blef sålunda till beskådning uppsökt sjelfva hjeltinnan, eller den qvinnliga hufvudgestalten på dessa taflor, ULLA WINBLAD: dotter af en Gardes-Korporal, under sin ungdom "Nymf och Öfver-Prestinna i Bacchi Tempel", — eller hvad det lägre människospråket kallar krog-jungfru, — och slutligen gift med den äfvenledes af BELLMAN förevigade Sjötulls-besökaren NORSTRÖM. Det säges, att hon omsider flyttade med honom till Norrköping, och att hon der för några årtionden sedan afsomnat såsom enka. Att hon varit ganska vacker, hörde man hennes skald ofta försäkra; och det kunde ses ännu i hennes äldre dagar. Afgjort

---

han på samma porträtt; och det, som han målar i N:o 66, är troligen ej något annat.

är, att hon var bland alla Fredmans-personerna den enda, till hvilken han stod, eller hade stått, i något slags närmare förhållande. Men blott så mycket vet man derom, att en tid hade gifvits, då hon såg och hörde honom gerna. Äfven sedan han börjat göra henne till ämne för offentliga qväden, förlorade detta förhållande ingalunda genast sin vänliga stämpel. Med de första af de visor, i hvilka han lät henne uppträda, säges hon varit helt nöjd. Märkvärdigt nog, berättas detta särskilt om den allbekanta skildring af hennes hemresa från Hessingen, som begynner:

"Solen glimmar blank och trind" (m. m.); men det är möjligt, att vissa der nu förekommande läsarter och ställen ej funnos i den äldsta upplagan. Också förmärkes, att hon ännu såsom nygift — eller åtminstone såsom fästmö — plägat anlita honom om bistånd och beskydd: ty hennes man erhöll sin syssla just genom ett hans förord till SCHRÖDERHEIMS svärfar, Öfver-Direktören vid stora Sjö-tullen VON STAPELMOHR, — affattadt i dessa fyra rader:

*"En ringa supplikant ur gruset jag framdrager,
Som till min ringa hjelp en ringa tillflykt tager.
Han tror uti sin själ — Gud vet, hvem den tillhör —
Att han har vunnit allt, när han blir Visitör"*).

---

*) "Valda Skrifter", Del. VI, sid. 346.

Ändtligen tyckte hon dock, att hennes ryktbarhet gick för långt och icke just var af det berömligaste slaget. I den sednare tid, då BELLMAN hade länge sedan upphört för henne vara hvad han tillförne varit, syntes hon fördenskull alls icke smickrad af det odödliga namn, eller den utsigt dertill, som hon igenom honom vunnit. Hennes förtrytelse deröfver utbrast en gång till och med på öppen gata, der hon, då han kom gåendes, stannade och öfverhopade honom med häftiga förebråelser, dem han dock lugnt afhörde och nedtystade med några ord, af hvilka hon fann sin egen diktion öfverträffad. En af mina numera aflidna vänner *), som ock fordom var en af BELLMANS, hade flera gånger besvurit honom att låta sig se hans vidtbesjungna ULLA. "Må göra då", genmältes omsider på förnyad begäran: "jag skall föra dig till henne; men jag svarar ej för, huru vi bli mottagna". Också kördes de i ögonblicket på dörren af den vredgade Nymfen, som, vid BELLMANS åsyn, genast ropade med eldgaffeln i upplyftad hand: "är du nu här igen, din infama karl, som belackar mig öfver hela landet i dina förb—e visor"? En annan likaledes redan bortgången vän **), som blef Stockholmsbo först under de sista åren af BELLMANS lefnad och

---

*) Hof-Kapellmästaren HÄFFNER.

***) Landshöfdingen m. m. JÄRTA.

vid den tiden ännu var föga mer än yngling, lyckades utkunskapa hennes hem och för sitt besök påhitta någon förevändning, hvaraf all misstanka och vresig skygghet blef förebyggd. Sannolikt bidrog ock den omständighet, att han var en ung och bildskön Kongl. Sekreter, ej litet till det bevågna mottagandet; och då hon af en (åtminstone vid hennes nuvarande ålder) så ovanlig gäst såg sig bemött med en för henne än ovanligare belevnhet, ville hon ej försumma tillfället att framställa sig såsom en högst aktningvärd person. Till hans fägnad bragte hon derfore sjelf, efter icke lång stund, samtalet på den "otäcke" BELLMAN och hans "fula visor"; samt bedyrade, i ett temligen städadt språk, att dessa skändliga visor hade utan ringaste grund störtat henne i vanfräjd. Hennes anlete röjde då ännu omisskännliga spår af en fordom ej obetydlig fägring: men det var nu mager, spetsigt, och de mörka ögonens liflighet hade antagit en skärpa, hvilken de förgäfves bjödo till att förljufva.

Tvifvelsutän var det under den fordna goda tiden, som BELLMAN gjorde den för henne förmånliga handel, hvarom berättelsen har LEOPOLD till sagesman. En dag nemligen, då de möttes på gatan, bad hon honom om ett penning-lån, för att köpa en blå salopp, i stället för den "med

pontak öfverslagna", som han kände till och hon ej mer kunde bruka; den funnes i ett närbeläget klädmäklarstånd, vore särdeles välbehållen, och kostade blott fyra plåtar. "Gerna", svarade BELLMAN, "om jag ägde fler än två! men låt oss i alla fall gå dit". — Inkommen, drog hon sin beskyddare genast fram till saloppen, tog den, höll den för hans ögon, och vände den på alla sidor. "Ja", sade han, "min bästa ULLA, jag ser att den har utmärkta egenskaper; men hvad skall man göra, när jag har bara två plåtar att erbjuda"? — Nu satte den gamla klädmäklerskan på sig glasögonen, fixerade honom skarpt, och utropade: "skulle Herrn kanske vara BELLMAN"? — Ja, min goda madam. — "Poeten"? — Det också. — "Som så ofta narrat mig att skratta"? — Tör väl hända. — "Å, min kära Herre! det förändrar saken; visst kostar saloppen fyra plåtar, men åt en så rolig Herre står den till tjänst för två".

De personer, hvilka han begagnade till stående karakters-masker för sin poesi, voro således dertill samtligen utkorade och hämtade ur verkligheten. Men vid sjelfva begagnandet höll han sig ingalunda punktligt till den strängaste historiska sanning. Att han tillät sig dikta mången af de situationer, mångt af de uppträden, i hvilka han målar och grupperar dem, — det låg i sakens natur, och är

stundom påtagligt. FREDMAN t. ex. skildras, i visan "Ack, du min moder! säg hvem dig sände", såsom liggande "en sommarnatt år 1768 vid krogen Krypin gent emot Banko-huset": ehuru han, enligt kyrkoboken, hade dött redan i Maj 1767. Ingenting hindrade, att skalden kunde låta sin urmakare lefva så länge han ville; eller hvad angick det denne FREDMAN, att kyrkoboken påstod honom vara död? — För öfrigt roade det BELLMAN emellanåt, att göra äfven sig sjelf till en burlesk karaktersmask, en svensk Silenus; eller att jemväl då, när han qvad eller talade liksom ur skaldens enskilda varelse, ofta bibehålla sin en gång antagna rol af den nordiske Bacchi prest. Detta bestyrkte än mera den så kallade "stora allmänheten" i den tro, att han, med allt sitt snille, sjelf var intet annat än ett slags finare MOLLBERG eller MOVITZ. Man antog, och förblef dervid, att han nödvändigt måste vara en erke-drinkare; emedan grundsatserna, tonen, ordasätten af en sådan nödvändigt hörde till de roler, af hvilka han, på skämt, stundom tilldelade en åt sin egen person.

I dylik maskering visar honom den flock af Fredmans Sångere, der vi träffa qväden af det lynne, som "Ack, om vi hade god' vänner, en så"; eller "Supa klockan öfver tolf"; eller "Kom, sköna källarflickor", — och så vidare. Äfven hans strö-

skrifter förete talrika prof derpå. Den efter hans död föranstaltade samlingen "Fredmans Testamente" *) hvimlar af sådana; både i den främst ställda Bacchus-cykeln, och efteråt. Liksom derstädes ett af de behagligaste bland de stycken, i hvilka han talar på Gudens vägnar, är visan "Drufvorna digna neder åt marken": så möter oss ock der visan "Finge jag en thron blott sira" såsom ett bland de gladaste och skäraste bland dem, i hvilka han tycks omedelbart tala på sina egna. Men huru kunde han dikta t. ex. "Bacchi Port", utan att innehållet vore en scen ur skaldens dagliga lefnad, eller, en paragraf ur hans egen moral? Detta var, hvad enfaldigt folk allraminst begrep. Måhända varseblef knappt någon den ironi, som i de tvenne slutraderne af sistnämnda styckes första strof har sammanfattat sig till en (visserligen ultra-bacchanalisk) sinnebild af människolifvets allmänna skröplighet. Åtskilliga drag i både hans poesi och lefnad tyckas förråda, att den sinnliga trollmakt, hvars retelser funno honom svagast, mindre varit Bacchus, än Venus. Det noggrannaste porträttet af sin inre människa, i slik hänsyn, torde han hafva tecknat i dessa rader, med hvilka han slutar sin dedikation af "Bacchi Tempel" till SCHRÖDERHEIM:

---

*) "Valda Skrifter", Del. V. De stycken derur, som i det nästföljande citeras, äro N:o 23, 82 och 36.

*"Elis! Du min skugga råkar
Bland små stop och långa stråkar,
Men mig sjelf i Fröjas hof".*

Vi läsa i XENOPHONS *Symposion*, att SOKRATES en gång sålunda yttrat sig: "Äfven jag, mine bröder! tycker ej illa om att dricka. Vinet, som uppfriskar andan och insöfver bekymren, uppväcker godsinnets, liksom oljan eldslågorna. Men om man, glupande, insväljer stordrycker: så domna snart både kropp och förstånd ända derhän, att man knappt orkar andas, än mindre tala. Tillhåller man åter munskänken, att i smärre mått, och oftare, liksom indrypa de läskande safterna: då skall man, ej våldtvungen att rusa, men lockad att njuta, ljuft hänföras till skämt och kortvilliga samspråk". Jag vet ej, huru den visaste af Greker skall, efter denna citat, bli anskrifven hos vissa af våra nykterhetsvänner. Men så vidt, som vi kunna förlita oss på de trovärdigaste vitsord, var BELLMAN i denna mening en sokratisk filosof. Och lika visst är, att för en man, som ingalunda var starkt byggd, och i hvars bröst ett lungsigtigt anlag lurade alltifrån begynnelsen, skulle redan den diet och lefnadsordning, der ett måttligt drickande förenades med ett omåttligt sjungande och täta nattvak, göra tillfyllest att undergräfvade hans hälsa och förkorta hans lif.

Blott

Blott i ett afseende kan den redovisning, som härmed är gjord för det moraliska af BELLMANS personlighet, med skäl synas nödvändig för omdömet öfver det estetiska deraf. Den tjenar nemligen, då den sålunda belyser en bland det komiska och humoristiska skaldeslagets yppersta representer, till nytt bevis, att ingen äkta poesi af denna art kan utgå från ett subjekt, som icke står öfver det Låga och Fula af den verldskrets, hvilken der skall genom behandlingen luttras och upplyftas till ett eget slags skönhet. Finnas i de Bellmanska skrifterna drag, ställen, stycken, der skalden, under skildrandet af liderlig förvändhet, dväljes vid sjelfva materialet eller stoffet med den öfvervigt af välbehag, som rätteligen tillkommer endast formen: så äro dessa, nogare betraktade, äfven inför den estetiska synpunkten ogilliga, såsom misslyckade, eller åtminstone mindre lyckade, mindre värdiga hans stora snille. Ty äfven vid sådana komiska framställningar, som äro genom sin natur berättigade till den ystraste frihet, gifves en gräns, utom hvilken det sjelfsvåldiga förvandlar sig till fräckt och stupar ned till en råhet, hvaraf skönhetssinnet alls icke såras mindre, än ärbarheten. Man må ej påstå, att icke sådana ställen, eller till och med stycken, kunna ur massan af dessa skrifter fram-

Sv. Akad. Handl. fr. 1796. Del. 25. 13

sökas. Att vilja i BELLMANS bild måla ett dygdemönster, kan ej falla någon in, som icke, af beundrande välmening, tappat sitt förstånd.

IV.

Det gifves en Bacchus, som icke är den Grekiske: en, som, tjock och rödbrusig, rider grensle öfver tunnan. För mindre skarpsynta ögon tyckes, åtminstone vid första påseendet, just denne Bacchus vara BELLMANS; och likväl är han det på ett sådant vis, att han tillika är det icke. Men ehvad än den Bellmanske Bacchus för öfrigt må vara, så är han dock allraförst den Nordiske, den Svenske; hvarefter i nästa rummet bör märkas, att han är denne sådan, som han uppenbarade sig i GUSTAF III:s tidehvarf. Näppligen skulle de personer, som i BELLMANS qväden skildras, numera finna "bröder och systrar", med hvilka de kunde fullt trifvas på deras vis. Liksom alla andra samfunds-klasser blifvit mera enformiga, blaserade, kritiska, surmulna, så har äfven den lägsta, på sin grad, blifvit mera reflekterande, mera inom och utom sig tråkig, och i samma mån mera fattig på poetiska karrikatur-ämnena. Desto rikare har den blifvit på politiska; och af dem skulle visserligen en ARISTO-

FANES, en SHAKSPEARE, en HOLBERG kunna göra bruk: men för BELLMANS poesi voro de lika litet begagneliga, som det skulle roa hans personer att tala i arbetar-föreningar eller utgifva tidningsblad. Det oaktadt igenkännas dessa gestalter dock ännu, och skola alltid igenkännas, såsom stående på svensk grund. Redan från denna sidan är han alltså en skaldekonstens REMBRANDT eller TENIERS af det svenska folklifvet och den svenska naturen. Men han är det äfven från en annan. Såsom Dionyser och Silener, Satyrer och Fauner, Månader och Hetärer kunna här i Norden uppträda, — och särdeles uppträdde under nyss angifna tid, — har han låtit dem i sina målningar framstå: men dervid och med dryckeslagens vilda vällust förenat sommarglädjen af folkhopens lustvandringar, med det hvimlande menniskolifvet det hvimlande naturlifvet, med sina karrikaturer och deras upptåg de ljufvaste scener ur svenska landskap och svensk landtlefnad. Den enda fiskarvisan "Opp, Amaryllis! vakna, min lilla", vore nog att göra honom odödlig. — Med allt detta är dock den Bacchus, för hvars fröjder han gjort denna natur och omgifning till skådeplats, endast den skenbare genien af hans sångdikt; eller endast den marionett, som den verkliga skjuter framför sig, läggande ord i hans mun och efter sitt behag länkande hans krumsprång. Och just därför kan

BELLMAN, ehuru yrt han tillåter sig tumla om med menniskor och seder tagna ur samhällets nedersta våning, blott sällan med något fog tillvitas, att hafva målat det Låga på ett lågt sätt.

Af skiljaktiga egenskaper med den Bacchus, som dyrkades af FREDMAN, af MOLLBERG och MOVITZ, var visserligen den olympiske ande, som vid Grekernes folkfester upplöste alla jordlifvets motsägelser i den öfversvallande glädjekänslan af Naturens eviga harmoni; hvilken der yttrade sig i en till skönhet förädlad lefnads-njutning. All skönhet består i att vara sinnlig åskådningsform af en idealisk natur och mensklighet. Att till en sådan form äfven den sinnligaste lefnadsnjutning kan förädlas, — det bevisar den Bacchus, som var son af Zevs och Semele, drufvornas murgrönkransade gifvare; han, som i ASPASIAS, ja PLATOS symposier belönade för dagens mödor med en hvila, hvars uppfriskande ingifvelser täflade i själfullhet med hvar och en ren menskelig känslöstämning. Poesien, som i sin vidsträcktaste bemärkelse är det Skönas eviga drift och kraft att genom bildningsförmågan gifva sig en individuell verklighet, mottog villigt den attiskt-dionysiska sällskapsglädjen såsom ett nytt material; och vi äga tillräckliga lemmingar af Hellenernes bacchiska lyrik, för att se, huru anledningarnas berusande innehåll der undergick en poetisk rening.

Sjelfva de offentliga Dionysiska högtiderna, hvilkas beskrifningar förvåna nutidens begrepp om seder och anständighet, voro till sin inre betydelse någonting annat, än grofva orgier. De hade uppväxt på en andligt-sinnlig grund; de firades till åminnelse af den gud, som genom vinrankan — den både yppigaste och enklaste sinnebilden af Naturens gladlynthet — hade förmenskligat jordens vildar; och när Månaderna utsväfvade, var genom ett religiöst bud all verklighet upphäfven utom den, som gifves i och genom hänryckningen öfver en omedelbart njuten gudomlighets lust att göra glädjen till människornas gudstjenst. — Men just detta sista gäller, oaktadt skepnadens olikhet, äfven om BELLMANS lyriska bacchanalier: och detta är den punkt, hvarigenom en högre, en ädlare Bacchus inträder jemväl inom hans verldskrets. Man bör ej låta sig deraf narras, att Jupiters-sonen här antager en mask, sådan den i Norden, i Sverige vid BELLMANS tid förefans: ty denna mask idealiseras dymedelst, eller blir dymedelst i sanning just gudens, att den på samma gång, som den öfverallt sjelf parodierar sig, tillika öfverallt göres till ett genomskinligt omhölje för det högre väsende, som roar sig att uppenbaras genom sjelfva kontrasten mellan sig och sin förklädning.

Så till vida är alltså BELLMANS sångmö — sådan hon framträder i sina yppersta skapelser — äfven snarlik den äldre Attiska Komediens. Liksom denna, är hon skenbart begränsad af hvardaglighetens verldsordning, under det hon dock egentligen upphäfver den: hvilket sker derigenom, att hon öfverskådar och framställer den ur en synpunkt, inför hvilken den sjelf tillintetgör sin verklighet och med detsamma de gränser, som tycktes hålla den högre verkligheten utestängd. Denna synpunkt grundar sig i den blick af oskiljeligen förenadt skämt och allvar, hvilken vi, när den innebär det Löjligas poetiska uppfattning, kalla den komiska. Det är i denna blick allvaret, som gör, att diktens lek med löjlige företeelser icke nedsjunker till en gamman af lågt och fänigt skratt: men det kan på olika sätt yttra sin medverkan. Det kan nemligen låta hero vid den nyss angifna åtgärd, genom hvilken det adlar förlustelsen till poetisk: då synes dikten drifva sitt skämtspel med det Löjlige blott och bart för skämtets egen skull, eller endast ur en fri fantasi glädje-ystra skalkaktighet; diktlekens tillfälliga särskilta anledning blir då under spelets utveckling så upplyftad inom Poesiens rymd, så ombildad till en ny och derstädes friskapad verklighet, att åskådaren eller läsaren nästan alldeles tappar ur sigte det ursprung-

liga, det prosaiska skicket af dess tillvaro. I sådant fall är den komiska blicken en rent komisk. Mellertid glimmar dock i denna blick redan här den allvarets tanke, som anordnar qvickhetens fyrverkerier och bakom dem förborgar sig. I mån af den större eller synbarare bestämdhet, hvarmed denna tanke förräder sig eller sin bakom skämtet förstådda riktning, dröjer skämtet vid sin anledning för att vända sig emot den med ett lika dräpande som lekande löje: då skärper sig den komiska blicken till en ironiskt-komisk; hvilken åter så till vida, som dermed följer ett gäckande klander af någon dårskap, hvars narraktighet företer på samma gång ett föremål att beskratta och ett föremål att bestraffa, antager egenskapen af satirisk. Vanligen, eller i allmänhet, stannade vid de nu angifna uppfattnings- och behandlings-arterna *) både den

*) Klart är, att gränssorna mellan dem ingenstädes visa sig absolut afsöndrande; äfven i de renast komiska diktverk kan man utan möda uppdaga någon ironi, ja satir. Arternas olikhet beror endast på öfvervigten af en viss komisk själsstämning; icke derpå, att den öfvervägande stämningen utesluter de andra. Så t. ex. måste vi till rent komiska verk visserligen hänföra SHAKSPEARES "Troilus och Cressida"; likaså HOLBERGS "Ulysses von Ithacia" (det af alla hans lustspel mest genialiska och mest poetiska); likaså TIECKS "Die verkehrte Welt" och "Der gestiefelte Kater". Och likväl går igenom alla dessa en mot deras anledningar riktad ironisk polemik, som i den ordning, hvori de bemälda skådespelen här

Grekiska och den Romerska skaldekonstens komik; ifrån ARISTOFANES, der den spelar med sin högsta frihet och djerfhet, ned till HORATIUS, hos hvilken den är mildrad till den eleganta, med termen "persifflering" betecknade miniatyr-ironi, hvars qvickhet är mindre fantasiens än förståndets. Men hända kan äfven, att till den komiska uppfattningen fogar sig i själens djup ett elegiskt element, som gör blicken ej blott öfverhufvud till en förening af skämt och allvar, utan ock enkom till en förening af löje och tår. Vi kalla den då humoristiskt-komisk; eller, med en förkortad benämning, humoristisk. Det låter sig lätt förklaras, att man i den tidsålder och diktkonst, som framgått ur Kristendomen eller uppspirat på dess grund, oftare anträffar detta slags förhöjning af den komiska verldsbetraktelsen. Dock kunna jemväl bland de nyare nämnas ypperlige komiske skalder, hos hvilka det humoristiska åskådnings-sättet icke finnes; eller åtminstone röjer sig blott så sällan och flyktigt, att dess yttring halkar nästan omärkligt förbi, såsom en början utan utveckling. Sådana äro t. ex. MOLIÈRE och HOLBERG, eller — om vi

---

blifvit nämnda, framträder mer och mer synbar. Men vid njutningen af dessa luftiga verlds-parodier, — huru föga tänker man på, att de i sin upprinnelse voro special-parodier öfver dåliga krönikor, dåliga dråmer, dåliga aktörer och theater-publiker!

gå till den lyriska komiken — BÉRANGER. Ingen kan fränkänna dessa skalder en stor rikedom på komisk qvickhet: men humorister äro de icke *). Den verkliga Humorn träffas föröfrigt ej blott hos de författare, som enkom gjort den till sin diktningens art, liksom STERNE och JEAN PAUL. Den möter oss äfven hos skalder, som åt den inrymt dels endast vissa af sina dikter helt och hållet, dels endast vissa partier af sina verk: således t. ex. hos en SHAKSPEARE, en CERVANTES, en GOETHE, en TIECK, en WALTER SCOTT, en BYRON **), en PALUDANMÜLLER ***). Bland dessa förekomma dock sådana, hos hvilka det humoristiska skaplynnnet väl icke

---

*) Hade MOLIÈRE och HOLBERG varit det, så skulle sådant hafva visat sig enkannerligen i lustspel af den art, som *Le Malade Imaginaire* och *Don Ranudo de Colibrados*. I det sednare stycket gör just frånvaron af den humoristiska beståndsdel, att det, oaktadt förträffligheten af de begge hufvudpersonernas teckning, icke är i sitt slag ett lika fullkomligt mästerverk, som "Don Quixote" är i sitt. Behandlingen af Don Ranudos och hans makas dårskap kvarlemnar, i grunden, ett hånfullt och bittert slut-intryck. Hvad åter beträffar BÉRANGER: så röjer sig nogsamt i t. ex. ett sådant qvåde, som hans berömda *Les Bohémiens*, huru föga någon sträng af äkta humor finnes på hans lyra.

***) Se hans oförlikneliga epos "Don Juan"!

****) I hans med BYRONS nyssnämnda diktverk beslägtade epos "Adam Homo": en af den nyare tidens förnämsta poetiska företeelser.

herrskar uteslutande, men har en öfvervigt, som allrainnerst bestämmer äfven de öfriga komiska tonarternas användning. Och till dem hör — vår **BELLMAN**.

Att Fredmans-dikternas sångare är en stor Comicus, fattade hans samtida. Att han är en stor Humorist, anade de; men kunde ej för sin aning hitta något uttryck. Så äfven de snillrikaste. Blott hos **THORILD** framblickar — om än utan sakens nu gängse term — så väl en verklig uppfattning af Humorns väsende och af det Burleskas poesi, som ock någon tillämpning häraf på **BELLMAN** *). Deremot har **KELLGREN**, i sitt med skäl berömda företal, alls icke sett denna sidan af sitt föremål. Derföre inskränker sig det, som i detta företal innebär någon egentlig karakteristik, nästan blott till anmärkningarna öfver ämnets förhållanden till tonkonsten: det öfriga kan gälla ungefär lika om hvar och en "yr, häftig, förvånande, rik" Vinets och Kärlekens sångare; berättelsen om de båda olika skämtarne passar förträffligt, men kunde lika mycket passa i ett förord till **BÉRANGER**. Till och med den långt sednare skrivande **ARNDT**, från hvilken ett yngre slägte af svenska vitterhets-idkare sades hafva lånat sitt fullständigare sätt att betrakta

---

*) "Svenska Siare och Skalder", Del. V, sidd. 352—354; jemnförda med sidd. 376, 377.

saken *), har blott lösligen vidrört det: ty han gifver väl en vink derom, att BELLMANS målningar äro "humoristiska", — att i dem ligger en "innerlig mening af det ömmaste hjerta och en orfeisk klagan", — ja, "en allvarlig den nordiska himmelens tragedi"; men inskränker betydelsen af denna tragedi till ett skaldens beklagande, "att han, fantasiens lekande och gycklande barn, blifvit utsatt i ett bristernas och behofvens land". Tvifvelsutän innebär det vemod, som i de Bellmanska sångerna esomoftast frambyter, äfven (ehuru omedvetet) någonting sådant. Men dess total-mening är en långt objektivare och vidsträcktare. Den vore annars icke sjelfva den organiska hjertpunkten af BELLMANS skaldesnille.

Med det nu sagda är alltså något närmare antydd hans plats bland de skalder, hvilkas diktverksamhet, företrädesvis vänd åt den rymd, der motsatserne af Skönt, Stort, Högt synas enväldigt herrska, begagnar just dess egnaste företeelser till sitt yttringsmedel, och dymedelst inom sjelfva denna

---

*) Författaren af denna minnesteckning hade ännu icke sett ARNDTS "Einleitung zu historischen Charakterschilderungen", då han fick både höra och läsa, att han derifrån hade hämtat väckelsen och grundtanken till sin ynglings-uppsats om BELLMAN i tidskriften "Phosphoros". Förmodligen ansåg man det bevisadt derigenom, att ARNDTS bok utkom 1811, och sistnämnda uppsats först 1812.

rymd gör det Sköna segrande, eller dymedelst äfven der gör dess närvaro åskådlig i anblicken af en gudomlig harmoni. Sitt namn har denna diktverksamhet af den orsak, att det Sköna, som i sina andra hufvudformer har till sitt innehåll antingen det oändligt Stora *) eller det oändligt Väna **), får genom den till innehåll det oändligt Lilla: således ett föremål, i hvars behandling det Sköna ej kan uppenbara sig annorlunda, än såsom Komiskt; ehuru väl ömsom utan, ömsom med det humoristiska skaplynnnet. Af det Skönas hufvudformer är denna visserligen den, som tillhör endast människolifvet och människoverlden: ty dess möjlighet beror på ett eget slag af reflexions-kontraster och på ett eget sätt af dessas plötsliga upplösning för vår föreställning och känsla till en fantasi-lek af glädtiga öfverraskningar. Men då både det öfverraskande och det glada af denna lek har sin grund deri, att den innebär framglimmandet af en skönhet, hvars art är att der, liksom i blixtpå blixtpå, finna sig från ett alldeles oväntadt håll: så bör lätt kunna skönjas, att också det Komiska har en hög estetisk betydelse, och att ett närmare ögonkast på densamma är oundgängligt vid en tankeled-

---

*) Maktens eller Höghetens skönhet: det Sublima.

***) Behagets eller Ljufhetens skönhet: det enkom (eller i särskilt betydelse) så kallade Sköna.

ning, som vill fastställa det egendomliga värdet af BELLMANS skaldskap.

Svåriligen lär kunna nekas, att det vanligaste menckliga alldagslifvet ännu (i det hela) är underkastadt det Oskönas herradöme; helst som vi till det Osköna måste räkna, icke blott det Stygga och det Fula, utan ock det Flärdfulla, det Vulgär-täcka, det själsfattigt och behagsjukt Småvackra; äfvensom i allmänhet det Oförståndiga, det Egenkära, det Dumma, det i öfvermäktig sinnlighet och egennytta Sjelfkloka, Småsluga och slutligen Sjelfbedragna. Att städse mer inskränka detta förhållande och omsider tillintetgöra det, är hvad all poesi, alla sköna konstler gemensamt eftersträfva. Mellertid fortfar det än: och derföre är den skepnad, hvari mencklighetens allmännaste hvardagslif möter eller omgifver oss, ännu alltjemt en brokig sammanväfnad, ej blott af obetydliga tillvarelser, utan jemväl af småaktiga, låga, lumpna, — hvilka dock samtliga, i sina sjelfmedvetanden, sina böjelser, önsknningar, afsigter, handlingar, göra anspråk på en verklighet och vigt af fullgilltigaste slag. Kan nu anspråkens missförhållande till egenskaperna blottas på ett vis, hvarigenom dessa företeelser plötsligt förekomma oss såsom icke på allvar verkliga, utan endast såsom verkliga på skämt: då förvandlas allt det, som i dem var oss hämmande, pinsamt, tråkigt,

till ett löjligt; vi skratta åt deras inbillning att vara, åt deras bemödanden att härma de äkta verkligheter, hvilkas miner de bjuda till att antaga, hvilkas roller de göra sitt bästa att inför både sig sjelfva och betraktaren spela; — och just med det samma, eller i och med detta skratt, bekräftar sig de rätta, de högre verkligheternas varelse och makt ånyo såsom den enda sanna. Det löjlige dervid, det till ämne för komisk behandling egnade, ligger icke i oförståndigheten eller dårskapen såsom sådan: det ligger i oförståndets narraktighet; som uppkommer i mån af dess parning med en naivetet, genom hvilken det oupphörligt förräder sig i oftast omedvetna, alltid ofrivilliga uppriktigheter. Också har den komiska poesien i alla tider haft sin enkannerliga gullgrufva inom det Narraktigas område, eller inom kretsen af de otaliga sjelf-vederläggningar, i hvilka dess företeelser vilja inbilla sig och oss, att de äro någonting helt annat än de äro, — och vanligtvis just det motsatta deraf, — således öfverhufvud någonting ganska förträffligt; i kraft hvaraf deras omdömen om dem sjelfva, deras åsikter af lifvet, af familjen, staten m. m. rätteligen borde, såsom ofelbara, gälla både enskilt och allmänt. Klart är, att en outtömlig myckenhet af löjlige uppträden och förvecklingar måste uppkomma, när t. ex. en feg låtsar tro — eller ock

verkligen tror — sig vara tapper *); en ful, vacker; en fad fjesk, ridderlig och förtjusande kavaljer; en enfaldig, snillrik och verldsklok; en kannstöpare, statsman; en högfärdig, föraktare af allt utvertes anseende — och så vidare; stundom med utveckling af ett i andra punkter icke litet förstånd, men hvars hela fintlighet här förspilles på att bevisa och genomdrifva rimligheten af en uppenbar orimlighet. Slik narraktighet företer sig inom alla samhällets klasser: men inom de lägre och lägsta på samma gång bjertast, naivast och godlyntast. Det är der, som den plägar ögonskenligast framstå vederlagd af verklighetens ringhet och svaghet, äfvensom oftast behäftad med en både inre och yttre torftighet, ett armod, som likväl af dylika inbillningar och deras ogemena sjelfbelåtenhet förgylles. Derföre har lifvet inom dessa klasser alltid varit för den komiska behandlingen, och särdeles för den humoristiskt komiska, företrädesvis gynnansamt. Derföre låter sig ock lätt begripas, att BELLMANS skalde-instinkt nödvändigt skulle med sin slagruta hänvisa honom på dessa den komiska diktens rikaste malmstreck. Hans grund, att söka sina äm-

---

*) JEAN PAUL har skrivit en liten roman om en pultron (ATTILA SCHMELZLE), som, i all sin harhjärtighet, tror sitt grundfel vara ett öfverdådigt mod, för hvars obändighet han ständigt behöfver yakta sig.

nen helst der, var beslätad med den, hvarmed
GOETHE ursäktar sina Venetianska Epigrammer *).

Det är icke här stället att försöka någon fullständig utredning, hvarken af den qvickhet, eller af de kontraster (så i sjelfva föremålen, som emellan dem och vår reflexion), eller af de sätt att plötsligen göra dessa kontraster blottade (på samma gång för vår reflexion och för vår fantasi), hvilka tillsammans gifva den beskaffenhet, som vi kalla "komisk", åt en så stor mängd företeelser och intryck. Men af hufvudvigt för vårt nuvarande syfte är en bestämd insigt af de trenne omständigheter, på hvilka härvid beror, att det komiska är ett äkta komiskt: d. v. s. ett poetiskt, ett skönt. Den första dertill erforderliga egenskapen är, att det har sitt ämne och innehåll i någonting, som är löjligt ur Skönhetens, ur Poesiens egen synpunkt. Ty för hvarje annan synpunkt kan mycket vara löjligt, som antingen icke är det (t. ex. Poesien sjelf), eller också är det på ett vis, hvarmed ingen rent fri och glädtig fantasi-lek kan drifvas (t. ex. vissa fysiska, intellektuella, moraliska lyten); hvar-
dan

---

*) *"Hast du nicht gute Gesellschaft gesehn? Es zeigt uns dein
Büchlein*

*Fast nur Gaukler und Volk, ja was noch niedriger ist".
Gute Gesellschaft hab' ich gesehn: man nennl sie die gute,
Wenn sie zum kleinsten Gedicht keine Gelegenheit giebt.*

dan ock evigt gäller denna THORILDS anmärkning: "en man af vett och en tölp, en prinsessa och en rodderska, en hög ande och en gemen — båda skratta; men på ganska olika sätt". Dess andra egenskap är, att det har sin själ, sin drifkraft, icke i något från sin högre reflexion utgående hån, utan i en oskyldig leklust, en harmlös skalkaktighet, ett fullkomligen godsinnadt nöje. Äfven i sjelfva det ironiska åtlöjet är en sådan sinnesstämning möjlig derigenom, att lika väl, som öfverhufvud i lifvets ringaste och inskränktaste skepnader, träffas ock i dess absurdaste och groteskaste en qvarlefva af dess gudomliga ursprungs-mening; här visserligen skum, förvirrad, förvänd, af sig sjelf till det yttersta parodierad, men dock ej alldeles tillintetgjord. Detta åter förutsätter den egenskap hos föremålen, att de alltjemt, till och med såsom förbytta till de gröfsta vrängbilder af vishet och sällhet, genomglänsas af en uppehållande lifsprincip, hvilken, om icke annorlunda, förnimmes åtminstone i deras naivt sig yttrande välbehag öfver sig sjelfva och sin tillvaro. Löjets poesi skulle vara Grinets, om icke till botten för dess skämtspel (äfven under dess ystraste gyckel) alltid låge en slik godmodig återspjuling af det slags godmodighet, som sålunda innebor i de skrattväckande föremålen sjelfva. Ty

blott dymedelst sker, att jemväl ur dem ler oss till mötes — änskönt under liksom uppnedvända förhållanden — ett mildt verldsväsende, som åt alla sina skåpelsler, utan undantag, har utdelat, i och med tillvarelsen, jemväl förmågan att genomföra den, att trösta sig öfver den, att njuta den. Grinet, deremot, kan väl stundom vara qvickt; men är alltid lågt: skrattar det åt det Gemena, så skrattar det af egen sympati dermed. Derföre vänder det sig ock egentligen helst emot just det Höga:

*"Es liebt die Welt, das Strahlende zu schwärzen,
Und das Erhabne in den Staub zu ziehn" *)*;

men i hvarje sin riktning drifves det endast af en lust att bespotta, som innerst upprinner samfält från uppfattningens ytlighet och uppfattarens elakhet (eller åtminstone disharmoni och otrefnad). Skärskåda vi åter det verldsväsende, hvarom nyss förut nämndes, så visar det sig vara — just det Gudomliga; och här i sin egenskap af Skönt; ty det, som här så oförtänt ställer sig framför oss och upplöser sjelfva det Osköna i sitt deröfver spridda förklarings-sken, är ingenting annat, än allt sinnelifs harmoniska urbild; som här, i följd af sin alldeles oförmodade meddelning inom en

---

*) SCHILLER, i anledning af Orleanska Jungfrun och VOLTAIRES *Pucelle*.

region, der vi eljest pläga minst igenkänna dess närvaro, föranleder en (på sätt och vis) yrande förlustelse.

Tvifvelsutän bör alltså en sant komisk poesi ganska högt uppskattas. Genom sitt spel af milda ljungeldar, af blixtringar som i blink på blink följa hvarandra från en qvickhet, hvars löje tillhör det Skönas eget eviga leende, luttrar hon allt hvad eljest i sig sjelft alltid är ett (mer eller mindre) Fult, bränner bort hvad deraf är osmakligt och vidrigt, samt gör det återstående upptagligt inom den verldsåskådning, som i alla sina riktningar fylles af harmoni och skönhet. Sant är, att det komiska egentligast och vanligast vänder denna sin verksamhet mot de arter af Oskönt, i hvilka det Sköna ej möter en positiv motsats. En sådan motsats är det högsta Fula; hvilket i den mån, som det ställer sig rakt och fiendtligt emot det högsta Vackra, utgör det Stygga. Detta åter, om det än stundom kan bringas att förete någon för komisk behandling lämplig sida ^{*)}, uttrycker dock i

---

*) Exempelvis må nämnas GOETHES Mephistopheles. I honom är det sataniska väsendet så uppblandadt af ett komiskt element, att hela hans personlighet synes komisk. Detta har sin grund deri, att han, som med infernalisk qvickhet bespottar Gud och hela världen, icke blott med samma qvickhet emellanåt bespottar sig sjelf och sina egna syften, utan äfven — icke dessmindre — ganska

allmänhet förmycket en ondt demonisk princip *), och är derföre öfverhufvud förmycket paradt med en hemsk tungsinthets grymma allvar, för att kunna uppfattas och behandlas såsom löjligt. Det måste angripas med tragiska vapen; och det Sublima äger här (liksom i Michaels kamp mot Draken) en af sina verkningskretsar. Tvertom' förhåller det sig med allt hvad på oskadligare — vanligtvis äfven oskyldigare — sätt är orimligt och befängdt: ty endast detta erbjuder omedelbart tillfällen att uppfattas såsom någonting roligt och genom behandlingen stegras ända till högsta putslustighet. Ställes dervid åskådarn eller läsarn på en ståndpunkt, som tyckes vara det löjligen föremålets egen, men derjemte alltigenom belyses från en annan, som är den på hvilken skalden står: då framträder i och med hvarje komisk bild ett komiskt universum, hvaraf den är beståndsdel; en verldsordning, der hela det alldagliga människolifvet visar sig liksom rent af omstjelpet eller stäldt på hufvudet; hvarvid

---

allvarsamt hängifver hela sin varelse åt just dessa syften; ur stånd att inse, huru otillräckliga hans krafter äro att riktigt uppnå dem. Håri ligger en menniskoartad inskränkt-het, hvarigenom hånets och begabberiets öfverdrott blir sjelf till hån och spe, samt omsider kommer på skam såsom en dum djefvul; hvad han minst af allt förmodade sig vara.

*) Nemligen just det Onda sjelft.

det medelst slik uppnedvändning bringas att sjelft upphäfvä allvaret af sina anspråk, genom att låta oss skratta på deras bekostnad. Det uppenbarar då sjelft överkligheten af det täckelse, som det eljest för vår vanliga varseblifning drager öfver Skönhetens värld; men med detsamma förvandlas ock denna överklighets representanter från otrefliga till trefliga. Dylikt förhållande kan framte sig koncentreradt inom en enda liten lyrisk tafla: så hos BELLMAN esomoftast, — t. ex. i "Baggens-Gatan" *); ja, i en enda liknelse; såsom då MOLLBERG, som ingått skoflickar-bolag med BREDSTRÖM, der förkunnar i högsta patos, men med äkta skoflickar-fantasi, att han ser, mot sin flaska och sitt skinn-förkläde,

"Astrilds pilar blänka som rödt saffian".

Det är ej troligt, att något umgänge på prosa med dessa skoflickare skulle förefallit oss angenämt; här åter, der de just genom den komiska behandlingen adlats till poetiska väsenden, interessera de oss i sin art ganska lifligt. Och så bör nu vara klart, att genom den komiska diktverksamheten upplyfter Poesien till och inom sin ljusa glädjerymd äfven de företeelser, hvilka eljest alltid skulle från den förblifva uteslutna. Ty sådant är det skämt, hvori hon gör dem till föremål för gyckel, att vi dervid

*) "Valda Skrifter", Del. IV, sid. 129.

se dem, under stor lust och gamman, — både vår och sin, — sjelfva frambära sig till offer åt blixtnabba flammor af en qvickhet, som (midt i all deras omedvetenhet derom) sålunda renar dem till skira omhöljen, genom hvilka det Sköna kan öfverallt framskina.

Detta är således det komiska skämtets bortom leken förborgade djupare betydelse. Mycket kunde tilläggas; men det må för denna gång inskränkas till några få anmärkningar, hvilkas sammanhang med vårt egentliga ämne är omedelbart.

Det gifves ej blott ett Komiskt i rent objektiv mening, eller som ligger i föremålets egendomliga narraktighet; det gifves äfven ett subjektivt Komiskt, der den kontrast, hvarpå anledningen och verkningen hvilar, ligger helt och hållet inom betraktarens egen reflexion. Det är härigenom, som t. ex. natur-varelser stundom kunna i vår uppfattning föranleda komiska intryck. Ehuru nemligen i sig sjelft det Komiska är något, som tillhör endast menniskolifvet och menniskoverlden, händer dock ej sällan i en för lek upprymd sinnesstämning, att vi finna det jemväl hos Naturens väsenden, då vi hos dessa inlägga ett visst mått af vår förståndighet, eller hos dem förutsätta ett medvetande, en åsigt, som endast vi kunna äga. Så, när DALIN i en af sina täckaste vårvisor låter oss

höra, såsom det högsta möjliga uttrycket af naturlivets vårfröjd, att ej blott "kalf och lam af glädje hoppa", utan ock att

"Tuppen, med sin fru,

Har förgätit nu

Att han engång skall bli soppa":

förfelar detta sednare icke att göra en komisk verkan, — och som ingalunda ligger blott i de tokroliga ordasätten. Den har sin grund deri, att skalden ponerar hos tuppen och hönan en förmåga att kunna, liksom han, påminna sig all glädjes och sjelfva livets kortvarighet, eller tänka på det öde, som förestår, som hotar allt lefvande; ett öde, hvilket i högre regioner af tillvarelse antager sublimare gestalter, men i deras ej kan antaga någon annan, än den (likafullt för dem ganska tragiska), att slagtas och användas till soppa. Men ungefär likaså förfar den komiska behandlingen vid de otaliga skalkstreck, der det löjlige är mindre grundadt i föremålens beskaffenhet, än i behandlaren påfund. I en af sina romaner låter JEAN PAUL en resande upptågsmakare, som är magnetisör, undfägna en småstads honorationer med en yppig middagsmåltid på det vis, att han försätter dem till sig i en magnetisk rapport, under hvilken de inbilla sig att den långa rad af läckra rätter och viner, som han förtär ensam, spisas och drickes

af dem sjelfva; hvarefter de, till sin förvåning, uppstiga från bordet hungrigare än de någonsin varit. Målningen är en af de muntraste: men tydligen uppkommer det lustiga här genom tillställningen; det är blott genom den, som gästerne, annars helt vanliga magistrats- och ståndspersoner, förvandlas till komiska, till poetiskt roande. — För öfrigt visar sig vid alla tillfällen, att det komiska intrycket af karakterer och situationer hufvudsakligen beror på en belysning, som (i större eller mindre mån) sprides från en högre ståndpunkt öfver en lägre; äfvensom, att just meddelandet af denna belysning mildrar och i viss mån förskönar hvarjehanda fel och brister, som eljest, betraktade blott af vårt förstånds-omdöme såsom sådant, skulle strängt klandras och förefalla ingenting mindre än trefliga. Så, när vi läsa den gamla förträffliga romanen om "Landtpresten i Wakefield", se vi öfver personerna gjudas en från slik belysning kommande komisk dager, som icke blott gör deras enfaldighet, fäfänga o. s. v. uthärdliga, utan ock så innerligt sammansmälter dessa lyten med deras goda egenskaper, att deras personlighet just derigenom framstår fullt älsklig, ja vinner ett rörande behag. Detta är öfverhufvud hemligheten af allt, hvad vi kunna kalla det Idylliskt-Komiska; der således redan ett sentimentalt och elegiskt själs-

element är tillstädes. I samma mån åter, som en godhertad qvickhets ironi än fullständigare ur sig utvecklar detta element, vidgas och höjes det sistnämnda Komiska till ett Humoristiskt-Komiskt: ty den poetiska "Humorn" består just i en vexelgenomträngning af spelande qvickhet med varm känslsamhet och djup betraktelse. Den uttrycker — ehuru på ett indirekt och negativt vis — en i grunden högst allvarlig verldsåsig. Det är en själsstämning, som tyckes finna människolifvets mångfaldiga skröpligheter endast roliga och toklustiga, och därför göra de narraktiga människornas förvända värld till ämne för ett så obegränsadt skämt, att dess förvändhet blir derigenom obegränsadt ögonskenlig; men som derunder, fastän leken icke dessmindre fortgår på ytan, i botten sörjer öfver den af människorna sjelfva så förvändt tillskapade världen, och i allmänhet öfver vårt nuvarande jordlifs öde. Stanuar likväl denna sorg vid att vara blott ett sådant underlag, så hindras det Humoristiskt-Komiska af ingenting att uppnå sin rikaste, sin vidsträcktaste utveckling; och i den yttrar det sig såsom ett Romantiskt-Komiskt. Med namnet "romantisk" beteckna vi nemligen all den fägring, der lifvets innerlighet framblickar såsom något på engång oändligen uppenbaradt och oändligen hemligt, eller såsom en underfull när-

varo, som upplåter bortom sig utsigt åt ett ännu underfullare fjerran. Denna innerlighet kan blicka oss till mötes lika omiskännlig i glädjens skapelser, som i smärtans; den kan begagna de friskaste, de mest leende taflor af naturlif och menniskolif så väl till bakgrund, som till förgrund. — Visserligen står emellertid, på alla punkter, öfvergången från det Komiska till det Tragiska helt nära; och, i följd af Humorns väsende, ingenstäds närmare än der. Det vemod, som framklingar ur visan "Drick ur ditt glas! se, döden på dig väntar", har sannerligen ej mycket kvar af "sorg i rosenrödt" *).

I allmänhet innebär all Ironi möjligheten af nyssnämnda öfvergång; på sina högsta grader, till och med begynnelsen deraf **). Naturligtvis är ock öfvergången ömsesidig. På den komiska sidan gifvas inga gynnsammare föremål för ironi, än sådana, som redan sjelfva ironiskt betrakta sig; eller sjelfva finna i sitt lif och lefnadssätt en icke ringa löjlighet, men ock sjelfva behaga sig deri. Så

---

*) TEGNÉRS bekanta uttryck om "vemodsdraget" hos BELLMAN.

***) Så ser man t. ex. JACK CADE, i SHAKSPEARES "Henrik VI", sluta med att vara en tragisk person; emedan han är högsta graden af samma karakter, hvaraf SCHNAPS, i GOETHES "Bürgergeneral", företer den lägsta. Derföre är SCHNAPS, alltigenom, blott och bart komisk. Men också är han en feg Sansculott; då deremot CADE är en tapper.

SHAKSPEARES verldsberömda FALSTAFF. Så hos BELLMAN flere af hans förnämsta personer: det humoristiskt-burleska, hvori han är så stark, förhöjes dymedelst, att de, (till en viss grad) förekomma sig sjelfva såsom lifslevande burlesker, eller i hans skildringar förråda en half medvetenhet om att vara det; en medvetenhet, som alltså dock aldrig går till något tvifvel på riktigheten af deras verldsåsig och omdöme. Också är här lätt för enhver, att fatta Komikens mening. En annan art af ironiskt löje plägar deremot esomoftast missförstås. Det är ett leende, som det Sköna, eller Poesien, stundom tillåter sig jemväl öfver sin egen herrlighet, — så långt som denna är en menskelig, en af menniskor frambragt eller framburen, och således alltid i någon mån delaktig af menniskovarelsens mångfaldigt inskränkande villkor. Det är detta, som gör, att stora skalder hafva kunnat hämta anledningar till komisk lek äfven från de värnadsvärdaste företeelser ur det Skönas, Högas, Heligas område, utan att dervid tänka det ringaste ondt, eller åsyfta något annat än ett oskyldigt skämt. Lånar då skämtet från en sådan hög skepnad antingen det allmänna af dess form och ton, eller ock blott vissa särskilda egenheter, för att genom öfverförandet häraf på låga eller triviala föremål, och på förhållanden ur en nyare tid, åstadkomma

en komisk kontrastering af särdeles liflig verkan: så yttrar sig kontrasten såsom en travesterande, eller hvad vi kalla parodi. Ju mera högtidlig den lånade formen är, desto mera parodisk blir effekten; särdeles, om — såsom i den äldre Fransyska Tragedien — formen är så uteslutande anlagd på högtidlighet, att innehållet näppeligen kan öfverallt uppbära den; vid slika tillfällen kommer den halfvägs, och liksom sjelfmunt, hvarje parodierande åtgärd till mötes *). Tyvärr! utom den poetiska parodien, som aldrig menar illa, gifves dock äfven en gemen; en brottsligt och fräckt begrinande. Det bör måhända ursäktas, om gränsen emellan dem ofta är för mängden af läsare hårfin, eller gömd. Onekligt är i alla fall, att dylik lek har mindre betänkliga sidor, när den åtnöjer sig t. ex. med HOMERUS, med VIRGILIUS, med RACINE, än när den sträcker sig ända till Bibeln. Hvar man vet, att jemväl detta slags frihet har BELLMANS poesi dristat taga sig; och det ingalunda sällan. Väl har han dervid hållit sig endast till det Gamla Testamentets berättande skrifter: alltså till de bibel-urkunder, i hvilka det helas gudomliga mening har betjenat sig af menskliga redskap, som lätteligen, för en

---

*) Så i GOETHES "Jahrmarktsfest zu Plundersweilern" (de tragiska scenerna ur Ahasveri historia); så i WESSELS "Kierlighed uden Strømper".

tidsålder så långt aflägsnad från författarnes, tyckas ofta tala och bete sig alldeles förmycket menskligt; helst som det i dessa urkunder skildrade forn-patriarkaliska lifvet har just genom sin naivetet en sida, som måste synas ej mindre komisk än idyllisk, så snart en ny skildring öfverflyttar den från dess egen grund och botten till nutidens. Icke dessmindre är på detta fält en varsamhet nödvändig, hvilken han visserligen har stundom förglömt *). Men äfven då visar sig klart, om man bredvid dessa skämtstycken betraktar en hop med Bibeln gycklande fransyska (t. ex. af VOLTAIRE och PARNY), den skarpa åtskillnaden mellan sjelfsvåldigt öfverdåd och sjelfsvåldigt missdåd. I motsats till en qvickhet, som i grunden är ej mindre prosaisk än religions-fiendtlig och hädande, framstår då den Bellmanska såsom en barnsligt yrglad lek-

*) Af sådan orsak har SONDÉN ur sin upplaga (de "Valda Skrifterna") uteslutit den i "Fredmans Handskrifter" befintlige "Unge Tobias": egentligen (såsom han sjelf bekänner) för "ett enda styggt ords" skull. Men är väl visan om "Gubben Lot", ehuru der ingen dylik enstaka plumphet förekommer, i sjelfva verket mera oklanderlig? Ja, innehåller ej tredje strofen af denna visa ett infall, som, strängt taget, skulle med långt större grund kunna stämplas till hädelse, än något i BELLMANS öfriga stycken af samma art? — Utan tvifvel äro begge dessa visor ganska lättsinniga; men betraktas de ur blott estetisk synpunkt, så har "Tobias" öfvervigt i qvickhet och komisk kraft.

lust, som tveklöst tager sina ämnen hvar som helst, med obekymradt anspråk på tillämpning af den sanning, att "för de rena är allting rent". Derföre gäller ock om dessa stycken, bland hvilka särdeles romanserna om "Ahasverus" och "Judith" aldrig kunna nog beundras, att de i allmänhet tillhöra det slag, som vi kallat det rent komiska; ehuru (naturligtvis) icke med någon så skarpt afsöndrande skiljegräns, att ej äfven här förnimmes humorns närvaro i bakgrunden, gömd bakom flerstädes framblickande drag af ömsom elegisk, ömsom till och med satirisk ironi.

Alla de slag af Komik, hvilkas grundbeskaffenheter nu blifvit antydda, förekomma hos BELLMAN i rikt bruk och sammansmälta, genom dylika inbördes öfvergångar, till ett gemensamt helt. Men han vore ej den store skald som han är, om icke hos honom äfven den högsta arten af Ironi förmärktes: den, som ur Poesiens innersta själ — ehuru blott för de invigda uppenbar — sprider sig öfver till och med hennes allvarsammaste skapelser. Den innebär möjligheten af all poetisk parodi; men är sjelf, i sina yttringar, ingalunda parodisk. Det gifves en sinnesstämning, som öfver sjelfva det ljufvaste, det sublimaste, det fullkomligaste, det mest rörande och hänryckande af menskligt snille, mensklig dygd, mensklig kärlek och smärta för-

breder ett fint smålöjes glans, genom hvilken dess framställningar just uppnå konstskönhetens sista fulländning. Männe detta leende har sin grund i någon missaktning för det i Sant, Rätt, Godt, Skönt väsendtliga och evigt gilltiga? Männe i någon så vansinnig fåfänga hos skalden eller konstnären, att hans enskilda person förhäfver sig öfver jemväl de heligaste ämnen som till behandling kunna väljas, eller anser sitt snille för en vida högre verklighet än menniskolifvets högsta objektiva värden, och därför berättigadt att nedskåda på dessa såsom på blotta leksaker för sitt förnäma tidsfördrif? Tvertom! Det, som här yttrar sig, är just en handling af denna personlighets oinskränkta resignation; det är dess med återhållna tårar mysande sjelfmedömkan, då den från sjelfva sina beundransvärdaste verk skådar utåt det alltjemt fortfarande omätliga afstånd, hvori de likafullt befinna sig till Ideen — till Idealet — till Gudomligheten. Denna sinnestämning, och det endast för de klaraste blickar fattliga uttryck, som derur, hos just de ypperste konstnärer, gjutes öfver konstverket i och med dess sista fulländning, är den Ironi, hvars väsende, ehuru först vissa nyare tänkare *) börjat närmare

---

*) FR. SCHLEGEL, TIECK, SOLGER. Uppenbart borde väl vara, att det slags ironi-begrepp, som har utbildat sig hos en HOFFMANN, en HEINE, och en mängd ny-fransyska för-

aktgifva derpå, innerst är samåldrigt med Poesien öfverhufvud och framträder i den mån, som denna utöfvas såsom konstnärskap. Man må ej invända, att till så beskaffad ironi fordras ju fantasiens förening med ett större mått af reflexion, än det vanliga hos de skalder, hvilka endast — eller åtminstone företrädesvis — äro natur-skalder; och att **BELLMAN**, i likhet med **BURNS**, visserligen är mera naturskald än konstskald. Äfven här gäller, att reflexionen kan i ingifvelsen vara tillstädes på utveckladt sätt; eller såsom en känsla som verkar, fastän för sig sjelf outredd. Utan svårighet låter sig skönjas, huru t. ex. N:o 14 af **Fredmans** Epistlar "Hör, J Orphei drängar"! bevisar det förhållande

---

fattare, är ett aldeles annat, än deras. Men när de ändock häruti kunnat på det vidunderligaste vis, och tvertemot deras egna uttryckliga framställningar, missförstås af sjelfve **HEGEL** (som, i förbigående sagdt, utmanar **TIECK** att ådagalägga, hvar i **SHAKSPEARES** "Romeo och Julia" någon deras åsigt motsvarande ironi finnes): så må man ej förvånas, att se detta missförstånd fortplantadt i den mot de såkallade "Romantikerne" fanatiskt hätska reaktion, som en tid bortåt i Tyskland varit modern, och som innerst har sitt upphof i just de grunder, ur hvilka den nyaste religiösa och politiska allförvirringen framgått. Det är fördenskull der ett ganska följdriktigt "framskridande", att omsider **STRAUSS** blifvit en "romantiker" för **FEUERBACH**, och likaledes denne, i sin ordning, en "romantiker" för **MAX STIRNER**.

lande vi anmärkt. Hvad vi der se, är skenbart en ironi blott öfver den arme bröllops-poeten WETZ: men i djupet är det just en dylik poesiers ironi öfver sig sjelf; eller åtminstone öfver hela den inkarnation, som hon antagit i egenskap af BELLMANS.

Vid all sann Komik, är således både vår första och vår sista iakttagelse denna: att så kunna upp-daga och behandla de kontraster, kring hvilka det lägre (och, i viss mån, äfven det högre) menniskolifvets kretsar oupphörligt hvälfva sig i oafbruten sjelfparodiering, — det förutsätter en synpunkt, som icke kan gifvas inom de lägre kretsarne eller i allmänhet på en lägre odlingsgrad; en synpunkt, lika öfversinnlig och etisk i sitt väsende, som fri och poetisk i sitt yttringssätt. Af denna synpunkt var BELLMAN i besittning — så ofta hans instinkt ledde honom rätt; och den missledde honom sällan: ty den tillhörde en naturell, som i botten var ej mindre ädel än snillrik. Derföre mäktade hans humor uppfatta den moderna Bacchantismen öfverhufvud — och enkom den svenska — i dess burleskaste förvirring, på ett sätt, hvarigenom han både skapade en idealisk narraktighet och med detsamma gjorde den till omedvetet organ åt ett harmoniskt verlds-helt, som i leende fulgurationer

Sv. Akad. Handl. fr. 1796. Del. 25.

15

beglänsar dårarne och dårskaperna med ett mildt gäckeri. Visadt har blifvit, huru en sådan andes ingifvelser skapa just genom att tillintetgöra det, som dess skapelser sjelfva anse för sin verklighet. Deraf de groteska figurernas benägenhet för yrande, häftiga, vilda beteenden; deraf deras öfvermodiga lek under blandningen af ett dagligt eländes känsla och glömska, deras njutning af sina ömkliga villkor under skratt öfver både sig och hvarandra, det parodiska äfven i deras allvarsammaste företag och begrundningar, det putslystiga äfven i deras mest tragiska sorger och strider; deraf jemväl den stormande liflighet, som bär färgorna till deras målningar och från dessa meddelar deras egen illusion af obemängd glädje. Ty ju mindre karrikatursmaskerna i denna karnaval äro utan en aning om sin ihålighet och uselhet, desto ifrigare bemöda de sig att dricka, dansa och gyckla bort den. Men öfver deras former, fantastiska, brokiga, bjerta, gju-ter sig en vemodig skuggning, som förråder det inre af deras bisarra ståt; den fröjd, som tycks vilja med sång och musik, med pukor och trumpeter öfverrösta all jordens smärta, yppar esomoftast i grundmelodien sin hemlighet, en gömd trängtan efter en sällhet som på jorden icke finnes; och i midten af det larmande tumlet öfverraskar oss då sångmön med himmelska, tårfulla blickar,

som tränga till hjertat desto djupare, ju underbarare de motsäga hennes anletes komiska larv och festropen *evan evoe* från hennes läppar. Just i denna motsägelse består det för så mången nykterhetens och ärbarhetens vän gåtaktiga af BELLMANS konst, att någonting, som tyckes gjordt blott att roa källarkunder och deras vederlikar, eller besjunga nöjen, seder, tungomål af sämsta art och umgänge, likafullt med omotståndlig kraft griper och anslår själens innersta strängar.

Ju nogare våra föregående betraktelser genomtänkas, desto klarare bekräfta sig nu fördelarne af det val, hvarmed en poesi af detta skaplynnne helst sökte sina ämnen på den gränsmark af samhällslif, der den så kallade medelklassen ansluter sig genom sina lägsta grader till arbetshjonens klass, och der de sammanbindande mellanlänkarne utgöras af för-olyckade, men mer eller mindre originella vagabunder från båda hållen. Ett lämpligare underlag för hennes diktan kunde ej finnas, än de sällskap, der aristokratien representerades af korporaler *) och styrmän, der man var "rik med silfverur", der åsynen af ett guldur väckte utrop af förvåningsfullaste beundran **), och der glanspunkterna voro

---

*) "Ingen gemen, här ä' bara korporaler" (Fredm. Ep. N:o 8).

***) "Och guldur, guldur, guldur, min bror"! Fredm. Ep. N:o 67).

dessa baler, vid hvilka ej blott "husarer och dragoner", utan till och med "friska grefvar och baroner" infunno sig. De bättre krogar eller värds-hus, der vid sistnämnda tillfällen alla sinnen bländades af galonerade hattar, kastorhattar, puder, silke, "hvita strumpor och knarkande skor", ansågo sig tvifvelsutan afundsvärdt upphöjda öfver de sämre, der man gjorde uppseende med strumpor som voro "nya och blå" *), emedan "mamsellerna" der oftare dansade bland gesäller, barfotade i stubb och med håret fläktande kring halfbetäckt barm. Sådant störde dock jemlikheten blott skenbart: båda kretsarne ägde till gemensam sol den vackra ULLA; från den region, der hon var tullbesökarnes flamma, åtföljde henne ett urval af "bröder och systrar" upp till den, der hon var grefvarnes; och samma musikanter, som spelade hos "gumman på Thermopolium", uppstämde fröjdeljuden äfven "på tempellets höga tinnar" **). Förträffligt passar sig, att de viktigare af de manliga personerne äro nästan allesammans konst-dilettanter: de flesta i musik; några derjemte i måleri; somliga i poesi; alla i dans. Den musikaliska färdigheten (ehuru dels större, dels mindre) är bland dem så allmän, att NORSTRÖM,

---

*) "Si på Jungfru Lona:

Nya strumpor, himmelsblå"! (Fredm. Ep. N:o 9).

***) Fredmans Epistlar N:o 29.

som "har ingen röst och spelar intet instrument", utgör det enda uttryckliga undantaget; hvaremot han är den ende, som (förmodligen i sin egenskap af sjötullsbesökare) "förskrifver sjelf sina viner". För de öfriga är spelmans-yrket tillika en näring, en bi- (om icke hufvud-) förtjenst; de spela ej blott för sitt eget nöje, utan ock, när och hvar de påkallas, för betalning; beggedera vid de många värdshus-dansgillena, der de likväl dricka opp allt hvad de förtjena, och visserligen ofta betalas endast genom den fria förtäringen. Så BERG, på samma gång "tapetmålare och stadsvirtuos på flera instrumenter"; så BERGSTRÖM, "namnsdagsblåsare i Cathrina-trakten"; så konstapeln och porträtt-målaren MOVITZ, som var harpspelare, valdthornist, violoncellist, samt dessutom sjelf kompositör; så den på harpa, på basfiol, på trumpet välöfvade korporalen, skoflickaren och dansmästaren MOLLBERG. Knappt gifves något instrument, som ej här förekommer i bruk: skaldens sång är en ständigt vexlande återklang af människoröster, violiner, valdthorn, klarinetter, oboer, flöjter, trumpeter, dulcianer, mandoliner o. s. v. Balerna, som ej sällan lyktas med slagsmål, lyktas dock emellanåt äfven med konserter. Då förtjusar ULLA WINBLÅD jemväl såsom sångerska: vid den ryktbara koncerten på Tre Byttor sjöng hon

— — — "ett par af Filtzens duetter,
Vid ett ackompanjement
Utaf två flöjter och sex klarinetter";

och öfverhufvud täflar hennes sångkonst med hennes skönhet. Ovisst är, huru stor all denna virtuositet i verkligheten var; men säkert, att genom den adlas det skildrade sällskapets medlemmar till någonting bättre, än de eljest skulle framställa; äfvenså, att genom den göras de lika användbara för en högre, som för en lägre komisk behandling. Och härmed äga vi således, för en i sitt väsende så musikalisk komik som den Bellmanska, den förmanligaste grund och botten till alla delar fullfärdig.

Svårt blefve det icke, att af den yppiga mångfald, som ur denna grund har uppblommat inom det vidsträckta omfånget af BELLMANS lyrik, gifva en öfversigt indelad enligt den komiska diktningens särskilta arter: ty i en hvar af dessa dikter är skaplynnnet af någon viss art det rådande; och så långt skulle de tvifvelsutan kunna ordnas i motsvarande klasser. Här blott några antydningar. Rent komiska äro (företrädesvis) dylika genre-målningar, som t. ex. bland Fredmans Epistlar N:o 57, der MOLLBERG inbjuder till barnsöl, eller N:o 69, der han undervisar i danskonsten; eller de oförgängliga skildringarne af musikanter, dansgän-

gen, folkfester i N:o 54 ("Movitz blåste en koncert"), 75 ("Skratta, mina barn och vänner"), 3 ("Fader Berg i hornet stöter"), 9 ("Käraste bröder, systrar och vänner"), 13 ("Nå, ä' nu alla församlade här"), 29 ("Movitz, tag dina pinnar"), 62 ("Movitz valdt-hornet proberar"), 68 ("Movitz, i afton står baln"), 40 ("Ge rum i bröllopsgåln, din hund"), med flera; eller, bland Fredmans Sånger, den i N:o 28 för en disputation presiderande Movitz, äfvensom de många bibliska historierna. Likaså anträffas det ironiskt-komiska lynnet i alla grader: nedifrån den för mängden knappt märkbara, der det (såsom i flera af nyss förutnämnda qväden) undangömmes af det helas glädjedruckna putsmakeri, upp till den allom ögonskenliga, der dess närvaro genast är påtaglig. Det framblickar t. ex. redan, ehuru ännu ganska mildt, ur taflan af den förnäma balen i Fredmans-Epistlarnes N:o 29; skarpare i N:o 44 ("Mollberg satt i paulun"); helt och hållet afslöjadt i N:o 26 ("Hvar står fiolen? Säg, min son!"), 31 ("Se, Movitz! Hvi står du och gråter"), 45 ("Tjenare, Mollberg! Hur är det fatt?"), 44 ("Movitz helt allena"), 76 ("Se Hans Jergen, hur han sig bockar"). Gå vi till Fredmans Sånger, så se vi t. ex. i N:o 55 ("Baggens-Gatan") ironien uppenbara sig ännu blott såsom en målande skälmsaktighet; men med stor skärpa i N:o 6 ("Öfver

Bränvinsbrännaren Lundholm”), 18 (”Frossan”), 44 (”Gamle Bror Jockum”), 40 (”Om ödet mig skull skicka”). För egentliga satirer är BELLMANS poesi mindre benägen; om än icke obenägen för satiriska målningar. Sådana äro i Fredmans Testamente N:o 175 (”Frun”), N:o 189 (”Grosshandlaren”), N:o 178 (”Kunglig Sekretern”); bland hvilka för öfrigt de begge förra äro ett par af hans beröringspunkter med Fru LENNGREN, liksom den tredje en af hans många med DALIN. Dock förekomma äfven stycken, på hvilka namnet Satir närmare passar; såsom, i Fredmans Sånger, de allbekanta begabberierna öfver Telge (N:o 33), Mariefred (N:o 34), Mäster Petrus (N:o 63); och väl kan man hiträkna hvar och en ironi af så beskaffad art, som den nyssnämnda öfver LUNDHOLM. Men liksom detta sista stycke företer en till satir öfvergående ironi (i de trenne andra är öfvergången redan fullbordad), så gifves en mängd motsatta öfvergångs-daningar, i hvilka ironien redan är röst för denna djupare humor, som sedermera, i mån af sin stigande öfvervigt, genomtränger det ironiska elementet med städse mer elegiska beståndsdelar. Erkännas måste t. ex. redan vid Fross-qvädet (”Snart är jag ryckt ur tidens sköte”) och vid visan ”Om ödet mig skull skicka”, att om båda galler det samma, som om den sednares nära släkting ”Brö-

derna fara väl vilse ibland”: ingendera är rent komisk, men ingendera är heller blott ironiskt-komisk; ty skrattet i alla trenne är ett förtviflande skratt, ur hvars innersta frambryter en den dyst-raste grundton. Näppligen behöfva de stycken påpekas, der denna grundton genast röjer sig: sådana äro (bland flera) de redan anförda ”Drick ur ditt glas, se döden på dig väntar” och ”Ack du, min moder! säg, hvem dig sände”; af hvilka den sed-nare, ett mästestycke af humoristiskt verldsförakt, har ända upp till ryslighet stegrat sin fallne hjertes sjelfbespottning. Dylig ton, här förnimmelig i sina starkaste förhöjningar eller (om vi så få uttrycka oss) på sina yttersta spetsar, framklingar dock van-ligtvis i mildare och oftast i förkläddare grader: uppifrån dikter af den art, som ”Gubben är gam-mal, urverket dras”, — ”Ack, hvad för en usel koja”, — ”Charon i luren tutar”, — Märk, hur vår skugga, märk, Movitz, *mon frère*”, — ”Aldrig en Iris på dessa bleka fält”, — och så vidare, ända ned till sådana, der, liksom i sorgmarschen ”Undan ur vägen! se, hur profossen med plumager”, sjelfva döden och grafven synas behandlade blott såsom ämnen för oinskränkt munterhet; att ej nämna de mångfaldiga, der den än mera oväntadt betager oss i blott enstaka strofer eller bilder, plötsligt genomskärande en eljest öfverallt glädjestämd grund-

klang. Spörjer man efter innersta orsaken till sådana styckens och ställens djuptgripande verkan, så ligger den allestädes deri, att de samtliga (smärre likasom större) äro sinnebilder, i hvilka egentligen hela det allvanliga menniskolifvet på samma gång begabbar och begråter sig — men genom en röst, som är poesiens, och som derföre ständigt upplöser till väljud äfven de grymmaste missljud.

I lika mått och på lika vis, som det nyss antydda, innebor dock visserligen icke öfverallt i Fredmans-dikterna den ådagalagda föreningen af jubel på ytan och vemod på botten. Betraktar man dem å den sida, hvori de förete en komisk sjelf-annihilation dels af det lägre menniskolifvets mer eller mindre osköna skepnader, dels till och med af det högre lifvets sköna (så långt, som äfven dessa hemfalla under villkoren af en jordisk tillvaro): då får man likväl dervid ej glömma, att de jemte denna sida också framställa en annan; utan hvilken ock ingen möjlighet hade gifvits, att de glädtigaste af de hittills skärskådade kunnat någonsin komma till varelse. Denna andra sida är den, der ingifvelsens anda helt enkelt är — en melodisk njutning af all den oskyldiga fågring och lust, som äfven inom de lägsta och hvardagligaste lefnadskretsar är eller kan vara omedelbart tillgänglig. I sjelfva verket är det blott

genom detta slags sinne, som den humoristiska verldsuppfattningen visar sig fullständig; att det saknas hos en och annan tysk humorist och hos de flesta engelska *), länder dem alltså ingalunda till fördel; ty det slår, ehvar det finnes, ideliga bryggor från komikens och ironiens områden till idylliska blomstergårdar och romantiska fjerrsyner. **BELLMAN** var med detta sinne begåfvad i rikaste och lyckligaste mått. Den (mer eller mindre) ironiska burlesken af den förvända verld, der skalden bacchantiskt svingar tyrsen, utgör Fredmans-diktningens ena pol; sin andra, sin motsatta har den i pastoralen af ett svenskt Arkadien; hvilket han

---

*) Esomoftast förderfva de sin poesi genom politisk *spleen*; så **SWIFT**, och otaliga. Desto märkvärdigare är den luftiga glädtighet, hvartill **BYRONS** humor mäktat uppsvinga sig i "Don Juan". Väl störa oss äfven der några spridda grimacer af politiskt surlynne: t. ex. i nionde sångens början det absurda utfallet mot **WELLINGTON**, som der — bland annat — klandras för mottagandet af stora löner, och påminnes huru **EPAMINONDAS** och **PITT** voro nog högsinnade att dö utfattige. Till genmäle på detta, och på sentensen

Great men have always scorn'd great recompenses,
hade Segraren vid Waterloo kunnat fråga: hvarför **BYRON** ej åtnöjde sig med lika författar-arfvode, som **MILTON**? Men med dylikt menas ej här så allvarsamt: det anbringas endast såsom officiellt tillhörande den rol af half-demokratisk opposition, som skalden — ehuru sjelf lord i hvarje fiber af sin varelse — hade af nyck företagit sig att spela.

med förundransvärdaste trollkonst bringar att ömsom gränsa intill, ömsom ock rent af sammansmälta med den förras brokiga hvimmel. Det sednare, eller att båda sidorna fullkomligt sammanfalla, inträffar ofta inom den mängd stycken, hvarom redan blifvit anmärkt, att i dem det rent komiska elementet herrskar, — stundom uteslutande, oftare med en sådan det ironiska elementets underordning, att den rådande stämningen i alla fall är denna:

*"Äol stormar uti skyn,
Nattens facklor de släckas, det regnar och squalar;
Neptun utur vattubryn
Han kastar upp sina gastar och hvalar;
Ack, hur ljuflig då den ton,
När Apollo med mildhet förlustar vårt öra!
Sjung, bror Wingmark, min patron;
Ack, sjung en skål, som är lustig att höra!"*

Eller, i andra ord:

*"Långt till månda'n, J raska bröder!
Likså långt, som från Norr till Söder;
Morgondagen blott oro föder
Hela året ut.
Väljom nattens sköte,
Under afontstjernans klara brand,
Till vårt glada möte,
Med pokaln i hand;
Och i mörkrets dvala
Res Cupidos altar, der du spör*

Bacchi källarsvala

Drufvans ångor strör.

Låt den dumma i oket tråka,

Och den sluga sin hjerna bråka;

Vin och flickor och Fredmans stråka

Natten ljuslig gör”.

Öfverhufvud möter oss bland de Bellmanska dikterna ett betydligt antal qväden, der Bacchi dyrkan, eljest skildrad såsom medelpunkten af de åt honom invigde ”brödernes och systrarnas” fröjd, åtminstone ej omedelbart eller oförtäckt framstår såsom sådan; guden är der mera tillstädes blott såsom en godlynt tillställare och beskyddare af hvarjehanda förlustelser, hvilkas väsendtligaste näringsämnen hämtas från muntert folklif och skön natur, under det han sjelf träder i bakgrunden eller (än mer, än mindre) försvinner från skådeplatsen. Man kan i betraktelsen ordna dessa stycken så, att man i dem ser en gradvis fortgående framskridning, från bacchanaliska genre-målningar till bacchanaliska idyller, och från de sednare till dikter af så rent idyllisk art, att i dem ingen bacchisk, ja till och med ingen komisk beståndsdel förekommer. Dessa sista äro få, men de finnas dock: ett sådant är det morgonljufva ”Fiskafänget” (”Opp, Amaryllis! vakna, min lilla”!) der, inom ett ringa omfång, hela friskheten af en ung högsommar och hela ömheten af

en ung kärlek är sammanträngd. Det är ett eget nöje att följa de öfvergångar, i hvilka vi förflyttas hit: dels från sådana högburleska skepnader, som den för eldsvådan flyende MOVITZ, den för sitt deltagande i "Polens affärer" pryglade MOLLBERG, den sig till Satan på half-tyska förskrifvande HANS JERGEN, den vid BOMANS begrafning högtbedröfvade Enkan, som står full mot en tunna med sin psalmbok i handen; dels från alla dessa komiska blandningar af hjertglädje och rusglädje, der dylika väsenden svinga sig om hvarandra i krog-balernas tummel. Liksom från hög uppsjö, från häftig svallvaggning, föra oss de sånger, om hvilka nu är fråga, på mer och mer lugnade böljor till speglingar af stillare, men icke mindre lifliga omgifningar; och vi se, i den mån slikt framskridande fortsättes, dessa stycken alltmera utmärka sig genom ingifvelsens större blidhet, glädtighetens skärare stämning, målningens ökade rikedom af trefliga folklynnedrag och förtjusande landskaps-bilder. Så företer den oesterhärmliga skildring af en öfverfart till Djurgården, som lyktar med valdthorns-ljuden "Stolta stad" (m. m.), en hvimlande sammansättning af komiska och idylliska elementer, i hvilken de sednare ännu äro underordnade; likaså har den praktfulla sången "Phoebus förnyar de gyllene skyar" ännu en stark dyning af druckna lidelsers uttryck;

i "käggspelet vid Hammarby-tullen" ("Så ser han ut midt bland de strålar") jemvåga beståndsdelarne; då deremot den idylliska och idylliskt-romantiska tonarten afgjordt öfverväger i t. ex. den rättvist allbeundrade visan "Solen glimmar blank och trind", äfvensom i det makalösa valdthorns-qvådet "Blåsen nu alla", — kalladt af skalden sjelf "en pastoral i bacchanalisk smak."^{*)} Dithöriga egenskaper kunna således, understundom, framtråda jemväl på tafloer utan den landtliga grunden och ramen. De uppenbara sig t. ex. redan i den berättelse öm "Ulla Winblads flykt", som börjar med orden "Vår Ulla låg i sängen och sof": en visa, dikterad af Kariterna sjelfva under ett lindrigt champagne-rus, och på hvilken kan användas dess egen liknelse öm ULLAS likörglas, att "Astrild brinner i dess djup och Bacchus på, dess yta". Men helt och hållet försatta oss på idyllens fält de tre undersköna inbjudningar till sommarfröjd, som locka ULLA ut "i det gröna" och oss med henne; än till Fiskartorpet ("Ulla, min Ulla! säg, får jag dig bjuda"), än till Första Torpet ("Liksom en herdinna, högtidsklädd"), än — i den

---

*) Derför har han ock, i Fredmans Sånger, gifvit benämningen "bacchanalisk Pastoral" åt samtalet mellan "Mollberg och Camilla" ("Hur du dig vänder" m. m.) Dock är den i samma samling upptagna elegien öfver "Stadshagen", ehuru kallad blott och bart "Pastoral", i sjelfva verket lika "bacchanalisk".

skönaste af dem alla — till en "hvila vid denna källa", på hvars brädd hon "sista gången stod brud". Närbeslägtade med dessa äro det månklara augusti-aftonstycket "Mamsell Ulla, märk, mamsell", det motsvarande oförlikneliga vinterstycket "Re'n calad jag spår, och tror", det krigiskt präktiga lägerstycket "Movitz, vik mössan högt öfver öra". Bacchus, fastän i dessa dikter visst icke fullt osynlig, har i dem likväl mer och mer lemnat platsen åt Pan; framskymtar knappt alls på den bland alla målningar af en svensk sommarmorgon yppersta, "Storm och böljor tystna re'n"; samt är ändtligen alldeles aflägsnad från en rad af qväden, som blifvit inrymda dels i Fredmans Sånger, dels i den först efter skaldens död föranstaltade samlingen Fredmans Testamente. Jag har redan nämt Amaryllis-visan; lika obemängdt idyll-artade till ton och färg äro den straxt efter henne följande nattliga landskaps-taflan "Aftonqväde", det täcka vårstycket "Fjäriln vingad syns på Haga", de många i Fredmans Testamente sammanställda och mestadels med namnet "Pastoral" betecknade sånger (N:o 152—159), af hvilka blott en enda (N:o 154, "Gurkorna") gör undantag såsom komisk och satirisk *). I alla dessa

diktskapelser

---

*) Den behagfulla visan N:o 52 — "Landtmannen" — äger ett det allranärmaste syskontycke med en i LUNDS

diktskapelser se vi det innerliga samlif af natur och mensklighet, som öfverallt är en grundegenskap i BELLMANS framställningar, utgöra hufvudsaken och framträda med en ofta rörande renhet. — Också är onekligen detta den region, inom hvilken han står i så verklig beröring med ANAKREON, som den allmänna grundskillnaden mellan antik och modern lyrik tillåter; och väl torde vi kunna påstå, att BELLMAN här visar sig i sin älskligaste dager. Ty öfver de nordiska bilderna af menniskor och natur hvälfver sig här en himmel, ej mindre blå, ej mindre leende än den, som glimmade öfver "den Tejiske svanen" och hans rosenkrönta vinpokal. Uppfattningen i skaldens själ har samma kristallklarhet; ingifvelsen samma skaplygne af en mild glädjes tjusning. Så till vida kunna ock KELLGRENS ord, att "desse skalder hafva målat på samma duk, och varit ingifne af samma anda", bringas i öfverensstämmelse med hvad han för öfrigt på samma ställe

---

"Välsignade Tryckfrihet" befintlig "Landt-visa"; om hvilken jag ock har vid ett annat tillfälle yttrat, att hon "skulle kunna vara af BELLMAN" (Sv. Siare och Skalder, Del. IV, sid. 170). Jag tillägger nu: sannolikt är hon det. Man vet, att BELLMAN lemnade bidrag till LUNDS tidning; och de båda visorna likna hvarandra så mycket, att den ena synes vara blott en omarbetad upplaga af den andra.

Sv. Akad. Handl. fr. 1796. Del. 25.

16

yttrar om deras stora olikhet. Men äfven inom denna region är BELLMANS sångkonst djupare, uppfinningsrikare, mångtonigare, rymligare; och öfverhufvud består den väsendtliga skillnaden deri, att hos honom göra sig både natur och musik gällande med en makt, hvartill hos ANAKREON intet motsvarande finnes.

Det är ock sistnämnda omständighet, som, i sin förening med humorn, tillvägabringar hvad en snillrik dansk författare *) har träffande kallat "den romantiska himmelsblå tråd, som i BELLMANS dikter slingar sig igenom de burleska situationerna"; och hvarom han anmärker, att den "äfven der, hvar den döljer sig för ögat, liksom förvandlar sig till en sträng, hvilken för örat klingar i melodier, som kanske aldrig bättre passa till texten, än der de i sin romantiska ton allrämest kontrastera mot dess groteska innehåll". Betecknas rätteligen med termen "romantisk" ett så beskaffadt Skönt, hvars företeelse — jemväl utan att den behöfver vara sublim — öppnar oss utsigt åt en på samma gång upplåten och hemlighetsfull oändlighet: så är oss lätt, att i de Bellmanska dikterna både skönja denna tråds närvaro och igenkänna den äfven då, när den ofta genomlöper till och med de mest och vildast

---

*) HEIBERG.

komiska sammanbindningar. Så framstrimmar den, ehuru flyktigt, i sjelfva "Ack, du min moder! säg, hvem dig sände", då rännstens-gästen sjunger vid morgonbräckningen:

— *"Krogdörren öppnas, luckorna skrufoas;*

Ingen i staden klädd.

Stjernan af morgonrodnan liksom kufvas

Ned i molnens bädd.

Solstrålar strimma,

Kyrktornen glimma,

Luften blir så ljum";

ehuru han vid anblicken af den dagning, som borde vara honom sinnebild af ljusningen från en bättre värld, behjertar endast synen af den öppnade krogdörren. Starkare, och på flera ställen, lyser den fram i det skepparstycke om "Sophia på Lokatten", der framför värdshuset af detta namn snau-skeppet Jungfru Maria ligger på reddeu i en månkla, men stormig natt, med fladdrande vimpel, röd flagga, knarrande mast, gungande reling och en birfilare, som likafullt sitter der i skuggan af seglet och spelar. Begynnelsen företer ett af de talrika exemplen på de egna vändningar, genom hvilka det romantiska i dessa genre-taflor sammansmältes med deras öfriga burleska innehåll:

"Klang, mina flickor! Se, skyarna glimma,

Stjernorna försilfra båd' vatten och land,

Månan i molnet sin guldgula dimma

*Kastar öfver klappträn och sår vid strand;
Lokatten lyser med tassar och klor,
Skylten på stången, den knarkar och hviner, —
Och guldgramanen uppå krögarmor
Glittrar kring mössan och skiner”.*

Med en romantisk anklang lyktar den tjuglada själsstämningen i "Movitz blåste en koncert"; med en sådan, men starkare betonad, uppmanas Movitz att "vika mössan högt öfver öra" och glänta på sitt hvita tält, för att öfverskåda vapenöfningarna och folkhvimlet inom den aftonsköna landskapsram, vid hvars bryn ULLA framljungar i sin chäs efter en vådligt yster fåle. Vill man se skillnaden mellan dylika stycken och dem, i hvilka ingenting af den romantiska tråden är synligt, så blicke man härifrån på t. ex. den bekanta skildringen af Mollbergs dansmästarskap; framställningen är der öfverallt endast jovialisk och komisk. Eller ock jemföre man Fredmans-Sången "Grannas Lasse! klang på lyran", der den ypperliga målningen af gästgifvargårdens skjutsbonde-lif fulländar sig utan det minsta drag af romantik, med Fredmans-Episteln "Re'n calad jag spår och tror", som skildrar ett kortspel mellan ULLA, MOLLBERG och MOR WINGMARK; framställningen höjer sig här till romantisk i det ögonblick, då de spelande, trötta vid att ideligen se på klöfver och ruter, öppna fönstret att betrakta den stjern-

rika vinterhimmeln och månskenet på snön, sjön, skogen, under det blicken öfversväfvar isfältens åkande förbönder, skridsko-löpande pojkar och bjellerklingande slädfarter ända bortåt det aflägsnaste fjerran. I Mälar-lustfärden "Mamsell Ulla, märk, mamsell" möter oss det romantiska genast, klädt i sommarnattsglans och sommarnattsdoft; i samma drägt beledsagar det käggspelet bland ekarna hos Faggens, då MOLLBERG anropas, vid näktergalens sång från Nacka och Hammarby:

*"Vädret är lugnt, skyarna simma,
Blixt och norrsken lysa vattnets plan:
Slott och altan
Börja att glimma,
Mån' försilfrar kägglban'.
Stäm dulcian;
Gyckla en timma
För Diana, Mars och Pan"!*

De anförda profven torde göra tillfyllest. Att nämna en mängd andra af dessa dikter, der den ifrågasvarande tråden skimrar fullständigare och derigenom för allas ögon uppenbarare, vore väl nu en öfverflödig möda. Troligen skall man ock nu finna det helt naturligt, att den är allrämest synbar i sådana stycken, som afgjordt taga antingen en idyllisk eller en elegisk vändning. Också hör just till de förra sången "Blåsen nu alla", der en i ämnets

uppfattning herrskande romantisk grundkänsla så allsmäktigt genomgriper ordens och musikens samverkan, att hennes intryck ej kan störas af några cyniska skorningar, hvilka mer än nödigt påminna om motsatsen mellan naturens rena fågning och beskaffenheten af det sällskap, som här tågar ut för att njuta den. Men i alla fall åstadkommer den Bellmanska poesiens grund-musikaliska karakter, att jemväl der, hvarest orden eller versen framställa högst o-romantiska föremål, öfvergjutas de dock esomoftast från sin beledsagande melodi med en ömsom starkare, ömsom svagare fläkt af den allmänna romantik, hvori musikens konst innerst lefver och röres. Sjelfve KILBERG, liggande död bakom krogdisken, ja, sjelfva "Baggens-gatan" erhålla, förmedelst sådana melodier, som den till "Hjertat mig klämmer" eller den till "Mollberg höll flaskan och Bredström satt midt emot i dörrn", ett visst mått af romantisk förklaring.

Såsom vi sett, anmärkte redan KELLGREN vid denna lyrik den innerliga sammanvuxenhet af text och melodi, som gör, att man der ingenstädes fullt förstår den ena utan den andra; hvarken den förra utan den sednare, eller den sednare utan den förra. Erkänd är väl ock allmänneligen den underbara snillefyndighet, hvarmed skalden öfverallt så lämpat orden till melodierna eller melodierna

till orden, att deras samband frambringar, på hvarje punkt, den oförlikneligaste verkan. Än sker detta derigenom, att båda fullkomligt motsvara hvarandra, — såsom i den olympiskt glada och klara "Hvila vid denna källa"; än derigenom, att orden och tonerna, midt i deras oåtskiljelighet, kontrastera på ett sätt, som stegrar innehållets komiska framställning till den kulmination, hvaraf följer hvad THORILD plägade kalla en "högtid af skratt"; såsom då han till klagosången "Se, Movitz! hvi står du och gråter" begagnar melodien af BERGKLINTS ode öfver Motgången *) och i dess högtidliga sorglighet kläder ord sådana som t. ex.

Sätt på dig peruken, berätta etc.

Derför begriper man ock blott så vida BELLMANS genius, och är blott så vida befogad att kritiskt bedömma hans dikter, som man äger närvarande för sinnet eller minnet detta deras absoluta enhetsband af vers och melodi. Man läse t. ex. i Fredmans Epistlar Barnsöls-bjudningen ("Allting är riktigt klareradt och gjordt"), eller i Fredmans Sånger den nyssbemälta "Baggensgatan"; och är man ej trögheten sjelf, skall man väl genast anslås af mål-

---

*) "Hur länge skall stormen då räcka"? m. m. (I öfversättningen af "Orthenbergska Familjens Lidande" sjunges till samma melodi den fordom så allmänt älskade visan "Om hoppet sin stråle ej tände").

ningarnes skiftande liflighet: men man sjunge dessa stycken, eller höre dem sjungas; och man skall förvånas öfver den genom rytmens rika vexlingar strömmande trollinakt, som å ena sidan liksom skirar de behandlade föremålen från både sakens och ordens flerfaldiga grofkornigheter, å andra sidan lyfter sinnet ur föremålens trånga lifskrets upp till en obegränsad rymd af oskyldigt lekande skämtbetraktelse. Andra stycken gifvas, der ordens skarpa ironi, ehuru i melodien ännu gällare uttalad, genom bådads samverkan på samma gång ökar skildringens förfärlighet och mildrar ämnets vidrighet: ett sådant är sången "Om ödet mig skull' skicka", som onekligen sväfvär på gränsen af det vedervärdiga, men utan att falla deri. Somliga erhålla genom melodien hela sin egentliga själ: så t. ex. bland Fredmans Sånger N:o 54 ("J närvarande parter"). Med rätta har för öfrigt redan HEIBERG anmärkt, att bland de Bellmanska dikterna förekomma äfven sådana, i hvilka både Poesien och Musiken, hvar för sig tagna, äro föga betydande, men ändock i sin förning — och således blott förmedelst den — tillvägbringa en undransvärd verkan; såsom ett dylikt skulle Fredmans-Episteln N:o 49 ("Trumslagarn kommer; flickor, god dag"!) kunna nämnas. Likväl inträffar detta fall ej på långt när så ofta, som han tyckes antaga. I allmänhet får man ej

till öfverdrift utsträcka den i sig sjelf riktiga sats, att denna poesi är mindre gjord för läsning än för sång. Icke blott stycken af det slag, som i Fredmans Sånger det herrliga "Aftonqvädet", kunna anföras såsom exempel på poemer, hvilka redan i och för sig äro förträffliga såsom skaldeverk; sådana möta oss äfven i "Drick ur ditt glas, se, döden på dig väntar", i "Ack hvad för en usel koja", i "Vår Ulla låg i sängen och sof", i "Mollberg! stå stilla, stå stilla vid grind", i "Storm och böljor tystna re'n", i "Solen glimmar blank och trind", i "Allting är riktigt klareradt och gjordt", i "Fader Bergström! stäm upp och klinga", i "Movitz! vik mössan högt öfver öra", i "Liksom en herdinna, högtidsklädd", i "Hvila vid denna källa", i "Opp, Amaryllis! vakna, min lilla", i Fredmans-Testamentets vackra "pastoraler", — med många, många flera. Utan tvifvel vore det alltså ett misstag, att i BELLMANS lyrik öfverhufvud, liksom i våra gamla Folkvisors, anse melodien för själen och orden för blotta kroppen; hvaraf skulle följa, att dessa qväden i sjelfva verket mera tillhöra Tonkonsten än Skaldekonsten. Sådant är en skef föreställning, så väl vid BELLMAN, som vid Folkvisorna: ty om båda gäller, — också der, hvarest orden allrämest synas vara blott antydningar, eller konturer, som från musiken hämta sin fylnad, — att det ändock alltid

är orden, som innebära sjelfva ideen af dikten, i och med hela dess individuella grund och rot. Oinskränkt inrymmande om hela denna poesi, att den är ofullständig utan det musikaliska föredrag, som ursprungligen utgör en grund-beståndsdel af dess väsende, kan jag således likväl ingalunda sammanstämman med HEIBERG i det allmänna omdöme öfver dess texter, att dessa "i det hela göra vid blotta läsningen ett svagt, ja till en del obehagligt intryck, emedan de förekomma o-rytmiska, så att man icke vet huru deras meter är menad; hvilket" — fortfar han — "kommer deraf, att deras rytmer äro alldeles och uteslutande bestämda genom musiken, och i en detalj, som våra moderna accentuerande språk ej förmå uttrycka genom sig sjelfva allena". Det sista har sin riktighet: säkert är, att PINDARI oder, att den antika dramatikens chorsånger o. s. v. skulle på helt annat vis, än nu, anslå både vårt öra och vår känsla, om den musik, hvaraf de beledsagades, vore oss tillgänglig; och lika säkert, att en mängd af BELLMANS stycken, i fall vi äfven af dem ägde blott orden kvar, skulle i prosodisk hänsigt förefalla oss ungefär alldeles pindariska. Men — såsom jag nyss visat — en myckenhet andra finnes också, på hvilka slikt förhållande alls icke inträffar: versens rytm företer sig der ganska tydlig, redan för blotta läsningen. Eller är den

det icke t. ex. i "Finge jag en thron blott sira"? eller i "Movitz, vik mössan högt öfver öra"? Rytmen bestämmes der visserligen "uteslutande genom musiken"; och har dock redan i orden, eller i versen såsom sådan, en så sjelfständig och full energi, att melodien tyckes redan i den innebäras och framqvälla ur stycket såsom dess resultat, — ehuru hon tilläfventyrs varit dess anledning. Sjelfva den allbekanta vaggvisan "Lilla Carl! sof sött i frid", — kan hon ej lika väl läsas, som sjungas?

Slutligen torde man ock genom det föregående finna förklaradt, hvarför de Bellmanska visorna aldrig kunnat förvandlas till slagdängor. Deras ungdomlighet är en evigt ursprunglig; den kan ej utslitas; den bibehåller, efter så många genomlevade årtionden, ännu nyhetens hela, vårfriska behag.

V.

Det förtäljes, att vår dyrköpte KONUNG FREDRIK af Hessen, då han engång hört sig föreläsas en lysande berättelse om sin regerings verksamhet sedan sistförlidna riksdagen, utropade förundrad och förtjust: "ha vi gjort allt detta"? Skulle någon, med tillämpning häraf på den nu gifna karakteristiken

af **BELLMANS** poesi, vilja mot mig uppkalla Skaldens vålnad, för att i hans mun bry mig med frågan: "har jag tänkt allt detta"? så blefve jag dock för ingen del förlägen om svar. Fästa vi oss vid hans reflexion, så utfaller det utan tvifvel nekande; men jakande, om vi fästa oss vid hans geni. Inom det sednare ligger nemligen den tanke, hvarom här frågas, ganska fullständig och bestämd; både i utöfningen af hans konst och i den sjelfkänsla deraf, hvarmed han i sin tillförne omnämnda böneskrift till Konungen tillkännagaf, att han ansåg sitt Fredmans-skaldskap såsom sitt egentliga *). I hans reflexion åter låg den visserligen alltid blott ofullständig eller halfklar. Mindre, än han, har ingen ägt någon estetisk teori, eller grubblat öfver någon sådan: att roa sig och andra, var, i det längsta, för honom sjelf hans konstläras både A och O. De vänner och gynnare, hvilkas nöje härvid företrädesvis var honom dyrbart, utmärkte han, i samlingen af sina qväden, genom särskilta tillegnanden af vissa deribland: så dedicerade han "Min son! dina kärl, dina skålar", till **SERSEL** **); så "Skratta,

---

*) Genom "Bacchi Tempel" — säger han der — har "Allmänheten fått första gången del af mina arbeten". Man påminne sig, att han dessförinnan hade låtit trycka åtskilligt annat.

**) En särskilt uppmärksamhet förtjenar den lilla täcka inpromtun "SERGELS Dröm" ("Valda Skrifter", Del. VI, sid. 306).

mina barn och vänner”, till KRAUS; så ”Liksom en herdinna, högtidsklädd”, till KELLGREN; så ”Hvila vid denna källa”, till LEOPOLD; så ”Märk, hur vår skugga” m. m. till en Doktor BLAD, som af alla dessa vänner lefde längst (eller ända till 1834); så Fredmans-Sången N:o 64, som egentligen består i ett skaldebref, till SCHRÖDERHEIM; och så vidare. Sannolikt voro platser för ännu flera bestämda i samlingens tillämnade fortsättningar: måhända till och med (oaktadt den högpresterliga värdigheten) för Erkebiskopen TROIL, — med hvilken han, liksom med SCHRÖDERHEIM, var du-broder. Men ehvad han än må hafva inhämtat genom sitt umgänge med dylika män, så ledde det ej till någon annan inverkan på hans diktkonst, än uppmuntringens. Skulle man beteckna någon vitter skola, ur hvilken han utgått, så vore det DALINS; med hvars språk och maner han till och med i sina sednaste skrifter har mången beröring: såsom i berättelsen om ”Bacchus på visit”, eller i den väna kämpavisan ”Beate Marie satt uti högan lofts bur”, — ett af BELLMANS allravackraste stycken *). Men äfven med denna skolas — eller hennes urbilds — principer, såsom sådana, bråkade han aldrig sin hjerna; hela Fredmans-diktningens beskaffenhet är derpå det afgörande beviset; och näppligen använde han af sin

---

*) Del. V, N:o 25; Del. VI, N:o 51.

lefnad åtta dagar, tillsamman tagna, på studium af någon äldre eller yngre *ars poetica*. Så till vida var han, hvad han sjelf om sig berättar: "en herre af mycket liten djupsinnighet". Med undantag af DALIN, torde för öfrigt GELLERT varit den ende skald, som utöfvade någon verklig inflytelse på hans sätt att stämma sin lyra; blandade genljud från dem båda förnimmas understundom vid de tillfällen, då han försöker sig i en mera positivt allvarlig sång-art. Det synes nästan, som hade, i det hela, hans vittra beläsenhet varit temligen inskränkt. Fördelarne här af blefvo två stora: den ena, att han aldrig fastnade i någon estetisk begreppsensidighet, som behöfde tid att sent omsider brytas genom ökad förråd af kunskap och lifs-erfarenhet; den andra, att han undslapp hvarje öfverväldigande frestelse till imitation. Han blef sålunda, hvad han blef, med fullkomligt oberoende af alla mönster; utvecklad så, som sångfåglarne utvecklas i skogen — genom frihet och glädje. De konstnare, som befrämjade denna utveckling, voro SCHRÖDERHEIM och GUSTAF III; sedan kommo THORILD *) och KELLGREN, — med mera granskning; ehuru det icke är troligt, att de, i sina samtal med honom, stödde den på klyftiga teoretiska utredningar. Må-

---

*) Att ej THORILD erhållit något Fredmans-qvåde sig tillegnad, förklaras lätt af hans förhållande till KELLGREN.

hända var det genom sitt umgänge med THORILD, som han till sist kom på föreställningen om likhet mellan sig och HOGARTH. Först med denna föreställning började han egentligen reflektera öfver det egendomliga af sitt skaldskap. Sina bacchanaliska dikter förklarade han nu — och urskuldade — för sig sjelf genom det begrepp, att de voro poetiska Hogarths-taflor; och således, i grunden, gjorda med sedeförbättrande hänsigt. Också förekommer i Fredmans Testamente ett stycke (N:o 167) kalladt "Midnattsgillet", hvarom, inunder denna öfverskrift, finnes tillagdt: "HOGARTHS tafla *A midnight modern conversation*, transporterad i poesi och musik *), och till Konungen underdånigst lemnad d. 13 Febr. 1793". Af hvilken särskilt anledning han med detta stycke — som för öfrigt alls icke är ett bland hans svagaste — hoppades behaga den unge Konungen, veta vi ej; men vi se, att det är författadt under hans sista tid och just på det år, då han utgaf sin öfversättning af GELLERTS Fabler. Förmodligen härrör ock från samma tid det nästföljande stycket (N:o 168), "Reveljen", som likaledes angifver sig vara gjordt "i anledning af en HOGARTHS tafla". I det förra anropar han Apollo:

---

*) Musiken är densamma, som vid Fredmans-Episteln N:o 7: "Fram med basfiolen, knäpp och skrufva"; dock hafva de sista tre stroferna en annan melodi.

*"Skänk mig Hogarths öga, eld och anda,
Låt hans teckning lifva min!"*

Så föga visste han, i detta blygsamma uppblickande, huru mycket han i komiskt snille var öfverlägsen den engelska satir-målarn; och huru litet han sjelf behöfde någon LICHTENBERGS uttydningar, för att först genom dem förvärfva åt sin komik den humor, åt sin satir den jovialitet, hvarförutan de stanna vid — naturtrogen fulhet eller den psykologiskt-anatomiska prosa, öfver hvilken HOGARTH, på egen hand, blott sällan uppsvingar sig *).

Lika litet, som på denna slutliga syftning, har det allmänna sättet att betrakta BELLMANS skaldskap gifvit någon akt på en sida deraf, som af oss redan blifvit vidrörd, — men så flyktigt, att den förden skull ännu återstår i fullständigheten af vårt ämnes skärskådning.

Med skäl har HAMMARSKÖLD yttrat, att BELLMAN är, "oaktadt sitt yppiga användande af romerska gudanamn, en mera fosterländsk skald, än i allmänhet våra sednare med sina Odiner, Baldurer och Thorer någonsin kunna blifva". Han fortfar: de "hålla sig vid ytan af vår nationalitets historiska forngrund;

---

*) Bland undantagen bör kanske i främsta rummet nämnas skildringen af den kringtågande skådespelar-tropp, som inqvarterat sig i en lada.

forgrund; han har gripit det närvarande national-lifvet i dess innersta". Tilläggom: det sätt, hvarpå han tillåter sig begagna en mängd figurer ur den grekiskt-romerska mytologien, förtjenar en särskilt uppmärksamhet. Det sammanbinder sig på ett så fritt, så eget vis med hans allmänna nordiska bacchantism och natur-åskådning, att derigenom har uppkommit ett slags ny mytologi, som, öaktadt de främmande namnen, är i sjelfva verket långt mera svensk än antik. För öfrigt behöfver ej vidare erinras, huru innerligt hans poetiska gestalter äro fastvuxna vid fosterlandet sjelft och vid allt det mest egendomliga af dess natur, ortligheter, folkseder; ända derhän, att han i denna hänsyn ännu är af alla våra skalder den svenskaste. Enkom är han det i afseende på Stockholm och dess omgifningar. Derföre kunna de flesta bland hans qväden aldrig fullt uppfattas af någon, som icke haft tillfälle att med Sverige och Stockholm göra sig rätt nära bekant. För utlänningar i allmänhet är han fördenskull knappt halfbegriplig, och åtminstone till det mesta oöfversättlig. Till utlandet räkna vi här, naturligtvis, icke Danmark; ty Danskar och Svenskar hafva upphört, att vara utlänningar för hvarandra. Just af den orsak, att de i grunden icke äro det, kunna vi förklara den entusiasm, hvarmed han nu i Danmark om-

fattas ungefär som en infödd folkskald; och samma orsak gjorde, att han redan långt före detta sedanaste tidskifte var af flera bland Danmarks utmärktaste litteratörer högt värderad. Men — förundransvärdt! under allt detta har en af de företeelser, i hvilka BELLMANS svenskhet framträder skönast, så godt som alldeles undfallit hans bedömmare. Man har nemligen föga bemärkt, huru hans hjerta, midt i den sorglösa diktverld, som tycktes omskansa honom emot allt hvad utom dess gränсор strider och larmar, aldrig förglömdе att äfven af medborgerlig känsla varmt klappa för sitt fädernesland, för dess Konung, dess hjeltar, dess välgång, dess gamla och nya ära. Och så till vida har han en sida, som i sann mening må kallas "politisk".

Väl hörs han utbrista:

*"Folket klagar alltid på tiden,
Än på sol och än på moln;
Intet till lags, krig eller friden;
Hjernan trängs i hufvudskåln.
Tacka vill jag förnöjda sinnen,
Hjertan utan sår och qual"!*)*

Men han är långt ifrån att med likgilltighet vända ryggen åt fosterlandets öden, eller i sin pokal, der han säger sig dränka så mycket annat, äfven dränka Sveriges fröjder och smärtor. Tvertom: han älskar att utgjuta sig i patriotiska qväden; och har

*) "Fredmans Testamente", sid. 161.

diktat sådana ganska många. Ifrån revolutionen 1772, ända utföre till, under och efter Finska kriget, är hans lyra jemväl i denna riktning ständigt redebogen. Hit få vi väl icke räkna de flera-handa skämtstycken, i hvilka han drifver gäck med all kannstöpar-politik *); ehuru hvarje qvick behandling af temat

*"Kom! låt oss mästra allt hvad sker,
Fast vi det ej begripa",*

onekligen är en på indirekt vis patriotisk. Deremot må vi här öfverhufvud ihågkomma hans flerfaldiga sånger till Konungen och Konungahusets medlemmar: ty han försummar lika sällan att i dem uttrycka en fosterlands-känsla af djupare och allmännare syftning, som att förhöja uttryckets lif genom anbringandet af alltid nya tjubilder ur den fågring i natur och konst, hvaraf de Stockholmska nejderna och deras lustslott täflingsvis erbjuda sina outtömliga häfvor **). Före GUSTAFS uppstigande på thronen, quvad han på GUSTAF ADOLFS och CARL XII:s döds-

---

*) Se t. ex. i "Fredmans Testamente" den år 1767 författade "astronomiska conversationen i Bacchi källarhvalf" (N:o 83), de åtskilliga roliga funderingarna om Polen och Holland (N:o 164—166), m. fl.

***) Så lofsjungas på samma gång Konungen och Haga (Fr. S. N:o 64), Drottningen och Drottningholm (Del. VI N:o 15), Drottningen och Ulriksdal (s. D. N:o 86), Drottningholm och Karusellen (s. D. N:o 17), o. s. v.

dagar *) i likhet med DALIN, om hvars föredöme både ämnet och tonarten i dessa qväden påminna; såsom i följande strofer:

*"Vi gråta Kung CARL på ett kärligt maner,
Och vörda hans blodiga aska;
Vi tycka, för tidigt han dignade ner,
Den raskaste hjälten bland raska.*

*Kung CAROL, du lejon på Turkarnes plan!
J Ryssar, det hören med gamman:
Ja, lefde han än, — vid Sankt Niklas och Fan! —
Han dängde er sönder och samman".*

Det glädde honom ej litet att längre fram se, huru hans GUSTAF i så god afsigt gjorde sitt bästa, — så långt omständigheterna medgäfvö. Visserligen kunde han således ej erkännas för "patriot" af dem, som i hans samtid plägade kalla sig så. Han var alltigenom, utan vank och tvekan, med oinskränk- taste tillgifvenhet en Konungens man; den monark, som han på revolutionsdagen den 19 Augusti 1772 hade i renaste hänryckning hyllat med ett par af sina vackraste impromptuer, förblef honom intill det yttersta lika kär, lika dyrkansvärd. Det för- tjenar kännas, att han på denna dag, under det utgången af Konungens företag ännu vägde oviss,

---

*) Del. VI, sidd. 145, 146.

improviserade för en flock militärer den ljungande marschen:

*"Knekt! vörda din Konung; men för hans person
Blodfärga din värja och tänd din kanon"*)*, —

och att han på aftonen lät den beledsagas af följande helsning till Segraren:

*"Så lyser din krona nu, Kung GUSTAF, dubbelt dyr,
Och ditt folk nu med tårar till ditt hjerta det flyr:*

Gud och Kung! är folkets röst;

Är Svenska Folkets röst.

Sjung, en hvar:

Kung GUSTAF är vår Far!

Europa beundrar en så ädel monark,

Så kunglig, så vittter och i dygder så stark.

Hvem vill icke kyssa din spira, din hand?

Hvem vill icke lefva och dö i ditt land?

Vi följe Dig;

Vi hulle Dig;

Och in i döden blir vår kärlek dyrbar och sann.

Vår milde Kung, lefve Han"!

Den i visst afseende märkvärdigaste yttringen af hans politiska öfvertygelse är det "Tal hållet i Oran-

---

*) Se i Del. VI, N:o 8, det dråpligt krigiska hela. Det i första raden anbragta "men" förefaller besynnerligt; sannolikt vill det beteckna motsatsen mellan det slags vördnad, som borde visas jemväl enligt den statslära, hvars konung var blott en personificerad "namnstämpel", och den verkliga vördnaden för en verklig konung.

geriet på Carlberg”^{*)}), hvarmed han 1785 firade den nyssnämnda dagen, och hvori han, från en praktfull målning af Carlbergs-parken och det glada folk, som hvimlar der, öfvergår till en grundligare framställning af den prisade statshvälfningens anledningar och betydelse, än man från honom skulle väntat. Ty detta tal, der det riksdags-välde, då

*”Till rikets möten opp sågs rikets bödlar vandra,
Att plundra få hvarann och fångsla sin monark”,*

finnes skildradt med en skärpa i teckning och en bjerthet i färgläggning, mot hvilka nästan alla den tidens öfriga rojalistiska behandlingar af samma ämne synas lenfälliga och matta, tillhör ej blott i allmänhet dem af BELLMANS verk, som han med omsorg utarbetat såsom skrifter; det är derjemte af dem alla det, som visar det största måttet af reflexions-förmåga, — eller af en åsigt grundad på verklig reflexion. Hade en så stark bekännelse af hans konungskhet förnummits några år sednare, när förbittringen hos GUSTAFS inhemska fiender var stegrad till sin höjd, så skulle den å deras sida kunnat bekomma honom lika illa, som en mot Anjala-männen och Finlands-rymmarne riktad ode var på väg att bekomma LIDNER^{**)}; — i fall de

---

*) ”Valda Skrifter”, Del. VI, sidd. 166—172.

***) ”Sv. Siare och Skalder”, Del. V, sid. 478.

ej kanske velat för BELLMAN låta den ursäkt gälla, att han ju vore blott och bart en poetisk hofgycklare. Men huru mycket allvar — äfven på skämtets botten — låg i månet hans qväde från Anjala-förbundets, Säkerhets-aktens, Viborgs och Svensksunds tid, röjer sig nogsamnt i sådana, som det heroiskt-komiska skaldebrevet "till Baron ARM-FELT *) den 28 Oktober 1788", eller namnsdags-sångerna "På Anna-dagen den 9 December 1788" och "till VÖLSCHOW den 24 Februari 1789"; för att ej nämna dem, der allvaret yttrar sig rent af oförtäckt, såsom i skålen "för STEDINGK", i den ännu skönare skålen för Stockholms Borgerskap "på Clas på Hörnet den 24 Nov. 1789", och i den kanske ändå skönare tredje, som helt enkelt har till öfverskrift "Skål den 10 Februari 1790" **). Än heter det (i December 1788):

*"Hit från Finland i fläng,
Trumslagare, pipare, allt med gehäng:
Venster om, sväng!
Stryk mustaschen och tig;
Om Kungen gräla inte med mig!
Rymd nyss från bataljon,
Ställ flaskan der med trumman på bron".*

---

*) I de Valda Skrifterna (Del. VI, sid. 292) stå, i stället för namnet, blott stjernor.

***) Alla dessa finnas i samma del, på spridda ställen.

Än åter (i Februari 1789):

*"Ja, i dessa tider,
Fastän hjertat svider
Och vid hvart klockslag afbidas tumult,
Ändå hvaren fagnar,
Att, på Bacchi vägnar,
Oss nu tillbjudes vårt päronglas fullt.
Hvad skall man göra? —
Sig hurtigt uppföra;
Denn wir müssen haben nur Geduld".*

Än sjunges i ett lag af äkta Svear, på de yttersta
ansträngningarnas segerkrönta år 1790:

*"Mer krut! kanon får inte bli sval;
Sveriges ära än kräfver en blodig signal.
Än må krutets qvarnar gå,
Dammet sigtas i sin vrå,
Och bland bataljoner luntan tändas på.
Blåser oväns vimpel, sjungom då;
Sjungom hvar och en på hafvets gröna bölja!*

*Mer krut! till trots för högmod och kot;
Mal och sigta, ock döda, ock dö, patriot!
Men förr'n du på qvarnen mal,
Eldo dig vid din pokal.
Sveriges ära kräfver än en blodig signal;
Dock ett glas, ur Bacchi arsenal,
Böra vi uti hans varma åmar skölja.*

*Men förr'n du dör, i tjäll eller fält,
Klang för GUSTAF! Stå trogen, der Kungen dig ställt!*

Har du inte mera krut?

Har ock din granne malit ut?

Tacka, som en Bacchi man, värdinnan till slut;

Tacka värden, färdig hvar minut

Att med oss i döden Kungens vilja följa”!

I samma anda utropar han, ”vid Konungens återkomst från kriget”:

— — — — — ”GUSTAF tillbaka,

Af lagrar krönt — hvad felas oss mer,

Än den vällust i Norden att smaka,

Då, Enighet, man dig tillber”?

Dock, tillägger han, vändande sig till Konungen:

”Du har ett skingradt folk gjort till ett,

Och du lärt de upproriska känna;

Med din klinga, ditt snille, din penna,

På nytt du Sveriges väl beredt”.

Näst Konungen sjelf, besjunges gång efter gång Hertig CARL; präktigast i en på folksängs-ton uppstämd ”Kämpevisa öfver segern vid Hogland”, och i ett qvåde vid hans ”hemkomst från kriget den 12 September 1790”, börjande med dessa ord:

”Segrande Furste! dagen svalkas;

Charon din köl med häfvan nalkas:

Trummorna tystna,

Tritonerne lyssna,

När du med oliven helsar Neptun;

Thetis helt djupt, den mäktiga frun,

Niger i vassen vid Äols basun;

Najaderna brottas, och, vid kanoners smäll,

Mot bergen skaka sina skummiga fjäll”.

De nu anförda exemplen äro, såsom man ser, framdragna ur hans lyriska dikter; med undantag af "Talet på Carlberg", der han antagit en mera oratorisk skepnad. Denna återtager han ock i de redan förut omnämnda Oderna "Embarqueringen på Kongl. Skeppsholmen den 23 Juni 1788" och "Fäderneslandets Försvar" *). Med lågande fröjd utbrister han i den förra:

— — — — — "Hvad präktig syn för öga,
Då Mars, vår äldste vän, sitt lagerkrönta svärd
Omfattade, och flög lik blixten från det Höga,
Och det vid Sveas sköld uppställde i dess hof!"

Huru mången af hans beundrare skulle tro sig läsa BELLMAN, i strofer lika de följande?

"De gyllne pikar gny, de hvita fanor sväfva,
Det ljufva valdthorn hörs, de blanka trummor slås;
Standaret vecklas ut, och arsenalens lås
Är uppläst vid en vink, att oväns griller qväfva.
Vid CARLARS klingor der, görs känslan ärofull;
Så fort som vind och våg, allt till sin syssla skrider;
Af bomber resas värn, i bruna pyramider,
På tappra fäders mull.

Den tyste ryttern stolt med vreda blickar gungar
På hingstens varma länd, vid pukarns stumma slag;
Hans uppsyn röjer lätt en hjeltes andedrag,
Der eld, och stoft, och dam gör fältet svart och ljungar —

. . . . .

*) Båda synas varit för SONDÉN alldeles okända.

*Du stridsman, känslofull af ömhet och af ära!
Om du till venster står, till höger se din graf;
Men skåda rundt ikring, och svinga käck din glaf,
Och låt ej löftens gull med svek ditt nit förfära.
Besvik ej Kung och Land, då du din värja drar!
Spartanske Generaln befalle, i en gåta:
Slå fienderna först! se'n är tids nog begråta
Min son, som stupat har".*

I uppmaningen till "Fäderneslandets Försvar" finnes påminnelsen om Sparta yttermera förstärkt med erinringar om Maraton och Salamis, om Kartago och Philenerne, om Albions kamp mot Philip II, om Brutus, Doria och Schweitz.

Säkerligen är det för våra flesta Jäsare nytt, att se BELLMAN ur en synpunkt, inför hvilken han framstår såsom i samma person en svensk ANAKREON och en svensk TYRTÄUS. Likväl röjer sig denna krigiska anda redan i åtskilliga af hans bekantare dikter, genom beslägtade och förberedande ackorder: såsom t. ex. i den näst för sista, på arsenalen hänvisande strofen af den komiska idyllen "Mollberg! stå stilla, stå stilla vid grind"; eller i den rena — man kunde säga, kungliga — idyll, som avslutar samlingen af Fredmans Sånger, är klädd i formen af ett "Bref till Kongl. Sekreteraren SCHRÖDERHEIM", och har till ämne Konungens resa till Ryssland år 1777. Detta af idel skogsluft och landtglädje

genomandade stycke, der skalden tillika har målat en liten glänsande tafra öfver sig sjelf såsom jagtklädd och jägare, är för öfrigt det vackraste af alla dem, som han gjort för att läsas; och har den särskilda utmärkthet, att af alla dessa vara det i språklig hänsigt noggrannaste, — ja, enda fullt korrekta.

Jag nämde BELLMANS språk. Allmäneligen, så vidt jag vet, erkänner man deraf svenskheten, egentligheten, ledigheten, naiveteten, färgrikheten; äfvensom — hvad efter allt det föregående säger sig sjelft — dess rytmiska smidighet, dess musikaliska lenhet, alltonighet och outtömligt flödande rimförråd. Öfverhufvud är det en för hans behof särdeles lycklig blandning af Skrift-svenskans och Tal-svenskans egenskaper; så likväl, att den sednare vanligtvis har öfvervigten. Närmare kan det så beskrivas, att han der, med obegränsad frimodighet, har upplyftat vårt hvardags-tungomål till skriftspråk; visserligen med poetisk och musikalisk förädling, men med troget bibehållande af hela dess grammatik. Det gifves ingen dithörig frihet, som ej här träffas använd och med en obryddhet utan like: t. ex. vid förhållandet mellan singularis och

pluralis (såsom "vi gör", eller "benen mig bär", eller "blix och skyar prålar", eller "bödlar sågs vandra", eller gå, kom; sup, i stället för gån, kommen, supen); vid bruket af ovanliga, någon gång rent af oriktiga ordformer (såsom skärt för skurit, stog för stod); vid apostroferingar och sammandragningar, särdeles af imperfekter (såsom klacklappa för klacklappade), — och mera dylikt; att ej tala om syntaxens mångfaldiga sjelfsväld. I den Fredmanska sånggudinnans skaldespråk är sådant ej något fel. Det endast kan klandras, att den högre och den lägre grammatiken stundom blifvit sammanmängda på ett sätt, som ger ett störande intryck af slarfaktighet. Sällan går detta dock så långt, som då det t. ex. heter i fröjdqvädet vid Konungens återkomst från kriget:

*"Prester! öppnen nu templet, och buga
I alla rikets vinklar och vrår,
Och förkunnen i ringaste stuga" m. m.*

Eller i "Zions Högtid":

"Himlens kroppar rycks och hvälfva";
hvarofvan, i samma strof, läses den flerfaldigt felaktiga raden:

"Ström och floden våldsamt rinner".

Lyten af så beskaffad art, som i alla fall visa sig mindre sparsamt än önskligt vore, stöta naturligtvis mest, när de (liksom här) möta oss i stycken af högtidligare slag, eller af en annan ton än den

egentliga Fredmans-sångens. Vi vilja ej vidare fördjupa oss i anmärkanden af brister, som här och der, åtminstone för stränga nagelfarare, blotta en försummad städning: något lågt eller oädel uttryck på obehörig plats, någon onödigt besynnerlig ordställning, någon alltför våldsamt ellips, någon blindmening, någon oriktighet i bild, något för långt drifvet eller på opassande ställe *) användt bruk af slurfvigt dialekt-uttal; ja — hvad af alltsammans dock är det sällsyntaste — något rimtvång, eller till och med rimfel. Men så öfverhalkande framskymta slika fläckar och så vanmäktigt mot det helas behag, att de genom detta genast bringas till glömska: särdeles om vi härvid (såsom billigt är) mest tänka på dem af hans qväden, som tvifvelsutän inför både hans eget och hans insigtsfullaste vänners omdöme gällde högst. Utom DALIN, har näppeligen någon annan svensk skald varit i så fullständig besittning af alla sitt modersmåls tillgångar; och han liknade deri många rika män, att han stundom misshushållade med sin rikedom, eller använde den slösaktigt och obetänkt. Det är en

*) En vers, sådan som den följande:

"Fordom, der palatset stog"

kan tålas på en Fredmans-broders läppar; men icke i "Zions Sånge". Försvärlig blir denna ordform ingalunda derigenom, att den förefinnes i en och annan skrift från 1600-talet (vanligtvis tillgripen såsom rim, — t. ex. af DAHLSTJERNA).

motsvarighet till det bruk, som han gjorde af sina snillegåfvor öfverhufvud. Vi påminna här om KELLGREN'S bud: "Säg icke, kalle, läsande man! detta är fel mot språket, smaken. . . Äg skaldens känsla, äg ynglingens hjerta, älska, drick, sjung; och du skall se dessa fel förvandlas till snilledrag; eller skall du ej se dem". Att så förhåller sig med de flesta, skönjes lätt; men så ofta, som vi fatta i sigte det hela, se vi ock de öfriga försvinna i dess odödliga glans.

Verkligen? torde nu mången utropa. Också de talrika oanständigheterna, så i ord som i sak? den skara af grofva tvetydigheter, af till och med ohöjda plumpheter, hväremot alla andra stilens olater äro ingenting? Kan allt detta ursäktas genom det humoristiska snilletts rättigheter, och genom den allmänna satsen, att BELLMANS poesi är mindre gjord att läsas och granskas, än att sjungas och höras?

Frågan är, i sjelfva verket, längesedan besvarad; kanske fordrar dock tydligheten ännu ett tillägg.

Det bör ej kunna undfalla någon, som ur en klar synpunkt betraktar BELLMANS komik, att det cyniska deri sällan förekommer oftare, än det är nödvändigt för målningens sanning och fulla liflighet; äfvenså, att det vanligtvis göres oförgrifligt i både sedlig och estetisk mening, ej blott genom denna gnistrande qvickhet i framställningen, som

omotståndligt frestar sjelfva ärbarheten till löje, utan framför allt genom uppfattningens fullkomliga naivetet och esomoftast djupa humor, samt den renande inverkningen från lyrikens och musikens oinskränkta vaxelgenomträngning. Det är denna uppfattningens oskuld, som gör att uttryck, bilder, taflor, hvilka eljest äro — såsom KELLGREN betecknar det — af "nog vanskelig natur", här bli sjelfva oskyldiga. Väsendets grundegenskaper bevara sätet från all låghet i syftning, all osedligt förförisk retelse; och adla just derigenom dess qvickhet till poetisk. Men — säger man tilläfventyrs — mycket kan, utan att vara förföriskt, ändock vara för blygsamheten sårande, för både sedlighets-känslan och skönhets-känslan motbjudande. Sant! Och visserligen kunna (såsom vi redan anmärkt) bland massan af BELLMANS dikter undantag hittas, der en verklig anstötighet blottar sig så i saken, som i orden: sådant härrör då från en sinnesstämning, som vid slika ingifvelser antingen varit mindre poetisk än lättfärdig, eller ock för tillfället beqvämt sig mer än billigt efter en sällskaps-ton af sämre beskaffenhet. Någongång har han förirrat sig till hela stycken af dylik art; eft sådant är i Fredmans Testamente "Smedgats-brunnen", som i det bortglömda tidningsbladet "Hvad Behagas" gerna kunde fått qvarstå.

Oftare

Oftare händer dock, att han i stycken, hvilkas sinnesstämning i grunden är rent komisk, råkat ställvis använda en färgläggning, som gerna hade kunnat vara en smula finare; men blott ytterst sällan utsträcker sig vid dylika tillfällen grofmålningen så långt öfver det hela af qvädet, som t. ex. i Fredmans-Episteln N:o 4 ("Hej, musikanter, ge valdthornen väder"). Vanligtvis går mellertid ordens råhet ingenstädes längre, än att den liksom skiras genom de komiska och de musikaliska makternas ömsesidiga handräckning. Detta är det allmänna fallet med anstötligheterna i de Fredmansdikter, hvilka skalden sjelf i samråd med KELLGREN granskat för utgifning. Jag vet genom en man, som hört det af KELLGRENS egen mun och sjelf var en af det Gustaviska tidehvarfvets märkvärdigheter *), att KELLGREN vid denna granskning ingalunda var släpphänd, utan förmådde BELLMAN utplåna flera drag af det öfverklagade slaget, så ofta han fann dem hafva undfallit skalden med onödig frikostighet, eller kunna umbäras utan att uppoffra något af framställningens eld, fart och sprittande skalkaktighet. Men han ville lika litet vid språk-cynismerna, som vid språk-barbarismerna, gå till väga med en stränghet, hvars åtgärd, sko-

*) KARSTEN.

ningslöst genomförd, skulle rätt ofta från dessa taflor hafva bortrensat oersättliga förtjenster; ty just med felen — än påstådda, än jemväl verkliga — äro, på många ställen, förtjensterna oupplösligt sammanvuxna. Exempelvis må nämnas, att han sålunda i första strofen af "Vår Ulla låg i sängen och sof" lät ett uttryck kvarstå, som i hela detta oändligt täcka stycke är det enda mindre välanständiga: men deremot nödgade skalden, att medelst en föreslagen och lycklig rim-förändring borttaga ett likartadt i tredje strofen af "Solen glimmar blank och trind"; emedan han der fann det anbragt på ett sätt, hvarigenom det stod i målningen alldeles öfverflödigt och dymedelst blef rätt och slätt vidrigt. — Måhända förmodar någon, att KELLGREN i alla fall, om han hade lefvat i våra dagar, skulle gjort sin mönstring långt mindre lindrig. Vi tro så med; men tillika, att under samma förutsättning skulle ock BELLMAN hafva gifvit långt färre anledningar till strängare utgallring, — emedan han då säkert hade i hela sin dikt Konst varit ojemförligt mindre vågsam och frispråkig. Om till båtnad för hans poesi och för Sveriges vitterhet? — Detta kan starkt betviflas.

Och härmed komma vi till en påminnelse af vigt. De, som bryta stafven öfver BELLMAN för hans "oanständigheter", synas icke veta eller besinna,

huru mycket sällskapslifvets lynne, i hans och KELLGREN'S tid, både för tal och skrift gynnade ett mått af frihet i framställningar och ordalag, som ofta öfverskred de gränсор, hvilka genom sednare begrepp om det höfviska och passande blifvit uppdragna. Ej heller var det blott umgänget mellan män, som dervid betedde sig mindre nogräknadt. Man känner ju genom tradition, genom mångfaldiga anekdoter, huru ofta då äfven fruntimmer, utmärkta ej mindre af bildning än af rang och skönhet, kunde tillåta sig yttranden och blixtra med infall, som nu skulle allmänt fördömmas såsom fräcka, men då lika allmänt upprepades från mun till mun med beundran öfver deras qvickhet. Hvad har man ej hört berättas om t. ex. Fru SCHRÖDERHEIM, eller om vissa den tidens Grefvinnor? Vål förtäljer oss KELLGREN (och just i anledning af BELLMANS qväden), att redan hans samtida ofta till öfverdrift yrkade och ropade på anständighet i skick, tal, skrift, ehuru sedligheten ej vore i lika tilltagande. Mellertid fortfar man dock under hela 1790-talet, och jemväl längre, att i afseende på framställandet eller vidrörandet af vissa vanskliga ämnen vara betydligt mindre nogräknad, än man blifvit sedermera. Men utan att här hvarken fördjupa oss i undersökningar af gränсорna för fantasiens komiska frihet, eller tadla några af det ifrågavarande tidehvarfvets skalder för

missbruk deraf, vill det nu anmärkta blott erinra, att BELLMAN bör få tillgodonjuta åtminstone det slags ursäkt, som innebärs i denna hans samtidas mindre ömtålighet. Ty väl är sant, att KELLGREN fann hans qväden behöfva utstyras med ett i viss mån urskuldande förord: men lika sant är, att i den tid, då några ej mycket mera finsiktade visor sjöngos oförgrifligt och allmänt, hördes till och med Fredmans-sånger ej sällan från fruntimmers läppar, — om än med urval och uteslutningar; af hvilka dock de sednare ej skulle stort hafva hjälpt saken för åhörare, som icke delade de sjungandes trosbekännelse: "*honni soit qui mal y pense*".

Huru man nu än häröfver må dömma: så är och förblifver en Bellmans-upplaga, som vore strängt lämpad för läsarinor, eller *in usum Delphini*, alldeles omöjlig. Vid somliga stycken kunde man hjälpa sig med total uteslutning. Men huru ville man bära sig åt vid t. ex. "Movitz 'valdthornet proberar"? Detta stycke skulle tillhöra de många, som kunna läsas och höras utan minsta anstöt, — så framt icke slutet af tredje strofen vore. Hvad ville man sätta i stället för dessa två rader, som, på sin plats i beskrifningen af HOFFBROS väggmålningar, göra en så ypperligt komisk effekt? — Men svårigheten ligger ingalunda blott i bestämmandet af utgallringarna. Den ligger fastmera i den om-

ständighet, som skulle göra dem på samma gång nödvändiga och ändamålslösa: den egna ställning, hvori Qvinnan öfverhufvud befinner sig till all egentligen storartad Komik. Detta slags verlds-uppfattning, med hela sin egendomliga ironi och humor, synes vara en blott med Mannen befryndad — och således blott för honom fullt begriplig — egenskap. Det qvickt lustiga, det ystert naturliga, det oförlikeligt natursköna i BELLMANS poesi kan visserligen äfven för fruntimmer erbjuda mångt behag; så att hans snilleverk ofta — särdeles genom sin förening med de så lifligt förklarande melodierna — kunna förekomma dem långt mera lättfattliga, än kanske alla öfriga humoristers. Alltid skall dock den anda, som utgör det helas lif, kvarstå för dem såsom en förunderlig gåta. Dessa vilda språng mellan skämt, allvar och alla möjliga motsatser, under det att själens djup ändock ständigt förvarar en enhet, som bestämmer och ordnar dem; detta löje öfver sig sjelf och alla andra, hvarmed likväl intet ondt menas mot någon; denna lek, som, emedan den leker med hela världen, också leker stundom med sjelfva det smutsiga, men utan att smutsas, — ja stundom med sjelfva det heliga, men utan att häda; detta gällskratt med tåren i ögat (eller åtminstone i hjertat): allt sådant framställer sig för qvinnan i allmänhet — äfven

den mest bildade — såsom en hemsk disharmoni, eller ock såsom en art af harmoni, till hvilken hon saknar nyckel. Man märke äfven här, att det sagda icke innebär klander. Tvertom: för en qvinna som vore så fullt "emanciperad", att hon fullkomligt så som en man kunde förstå och njuta BELLMAN, skulle jag, och troligen mina flesta läsare, hysa bäfvan. Ty hon skulle med detsamma hafva lemnat bakom sig hela sitt köns naturliga ståndpunkt, och förvandlat sig till ett genom sitt osammanhang fränstötande tvåkönings-väsende. Också har Naturen dragit försorg, att sådant sällan eller aldrig sker annorlunda, än genom affektation. Jag känner ej, huru långt den vedervärdiga libertinism, hvartill en mängd ny-fransyska och ny-tyska vitterhets-alster vill uppfostra människoslägtet i allmänhet och qvinnan i synnerhet, har lyckats häri. Så mycket se vi, att dess inflytelse redan på vissa företeelser af Sveriges litteratur är uppenbar. Man har från detta håll beskyllt de begrepp om dygd och ärbarhet, som för det närvarande bland allt vettigt folk äro gängse, att på den frisinniga och äkta människobildningens bekostrand, och till hinder för den dithörande fullständiga jemlikheten mellan könen, gynna sken-blygsamhetens tillgjorda sippitet. Gåfves dock mot denna intet annat medel, än en utrotning af de nyssnämnda begreppen: då borde

tvifvelsutän, i valet mellan för mycken anständighet och för liten, den förra tveklöst föredragas; äfven om dermed skulle följa någon inskränkning af det estetiska omdömets synvidd.

VI.

Den synpunkt för Fredmans-diktningens betraktande, som är på samma gång Poesiens och Moralens, har i det föregående blifvit uppställd och utredd. Troligen skall dock alltid en (större eller mindre) allmänhet återstå, för hvilken den fortfar att vara främmande: emedan man då befinner sig på en grund, som är Moralens utan att vara Poesiens *). Denna allmänhet skall icke blott, gång efter gång, stötas af de eftergifter, i hvilka skaldens sangviniskt-melankoliska strängspel tycks alltför beredvilligt åtlyda, ömsom ett lättsinne, som var hans eget, ömsom — och långt oftare — ett, som var mera tidsandans, än hans; den skall, äfven om allt dylikt afdrages, beklaga sig att sedlighets-känslan är kränkt, så genom dryckenskaps-lastens (om ock

---

*) Visserligen kan BELLMAN uppfattas ur ännu en synpunkt: nemligen en, som är utan både Moral och Poesi; — men vid den lönar ej mödan att uppehålla sig.

skenbara) lofprisning, som öfverhufvud genom den till skildring valda kretsen af personer och samfundslif. Allt sådant misshag kommer deraf, att endast den poetiska blicken mäktar se det hela af denna diktning, i all-sammanfattningen af den humor och den musik, af hvilka den ena utgör dess djupaste grundväsende, den andra ofrånskiljelig tillhör dess form. Först i samma mån, som detta hela träder inom åskådningen så mäktigt och klart, att dervid inga delar — såsom delar — vidare bemärkas, uppenbarar sig att dess innersta är ett sedligt, — ja, att total-intrycket innebär en oskuld, som tillintetgör allt det mindre rena af vissa enstaka delars (vanligtvis oundvikliga) beskaffenhet. Utan tvifvel skulle dessa qväden förekomma mången vida mindre anstötliga, om deras genius vore en okynnig och ytlig, men i qvicka visor af alltid åtminstone half-anständiga ordasätt inklädd, polemik emot den bestående moraliska, religiösa och politiska samhällsordningen. Det är ett diktslag, hvari Fransmännen uppnått ett mästerskap, som dock må betraktas utan afund: ty båtnaden deraf har varit lika liten för Poesien, som för Staten. Sjelfve BÉRANGER, af naturen älskvärd och i sin art stor, skulle förvärfvat mindre popularitet för dagen, men ett desto varaktigare fullmått af ära, om han velat öfverlemna sig åt endast poe-

tiska ingifvelser. Tänka vi oss **BELLMAN** såsom lefvande i en sednare tid, så hade måhända äfven han blifvit smittad af kittlingen att esomoftast göra **Bacchus**, **Venus** och **Komus** till tolkar af en flack **Gironde**-vishet, på hvilken vi redan i prosa läst och hört oss mätta. I sin oskyldighet, i den fullkomliga oberäkningen och harmlösheten af sin sång, liknar han deremot nu långt mera den skottske visdiktaren **BURNS**, — en af de naturfriskaste och äktast romantiska skalder, som någonsin varit till. Båda likna därför hvarandra äfven i en fosterlandskärlek, som lyfter sin skära flamma högt uppöfver hvarje dunstkrets af fronderi och parti-qvalm.

Men — att kunna rätt njuta **BELLMAN**, det förutsätter ej blott i allmänhet sinne för poesi, och enkannerligen för sådan poesi; det förutsätter jenväl, antingen en lycka, som ej låter påkalla sig när som helst, eller en kraft att tänka sig denna lycka med så liflig föreställning, att dess brist i någon mån derigenom fylles. Jag menar lyckan, att höra hans qväden i ett föredrag, som förmår låta deras innersta väsende framträda. Klart är, att detta föredrag måste vara ett musikaliskt och mimiskt. Men mycket är redan vunnet, ja — när man ej har en alltför fattig inbillningskraft — det mesta, om man får höra det förra oförfalskadt framklinga, genom en behaglig sångröst, med sann

känsla af ordens skiftande lif och betydelse; hvarvid ock, naturligtvis, en viss grad af mimik sällan eller aldrig uteblifver. Mången tror sig dock vara en riktig Bellmans-sångare blott i den mån, som han med sin behagliga eller åtminstone drägliga röst förenar en färdighet, att åt det föredragna, genom en tokrolig förening af ljud-spel och ansigts-spel, gifva det möjligast bjerta uttryck af grotesk komik. Vid dylika Fredmans-representationer har man derföre helst plägat välja de stycken, i hvilka tonen af sådan komik är starkast auslagen: såsom t. ex. Teljevisan; der rhapsoderne också alltid gjort sitt bästa att öfverflygla hvarandra i briljanta grymtningar. Och likväl gäller om härmningen af slika läten, äfvensom härmningen — eller till och med verkliga närvaron — af ackompanjerande instrumenters flersfaldiga klang, att allt detta är lika litet, som mimiken i anletsdragen, i åtbörderna, i klädseln, något mera än blotta underlaget vid ifrågavarande framställningar. Vore BELLMAN endast hvad han på slikt vis tyckes vara, så vore han i grunden blott en qvick karikatür-tecknare, — till en viss grad jemväl musikalisk, — men utan egentlig poesi. Äfven en verklig rhapsod-förmåga står härmed, på sin höjd, blott vid begynnelsen af uppgiftens lösning. Uppgiften är nemligen, att framställa — just sjelfva poesien; och dymedelst tillvägabringa ett i

sanning estetiskt slut-intryck, der alla de brokiga motsatserna äro fullharmoniskt förmedlade och försonade. Utom andra fördelar, vinnes alltså dermed äfven den särdeles maktpåliggande, att ett sådant föredrag skärar, ja utplånar den råhet, som hos BELLMAN ej sällan finnes på papperet, och som eljest, genom en för starkt accentuerad mimik, höjes i stället för att mildras. Ju mer man i sången och spelet lägger öfvervigt på det i orden ofta slippriga och stundom plumpa, eller ock på det burleska enkom såsom burleskt, desto mer betager man dessa skapelser deras adel, eller det, som gör deras lek till poetisk. Det är icke nog, att qvickt härma, eller ens (med detsamma) qvickt begabba, rusdryckernas verkningar och dyrkare. Visserligen yttrar sig i Fredmans-dikterna esomoftast en känsla, som efterjagar att bedöfvas genom en grof sinnlighets vilda nöjen: ty detta tillhör den värld, som der målas. Men sådan, som nämnda känsla här fått röst, är hon icke blott en benägenhet att sjelf förlöjligen sitt vanvett, utan gömmer ock inom sig, under gles beslöjning, en annan känsla; hvilken än i elegiska toner begråter ett förloradt paradis, än i idylliska återställer det så långt, som sjelfva krog-lifvet — här det allmänna jordlifvets tragikomiska sinnebild — kan dagas genom inblickandet af uppenbarelser från högre rymder. Liksom i den stora

menniskoverlden, så brottas med hvarandra äfven här i sinnebilden det låga och det ädla, det fula och det sköna, under ömsesidiga segrar och nederlag; men så, att allt slutar än med en dissonans, som kännes vara blott skenbar, än med en melodisk suck, vid hvilken det yrande hvimlets hela skådeplats hastigt belyses af en himmelsk stråle. Att så är, förstår — eller åtminstone anar — en och hvar, när en besvärjare infinner sig, som har blick och röst att fullt lösa dessa dikters på papperet bundna andar. Man erfar då, huru föga han i sitt företag skulle lyckas, om ej rösten, blicken, leendet, allt, beledsagades och förklarades af den själens oskuld, på hvilken ingenting kan inverka orenande, så snart det uppfattas af ett rent sinne.

Sådana voro de Fredmans-föredrag, som i Upsala, för något öfver trettio år sedan, gåfvos af ett litet sällskap, hvars ledande ande var den sedermera genom sina "Rese-Anteckningar" så allmänt och älskligt bekante KERNELL. Ofta voro dess medlemmar kostumerade såsom MOVITZ, MOLLBERG, WINGMARK, och så vidare; äfven ULLA WINBLAD föreställdes då af någon dertill utklädd spädare yngling; och de beledsagande tonverktyg, som i dessa dikter omtalas, hördes dervid alltid eller mestadels i samverkan. Hufvudvigten låg dock på KERNELLS sång; och från den kunde man hämta idealet huru BELL-

MAN bör sjungas. Någonting i detta slag sannare, ädlare, fullkomligare, kan åtminstone jag ej tänka mig. Hade man en gång hört och sett honom, undgick man näppligen, att af alla andras konstprof i samma väg finna sig otillfredsställd. Också var han till detta värf utrustad så, som hade han af den bortgångne skalden varit dertill enkom begärd och beställd. Med utmärkta gåfvor för sång och mimik förenade han en ovanlig skönhet, som äfven under den löjligaste förklädnad alltid framblickade, och som derigenom omotståndligt hänförde, att den sjelf var blott ett genomskinligt flor för den sällsyntaste och renaste själsfägring. Åsynen och medvetandet häraf stämde, genast vid hans framträde, åhörarnes sinnen för något högre, än blotta burlesken ensamt såsom sådan. Från begynnelsen till slutet hade hans föredrag i sigte det poetiska af dessa qväden, med jemlik och jemfördelad uttrycks-makt för alla dess beståndsdelar: den musikaliska tonfröjden, den dramatiska åskådligheten, den naiva målningen, den yrglada leken, den i uppenbara löjen och halfgömda tårar vexlande humorn, det djupa emellanåt frambristande vemedet, — nedifrån sjelfuppmuntrings-ropet

*"Å, gråt för tusan! Hjerta, lef,
Och visa, att du andas"!*

upp till längtnings-känslan af den fångslade fågel, som

"Fast hans tunga orkar sjunga, dock sig sjelf förtär": —

och allt detta, utan att dervid låta den öfverdådiga komiken i ringaste måtto komma till korta, eller förbigå ett enda af jemväl de betänkligaste bland dess upptåg och infall; ty de halkade så flyktigt undan i den etherdoft, som breddes öfver det hela, att ingen betänkning hann vid dem fästa sig. Sådan var hans personlighets magiska verkan. Dithyrambens hänryckning, som strålade i hans uppsyn, var hvarken Silenens, eller Faunens, eller ens den vackra Bacchantens; den unge sångarn tycktes vara ynglingen Dionysos sjelf, men med himmelsklarare ögon och englalikare anletsdrag. När man såg dessa ögon, fann man i blinken det skaplynnne begripligt, hos hvilket ingen berusning af

*"Nymfer och friskt kalas,
Vällust i blod och glas",*

någonsin förmådde qväfva toner, lika de följande:

*"Du lefvande Gudom, du eviga Ljus!
Upptänd i mitt hjerta din låga;
Min bäfvande anda lyft upp ur sitt grus,
Och vårda min lilla förmåga.
Förlossa den fångne, som suckar och ber;
Förklara det öga, som dunkelt dig ser;
Och skåda ditt verk uti plåga" *)!*

Med få ord: en bättre kommentator har BELLMAN aldrig ägt; och jag vågar påstå, att hvar och en,

---

*) "Valda Skrifter", Del. VI, sid. 375.

som fick bivista dessa sångfester, lärde sig fullt förstå den förunderlige skalden. Tyvärr! ehuru de egentligen voro symposier helgade åt Apollo, och ehuru KERNELL sjelf af alla närvarande drack minst, blottställde dock det myckna sjungandet hans bröst för ansträngningar, hvilkas vådliga följder snart nödgade honom att fly till ett sydligare luftstreck. Han sökte der helsan, men fann döden; och sin konst tog han med sig i grafven.

Det sista gäller äfven om en annan högtbeprisad Bellmanid, RAAB: hvilken jag aldrig fick tillfälle att lära känna såsom sådan; ehuru jag eljest, och innan hans rykte i detta afseende var börjadt, sett honom spela en och annan komisk rol alldeles förträffligt. Att han var KERNELLS öfverman i mimiskt konstnärskap, är möjligt; om han var det i totalspieglingen af Fredmans-dikternas anda, måste jag lemna derhän, då jag ingen jemförelse kan anställa. Om hans läromästare HJORTSBERG bör jag kanske icke dömma från den enda gång, då jag såg och hörde honom föredraga Telje-visan, jemte ett par af hennes syskon. Han gjorde det ypperligt, på visst sätt — nemligen såsom en stor skådespelare: men tonernas innersta trollmakt låg ej inom hans förmåga; och synbar var benägenheten, om ej att gifva ensidig öfvervigt åt det komiska såsom blott och bart komiskt, åtminstone att välja endast sådana

stycken, i hvilka lustspelarns konst fann för sig det mesta utrymmet.

Hvad på skriftlig väg kan uträttas till spridning af ett fullständigt begrepp om BELLMAN, har företrädesvis blifvit befrämjadt af KERNEELLS släktning, den — till Svenska Kyrkans och Svenska Vitterhetens oersättliga förlust — likaledes tidigt hädangångne SONDÉN: genom utgifvandet af skaldens verk i den af sex delar bestående upplaga, som kallas "Valda Skrifter af C. M. Bellman" *), och som i allo påminner om den omsorg, ur hvilken de bästa upplagorna af forntidens *auctores classici* framgått. Man skönjer genast, att hon är ett verk, icke af någon halfvitter handels-spekulation, utan af en för sjelfva saken oegennyttigt nitälskande kärlek, fullt vuxen sitt företag genom grundlig bildning, sällsynt litterär-historisk kunskap och en måhända ännu sällsyntare noggrannhet, som från det största till det minsta lika oförtrutet utsträcker sig. Denna upplaga är så ändamålsenlig genom sin utgifvares klara uppfattning af BELLMANS personlighet, så tillförlitlig i läsningen, jemförandet, aftryckandet af skrifter och handskrifter, så rik på varianter och ändtligen på upplysande anmärkningar af alla slag, att hon icke af någon sännskyldig vitterhets-vän,

och

---

*) Tryckta i Stockholm 1835—1836, hos H. G. NORDSTRÖM.

och allraminst af någon samnskyldig Bellmans-vän, kan umbäras. Det musik-bihang, hvarmed hon blifvit utstyrd *), ökar ytterligare hennes värde och de sakrika upplysningarnas antal. Af sig sjelft förstås alltså, att en sann minnesteckning af BELLMAN har blifvit möjlig först genom henne. Detta må ock vara hennes försvar mot det eljest behöriga klander, att hon rätteligen hade bort kalla sig "samlade skrifter". Ty väl kan icke nekas, att de stycken, som blifvit utslutna, visst ej skulle fylla många ark, och att således det i anmälningen utlofvade "urvalet" har bekommit ett omfång, som betydligt öfverskrider den estetiska synpunktens utstakningar; men den biografiska synpunkten har alla skäl, att med det rikliga sammanförandet vara belåten. Sjelf förklarade Utgifvarn benämningens orsak vara den, att han ansåg sin samling "endast såsom förberedelse till en fullständigare"; hvilken, utom annat, äfven borde innehålla alla erforderliga "underrättelser om de i dessa skrifter förekommande personer, orter, kläde- drägter m. m., jemväl, så långt ske kan, åskådliggjorda genom kartor och teckningar, — samt först och främst alla dithörande ännu outgifna melodier, som ännu, möjligen, kunna igenfinnas". Rättast

*) Af Herr Professor DRAKE.

Sv. Akad. Handl. fr. 1796. Del. 25.

borde kanske två goda Bellmans-upplagor tillvara bredvid hvarandra: en, i slik mening fullständig; och en, som verkligen vore (ur estetisk synpunkt) "urvald", eller inrymd allenast åt skaldens egentliga poesi; d. v. s. blott åt sådant, som framter denna endast i dess obemängda och oafmattade skönhet. — Men huru man än härom må tänka: så står om SONDÉNS upplaga oföränderligen fast, att blott den, som är "litteratör" i detta namns ädlaste bemärkelse, förmår åt ett stort skaldesuille uppresa så värdig minnesvård.

Men det tillhörde BELLMANS ära, att ej blott förtjena, utan äfven förvärfva, ännu en annan: en i bñons förevigad hyllning från hans landsmän, från svenska nationen sjelf. Oförgångligt tackvärd är den trefaldiga samverkningen dertill: af det talrika sällskap, som fattade beslutet och sammansköt medlen; af den ridderlige Konung, som, sjelf deri deltagande, äfven af sitt vackra Rosendals ägor upplät det för ändamålet lämpligaste ställe; af den ädle konstnär *), som så lyckligt utförde sitt uppdrag och med afböjande af hvarje annan vedergällning, än nöjet att sålunda bidraga till förherrligandet af BELLMANS minne. Det är deras verk, att nu, i en halfkrets af Djurgårdens ekar, hans kolossala

---

*) BYSTRÖM.

brösbild nedblickar på vandrarn från sin fotställning af granit, med sitt af vinrankor bekransade hufvud, sitt af träffande likhet utmärkta anlete; för att ännu, och framgent, gifva sångens

*"Helgd åt dessa kullars gröna runder,
Dessa lugna vikar, skumma lunder, —
Helgd åt nöjets, hvilans, diktens stunder,
I dina skuggor, du vänliga park!"* *)

Det var på aftonen af den 26 Juli 1829, som denna bild aftäcktes med en sjelf i hvarje hänsigt betydningsfull högtidlighet. Hela dagen hade moln hotat med oväder och ihållande regn: men de försvunno i mån af qvällens annalkning; det visade sig, att naturen ej kunde glömma den sångare, som så ofta och så oförlikneligt besjungit hennes fågring. Ändtligen sågs himlen fullt ren; alla ansigten klarade med den; en den skönaste sommarafon stämde alla sinnen till glädje. Öfver den vida trakten, så fjerran som nära, hvimlade en oöfverskådlig folkskara; vagnar, med festliga gäster från hufvudstadens vackra verld, glänste i grupper och rader; ingen enda plats fans tom i närheten af den kring minnesvården dragna omhägnad af granris och löf, inom hvilken ledamöterna af föreningen för dess upprättande hade samlat sig. Utsigten från detta skrank kan ej med ord målas: till höger den vid-

*) Ord ur en af sångerna vid aftäcknings-festen.

sträckta bergslutningen, helt och hållet af menniskor öfverklädd; till venster, en tafla, ej mindre rik; i fonden, folkmassor i olika riktningar på kullarnes afsatser och spetsar, än stillastående, än rörliga, i brokigt hvimmel ända från det fjermaste afstånd. Bland sjelfva föreningens medlemmar var äfven skaldens yngste son; på den läktare, som för enkom inbjudna åskådare var i grannskapet uppbyggd, sågs i främsta rummet hans högtbedagade maka, — dit ledsagad af hans personlige vän HJORTSBERG, — och, vid hennes sida, den gamle läkaren Professor BLAD, den ende då qvarlevande af hans egentliga ungdomsvänner *). Klockan 7 anlände från Rosendal Konungen och Kronprinsen till häst, med en lysande svit, under från alla nejder skallande hurrarop, och täcktes hålla nedanför den gröna omhägningen. Nu öppnades högtiden. Från berget till höger uppstämde af valdthorn melodien till "Opp, Amaryllis! vakna, min lilla", vid ord, som fyrstämigt afsjüngos af fyrtio framför monumentet stående amatörer, och besvarades från venstra sidan af Svea Gardes regements-musik. Sedan denna chorsång upphört, framträdde föreningens ordförande, Friherre ÅKERHJELM, som i ett vackert tal, enkelt och kort, angaf aktens betydelse; derefter, på gifvet

---

*) Densamme, till hvilken han egnat en af sina vackraste Fredmans-Epistlar ("Märk, hur vår skugga" m. m.)

tecken, afhöljdes i en blink den efterlängtrade bilden. En löpeld af hänryckning genomfor skarorna; från den spegelklara viken sände färgrikt bevimplade skepp sin hyllning med kanounder; och omedelbart inföll, på melodien af "Storm och böljor tystna re'n", den nyssnämnda choren med en ny lofsång, som följdes af ännu en, hvars melodi var lånad från "Blåsen nu alla". Nu begafvo sig Konungen och Kronprinsen inom skrancket, närmare upp till stoden, mellan leder af det derstädes befintliga sällskapet, som genast med Folksången helsade dem. Då de höga personerne kommit uppföre planen, blottade de sina hufvuden inför den odödlige Folkskalden, och gjorde en rund omkring hans vård; hvarefter Konungen lät föreställa sig hans maka och son, dem han båda tilltalade med de nådigaste ordalag. Det uttryck man vid allt detta såg måladt i anletsdragen af en monark, lika djupkänslig för ärans sublimaste och för familj-bandens ömmaste rörelser, hela denna hans aktningsgärd, i nationens åsyn gifven åt ett af dess yppersta snillen, genomgrep alla närvarande med en själslyftning, hvars fröjdeskri, sedan han med sin omgifning aflägsnat sig till en lustbyggnad der Drottningen och Kronprinsessan sig befunno, ännu länge genljudade öfver skog, berg och dalar. Nu vidtog en särskilt sång för BELLMANS maka; och derefter begaf sig det

sällskap, som hade tillstått högtiden, till Djurgårdsslätten. Öfverflödigt vore här att beskrifva den festmåltid, som der under tre stora tält var för trehundra personer anrättad, och som njöts under fullklingande tonspel från Svea Gardes musikcorps, vid afsjungande af skålar för Konungen, för Skalden, för hans Maka och Son, för BYSTRÖM, för de män, som haft ombestyret af monumentets uppresaude. Nämnas må blott den smakfulla, i midten af största tältet anbragta dekoration, som företedde skaldens af SERGEL förfärdigade och nu af en rik lagerkrans omslutna medaljong, samt ofvan denna en med friska drufvor omlindad gyllne lyra, och vid foten hans egen från fädren ärfda eittra eller mandolin, omvirad af murgrön. Först efter midnatten åtskildes sällskapet, sedan det gjort en vandring till minnesstoden, och från densamma, i en omkring den slutna ring, tagit ett allmänt sångens afsked. — Sådan var denna BELLMANS triumf; af det dåvarande Sveriges utmärktaste män i litteratur och konst nästan mangrannt bivistad. Fornsagan derom skall efterverlden med nöje höra; och säkerligen då äfven gladt upprepa de sköna ord, de förträffliga verser, som till dess chorsånger och skålar diktades af två skaldebröder *), med broderlig täflan.

---

*) Herrar VALERIUS och v. BESKOW.

Blott en enda ärebevisning återstod, — en, som kanske af mången väntats tidigare uppfylld: den, att af det vittra samfund, som var den Tredje GUSTAFS stiftelse, och som redan under sina första år offentligen betygade sitt erkännande af "BELLMANS sällsynta snille", omsider bedömmas äfven i hela sin skaldestorhet, med en alltså både högtidligare och fullständigare hyllningsgård. Svenska Akademien, sedan hon lyckats utspana och för efterverlden beteckna den i förgätenhet fallna platsen af hans graf, har på en skådepenning låtit afbilda den längesedan ofvan molnen uppflugne svan, som i sin GUSTAFS dagar lät öfver Sverige "nya skaldeljud frambrusa i djerfva dityramber" *). Det vådligt hedrande uppdrag, att förklara meningen här af, är nu, efter förmåga, fullbordadt. Rättmätigt hördes fordom på detta rum SCHRÖDERHEIM instämman med PLINIUS, som "erkände för Gudarnes yppersta gåfva den dubbla förmåga, att göra hvad som förtjente beskrivas, och att skriva hvad som förtjente läsas" **). Att BELLMAN har gjort beggedera nästan utan all kamp och möda, frånrofvar det ej en hårsman af dess förtjenst. Men den, som förmått

---

*) Se den från HORATIUS lånade omskriften. Äfven de nästföljande orden *numerisque lege solutis* kunna (i viss mening) lämpas hit.

***) Svenska Akademiens Handlingar ifr. år 1786, Del. III. sid. 130.

så framsjunga sitt folks både lekfullaste och djupaste toner, så lefva i dess hjertan, så klinga på dess läppar, har dermed ock tagit ett så stort förskott på äreminnet, att detta mäktar med ingenting öka ett sådant föremåls glans; och att minnets anspråklösare teckning får vara nöjd, om den blott i ringaste måtto har ökat — dess begriplighet.

INTRÄDES-TAL

HÅLLET I

SVENSKA AKADEMIEN

den 18 December 1850,

AF

HERR BERNHARD ELIS MALMSTRÖM,

MAGISTER DOCENS VID UPSALA UNIVERSITET.

Sedan Svenska Akademien, den 26 November 1849, till ledamot, i det efter framlidne Biskopen, Doktor FRANS MICHAEL FRANZÉN lediga rum, valt Magister Docens vid Upsala Universitet, Herr BERNHARD ELIS MALMSTRÖM, och detta val vunnit Konungens, Akademiens höge Beskyddares, nådiga bifall, hade Akademien den 18 December 1850 offentlig sammankomst å stora Börssalen, då Herr MALMSTRÖM tog sitt inträde med följande

TAL:

Mine Herrar!

Om i det ögonblick, då jag inträder i Eder vördade krets, jag känner mig nedtryckt under tyngden af stundens högtidlighet, om jag derunder befinnes kämpa med en rörelse, som jag icke förmår beherrska, så är det derföre att jag lifligt uppfattar förhållandet mellan den kallelse, hvarmed J hedrat

mig, och måttet af de krafter, med hvilka jag går att möta dess pligter. Då jag inträder på den bana, som J för mig öppnat, med erkännande af min förmågas otillräcklighet, så behöfver jag icke befara att någon skall anse mig dermed hafva yttrat ett blott talesätt, som en häfdvunnen vana fordrar; ty de föremål, som här möta mina blickar och tankar, äro alltför egnade att påminna mig om min ringhet, och de stora minnen, som omsväfva detta vittra samfund och fästa sig vid hvar och en af dess särskilda platser, samla sig i detta nu för min föreställning och synas fråga mig med hvilken rätt jag intränger i deras helgedom. Hvad skall jag svara dem? I en ålder, som nyss lemnat lifvets morgondrömmar bakom sig, i en ålder, då man ännu förlägger sin lefnads verkliga innehåll till en mer eller mindre obestämd framtid, kallades jag ur den trånga kretsen af en obemärkt verksamhet att fylla en ledig plats i det samfund, hvars första anor äro samtidiga med ett nytt och lysande tidehvarf i den fosterländska vitterhetens häfder och hvars yngsta minnen äro införlifvade med den Europeiska bildningens allmänna historia. Hvem är jag att mig skulle förunnas ett rum i detta samfund? Ingen egenkärlek räcker till att på ett tröstande sätt besvara denna fråga. Man bäfvar sannerligen för en mindre uppgift i lifvet än den,

som denna Akademi genom sitt sista val lyftat upp på mina skuldror. Jag har icke missförstått eder mening, mine Herrar! J hafven genom edert val ställt till mig den frågan, om den kärlek till fosterländsk odling och ära, som jag redan såsom yngling inför Eder bekände, är nog varm och lefvande för att intaga den verkliga förtjenstens rum, nog ren och flärdlös för att tillåta mig att i eder krets icke frukta skuggorna af de stora hädangångne, nog fri och sjelfständig för att ingifva mig mod och kraft att äfven under mindre gynnande omständigheter, jemte Eder i Stiftarens anda, verka för denna stiftelses ändamål. Jag har varit nog förmäten att med ja besvara denna fråga. Ty jag vet att jag af ingen öfverträffas i denna kärlek — den kärlek, som kedjar mitt väsende fast vid mitt fädernesland, dess minnen, dess förhoppningar, dess ära, dess sanna sjelfbestånd bland de öfriga folken genom fredlig idrott och andlig förkofran. Denna kärlek upprätthålle ock min kraft!

Och med hvilken annan känsla än kärlekens skulle jag hellre gå att nalkas den heliga skugga, hvars englarena drag det är min uppgift att vid detta tillfälle sammanfatta i en förgänglig bild? Om jag ej visste att kärleken uppenbarat himmelska gestalter äfven för sådana sinnen, som icke hållit sig fränmande för världsliga omsorger och jordiska

begär, skulle jag kanske afstå ifrån försöket att återgifva dragen af en personlighet, hvars själs renhet blifvit nästan till ett ordspråk bland hans samtida. Kärleken skall gifva mig det mod, som jag dertill behöfver — den kärlek, hvarmed jag omfattar ej blott hvarje snillegestalt af det skaplynnne, som den förevigades, utan äfven hvarje menskelig personlighet med de sällsynt älskvärda egenskaper, som utmärkte hans — den kärlek, hvarmed jag fasthänger vid min barndoms minnen, bland hvilka han är ett ibland de skönaste och mest oförgätliga — slutligen den kärlek, hvarmed jag städse tillbakablickar på det tidehvarf, som han tillhör, och hvars idealiserade karakter han så skönt återspeglar i den klara källvågen af sin fantasi. Det är nemligen icke allenast en enskilt man, hvars minne vi gå att fira; det är minnet af ett halft århundrade i vår vitterhets häfder: det är minnet af två skilda tidehvarf, mellan hvilka han, den ädle, den tål samme, är den förenande länken, mellan hvilka han står såsom en opartisk och kärleksfull tolk af bådå sträfvanden och förtjenster, vänligt räckande sin hand till afsked åt det slägte som går bort, medan han sluter till sitt hjerta det som kommer. Han, om någon, förtjenar det vördnadsvärda namnet af Svenska Sångens Patriark, ty han upplefde ej blott en hög ålder, utan han genomlefde ock der-

under stora åldrar. Äfven de äldre bland det slägte, som nu firar hans minne, lärde sig hans ungdoms-sånger redan af sina mödrar, lyssnade redan i sin ungdom till den hänförande klangen af hans manna-ålders fulltoniga lyra och hade redan nalkats sin lefnads höst innan de med vemod förnummo de döende ljuden af hans sena ålderdoms halfbrustna strängaspel. Hvilken rikedom uti en sådan lefnad! Hvilket innehåll i en menniskoandæ, som icke allenast lefvat uti ett tidehvarf sådant som hans, utan äfven lefvat sig in deri och tillegnat sig alla de ymniga skatterna af dess andliga förvärf! Åskådaren stannar med vördnadsfull rörelse vid taflan af en sådan menniskolefnad. Han öfverräknar i sitt sinne de erfarenheter, som rymmas derinom, de strider, som utkämpats, de sorger, som öfvervunnits, den ära, som inbergats, den kärlek, som förvärfvats innan aftonens fridfulla belysning gjöt sin glans och förklaring deröfver. Och när han besinnar att hela denna långa lefnad med allt sitt rastlösa arbete var en oafbruten sträfvan i Sanningens, Dygdens och Skönhetens tjänst, när han besinnar att alla de vittra krafter, som derunder utvecklade sig, slutligen sammanslöto sig för ett enda mål — att utvidga och befästa Guds och det Heligas rike på jorden, när han besinnar att det tidehvarf, som detta menniskolif omfattar, derpå ej qvarlemnade ett enda spår

af sina många skuggor, utan deri endast samlat de skönaste och klaraste af sina ljusa färger, så fylles hans bröst af en känsla, som liknar den andakt, hvarmed ögat dröjer vid konstens åskådliggjorda drömsyner af himmelens invånare, och hans hjerta vidgas af en ljuf tillfredsställelse öfver sin mencklighet vid anblicken af en menniskoande, som var nog djup och rik att tillegna sig alla sin samtids andeliga eröfringar, på samma gång som den var nog ren och stark att hålla sig obesmittad af alla dess förvillelser.

Det lysande och evigt minnesvärda tidskifte i vår vitterhets historia, som uppgick med den Tredje GUSTAF och hans samtida, äger sin märkvärdighet ej mera genom de snillen, som derunder uppträdde och verkade med mogen mannakraft, än genom dem, som under deras inflytelse vunno sin första bildning, ehuru deras fulla utveckling faller inom en sednare period af mångfaldigt förändrade tidsförhållanden. Man har mycket tvistat om den sanna betydelsen för fäderneslandets vittra odling af detta dess så kallade Augustiska tidevarf och den smak, som derunder gjorde sig allmänt gällande. Den tid, då man, med blicken uteslutande fästad på andra lika ensidiga förebilder, helt och hållet förnekade nyssnämnda riktning allt poetiskt innehåll,

är

är för längesedan förbi, och man synes efterhand hafva kommit till den öfvertygelse, att den Svenska Sånggudinnan i sin tidigare ungdom svårligen kunnat genomgå en bättre skola än just den, hvori hon uppfostrades företrädesvis till sträng uppmärksamhet på formens renhet och regelbundenhet. Man har deryid att ihågkomma, att Svenska Skaldekonsten då ännu hade till uppgift att först och främst skapa sig ett språk eller rättare att uppbygga och väl använda de rika tillgångarne i ett språk, som då ännu gömde sina skatter under de råa skepnaderna dels af ett efter de olika landskapen nyckfullt omvexlande folkidiom, dels af ett under främmande ord och talesätt nedtryckt skriftspråk, som hotades med fullkomlig förvirring och förstöring. De främmande råämnena, som under de föregående århundraden ingått i den Svenska bildningen i allmänhet, hade intryckt en eröfrares förderfliga spår äfven på det Svenska tungomålet. Sjuttonde seklets svenska skriftspråk var nästan lika mycket latinskt, franskt och tyskt som svenskt. Första oundgängliga villkoret för uppkomsten af en fosterländsk Svensk litteratur var följaktligen utbildandet af ett sant fosterländskt Svenskt språk. Till detta ändamål syftade äfven våra utmärktare författares sträfvan under nästflutna sekel. Den Franska bildningen herrskade då

Sv. Akad. Handl. fr. 1796 Del. 25.   20

öfver Europa med enväldsmakt; men den hade också eröfrat detta välde med den bästa rätt. Äfven dess ifrigaste motståndare i en sednare tid hafva icke kunnat bestrida, att Franska folket under den tidrymd, hvarom nu är fråga, i odling och humanitet gick i spetsen för Europa, och att den hyllning, hvarmed de öfriga folken följde dess triumftåg, ursprungligen grundade sig på en lefvande öfvertygelse om dess rättmätighet. Det var naturligt, att den allmänna förkärleken för den Franska litteraturen delades af vårt fäderneslands mest bildade män, och att den beundran, som de hyste för litteraturens skatter, äfven oförmärkt öfverflyttades på det språk, som var deras organ. Var det dessa våra språkförbättrares öfvertygelse, att vårt modersmål icke kunde förvandlas till ett odladt skriftspråk på en bättre och ginare väg än genom efterbildningen af ett främmande mönster, så kunde ej heller på den tiden ett bättre mönster väljas än det de valde. Också måste man i sanning förvånas öfver den hastiga framgång, som krönte deras bemödanden och som väl till största delen måste tillskrifvas det sunda omdöme och den fina urskillning, hvarmed de tillämpade sin teori. Visserligen sökte de gerna öfverallt den Franska förebilden; men det var likväl alltid i en fullkomligt Svensk spegel, hvori de ville se den återgifvas. De sökte

tvinga det Svenska språket att uppmjuka sin naturliga råhet för att kunna smyga sig efter de former, som i ett främmande land rundats och slipats under nötningen af tvenne seklers kultursträfvanden. Att de lyckades så väl som efterverlden erkänner att de gjorde, bevisar deras riktiga insigt i modersmålets lynne och anda. Allt hvad vårt språk äger gemensamt med det Franska i uttryckets klarhet, smidighet och skärpa, i stilens tukt, behag och enkelhet utvecklade sig under deras händer ur språkets inneboende rikedom. Det tillhör en opartisk efterverld, äfven om den berömmar sig af en djupare och sannare insigt i ett och annat, som hör till språkets odling, än desse gamle ägde eller på sin tid kunde äga, att med tacksamhet erkänna sin förbindelse för ett så välbetänkt och lyckadt företag. Vi behöfva i sanning icke befara, att vårt språks germaniska karakter deraf hotats med undergång eller ens tagit den ringaste skada.

Språkets ombildning åtföljdes af den poetiska litteraturens. Båda förvandlades samtidigt plötsligen och nästan utan all öfvergång till något annat än de varit. Samma folk, som femtio år förut varit ett tåligt och bifallande vittne till Runii vittra idrotter och hexprocessernas grymma autodaféer, hade redan lärt sig uppfatta den smakfulla regelbundenheten i skaldeverk, som voro utarbetade efter

de lagar, som MALHERBE och BOILEAU stiftat, och att med stigande bifall lyssna till de läror, som spriddes öfver verlden af VOLTAIRE och hans skeptiska skola. Det så kallade upplysningens tidevarf uppstrålade på en gång öfver Sverige med all den klarhet, hvaraf det var mäktigt. Det var naturligt, att denna upplysning icke genast kunde nedtränga till massan af folket utan lade sig, så att säga, på dess yta, såsom ett sällsamt glänsande återsken af en främmande bildning. Men säkert är dock, att den qvarlemnade sina spår i nationens andliga utveckling och efterhand bar frukter för folkets allmänna medvetande. Detta visade sig allraförst i Vitterheten. Denna, efter Franska mönster utbildade, nya Vitterhet, började snart till en del lefva på folkets läppar, och äfven den skald, som då för tiden ansågs vara och äfven var företrädesvis folkmässig, hade utvecklat sitt medfödda sällsynta snille under inflytelsen af Frankrikes estetiska smak, ehuru på ett mera sjelfständigt och egendomligt sätt än någon af hans samtida. Skaldekunsten blef populär, oaktadt den något utländska färg, som den lånat af sina främmande förebilder: den blef mera populär i vårt fädernesland, än den kanske sedermera någonsin varit. Och dermed var de Gustavianska vittra författarnes sändning fullbordad.

Man har anmärkt, att de äldre bland dessa vår Vitterhets reformatörer med nog mycken ensidighet hyllade de en gång antagna mönstren, med underkännande så väl af alla andra främmande äldre och nyare förebilder, som äfven af de skatter, som dolde sig under den råa ytan af fosterlandets egen fordna vitterhet. Emellertid uppväxte under deras ögon ett yngre slägte, på hvilket deras poetiska förvärf skulle öfvergå i arf. Detta nya sångarslägte hade bildat sig i enlighet med de stränga lagar, som deras vittra föregångare stiftat, och tillagnat sig den fina smak, som dessa genom sitt föredöme sökt att göra allmänt gällande hos den bildade delen af folket, och det förblef på det hela städse troget den skola, ur hvilken det utgätt, ehuru det tolkade dess läror med något större frihet och öppnade sig utsigter äfven åt andra håll än dem, hvilka deras stränga lärare ursprungligen anvisat dem. Dessa unga arfvingar till den nya Svenska Skaldekonstens första eröfringar hade icke kunnat tillsluta sina öron och hjertan för de friska naturtoner, med hvilka några vilda sångfåglar uppfyllt den Svenska parnassens lundar, och hvilka föga liknade de regelmässiga konstljud, som den nya smaken infört: de kunde icke från sig utestänga all inflytelse af de teoretiska läror, som, blixlikt kringlungade af ett lika originelt som oregelbundet

snille, med ett nytt och plötsligt sken belyste det område, hvaraf den Franska smaken, med sin något ytliga poetik, velat sätta sig i uteslutande besittning. De hade slutligen ej heller kunnat göra sig helt och hållet oberoende af den tidsande, som med titanisk våldsamhet mot seklets slut uppträdde att tillintetgöra all tradition och att tillämpa den mest genomgripande kritik på allt bestående, hvarje lag, hvarje regel, hvarje häfd. I sjelfva verket var det tidehvarf redan förbi, som grundlagt den så kallade klassiska smaken i de nyare folkens vitterhet. Den hade vunnit sin högsta förfining under hägnet af Ludvig XIV:s lysande spira, och man igenkänner lätt i dess allmänna karaktersdrag spåren af dess härkomst. Denna smak var det i ytterlig grad förfinade uttrycket af en bildning, som oupphörligen sväfvade på gränsen af öfverbildning eller förbildning. Den var de högre klassernas, företrädesvis hofvens, uteslutande tillhörighet — ett slags aristokratiskt frimureri, hvarigenom man ansåg sig vara omätligt höjd öfver hopen, och i sjelfva verket länge så ansågs af denna. Skada blott att denna fina bildning inom sig sjelf bar fröet till sin undergång. Den var nemligen icke med nödvändighet sann. Den kunde vara uttrycket af ett skönt och sant innehåll, men den behöfde icke vara det. Den stelnade till en lysande form, som kunde vara

tom: den yrkade ett strängt iakttagande af yttre regler, som till en stor del voro blott godtyckliga, följaktligen icke kunde inläras utan genom en dertill enkom inrättad uppfostran och fortsatt daglig öfning, men deremot aldrig kunde träffas och tillämpas af naturens sunda instinkt eller den åt sig sjelf lemnade, aldrig så skarpsinniga eftertankan. Man kan ej neka, att lagarne för denna bildning hafva ett visst tycke med reglorna för de högsta klassernas umgängeslif. Dervid bör man ihågkomma, att de icke voro helt och hållet falska; men de inneburo tillräckligt mycken osanning för att falla genom den. Det följde en tid, då massorna påträngde och fordrade sin andel af odlingens allmänna välgerningar, sedan en del af odlingens målsmän ställt sig på deras sida, af nit för sanningens sak eller af hätskhet mot ett sakernas skick, som lade för många band på deras sjelfviska sträfvanden, eller af ledsnad vid en kulturform, som i sitt glänsande skal gömde en för länge sedan multnande kärna: det följde en tid, då borgaren, arbetaren, slafven vaknade till medvetande deraf, att äfven han hade ett andeligt behof att tillfredsställa och en rätt att det göra; ty äfven han kände, att han ägde ett hjerta, som var emottagligt för allt sant och skönt. Men hvad han sökte, fans ej mera i den gamla bildningens praktfulla tempel: det var innantill fullt

af de dödas ben och sönderföll under de kunskaps-sökandes djerfva händer. Det gamla samhällsskicket med dess traditioner ramlade, och den menckliga odlingen hade att åter bryta sig en ny bana.

Sådana voro de förändrade förhållanden, under hvilka det yngre skaldeslägtet af GUSTAF III:s skola uppväxte. De nya åsichter och lärror, som vållade nyssnämnda plötsliga omhvälfning i Vettenskap, Religion, Konst och Samhälle, hade länge mer och mindre uppenbart förberedt sitt verk. De hade redan hunnit genomtränga den Franska bildningen, innan Frankrikes litteratur blef allmännare känd och till sin förträfflighet erkänd i Sverige. Anmärkningsvärdt är, att de många utmärkta Furstar, som samtidigt med GUSTAF III och jemte honom gynnade spridandet af denna farliga och tjusande bildningsart öfver Europas särskilda länder, antingen icke varnade eller vågade förakta de förstörande krafter, som fritt gäste på djupet deraf och med oupphörligt växande styrka upprörde menckligheten i dess innersta. Vi tillegnade oss denna odling just i det ögonblick, då den började ikläda sig sin farligaste skepnad, och just den Furste, som tagit den i sitt synnerliga beskydd, var bestämd att falla såsom ett af de första offren för dess ytterliga slutföljder. Att den fara, hvarmed den hotade oss, blef jemförelsevis öfvergående och ringa i för-

hållande till de fördelar, som den medförde, kom sig deraf, att ett tillräckligt bottengods af fosterländska friska krafter kunde utveckla sig för att motarbeta den, derigenom att de med sig införlifvade och beherrskade det främmande elementet. Den klassiska Franska bildningen störtade med den thron, kring hvilken den uppstått och hvars förherrligande var dess bestämmelse: den revolutionära litteratur, som satt sig i besittning af dess helgedomar, sedan den först undergrävt deras grundvalar, kunde följaktligen blott äga en öfvergående betydelse, då den blott egnade sig att rödja väg för den sant nationella odling, som öfverallt uppspirade i härjarens spår. Ur denna synpunkt förklara sig de skarpa motsägelser, som ingå i karakteren af vår Gustavianska vitterhet: å ena sidan ett allvar, som ej kunde vara nog städadt och högtidligt, å andra sidan ett skämt, som ofta var lika sjelfsvåldigt som det var brännande, det förra till en fortsättning af den strängt klassiska skolans gamla tradition, det sednare till en motsvarighet mot den skoningslösa, allt profanerande kritik, som enkom synes hafva blifvit framkallad af den motsatta sidans ytterliga stränghet. Det är klart, att en så beskaffad vitter odling är sönderfallen i sitt inre: det är händelsen med hvarje vitterhet, hvars högsta former äro Lärodikt och Satir. Det fordrades en för-

soning. Dertill erbjöd nationens egen inneboende poetiska rikedom tillräckliga medel. Att uppsöka och använda dessa blef den yngre Gustavianska Sångarskolans uppgift.

Jag kallar denna vittra skola den yngre Gustavianska, emedan den, under inflytelsen af det Gustavianska tidehvarfvets anda gjorde sin första poetiska uppfostran, och under hägnet af den tredje GUSTAFS stiftelser, skar sina första vittra lagrar, och emedan den, i hvilka nya riktningar än hvars och ens poetiska snille i en framtid bröt sig väg, städse likväl i sina sånger troget bevarade de tjusande dragen af en tid, då Sånggudinnorna ännu med stolthet erkände sin nära frändskap med Behagen. Den fosterländska Skaldekonsten har stora förbindelser till dessa sina dyrkare. Det var deras uppgift att för en Vitterhet, som synes hafva uppnått sin slutpunkt i och med upplösningen af den kulturform, hvarur den utgått, åter uppsöka nya banor, i det medvetande, att hvad som föråldras inom andens verld, icke är ämnadt att förstöras, utan återupplefva i förnygrade gestalter; — det var deras uppgift att skydda och förvalta det dyra arvet från konung GUSTAFS tid under den Romantiska Skolans första häftiga strider och att slutligen bemedla en försoning mellan det gamla och det nya, hvarigenom de skulle sammansmälta till en ny helhet, som

borde blifva så mycket mera lefvande och skön, som nationaliteten derinom skulle erhålla fullständigt utrymme för alla sina krafter; — och de löste med insigt och tålmod denna uppgift i den öfvertygelsen, att medlarens och försonarens kall under de menckliga meningsstriderna är så mycket viktigare och ädlare ju säkrare det är att den menckliga odlingens utveckling icke tål några språng eller luckor, och att, hvarhelst en länk är brusten i kulturens kedja, der står förstöringen och barbariet för dörren. En af de ädlaste bland dessa medlande gestalter i vår bildnings häfder är FRANS MICHAEL FRANZÉN.

Om den tafla, som jag tecknar, redan genom sin matta bakgrund är egnad att väcka sorgsna hågkomster — sorgsna såsom hågkomster af en tid, som var, om icke bättre, åtminstone gladare och vaxlingsrikare än vår, så stiger betraktarens vemod i samma mån som hufvudfiguren börjar framträda i dagen. Det är en Sånggudinnå, som är svensk, men med ett egendomligt främmande drag. Renheten af den tankfulla pannan, oskulden i de klara ögonen, det milda allvaret på de friska läpparne, som enkom synas danade att framhviska idyller i nordens ljusa sommar natt, — allt tyder på en tvilingsuppenbarelse af den Svenska Sångmön, hvilken är på en gång hon sjelf och en annan. Det är

densamma, som ingåf CREUTZ och CHORÆUS deras hänförande naturtoner, den samma som i fornda dagar stundom gästade äfven vårt fäderneslands dalar, men redan en gång för alla återvändt till sin aflägsna hembygd, för att endast då och då låta oss förnimma sina tjusande sånger fjerran öfver hafvet. Hon var oss tillräckligt kär för att fylla våra bröst med en bitter saknad, sedan hon bland oss lemnat ledig sin sista plats; och hon förtjenar vår kärlek så mycket mera, som hon i sitt sköna anlete bär dragen af ett syskonfolk, som blott våldet kunde slita från Sveas bröst. Kulturens historia är en kedja af förluster, emedan den är historien om en mensklighet, som utvecklar sina krafter inom förgängelsens värld; men de flesta af dessa förluster äro af den beskaffenhet, att de i följd af mensklighetens ständiga förnygring genom slägterna visa sig lika nödvändiga som ersättliga: stannar åter betraktarens öga vid en förlust, som ingen naturlag gjort nödvändig och ingen tid kan ersätta, då vill det fyllas af de bittraste tårar, som ett menskligt öga kan gråta, tårar, som ej kunna förljufvas af den mest undergifna försäkelse, ej aftorkas af den mest aflägsna förhoppning.

I en familj, som under CARL XII:s krig från Kexholms län utflyttat till Österbotten, föddes FRANS MICHAEL FRANZÉN i staden Uleåborg i Fin-

land *). Hans moder var endast 16 år gammal, då hon gaf lifvet åt denna sin förstfödde. Kanske var det vid sin unga moders bröst, som han insåg den hjertats barnsliga oskuld och renhet, som sedan aldrig öfvergaf honom, som tryckte sin pregel på alla hans handlingar och som spridde en så intagande färg öfver hela hans poetiska värld.

Lik de flesta, som äro kallade till en ärorik bana i lifvet, mognade han tidigt. Efter att hafva gjort sina förberedande studier i sin födelsebygd, afgick han redan vid 13 års ålder till universitetet i Åbo, der han åtnjöt den lyckan att se sina första bemödanden i vettenskapernas tjänst ledas, stödjas och uppmuntras af den i Finlands Lärdomshistoria oförgätlige PORTHAN. Man återfinner på flera ställen i FRANZÉNS skrifter rörande drag af hans vördnad och tacksamhet för denne hans ungdoms ädle vårdare. Emellertid var det nära, att denna med så sköna förhoppningar påbegynta bana skulle afbrytas. Hans faders plötsliga frånfälle ingaf honom för ett ögonblick den tanken att lemna studierna å sido för att biträda sin moder vid skötseln af husets ekonomi. Till lycka för Sveriges vittra kultur återtog han dock snart de sysselsättningar, till hvilka han kände sig af naturen kallad och det med den fram-

---

*) Den 9 Febr. 1772. Föräldrarne voro köpmannen ZACHARIAS FRANZÉN och HELENA SCHULIN.

gång, att han i sitt adertonde år promoverades till Filosofie Magister. Redan i sina tidigare ungdomsår hade han en gång besökt Sverige: nu återvände han dit för andra gången, för att i Upsala studera den Kantiska filosofin, som vid detta Universitet ägde värdiga tolkar, hvilka genom denna skarpsinniga läras spridande bland den vettgiriga nordiska ungdomen förberedde en vigtig hvälfning i den Svenska vettenskapen och det allmänna tänkesättet. Efter två terminers studier i Upsala, återvände FRANZÉN till sin fädernebygd, der han genast blef anställd vid Universitetet i Åbo, först såsom Docens och kort derefter såsom Akademie Bibliotekarie. Efter att hafva gjort en utländsk resa till Tyskland, Frankrike och England, blef han vid 26 års ålder utnämnd till professor i Litteraturhistorien och tre år sednäre till professor i Historien och Moralen. Åt kyrkans tjenst, i hvilken han allt framgent ådagalade ett så oförtröttadt nit, hvarom vittna så väl hans dithörande skrifter, som det minne han efterlemnade hos sina församlingar på skilda orter i fäderneslandet, egnade han sig redan tidigt. Han prestvigdes år 1803 och tillträdde samma år ett prebendepastorat vid det Universitet, som han tillhörde. Sitt Akademiska lärarekall fortfor han att utöfva ända till dess Finland upphörde att vara ett Svenskt landskap.

Under denna tidrymd infaller första perioden af FRÄNZÉNS vitttra författarskap. Man känner andan af det tidehvarf, som derunder utkämpade sina stora strider, man känner de stora hvälfningar, som derunder skakade människans både yttre och inre värld och som hotade alla de heligaste traditioner inom religionen, vettenskapen och staten med undergång. Under sådana förhållanden är aanblicken af en författareverksamhet af det skaplynnne som FRÄNZÉNS, lika öfverraskande som angenäm. Medan det gamla Europeiska samhället darrade under jordskalfvet af de förfärligaste revolutioner, som de nyare folkens historia minnes, medan människornas uppmärksamhet med öfvervägande intresse var fästad på de blodiga taflor, som den Franska demagogien upprullade, medan äfven den bättre delen af Europas ungdom med krigisk förtjusning drömde sig med i den unga republikens första vapenbragder, syntes den Finska skaldeynglingen fly tillbaka från den yttre världens oro till den fridfulla helgedom, som gömdes i hans eget bröst. Det var midt under stormarne af detta upprörda tidehvarf, som han lät fäderneslandet förnimma de första slagen på en lyra, som ej ägde några andra toner än fridens, oskuldens och försonlighetens. Och det var icke af en naiv obekantskap med tidens rörelser, som hans diktkonst kunde hålla sig oberoende af dem:

han hade tvertom under sin utländska resa vistats midt i deras brännpunkt, den Franska republikens hufvudstad: han hade till och med för ett ögonblick känt sig gripen af deras hänförande kraft och helsat den nya Friheten med ett poem på Fransk vers, hvilket han ägde den ädla frimodigheten att efter 30 års förlopp offentligen utgifva såsom ett slags tillegnan framför ett bland sina mest betydelsefulla större skaldestycken, Julie de St Julien. Han tillhörde icke dessa kallt reflekterande skaldenaturer, hvilka endast därför icke läto dåra sig af revolutionens löften, emedan de ställt ett nyktert förstånd på vakt att räkna hjertats slag och kallat en prosaisk erfarenhet till hjälp att binda fantasins vingar: han, likasom SCHILLER, lyssnade med bifall till frihetens och de menckliga rättigheternas härskri: han var till och med en bland de sista att öfvergifva hoppet om en till mencklighetens bästa ledande upplösning af det stora frihetsdramat. Den nyssnämnda sången till Franska Friheten var nemligen författad år 1795, efter Skräckväldets fall. Men skaldens lyckliga instinkt ledde honom tillika till det medvetande, att menckligheten äger äfven andra intressen att tillfredsställa än sådana, hvilkas strider utkämpas på kabinetternas, nationalförsamlingarnes och slagfältens tummelplatser, och att den frihet,
som

som icke unnar en fullt harmonisk utveckling åt människans alla anlag och full tillfredsställelse åt alla hennes förnuftiga behof, är en omogen frukt, som man i förtid brådskat att nedskaka från den allmänna Odlingens kunskapsträd. Den franska friheten var, såsom bekant är, i många fall blott en ny form af förtryck, till hvars sällsammaste lärör äfven hörde den, att människorna skulle tvingas till frihet. Religion, vettenskap och konst tvingades att träda i tjänst hos en frihet, hvars första handlingar inneburo ett våld, som mer än tillräckligt redan från början ådagalade dess ensidighet. I sjelfva verket var denna frihet ingenting annat än en förnekelse af det gamla förtrycket genom ett nytt, ur hvilket möjligen i en framtid en sann frihet kunde uppspira. Till en sådan framtid syftade den reaktion, som snart börjades bland revolutionens fordna ädla anhängare. Den segrade, som bekant är, i sin ytterlighet och lade derigenom grunden till nya hvälfningar.

En ädlare reaktion emot Revolutionens lärör torde näppeligen gifvas än den som uttalar sig i FRANZÉNS ungdомsskrifter. Medan de abstraherande systematici i Frankrike som bäst voro sysselsatta att upplösa alla traditionens band, gick den blygsamma ynglingen att uppsöka sådana traditionella

band på menskligheten, som ingen hvälfning i samhälle och tänkesätt kan upplösa, den må dertill sträfva med huru äfventyrliga hugskott som helst, emedan de äro knutna vid människohjertat af den eviga kärleken sjelf, och ej kunna slitas utan den menskliga naturens tillintetgörelse. Jag menar de band, som fästa modren vid sitt barns vagga, de band, som förena ynglingen med hans brud, mannen med hans maka, som hopkedja familjen och sammanhålla staten: jag menar den kärlek, som i det obildade medvetandet utgör den menskliga sammanlefnadens medelpunkt, kring hvilken alla de spridda krafterna omsvänga, och som på känslans ståndpunkt ersätter de klyftigaste, de strängast genomtänkta samhällsteorier. Det gifves ingen skarpare motsats, ingen kraftigare vederläggning af revolutionslärorernas fristående, fränstötande sjelfviskheter, enligt hvilken hvarje individ äger rätt att i första rummet fullfölja sina egna syftemål, än denna allmänna kärlek, som rör sig på djupet af hvarje människobröst, och som ej är något annat än den instinktmässiga känslan af ömsesidigt beroende, den enskilt dunkla medvetande derom att han icke är sig sjelf tillräcklig, att han behöfver en annan och andra för att i och genom dem uppnå sitt väsendes sanna utveckling och fullkomning, och att han först derigenom hinner sin tillvarelses ändamål.

Det var i kärlekens namn, som FRANZÉN uttalade sin protest emot seklets nya läror, och det var äfven på kärlekens språk som han gjorde det, utan bitterhet, till och med utan tvist, ja ofta utan att ens nämna eller antyda sin motståndare. Utan anspråk och utan buller intog han sin plats på den stormiga vädjobanan för den tidens strider: otillfridsställd med den tillintetgörande filosofi, som utgjorde sjelfva blomman af tidehvarfvets bildning, återgick han till de första och närmaste föremålen för den ungdomliga betraktelsen, naturen och människohjertat. Dessa föremål voro visserligen icke främmande för den tidens skaldekonst; men det sätt, hvarpå han behandlade dem, det milda allvar, hvarmed han firade deras höga och heliga betydelse, såsom förgängliga speglar af den eviga skönheten och kärleken, var det nya i hans diktkonst som icke kunde undgå att midt under den allmänna andliga förvirringen i hög grad fästa uppmärksamheten och väcka lika mycken förundran som förtjusning. FRANZÉNS skaldekonst var redan från början genomträngd af en varm religiositet äfven i de stycken, som icke uttryckligen bära en religiös stämpel. Hans åskådningssätt är till en viss grad panteistiskt: hela naturen, hela den menskliga tillvarelsen är för honom genomandad af en gudomlig fläkt, som förädlar, helgar och idealiserar den: ett

åskådningssätt, som är lika sant kristligt, som det är det enda sant poetiska. På den tid, då den Franska vishetens apostlar, under det att de satte människan i det gudomligas ställe, likväl förnekade hennes andliga väsen och hennes sedliga ändamål, fann FRANZÉN tillräckligt att mot dem blott vädja till "skymten af himlen i naturen", — den andliga pregel, som naturen sjelf påtryckt människan i hennes Anlete:

*J som ropen: "det är ingen,
Ingen själ fördold i tingen,
Allt är stoft, ej mer",
Dårar, blott till källan stigen,
Sen ert anlete och tigen,
Rodnen, höljen er!*

Detta åskådningssätt af naturen och människan förklarar den hemliga tjuskraften af FRANZÉNS dikt-konst. Hvad det barnsligt fromma sinnet erfor i djupet af sin känsla, det uttalade skalden i ord, som just derföre funno återklang i hvarje hjerta, som kände sig befryndadt med hans. För honom var i sjelfva verket hela naturen symbolisk, en lefvande sinnebild af den Ande, som bestämt dess eviga lagar: i alla dess yttringar fann han endast mer eller mindre fullkomliga motsvarigheter mot det inre andeliga lifvets rörelser. Sådana betydelse genomtränga de behagfulla naturteckningarne i den sköna cykel af lyriska sånger, som under denna

period efterhand öfverlemnades åt allmänheten. Skalden har i dem hemburit sin lyras offer ej blott åt den yttre naturens skönhet, utan äfven i ett djup-tänkt sammanhang dermed åt menskligheten såsom skön natur, åt menniskan i de enkla och sköna naturförhållanden, som sammankedja den barnsliga oskulden och den moderliga kärleken med hvarandra, och som af båda bilda en tafla, hvars rörande skönhet konsten aldrig tröttnar att framställa. Sårad vid anblicken af sin öfverbildade samtids djupa förderf, återgick skalden med förkärlek till dessa rena scener ur mensklighetens ursprungligaste förhållanden: och medan världen med sin beundran följde den sofistiserande folktribunens eller den ärelystne inkräktarens bedrifter, valde han det jollrande barnet till sin hjelte och den blomsterströdda ängen till sin skådeplats. Jag behöfver icke enkom påpeka, att den återgång till naturen, som innehålles i FRANZÉNS tidigare dikter, ingalunda är en Rousseauisk protest mot civilisationen till förmån för det råa naturtillståndet: den natur, hvars talan FRANZÉN förer, är icke någon rå natur: hon är en natur, som är genomträngd af en förnuftig ande, hon är den natur, som den nya odlingen med sin ensidiga vishet hotade att förtränga och förtrampa — den naiva känslan af det goda och sköna, det instinktartade medvetandet af pligt och rättighet,

den barnsliga tron och förtröstan på 'en Försyn, som ej blott overksamt beskådar verldsaltet, utan väger människans minsta handlingar och genomskådar alla hennes uppsåt. Denna naiva tro, denna ursprungliga känsla, denna sedliga instinkt äro visserligen inga naturens omedelbara gåfvor: de äro tvärtom odlingens första skänker i den form, hvarunder de kunna mottagas af naturens barn, af dem, som genom uppfostran eller anlag hafva sig anvisadt ett samlif med naturen — skänker, som för dem bära frukter hundradefallt och tusendefallt. Dessa de oskyldiges skatter, denna de enfaldiges vishet, den fattiges rikedom, qvinnans dyrbaraste hemgift, barnets rikaste arfvedel, hotade den nya upplysningen att rycka med i den allmänna förstöring, som ett skarpt och skoningslöst söndrande förstånd beredde åt allt fäderneärfdt i lära och lefverne. Under det att man predikade en stoisk dygd, gäckade man oskulden; under det att man reste altaren åt förnuftet, hånade man det gamla trosinnehållet; under det att man med sin abstrakta filantropi ville omfatta hela menskligheten, sönderslet man i sedeslösa yra familjebanden. Oskulden, kärleken och tron irrade såsom skrämde dufvor ifrån hård till hård. Det var då som den nordiska sångarsvanen tog dem under sina hvita vingar.

Sådan var andan i FRANZÉNS lyriska ungdomsdikter, företrädesvis dem, som författaren sedan sammanband under de särskilda titlarne Fanny och Selma och Naturbilder. Att de, ehuru främmande för tidehvarfvets allmänna riktning, likväl voro på sitt sätt tidsenliga, att de, ehuru med milda motståndskrafter bekämpande de läror, hvaraf samtiden hänfördes, likväl kändes gjuta en svalkande olja i de brännande sår, som qualde hvarje ädlare hjerta under det skeptiska hånets gissel, bevisas af den allmänna uppmärksamhet och välvilja, hvarmed de mottogos. Vårt fädernesland var nog lyckligt att icke intill roten vara gripet af tidens onda. Det tvifvel och lättsinne, som frätte på samhällets yta, hade lyckligtvis ej hunnit tränga till dess kärna. Bakom de bedrägligt glänsande förtrupper, som i verdens ögon föreställde Sveriges andel i den nya Europeiska odlingen, gömde sig den stora massan af folket, hvars gammaldags fromhet och allvar tidens flärd ej hunnit förderfva, och de nya krafter, som derifrån oupphörligen utströmmade, ägde tillräcklig folkmässig must och helsa att motstå den farliga inflytelsen af de nya lärorna, och att afsondra det falska och giftiga som de innehöllo, från den sanning, som svårligen kan undgå att finnas i hvarje ny tidsriktning. För sådana oförderfvade sinnen, hvilka tillegnat sig sin samtids bildning

i större eller mindre mått, utan att dermed hafva förlorat fädernehemmets sedliga allvar och religiösa fromhet, blef FRANZÉNS skaldekonst en rik källa till den ädlaste själsnjutning. Den kastade icke allenast, såsom vi nyss yttrat, förklarande blickar på det andliga lifvets sammanhang med den natur, till hvilken hvarje ungdomsfriskt hjerta känner sig draget af en hemlig och oemotståndlig sympati: den sökte äfven sprida en idealiserande belysning öfver många af det hvardagliga lifvets små förhållanden, hvilka förekomma den stränga betraktaren dels obetydliga och prosaiska, dels falska och förkonstlade. Men det hörer till det sanna snillets väsen att finna en betydelse äfven i det ringaste; ty det förmår med sin eld omsmäla och kristallisera äfven det mest prosaiska ämne. Och dock är dess förfaringsätt dervid så enkelt och naturligt, att betraktaren efteråt förvånas, att han långt förut ej sjelf upptäckt den sköna sida, som det orättvist föraktade eller förbisedda föremålet ägde. Säkerligen höra FRANZÉNS lika tjusande som anspråkslösa miniatyrbilder af sådana situationer, som dagligen förekomma i det menliga lifvet utan att fästa någons uppmärksamhet, till de skönaste teckningar, som skaldens pensel skapat. Hans konst att uppfatta och för åskådningen fästa sådana flyktiga drag ur det vanliga lifvet, som hvar och en upplefvat, njutit för

ett ögonblick och sedan förgätit, för att ånyo tusende gånger upplefva, njuta och förgäta dem, är mästarrens. Framför allt var han mer än de flesta lycklig i konsten, att framställa sådana spridda drag under en i högsta grad förädlad och intagande gestalt. Det slag af skaldekonst, som företrädesvis samlar dessa betecknande drag ur det prosaiska lifvet till betydelsefulla poetiska bilder, nemligen Visan, var då för tiden särdeles omtyckt och lefde i ordets egentliga mening på folkets läppar. Sådana visor diktar man ej mera på svenskt tungomål. Jag fruktar att de gamle tagit den konsten med sig i grafven. FRANZÉN var icke ensam i denna diktart; men hans visor äga ett egendomligt skaplynn, som gör dem lätta att igenkännas från de öfrigas. Det är oskulden sjelf som diktat dem: äfven deras skalkaktighet är löjet på ett barns läppar. Jag vill blott erinra om hans kända dryckesvisor. Man har efter ett halft århundrade icke tröttnat att lyssna till de hänförande tonerna af hans "Goda gosse, glaset töm", dessa milda ljud, som i mer än ett afseende påminna om barndomens skuldlösa fröjder på samma gång som de häntydå på ålderdomens fridfulla glädje. Inför sådana ljud tystnar det dityrambiska bullret, det upprymda hjertat samlar sina lössläppta känslor och söker efter en högre betydelse i glädjen. Det är icke den vilda bacchanten,

det är den ömma älskarinnan, som bjuder ynglingen det glas, som han skall tömma för henne, för kärleken, för vänskapen och sist för ålderdomen. Det är icke det förflygande ruset, som här firas, det är den sällhet, som räcker till för hela lifvet, emedan den städse haft sitt mått och sin gräns.

*"Vin och vänskap smaka godt,
Då de gamla blifvit".*

Jag känner ingen i sitt slag skönare sång än denna i all dess behagfulla enkelhet. Det är en af det gamla Greklands Gratier, som i ett ögonblick af besinningsfull yra kastar murgrönskransen kring sitt hår och fuktar sina läppar i den ädla drufva, som hon räcker åt en älskande yngling, att i den tömma en skål för det käraste, det heligaste hans hjerta känner.

Liksom FRANZÉN ofta genom sin skaldekonst förädlar ändliga och till utseendet helt obetydliga föremål, då han i dem inlägger befryndade andliga betydelser, så leker han stundom äfven med de anspråk, som åtfölja de af naturens lagar, af omständigheterna, af många tillfälliga yttre inflytelser beroende företräden i lifvet, såsom skönhet, lycka, ungdomskraft. I en till hälften skämtsam, till hälften vemodig ton och med den egna lätta gratie, som synes hafva försvunnit ur vår vitterhet med den gamla sångarskolan, griper han fatt i lifvets

motsatser, uppvisar den förgängelse som hugger sin tand i den jordiska tillvarelsens kärna, medan ännu dess yta glänser af alla helsans och hoppets färger. Han gör det icke för att rödja väg för den tröstlösa lefnadsåsigt, som i denna världen icke ser något sant lif, någon sund verklighet, ej heller för att i en sträf didaktik meddela ungdomens mer eller mindre prosaiska lefnadsreglor, och ännu mindre för att med en människofientlig skepticism kunna hånle åt människors oskyldiga sträfvanden till sällhet i lifvet: tvärtom andas just dessa hans sånger den godmodigaste epikureism och måhända stå just de hans samtids öfriga vitterhet närmast i anda och lynne. "Allt är fåfängligt under solen": just därför uppmanar han till njutning af stundens försvinnande fröjd, likväl städse med bibehållet medvetande derom, att denna fröjd icke är lifvets sanning, utan att derbakom står en allvarlig verklighet, som icke låter sig bortvisas. Först derigenom att man inser förgängligheten af all jordisk glädje, är man berättigad att njuta den; ty först derigenom är man i stånd att njuta den rätt. Det är summan af hans poetiska lefnadsvishet. Han hatar icke glädjen därför, att han inser dess vansklighet: tvärtom älskar han den just därför, att han erkänner den vara en minutens lek. Den är det perlande skummet, som susar på lifvets yta och har sitt värde

endast deraf, att det vittnar om dryckens friskhet och styrka:

*Drick! de förflyga de susande
Perlorna, drick!
Skynda! det ljufva, det ädla, det höga
Söker du fåfängt, se'n anden förgick.
Dåren, som fäste vid skummet sitt öga,
Vatten, blott vatten på läpparne fick.*

*Njut! de försvinna, de tjusande
Stunderna, njut!
Ytterst förfnade, känslan och löjet
Reta och domna i samma minut.
Snappa i flykten behaget och nöjet:
Högst är raketen i det han går ut.*

Enahanda sentiment — samma uppmaning att njuta glädjens flyende minuter under erkännande af deras förgänglighet och med blicken derunder oafslåttligt fästad på ett högre och allvarligare lefnadsmål, som skymtar i bakgrunden — genomgår dem af hans visor, som hafva en halfdidaktisk syftning under den satiriskt skämtande ton, som är så be-tecknande för detta tidehvarf:

*"Unga flicka! i din vår
Bind dig myrtenkransen!
Dansa, medan du det får,
Snart är du ur dansen.*

*Innan morgonen sin kos
Smyga sig behagen,
Då en annan yngre ros
Tränger dig ur dagen”.*

Jag behöfver ej slösa med citater. Hvem igen känner icke dessa behagfulla toner? Hvem känner icke en hel verld af ungdomsminnen vakna vid deras välkända ljud? Det var i sånger af detta slag, som FRANZÉN nedlade sin ungdoms älskvärda lefnadsvishet: det var genom dem, som han vande det Svenska folket att förbinda hvarje oskuldsfull glädje, hvarje mildt behag, hvarje jungfrulig fågring, hvarje daggfrisk sångens ros med namnet FRANZÉN, innan han ännu hunnit lifvets middagshöjd, innan ännu de hårdaste pröfningar jagat honom bort från den aflägsna kust, der han först strängade sin lyra. Hvad han en gång sjöng om Grefve CREUTZ, kan med allt skäl tillämpas på honom sjelf:

*Der du satt ibland ett bortgömdt slägte,
På det öde Finlands vilda strand:
Ädle Yngling! o hvem räckte
Detta snilletts prisma i din hand?
Detta trollglas, som en dager brutit
Af så öfverjordisk glans
På din tafta, der tillsamman flutit
All den skönhet i naturen fans!
Äga kärleken och våren*

*Någon blomma, som ej föll i spåren
Af din Sångmö, kastad dit
Af en blyg, försvinnande Charit?*

Dessa välljudande rader leda våra tankar på FRANZÉNS förhållande till denna Akademi, hvilken år 1797 med sitt stora pris belönade denna sång öfver hans snillrika landsman och dermed endast offentligen och högtidligen uttalade den aktning, som den Svenska allmänheten redan hyste för den unge Finska Skalden, samt ytterligare bekräftade det omdöme, som Akademien redan tre år förut om honom uttalat, då hon tillerkände honom sitt Lundbladiska pris. År 1808 valde honom Akademien till sin ledamot i ledigheten efter Grefve GYLLENBORG. Att han först tre år derefter kunde intaga sin plats i detta samfund, berodde på tidsomständigheter, hvilkas dystra drag aldrig skola utplånas ur Svenska folkets häfdeböcker, hvilkas sorgsna minnen sent skola förträngas ur den Svenska medborgarens hjerta.

Jag kan icke tänka mig en grymmare pröfning för en själ, som glödde af kärlek för fäderneslandet och födelsebygden, och som med skaldens fina och ömtåliga känsla införlifvat dess lycka och ära med sin egen än den, som FRANZÉN nu måste upplefva. Samma år som Svenska Akademien genom sitt val liksom med en dyster aning skyndade att ytterligare

fästa den Finska Skalden vid det Svenska fäderneslandet, inträffade Ryssarnes invasion i Finland så plötsligt, att Universitetet i Åbo, som bäst inbegripet i vetenskapernas fredliga värf, omedelbart och nästan utan all öfvergång måste blifva ett vittne till krigets härjningar. Lågorna från varfvet i Åbo, som af den Svenska befälhafvaren sjelf antändes för att ej med sina förråder falla i fiendens hand, voro det första säkra krigsbudet, som gaf tecknet till Universitetets upplösning. FRANZÉN, såsom dåvarande Inspektor för den studerande Österbottniska nationen, måste uppfylla den sorgliga pligten att till följe af fiendens annalkande hemförlofva sina unga landsmän. Af hvilka känslor skulle icke hans bröst sönderslitas i detta ögonblick, om han förutsåg, om han blott aflägsset befarade, under hvilka förhållanden han skulle återse den ungdom, som han så högt älskade — blomman af det folk, hvars tapperhet och trohet till intet annat båtade än att för en kort tid uppskjuta den ödesdigra stund, då det skulle höja sin skuldra under en eröfrares ok!

De minnesrika, om ej alltid minnesvärda, vapenskiftena af det krig, som nu utbröt, höra lyckligtvis icke till mitt ämne. Snart var den stunden inne, då den var bruten — för att låna FRANZÉNS egna ord *) — "denna den vackraste förbindelse,

*) I minnesteckningen öfver PORTHAN.

som någonsin ägt rum mellan tvenne till språk och härkomst alldeles åtskilda folk". Sedan fred var vunnen och Finland förloradt, utnämndes Professor FRANZÉN till kyrkoherde i Kumla och Hallsbergs församlingar af Strengnäs stift, hvarefter han år 1844 öfverflyttade till den strand af Östersjön, der Försynens nåd ännu unnade Svenskmanna-friheten att i trygghet bo under hägn af gammal lag och fäderneärfda tänkesätt. Från denna tid, då han sålunda lät sig helt och hållet införlifvas med den Svenska nationaliteten, vidtog äfven ett nytt skifte i FRANZÉNS offentliga verksamhet.

Samma rena och oförtröttade nit, hvarmed FRANZÉN hittills mött sina pligter såsom vettenskaps-
idkare och ungdomslärare, egnade han nu åt sina nya, ännu dyrare förbindelser, såsom själasörjare och såsom vettenskapligt bildad ledamot af den Svenska kyrkans presterskap. Den milda, flärdlösa, apostoliska anda, hvarmed han förstod att gå till mötes de enkla andliga behofven hos dessa landsbygdens konstlösa barn, hvilkas själavård blifvit honom anförtrodd, har qvarlemnadt ett kärt och varaktigt minne hos den idoga, sjelfständiga och efter sina villkor upplysta allmogen i denna trakt, hvilken i honom framför allt vördade en god prest, ehuru den ej utan stolthet sade sig hafva hört talas om
att

att han äfven skulle vara en höglärd och berömd man, och på räkningen af denna sistnämnda omständighet skref vissa älskvärda egenheter i hans lynne, som man stundom hörde dem med en naiv förundran omtala. Jag kan ej utan en ljuf rörelse blicka tillbaka på detta Skaldens första hem efter hans öfverflyttning på svensk grund. Det är en idyllisk tafla — ett tjusande barndomsminne, vid hvilket min tanke gerna dröjer: ett täckt landskap, bestråladt af sommaraftonens sol, lifvadt af milda, sköna, behagfulla människogestalter, en sammanfattning inom en enda ram af allt hvad religionen har mest tröstrikt, dikten mest oskuldsfullt, den menskliga sammanlefnaden mest älskvärdt. Jag begär icke att enhvar skall finna denna tafla så poetiskt intagande som jag, hvilken ännu, så att säga, ser den med barnets öga och införlifvar den med hvarje lågkomst af hjertats första tjusning under sångens makt, och som derföre ännu ser skaldens fordna boning i skimret af det purpurmoln, der hans Fanny en gång skulle sitta.

FRANZÉN begagnade ledigheten vid sitt pastorat på landet — jag tager ordet ledighet i dess fornromerska betydelse såsom ledighet till andeliga syster-sättningar — till att ordna sina samtliga poetiska arbeten för att slutligen sammanbinda dem till en

helhet, som skulle öfverlemnas åt allmänheten. Det intagande galleri af poetiska taflor, som han ville skänka fäderneslandet, öppnade han med de smärre, till största delen ungdomliga skaldestycken, som jag i det föregående sökt att karakterisera genom kännetecknet af en oskuld, enkelhet och naivetet i känslan, som sväfvar på gränsen af barnslighet och äfven med förkärlek gör barndomen till föremål för sin hyllning. Jag vill ej påstå, att FRANZÉNS sånggudinna inom denna krets är i högre grad enlig med sig sjelf än i någon annan af de många, i hvilka hon inträdde; men det ser likväl ut som om hon derinom med större otvungenhet utvecklade sitt till hälften vemodiga, till hälften lekfulla behag. Åtminstone är hon inom poesimens öfriga områden ingenstädes så tjusande, som när hon äfven der, hvilket hon gerna och ofta gör, återtager sin första ungdoms barnsliga uppsyn och låter sitt välkända oskuldsfulla leende kasta sin skära belysning öfver bilder af strängare poetiskt allvar, eller, kanske rättare, öfver sådana poetiska bilder, som låna sin mera sorgsna karakter af den sorgsna verklighet, som de äro ämnade att återgifva. Sådan är den belysning, hvarmed FRANZÉN öfvergjuter sin samtids bedröfliga verklighet i de "Tidsbilder", som han hopfattat till en sammanhängande cykel att följa näst i ordningen efter de nyssnämnda. Han låter,

genom den jungfruliga touchen af sin pensel, eller, för att tala mera egentligt, genom den milda, försonande, kärleksfulla uppfattningen af sitt rika men sönderbrustna ämne, om jag så får säga, ett sken af den första skapelsedagens morgonskimmer leka på de dystra, hotfulla ruiner af mensklig lycka, som Tidens härjningar efterlemnadt åt kommande släkten att undanröjda eller återuppbygga. Hvarifrån tog han denna milda, välgörande dager öfver sina tidstaflor? Helt säkert från det eviga, af alla tidens tvifvel och sorger oöfvervunna hopp, som kristendomens löften kvarlemnadt i ett barnsligt sinne. För honom, den kristlige skalden, åt hvilken barnomens tro genom ungdomens frestelser, mandomens forskningar, ålderdomens pröfningar räddat barnets oskuld — för honom, den kristne presten, som under ett tidehvarf af tvifvel och bespottelse högre än de flesta bar Lammets segerfana framför Guds församling — för honom kunde icke Tiden, icke en gång den Tid, som var hans egen, vara den hedniska Titan, som slukar sin egen afföda och omgifves af alla förstöringens sinnebilder — utan — för att låna en bild, som, ehuru tecknad af en annan pensel, likväl med skäl ansetts värdig att inleda serien af FRANZÉNS "Tidsbilder", såsom ett uttryck af den allmänna poetiska åskådning, som genomgår dem — för honom

— — — "satt Tiden, barn ännu
På morgonskyn och lekte,
Och lockens guldflod, klyfd itu,
En sakta vestan smekte".

Skalden ser honom blåsa åldrarne såsom såpbubblor från sitt rör, han ser honom med vemod betrakta dem, huru de en stund sväfva mot höjden, skiftande af alla ljusets färger, tills de slutligen brista och upplösa sig i en droppa vatten:

*Han suckar då, mot handen böjd:
Så några stunder flösa,
Och lifvets skönhet, menskors fröjd
Är blott en tår — ej mera.*

Och vill man söka en sens moral i FRANZÉNS "Tidsbilder", så ligger den i denna tår, hvori sekternas rastlösa sträfvanden slutligen upplösa sig, och som, efter hans religiösa vishet, förlorar sin bitterhet, om den är en undergifvenhetens tår, helgad den högre makt, inför hvilken tusen år äro såsom en dag och mensklighetens mest lysande tidskifte blott ett enda ljudligare slag af evighetens pendel.

Man skulle dock mycket misstaga sig, om man ansåg FRANZÉNS hela poetiska verldsåsigtt innehållas i denna bild. Den är sublim utan fråga, men den belyser just derföre blott en sida af skaldens åskådning; ty all sann poetisk åskådning är icke blott

sublim, och FRANZÉNS var sann. Den uttrycker, i fall jag får begagna en filosofisk fras, den stora enheten i hans åskådning, men icke tillika dess rika mångfald, utan hvilken den skulle vara tom med all sin sublima storhet. Det gudomliga var för skalden icke allenast en judisk Jehova, inför hvilken allt timligt försvinner till intet, det var tillika för honom de kristnes Gud, som iklädt sig mensklig skepnad och införlifvat sig sjelf med sin egen skapelse. När han uppställer det eviga till motsats mot det timliga, när han med föreställningen om det gudomliga förödmjukar menskligheten, är det icke för att krossa och tillintetgöra denna, utan endast för att väcka hennes besinning af de högre andliga syften, som hon, under det rastlösa jagandet efter jordiska ändamål, förgäter eller föraktar. Det är vid anblicken af de efter menskligt mått ofantliga krafter, som uppbjödos för det dåraktiga ändamålet att grundlägga eviga välden på jorden, att bereda en oförgänglig lycksalighet i tiden, att förvärfva en evinnerlig ära i lifvet — det är vid anblicken af dessa skarpa motsägelser, hvilka hans öga genomträngde, som hans sångmö uppstiger på det sublimas höjd och uttalar sitt: "O fåfångligheternas fåfånglighet!" och "allt är fåfånglighet"! Der han åter ser menniskan använda sina krafter att utbilda sin ande till sedlighet, till vishet

och skönhet och uppfostra sitt hjerta till dygd, till kärlek och tro, der ser han ingen fåfänglighet i hennes sträfvanden, der ser han i det goda, som hon söker att förvärfva, en evinnerlig verklighet, som ingen tid förtär och ingen evighet tillintetgör. Gudsfruktans trygghet, vishetens tillfredsställelse, dygdens sälla utöfning under fredens välgerningar, är den motsats, som han i sina "Tidsbilder" uppställer emot tviflets förtviflan, sjelfviskhetens sjelfförstöring, ärelystnadens förhärjningar. Denna motsats grundar sig på människans medvetande om all tings förgängelse, hvilket sjelft är det enda oförgängliga under solen, det eviga hos människan — den tår, som återstår efter tidens bubbla och som icke är ett intet, utan ett ringa, men ofelbart utsäde för evigheten. — Skalden sjelf belyser sin åsigt af den betydelse, som han fäster vid fåfängligheten af mänskliga sträfvanden i en annan af sina "Tidsbilder" *) genom följande praktfulla stanser:

*Ännu ett sekel föds och löften ger, som ljuga:
Jag tror ej drömmen mer om världens lugn och ljus.
Att bättre sina offer suga
Vampyren söfver dem med sina vingars sus.*

*O Ödets grymma lek! Lik den utaf naturen,
Då vandrarn, bränd af törst, en flod i öcknen ser;*

---

*) Tidens Hopp, 1794.

*Men, sprungen dit i kapp med djuren,
En luftbild finner blott och faller andlös ner.*

*Dock gläder du mig än, regnbåge, som der strålar
På tidens mörka moln. Är du ett färgspel blott,*

*Det är dock ljuset, som dig målar:
Din glans är ett bevis att det ej undergått.*

Och åter i en annan *):

*Der dö väl många bubblor bort,
Som glänste för min syn;
Men nya växa innan kort
Med lika bild af skyn.*

*Och lika falska? — Ja, än se'n!
Låt bubblorna förgå:
Det ljus de brutit, strålar än,
Och skall allt högre nå.*

Den mest utförda och måhända äfven den mest betydelsefulla i denna kedja af "Tidsbilder" är den, som öppnar densamma: "Julie de St: Julien". Författaren har i den samlat sina hågkomster från sin vistelse i revolutionernas hufvudstad, likasom han i den nedlagt sina menniskoälskande och förhoppningsfulla åsigter af de stora tidsrörelsernas betydelse. Skalden har sjelf i sitt företal till detta poem antydt den synpunkt, ur hvilken det hela och dess väsentligaste detaljer böra betraktas. Må-

---

*) Nyårsvisa, 1797.

hända kan man ändock med skäl anse sig finna deri någonting ännu mera. Jemte den utveckling af striden mellan tidehvarfvets motsatta politiskt religiösa riktningar, som poemet innehåller, finner jag der äfven, och det i sjelfva försoningen mellan de kämpande krafterna, i sjelfva den slutliga lösningen af styckets intrig, en vacker hyllning åt den anborna ädelheten och den uråldriga friheten hos den nordiska Odal mannen i motsats mot den anspråksfulla andrygheten hos Frankrikes emigrerade högaristokrati å ena sidan och jemlikhetsraseriet hos dess blodtörstiga demokrater å den andra, och jag kan ej undgå att anse detta vara styckets egentliga kärna liksom det är dess slutpunkt. Också låter skalden till slut den Norske bondesonnen, HARALD Hårfagers ättling, åt hvilken den Franska grefvens dotter gifvit sin hand, uttala denna hyllning åt Nordens urgamla odalmanafrihet i den sköna sången öfver de Nordiska rikenas förening:

— — när sanningen mot vantrons välde
Steg fram med ordets svärd, af Luther väckt,
Och statsklok list, som är med lögnen slägt,
Mot hennes segrars lopp en förmur ställde,
På halfön här, dit aldrig våldet når,
Hon fann en fristad, som evärdligt står.

Liksd i våra dar, då enväldssanden
Vill mörkrets fästen resa upp igen,

*Se'n Söderns folk, ej dertill mogna än,
Förgäfvos skakat på de gamla banden,
Har friheten befäst sig i vdr Nord,
Så lugn som ljus vid thron och altar spord.*

Andra af FRANZÉNS "Tidsbilder" afse mindre att uttrycka tidehvarfvets allmänna syftning, än att teckna enstaka drag af dess skiftesrika historia. Sådan är den rörande Parabeln: "Briggen och Slupen", skrifven år 1809, med afseende på det årets betydelsefulla skickelser för fäderneslandet.

*En stolt och ädel brigg, af gammalt Götiskt timmer,
Med fyllda segel flöt sin jemna bana fram;
Och sorglös vid dess sida sam.
En slup, som lyste ej af Fransk fernissas skimmer
Och ej af Brittiskt virke skröt,
Byggd blott af fur från Finlands bygder,
I värde hållen dock för många säkra dygder.*

De våga tillsammans en äfventyrlig färd utåt oceanen. Stormen kastar dem åtskiljs och mellan dem lägger sig

*Ett skepp, på dessa eldgap rikt,
Som mer än Montesquieu och Grotius bevisa,
Och med ett skott och med ett tåg
Förklarar slupen sin, som snart dref vind för våg,
Se'n rodret sjelft i stycken låg.*

Folket på slupen, med tålmod fördragande sitt eget öde, kastar endast ängsliga blickar på briggen, som synes kämpa med sin undergång:

*Tillbaka blickar det och rymdens böljor mäter,
Som rycka vän från vän, som söndra bror från bror,
En dotter från sin far, en son ifrån sin mor.
Om ock för evigt skildt det evigt ej förgäter
Sitt hjertas helga skuld emot det brödrasfolk,
Som var dess ljus och stöd och ledare och tolk
Och delte med det jemt på hafvet och i hamnen — —*

De i ordningen sednare, ehuru icke alltid till tiden yngre af dessa "Tidsbilder" bära i allmänhet en gladare pregel. Till dem höra de kända Beväringssångerna, — bland dem har äfven författaren gifvit en plats åt det täcka Skaldebrevet till GYLLENBORG och den betydelsefulla Fridshelsningen från THORILD till LEOPOLD. Då denna skrefs (år 1821), var striden utkämpad eller tills vidare bilagd mellan den gamla och den nya tiden, så inom handlingens som idéernas verld, och under inflytelsen af detta ovanliga lugn höjde FRANZÉN sin milda stämma för att ytterligare besegla försoningen mellan de båda tidehvarf, som lågo hvarandra så nära och likväl voro så himmelsvidt åtskilda.

Att steg för steg följa utvecklingen af FRANZÉNS lyriska diktkonst genom alla dess mångfaldiga skiftningar, medgifva icke gränsorna för detta föredrag. Jag vill tillägga blott några få af dess mest betecknande drag. Den parnass, på hvilken FRANZÉNS sångmö lustvandrade, ägde icke blott sina lager-

lundar, sina gröna ängar, sina spegelklara sjöar med hvita segel och svanor: den ägde äfven sina snötoppar, på hvilka hon så mycket mindre försmådde att dväljas, som hon kring dem samlat sin barndoms minnen såsom lätta, rosenfärgade skyar. Vinterlandskapet intager en vigtig plats i galleriet af FRANZENS naturmålningar. Man ser der eviga snöfält mellan skyhöga fjäll, belysta af den hyperboreiska vinternattens flammande norrsken och gnistrande stjernor, — en tafla, vid hvilken känslan skulle förfrysa, om man ej tillika såg, att det älskande hjertat äfven här förstätt att inhägnat sig en plats för sitt lilla paradys, från hvars fridfulla helgedom en välgörande värma strömmar betraktaren till mötes midt ibland polaröcknens ursnö och isar. Sådant är intrycket af den dialogiserade vinteridyllen "Carl och Emilie eller en afton i Lappland", sådant äfven af lärodikten "Välsignelsen". Den kärlekens sälla försakelse, den hjertats varma hemtrefnad, som genomtränger dessa teckningar af naturens ytterliga ödslighet, i hvilken alla dess välgörande krafter stelna af köld, liknar dessa Isländska källsprång, som kasta sina varma strålar upp genom famnsdjup snö, och vittna om en underjordisk eld, som är i stånd att framlocka blyga blomster vid den eviga drifvans kant. Jag antyder endast bildvis arten af dessa styckens skönhet, som med en

egen värma smyga sig till hvarje läsares hjerta. Man erfar vid dem en känsla, som liknar den, hvarmed man i fulla drag dricker hemmets sällhet vid det lugna tjallets trefliga brasa, då nordanstormen utanföre gnyr och fönstren skakas af yrsnöns hvirflar. Det är människohjertats sjelftillfredsställande känsla af väsentligt oberoende af naturens mest förstörande makter, det är det trygga medvetandet af den förnuftiga andens oändliga upphöjelse öfver naturmakternas vilda våldsamhet eller till och med deras domning och död — det är allt detta som meddelar ett lif af skönhet äfven åt sådana taflor — ett lif, som består just i den storartade vaxelverkan mellan en titanisk natur, hvars krafter antingen äro obändigt våldsamma eller inslumrade i en dödlik dvala, och en menniskoande, som förstår att det oaktadt göra sig dem till godo eller ock, oberoende af dem, sluta sig inom sig sjelf med sin inre rikedom och i den äga tillräckligt för uppnåendet af sina sedliga syftsmål och uppfyllandet af sina andliga behof.

Åter en annan sida af sitt lyriska snilles rikedom har FRANZÉN uppenbarat i det vittra smågods, som han sammanfört under titlarne "Tillfällighetsstycken," "Epigrammer" och "Charader", och som är långt ifrån att vara obetydligt därför att det är

smått. Det är märkvärdigt att se, med hvilket otvunget behag FRANZÉNS i grunden allvarliga anda i dessa småstycken ofta öfverlemnar sig åt den ögonblickliga ingifvelsens glada och qvicka lek. Detta slags poesi är företrädesvis ögonblickets. Den utgöres af enstaka, djerfva, lysande gnistor från den hård, vid hvars inre, sammanträngda hetta, skönhetsens stora, eviga gestalter gjutas. Stundom stiga dessa gnistor skocktals i höjden och nedfalla såsom hela skyar af eldregn till åskådarens öfverraskning, löje, förtjusning. De äro snarare att anse såsom tillfälliga bländande vittnesbörd om den poetiska fantasiens fortsatta arbete, än såsom egentliga produkter deraf, — en handfull af poetiska perlor och ädelstenar, med rikedomens öfvermod på måfå utkastad ur ett förråd, som ändock äger tillräckligt kvar till prydnad för det långsamt mognande konststycket. Deri ligger den djupare syftningen af dessa snilletts angenäma lekar, att de förråda konstnärscandens ständiga rörlighet och, så att säga, allestädesnärvaro i lifvets alla småförhållanden, hvilka den endast behöfver lätt vidröra med spetsen af sin vinge, för att meddela dem ett, kanske blott öfvergående, kanske blott bedårande, ofta blott ytligt, men i alla fall poetiskt sken af en högre andlig betydelse. Det hörer till arten af detta slags poesi, att den skall vara hvad man företrädesvis kallar

sinnrik och träffande, d. v. s. att den skall med en enda plötslig ljusglimt på ett öfverraskande sätt belysa en ny sida hos ett välbekant föremål, hvarigenom dess värde skenbart stegras, eller ock på ett gäckande sätt framställa det i en sådan dager, att det visar sig i all sin intighet och liksom förbrännes af snillets grymt sjelfsvåldiga låga — dock alltid på ett sätt, som synes osökt, naturligt och det enklaste i världen. För denna fantasiens fria lek med de ändliga förhållandena, hvilken förutsätter dels känslan af en viss upphöjelse öfver dessa förhållanden, hvarigenom man är i stånd att se dem i deras mest aflägsna sammanhang, dels en skärpt verksamhet af mogen reflexion, som städse följer fantasien i dess till utseendet godtyckligaste spel, är den senare mannaåldern företrädesvis benägen. Den åldrige skalden, som är lycklig i medvetandet att hafva lemnat lifvets vädjobana och dess äflan, dess strider, dess förhoppningar och bländverk bakom sig med en rik skörd af erfarenhet om det verkliga och overkliga i föremålen för människors sträfvanden, är berättigad att från den höjd, som han redan hunnit, kasta leende blickar tillbaka på de nya skaror, som trängas på den gamla skådeplatsen — han är berättigad att i ögonblickets glädtighet betrakta denna rastlösa ifver, som ut-

vecklar sig nedanför honom, såsom en brokig barnlek, åt hvilken han egnar ett Olympiskt löje, — han är berättigad dertill emedan ingen bättre än han känner det djupa allvar, som går i bredd med flärden, den djupa sanning, som skymtar under skenet i mensklighetens lif. FRANZÉNS ålderdom synes haft gemensam med GOETHES denna benägenhet för det sinnrika epigrammet, det i några få, träffande drag sammanträngda allvaret eller skämtet. Det roade den gamle Siaren, att i sin poetiska trolspegel uppfatta nya hastiga sken från de tusen olika facetterna af den menskliga tillvarelsens sanna och varaktiga kärna, under det att han med den förtärande lågan från skämtets och satirens blåsrör förbrände till aska dess flärd, dess flarn, dess falska anspråk.

Den art af poesi, som utgör FRANZÉNS egentliga storhet, är den lyriska, och det är åt den som vi hittills företrädesvis egnat vår uppmärksamhet. Emellertid försökte sig hans lifliga snille derjemte både på den episka och den dramatiska skaldekunstens områden. Att i våra dagar vara episk skald innebär nödvändigheten att misslyckas, så vida man fattar begreppet Epos i dess teoretiska och antika stränghet. Men inlägger man en sådan betydelse i detta ord, så äger världen ej heller mer än en

enda sann hjeltedikt, den Homeriska: likväl, om det före AGAMEMNON lefvat hjeltar, som, enligt HORATIUS anmärkning, dött obesungna därför att ingen HOMERUS ännu fans, så är dock säkert, att äfven efter honom funnits hjeltar, hvilkas minnen sången kunnat tillegna sig, ehuru den Joniska skalden redan slumrade under tusenårig mull. Erfarenheten framstår här, liksom i många fall, såsom en vederläggning eller en jemkning af teorien. Om den högre eller lägre grad af fulländning, som kan tillerkännas den romantiska hjeltedikten i jemförelse med den klassiska, vill jag vid detta tillfälle icke yttra mig: jag låter mig nöja med det obestridliga faktum, att den moderna Vitterheten i sjelfva verket äger ett epos, som är lika egendomligt för den romantiska anden, som det grekiska var för den antika. Det kan visserligen vara en hög tillfredsställelse för den menkliga tankens forskning, att sådana konstverk träffas, hvilka i sin begreppsmässiga stränga fulländning jemt fylla den form, som den estetiska spekulationen a priori uppgjort; men den lefvande konstanden har sina nödvändiga oregelbundenheter, som äro beroende af olika tidevarf med deras olika bildning och åskådningssätt och af olika nationaliteter med deras olika lynnen och seder, och den teori, som ej unnar utrymme åt sådana afvikelser,

vikelser, är städse så till vida falsk, som den vill intaga den fria konstnärliga verksamhetens plats, gå före konstens praktiska utöfning, i stället för att följa den, och stifta abstrakta lagar för den poetiska känsla, som alltid trotsar hvarje annan lag, än den, som är inneboende i henne sjelf. Denna teori är, med ett ord, falsk derföre, att den söker att i en död och oföränderlig form in- tvinga yttringarne af ett lif, som är oupphörligt vexlande derföre, att det är lif, ehuru det i sin fria utveckling följer lagar, som äro eviga och i grunden enahanda. Den sanna forskningen tränger ned till dessa lagar och söker blott helt anspråklöst förklara det sätt, hvarpå de i konstens lefvande utöfning verka. Låt det Homeriska epos vara ett bland de mest fulländade, ja, det mest fulländade sätt i sitt slag af den skapande fantasiens lifsy- tringar: det hindrar icke, att derjemte kunna finnas andra, som intaga sin berättigade, sin viktiga plats i den stora utvecklingskedjan af samma diktart.

Samtidens hjertedikt är Romanen. Att utreda dennas förhållande till det öfriga Epos och under- söka, huruvida den heroiska sagan icke äfven i våra dagar skulle kunna ikläda sig en strängare form utan att upphöra att vara tidsenlig, är nu icke tillfälle. Vår tids störste Romancier, **WALTER SCOTT**,
Sv. Akad. Handl. fr. 1796. Del. 25. 23

är tillika vår tids episka skald, hvars diktkonst står i samma förhållande till det romantiska innehållet af medeltidens och de nästförflutne sekelernas historia som den Homeriska poesien till det Trojanska krigets folksaga; det vill säga: att den historiska romanen uttrycker vår samtids poetiska åskådning af den moderna mensklighetens upplefda öden, liksom det joniska epos återgaf den grekiska forntidens naiva uppfattning af det heroiska världstillstånd, som föregick grundläggningen af deras samhällen. Om så är, så måste all modern episk dikt, så vida den vill vara något annat än en med sträng konstmässighet utförd tillämpning af den antika episka diktens lagar, också mer eller mindre till innehåll och syftning närma sig Romanen, sådan som den utgick ur medeltidens poetiska folkmedvetande och intill våra dagar utvecklat sig. Jag vill ej påstå, att FRANZÉNS stora episka dikt, "Mötet vid Alvastra", är föranledt af likartade arbeten af samtidens stora romantiskt-episka diktare; men det torde kunna anses följa af det föregående, att det såsom verkligan modernt epos måste vara i större eller mindre mån till lynne och hållning befryndadt med dessa oförgängliga skapelser. Jag måste betrakta nämnda dikt af vår mångsidige skald såsom en versificerad novell, hvars metrisk form skulle vara en besvärande boja, i fall den icke vore behandlad med den makalöst

lätta virtuositet, som gör att den ej synes tryckande på ett enda ställe, utan öfverallt med största smidighet faller efter det mindre fogsamma episka innehållet, som med sin objektiva själfrådighet fritt kan utveckla sig derunder. Likväl misstager man sig mycket, om man anser denna moderna metrisk form såsom en blott artig tillfällighet, som dikten utan väsentlig afsaknad skulle kunnat umbära; ty säkert är, att diktens romantiska innehåll måste blifva icke allenast i formelt hänseende något helt annat än det nu är, om det blifvit iklädt en prosaisk drägt. All rimmad vers, så vida den skall vara något annat än en meningslös ljudlek, måste med sin regelbundet omvexlande klang återgifva en känsla hos skalden och väcka en likartad hos åhöraren eller läsaren: den är följaktligen till sin natur lyrisk, och hvarje berättande dikt, som begagnar ett så beskaffadt versmått, måste i väsentlig mån vara lyrisk. Det är betecknande för FRANZENS lyriska sinne, att han just valde en sådan form, då han inträdde på den episka diktens område. Om denna lyrik inom hjeltedikten är ett fel, så är den dock inom FRANZENS hjeltedikt en skönhet och dess väsentliga skönhet. Den romantiska berättelsen är för honom icke en blott yttre trogen bild af händelser och handlande personer: han är själf med i den öfverallt med sin egen känsla, sitt välbehag, sin

sorg, sin förtrytelse, sitt goda lynne, sin qvickhet; man hör ej blott en saga; man hör tillika en lifligen intresserad menniska berätta den, och ett bland de angenämaste intryck man dervid erfar meddelar just anblicken af den älskvärde sagoförtäljaren sjelf, som lefver med i de scener och situationer, dem han tecknar, som ömsom röres till tårar öfver fäderneslandets sköna natur och herrliga minnen, ömsom ler och skämtar öfver det löjlige i personer och förhållanden och med en naiv språksamhet lik en annan NESTOR vidlyftigt utbreder sig öfver föremål, hvilka han icke anser läsaren kunna se i nog fullständig poetisk dager. — Om denna lyriska beskaffenhet hos den episka dikten verkligen är att betrakta såsom en svaghet, så är den likväl icke allenast förklarlig utan måhända rent af oundviklig inom den moderna vitterheten, hvars särskilta arter icke stå så skarpt begränsade bredvid hvarandra som den antika skaldekonstens. Det finnes, så vidt jag känner, ingen modern episk dikt, från TASSO ned till våra dagars historiska roman, som icke innebär ett mer eller mindre lyriskt element, och den moderna Romanen närmar sig genom sin djupgående psykologiska analys och sin genomförda dialog i många fall till den dramätiska vitterheten. Till den grad ingripa de fordom så strängt åtskilda diktarterna nu mera i hvarandra: ett förhållande,

som tyckes utvisa, att konstanden vunnit i frihet hvad den förlorat i regelbundenhet, i samma mån som den känner sig kraftigare påverkad af de tusen olika rörelserna inom menniskoandens öfriga områden, hvilka i den stränga antika diktens gyllene ålder dels voro okända, dels blott ofullständigt undersökta.

Samma lyriska ande följde FRANZÉN äfven i hans dramatiska dikter: "Audiensen eller Lappskan i Kungsträdgården" och "Drottning Ingierd eller mordet på Eljarås". Att dömma af företalet till dessa tvenne dramer, synes författaren sjelf hafva velat till en del stödja deras värde på tillfälliga omständigheter. Men läsaren behöfver deraf ej låta förleda sig att dela ett omdöme, som författarens blygsamhet forestafvat. Dessa dikter äga i sjelfva verket ett värde, som är oberoende af alla yttre förhållanden, och behöfva icke åberopa sådana till sin ursäkt, då de icke alls tarfva en sådan. Det förstnämnda af dessa stycken är ett täckt lustspel, fullt af fint skämt och naiv godmodighet, och genomträngdt af en nästan idyllisk anda. Särskilt väcker det derjemte deltagande genom sin teckning af de enkla patriarkaliska sederna i Sveriges nordliga obygder och genom sin hyllning åt den oförgätlige Konung, hvars fosterländska sinnelag och glada snillrikhet i folkets hågkomst kastat en rosenfärgad slöja

öfver hans svagheter och fel. — Det sednare åter, "Mordet på Eljarås", är ur dramatisk synpunkt af vida större betydelse, så mycket mera som skalden sjelf intygar att han författat det i sin ungdom. Vid öfvervägande af de verkliga dramatiska förtjenster, som detta sorgespel äger, och som synas ännu större om det betraktas såsom en lärospån, som häntyder på en ännu rikare framtid, synes det icke osannolikt, att FRANZÉN skulle kunnat blifva en utmärkt dramaturg, och att han framför allt väl skulle hafva förstått att för dramatiska ändamål begagna de rika tragiska ämnen, som Sveriges äldre historia erbjuder. Emellertid är det ej mindre i biografien än historien vanskligt att bygga på sannolikheter och söka beräkna möjligheter. Otvifvelaktigt är, att skalden sjelf i de flesta fall bättre och säkrare än granskaren fattar gränserna af sin förmåga och hörsammar sin naturliga kallelse; men onekligt är äfven, att yttre omständigheter ej litet bidraga att framkalla eller förqväfva en naturlig fallenhet hos det skapande snillet. Måhända berättigar oss FRANZÉNS enda sorgespel till den förmodan, att dess författare, om utvecklingen af hans ungdomliga snille fortgått under inflytelsen af andra yttre förhållanden, skulle hafva varit i stånd att fylla en väsentlig lucka i vår vittra litteratur på en tid, då Svenska allmänheten ännu visade ett

lifligt deltagande för den fosterländska skådebanan. Likväl utsäger jag denna förmodan icke utan stor tvekan; ty jag upptäcker i den Franzénska sångmöns lynne mycket, som antyder att hennes dramatiska riktning endast är att anse såsom tillfällig och undantagsartad, äfven der den till följd af noggrann insigt i diktartens väsen kan anses i viss mån krönt af framgång. Fråmför allt befarar jag, att hon i sin enkla lyriska stämning saknade förmåga att slita sig lös från sin egen inre paradiska värld, der hon så gerna dvaldes, för att kasta sig midt in i hvirfveln af de menckliga passioner, som utspela sina strider i dramat, och som måste icke allenast på afstånd fattas utan äfven till en viss grad upplefvas och delas af den ande, som företager sig att i poetiska bilder återgifva dem. Måhända finnes anledning nog till den förmodan, att FRANZÉNS oskuldsfulla själ saknade denna djupa och föga afundsvärda erfarenhet om de demoniska lidelser, som tvinna sitt invecklade garn i menniskohjertats djup, innan det knytes till ett konstrikt nät, som fångar sin egen upphofsman och binder honom med jerltrådar, oslitliga såsom ödets.

Kallad till Kyrkoherde i S:t Clara församling, bosatte sig FRANZÉN i Stockholm år 1824. Under

de följande tio åren, intill dess han tillträdde Her-
nösands Biskopsdöme, var han Svenska Akademiens
Sekreterare. Ingen af denna Akademis ledamöter
har riktat Akademiens Handlingar med en så stor
mängd värderika uppsatser som FRANZÉN. Från
och med 1812, eller året näst efter det då han
inträdde i detta samfund, till och med år 1844, då
han var nära sitt 73:dje år, lemnade han årligen
bidrag till den serie af Minnesteckningar öfver ut-
märkta Svenska män, som utgör en så vigtig del af
denna Akademis fosterländska verksamhet. FRAN-
ZÉNS Minnesteckningar uppgå till ett antal af ej
mindre än 33, och han upphörde icke att arbeta
för Akademiens vackra syftsmål förr än han kände
sina krafter svigta under tyngden af det ingångna
åttonde decenniets mödor och ära.

Karakteren af FRANZÉNS vältalighet är nära be-
fryndad med den af hans poesi. Man har med
rätta uppdragit en väsentlig gräns mellan retorisk
och poetisk skönhet, och förvisat den förra från
den sanna poesien, ehuru man ej vågat eller velat
eller kunnat utestänga poesien från vältaligheten.
Ty det är den poetiska fantasiens art, att den icke
låter sig utestängas der den finnes, att den med
sin ande genomtränger allt hvad den berör och
att den städse verkar på ett så angenämt sätt och

tillika, der den är äkta, så väsentligen i sanningens tjenst, att man till och med unnar den att yttra sin tillvaro äfven i den vettenskapliga forskningen, ehuru naturligtvis efter ett visst mått och inom vissa bestämda gränser. Den konstbildande fantasien uppträder nemligen inom dessa den stränga vettenskapens områden med en siarartad blick, såsom en inre åskådning (intuition), hvilken ofta säkrare och alltid snabbare än den ansträngda tankeforskningen (spekulationen) träffar det sanna, sjelfva väsendet i föremålen. Jag påminner endast om GOETHE, som i detta afseende är det mest slående exemplet. Men äfven alla andra rikt begåfvade skaldenaturer hafva i större eller mindre mån delat denna underbara förmåga att divinatoriskt nedtränga i vetandets föremål. FRANZÉNS vettenskapliga verksamhet sammanfaller med hans retoriska så till vida som han öfverallt iklädt resultaterna af sin vettenskapliga forskning vältalighetens drägt. Inom det verldsliga vetandet var Historien eller, närmare bestämdt, den historiska Biografien hans fält. Den vältalighet, hvarmed han behandlade de Svenska häfdernas storartade gestalter, är lika litet retorisk i ordets hvardagliga mening, som hans poesi: deremot höjer den sig stundom, dock alltid med en välbetänkt måtta, till ett poetiskt bildspråk, ur hvilket man städse ser skymtar af hans Sångmös

välkända englablickar. FRANZÉNS vältalighet liknar hvarken den Wallinska bergfloden, som störtar sina dundrande kaskader utför skyhöga branter, ej heller den Tegnériska vältalighetens vattusprång, som kastar sina djerfva, regnbågsbildande strålar i en sydländsk park af oliv och lager; — FRANZÉNS vältalighet är en välsignelsegifvande, ymnigt vatt-
nande å, som långsamt slingrar sina klara böljor mellan sammetslena, blomsterhöljda ängar, hvilkas yta icke brytes af några djerfva höjder, utan endast här och der lindrigt uppsväller i milda, vågliniga kullar. FRANZÉNS vältalighet är öfverallt sakens egen. Den historiska bilden framträder under hans be-
handling i sin lefvande sanning, sådan den uppen-
barade sig i verkligheten, utan andra attributer än dem, som häfderna sjelfva gifva vid handen. Man kan så till vida med rätta säga, att hans minnes-
tecknande pensel icke gör något annat än kopierar den historiska verkligheten. Men att göra detta så, att föremålet framstår icke allenast såsom på-
nyttfödt och frammanadt ur seklernas dödsnatt med de drag och den hållning, som det i verkligheten bar, utan äfven i en belysning, som är tillräckligt klar att uppdaga hela tidehvarfvets lynne och arten af dess sträfvanden, dertill fordras en konst, som är en helt annan än kopistens. FRANZÉN äger en sällsynt förmåga att göra sina historiska gestalter

jemte hela deras omgifning åskådliga, ja genomskinliga, och att ställa dem i ett lefvande sammanhang med den mångfaldigt skiftande värld, inom hvilken de yttrade sin verksamhet. Han begagnade för detta ändamål de enklaste medel. För att uppdaga de mest invecklade verkningar af historiens ofta rätt hemlighetsfulla rörelsekrafter, behöfde han icke anlita en djupgående spekulatio; för att reda den politiska eller vettenskapliga karakterens ofta svårfattliga sammansättning, behöfde han icke inlåta sig i klyftiga psykologiska undersökningar: han utgår från häfdernas kända fakta, på hvilka han tillämpar en enkel och klarsynt kritik, och bestämmer den historiska personens karakter efter totalbeskaffenheten af hans verksamhet, hvars hela sammanhang han genomtränger med en enda klar stråle från sin siarblick. Måhända är det ej många af dessa välkända historiska gestalter, som genom FRANZÉNS behandling erhållit några nya, förut obekanta drag; men den sköna hemligheten af den konst, som han på dem nedlagt, ligger deri, att de spridda drag, som man förut fått efterleta kringströdda här och der, under hans händer samlat sig till en helgjuten bild, som till sin historiska betydelse kan öfverskådas och till sin egendomliga karakter genomskådas med ett enda ögonkast. Och om de någon gång skulle fram-

stå i en vackrare dager än den, som den stränga historiska forskningen vanligen vill medgifva dem, så må man ihågkomma, att konsten är benägen att idealisera och den kristliga kärleken att öfverskylla och att FRANZÉN var väl berättigad att utöfva bådas älskvärda frihet. För öfrigt hindrar honom icke hans hjertas välvilja, att med ädel sanningskärlek utsäga sin på allvarlig forskning grundade åsigt af vissa omtvistade tidskiften i vår historia, hvilka det är en så mycket mera grannlaga uppgift att ställa i sin rätta dager, som de strider, af hvilka de upprördes, ännu icke kunna anses utkämpade. Sådana ömtåliga frågor har han med säker ehuru varsam hand vidrört, t. ex. i minnestalen öfver **RUDBECKIUS, M. G. DE LA GARDIE** och **LINDSKJÖLD**.

Om FRANZÉN redan i sina stora historiska gestalter ådagalagt den sällsynta smidigheten af sitt snilles skapande förmåga, om man derjemte i dem måste beundra den klarsynta kritik, hvarmed han förstått att ordna ett redan förhanden varande historiskt råämne, som ofta icke var något annat än en sammangyttring af svårlösta motsägelser, så torde dock den uppmärksamme åskådarens beundran ytterligare stegras vid betraktelsen af hans teckningar af sådana karakterer, om hvilka den politiska historien litet eller intet vet, emedan deras

mindre bemärkta men välgörande verksamhet var egnad åt fredens idrotter. Han besväras på detta fält af inga förarbeten, inga fördomar. Han har der fritt utrymme för sitt plastiska snille. Jag vet ej om jag bedrager mig, då jag i dessa teckningar tror mig upptäcka spår af denna större frihet. Dessa förut okända bilder synas mera sammanträngda, säkra och bestämda än de öfriga, i samma mån som de äro mera fristående och otvungna. Sådana mästerliga bilder innehållas t. ex. i minnestalen öfver RYDELIUS, ALSTRÖMER, PORTHAN och Fru LENNGREN. De egenskaper, som tillhöra den Franzénska minnesteckningen, visa sig här i ännu högre stegring, i ännu skönare harmoni: den största klarhet och renhet i förening med den grundligaste sanning och den samvetsgrannaste trohet. Kanske utgör teckningen af Fru LENNGREN den skönaste blomman i denna rika krans. Åtminstone är ingen annan så egnad att väcka en ljuf rörelse. Snillet och Vänskapen i förening hafva aldrig hemburit Minnet och Saknaden en bild af mera utsökt finhet, sanning, täckhet och liflighet. Man tycker sig se på hvarje drag deri, att den sörjande vännen målat den för sitt eget hjerta.

Denna vältalighet bär, såsom jag nyss yttrade, öfverallt spår af sin nära frändskap med FRANZÉNS poesi. Gemensam för båda är en naturlig, osökt

enkelhet, flärdlöshet och klarhet i det stora och hela, i förening med en, att jag så må säga, nedlåtande sorgfällighet i det lilla, hvilket aldrig är nog litet att ej anses förtjena sin andel af fantasiens, känslans eller tankens arbete. Deraf uppstår en harmoni, en jemvigt mellan alla delar, som sällan öfverraskar eller förvånar och till och med undgår den obildades uppmärksamhet, men som gör ett så mycket mera välgörande intryck på ett sinne, som vant sig att uppfatta och njuta den sanna konstens föremål. Detta meddelar ett lätt antikt drag åt FRANZÉNS poesi och vältalighet och gifver en sällsam objektivitet åt ett diktarlynne, som är till den grad lyriskt, att det ej kan upphöra att vara det, äfven der det söker sig andra banor. Men denna omsorg i detaljer förråder ingenstädes någon ansträngning: allt ser tvärtom så naturligt ut som om det icke skulle kunna vara annorlunda. Man nalkas FRANZÉNS arbeten såsom de enklaste föremål under solen, men man lemnar dem icke utan att förundra sig, huru det enkla kan vara så outsägligt skönt och det sköna så oändligen enkelt.

Samma vältaliga enkelhet utmärker kanske i ännu högre grad FRANZÉNS andliga föredrag, hvilka mera än de flesta af samma slag äro lämpade efter gemene mans fattningsgäfvä på samma gång som de äro väl beräknade att tillfredsställa de mera

bildades religiösa behof. Det finnes bland dessa föredrag intet enda, som icke tydligt vittnar, huru djupt FRANZÉN kände sig genomträngd af den pligt, som Skriften ålägger den kristlige Läraren, att företrädesvis predika evangelium för de fattiga och enfaldiga, för dem hvilkas enda rikedom består i det hopp och den tröst, som Religionen skänker. Om det i allmänhet gäller om FRANZÉNS vältalighet, att den efterhand fängslar utan att på en gång förvåna och hänrycka, så gäller det i synnerhet om hans andliga tal, att de, utan att skaka eller häftigt uppröra, genom den sannaste fromhet, det fogligaste nit, det mildaste allvar, söka med kärlekens ömma våld i Skriftens egna enkelt kraftiga ordalag öfvertyga, varna, uppmuntra, på ett sätt, som slutligen fyller hjertat med andaktens stilla hänförelse. Dessa predikningar äro varaktiga vittnesbörd om FRANZÉNS vackra uppfattning af sitt presterliga kall. I en tid, då predikstolen tyvärr ofta är skådeplatsen för ett effektsökeri, som ängsligt friar till bifallet af de företrädesvis så kallade bildades öfverretade smak, med förbiseende af hela församlingens rättvisa anspråk på uppbyggelse, måste framgången af ett sådant predikosätt som FRANZÉNS, vara tröstrikt för Kristendomens alla sanna vänner, hvilka icke glömt, att predikstolen hvarken är en kateder eller en tribun, utan den af heliga minnen

omsväfvade plats, der apostlarnes efterföljare skola frambära det eviga lifvets rika och just därför flärdlösa häfvor, icke allenast åt storheten och verldsvisheten, utan äfven åt ringheten och enfalden, allom till en uppfostran för det rike, som icke är af denna verden. — Att bedömma alla förtjenster, som utmärka FRANZÉNS andliga tal ur strängt homiletisk synpunkt, ligger öfver min förmåga och utom mitt ämne. Svenska kyrkan gör i detta afseende helt säkert full rättvisa åt en af sina mest nitiska herdor. Men det vet jag och det känner enhvar, som icke förlorat allt sinne för den storartade skönheten af den apostoliskt enkla predikostilen, att det är en himmelsvid skillnad mellan FRANZÉNS andliga vältalighet och den, om hvilken Skriften säger, att den är "såsom en ljudande malm och en klingande bjellra, änskönt den talar med människors och englars tunga; ty den hafver icke kärleken".

Redan här börjar ett sken af förklaring gjuta sig öfver den herrliga gestalt, som det blef min pligt att med min svaga konst återgifva. Ju mera den nalkas sin fullbordan, desto mera blifver den vördnadsbjudande. Skalden, vältalaren har jag sökt att teckna: jag har med få drag antydt den kristlige öfverherden. Jag stannar med tvekan och modlöshet framför mitt verk och frågar mig, huru
jag

jag skall kunna lägga sista handen dervid. Äger poesien nog idealiskt rena färger att färdigteckna denna ljufva bild, äger vältaligheten nog friska blomster att pryda denna heliga grift? Jag tviflar ej derpå; men jag erkänner ödmjukt, att min konst äger dem icke. Lyckligtvis torde den kunna umbära dem: hvad den förevigade var, ej blott såsom vältalare och skald utan äfven såsom medborgare och prest, har fäderneslandet ännu icke kunnat glömma: jag behöfver icke anstränga mig att fullteckna den bild, som sjelf med outplånliga drag inpreglat sig i hvarje Svenskt hjerta. Hvem minnes icke lifligt ännu det rörande skådespelet af den vördnadsvärde patriarkens ålderdom? — huru han i trots af årens börda och krämpornas vedermödor städse sökte motsvara sina heliga och kära pligter; huru han i aflägsna ödemarker stämde möte med flockar af sin vidtringspridda hjord, för att vårda deras andliga helsa och förse deras eviga behof; huru han med mildhet, kärlek och försonlighet ingrep i tidens frågor och sökte utjemna dess tvister; huru han tid efter annan fattade sin gamla lyra för att med nya och ändock så välkända toner förströ sitt sinne, medan han tåligt bidade den stund, som skulle upplösa det stoft, som

"är ju blott ett skal, en jordisk hinna

För själen, arfvinge till skyn".

Sv. Akad. Handl. fr. 1796 Del. 25.

24

Man har sagt, att en lycklig ålderdom är människolifvets skönaste del. Jag vill föreställa mig, att så är: jag finner sannolikt att den ålderstigne, som njuter medvetandet af en väl använd verksamhet under en lång lefnad, kan tillbakablicka öfver den tillryggalagda banan med den tillfredsställelse och motse det lif, som kommer, med den ostörda förtröstan, som ej gerna kan tillhöra de åldrar, då hjertat ännu har lidelser, som skola öfvervinnas och förhoppningar, som skola förfelas. Ungdomen är lycklig genom sina illusioner — i sanning en vansklig lycka. Ålderdomen åter är lycklig genom sin rika erfarenhet om det, som är det enda sanna och verkliga i menskliga sträfvauden. Tvifvelsutan hvilar denna lycka på en fastare grund. Sant är, att den menskliga sällhetens mått aldrig är fullständigt och att ingen känner måttet af en annans lycka; men, så vida en verklig sällhet kan gifvas på jorden, och så vida den kan tänkas oberoende af de små bekymmer, som äro människans trognaste följeslagare ända till dödsbädden, så måste den sökas i en ålderdom, sådan som den vi nu hafve för ögonen. Hela det rika innehållet af en ej blott ärofull och lysande, utan äfven gagnelig och välgörande, lefnad låg samladt under den åldrige patriarkens blickar, hvilka en långvarig erfarenhet renat och skärpt, — samtidens alla riktningar kunde

af honom i ett sammanhang öfverskådas och särskönjas; ty han hade med deltagande följt dem alla, — frukterna af hans mannaålders verksamhet hade mognat till en välsignelserik skörd, som ett uppvoxande slägte med tacksamhet och beundran börjat inberga, — och utsigten öfver denna sköna tafla åtnjöt han från ett fridfullt tjäll, inom hvilket han såg sin älskvärda personlighet mångfaldigad i talrika ätteläggjar. Hvilken intagande tafla! hvilken förklarad dager, som hvilat deröfver! Det är en högsommarens helgdagsqväll, som tyst gjuter sin leende glans öfver mogna skördar, öfver lugna vatten och hvita tempel — en helgdagsqväll, hvars sjunkande sol icke samlar några moln, utan bådär en stormfri natt af ostörd hvila.

Så, lik din lefnad, Gamle! blef din död
En ljuf idyll, af englaröster sjungen,
Så, lik din morgons, blef din aftons glöd
En stråleflod, ur himlens klarhet sprungen.

Mild som du sjelf är dina toners gång,
Din känslas ömhet ingen harm förbittrar;
Natur och kärlek andas i din sång,
Och vakteln slår deri och lärkan qvittrar.

Hur skönt i denna sång sig sammanband
Minutens fröjd med sorg från flydda dagar!

Der leker Mälarns bölja vid sin strand,
Och Saimens våg vid sina klippor klagar.

Der skummar vågen emot naken håll,
Der åter slumrar den vid gröna ängar:
Der gråter kärleken i öde tjäll,
Der åter leker den med lyrans strängar.

Än Sångmön, svärmande kring land och sjö,
Bland diktens lätta sommarfåglar ilar:
Än står hon klagande på enslig ö,
Der under torfvan Carolinen hvilar.

Än drömmer hon en rosig morgondröm
Om barndomsfrid på paradisetts kullar:
Än vemodsfull hon lyss på tidens ström,
Som öfver menskoverk sin härjning rullar.

Än skalkas hon, behagfullt qvick och yr,
En gratie, qvarglömd från kung GUSTAFS tider,
Än åter, djupt allvarlig, hon ej skyr
Att gifva tårars tröst åt den som lider.

Men om hon gråter eller om hon ler,
Om vårar grönska, eller vintrar snöga,
Jag samma frid på hennes panna ser
Och samma milda djup i hennes öga.

På hennes kinder barnets helsa log
Och morgonskimmer hennes anlet smekte,
Och vårens första fläkt i nordanskog
Med hennes ljusa gudalockar lekte.

Hur ömt hon klagade, hur ljuft hon brann!
Hur till försoning bjöd hon hvita handen! —
Den hand, som tyckes än, se'n hon försvann,
Sin frid oss vinka ifrån himlaranden.

Men lyktadt re'n är hennes sångers tal:
Förgäfves, ack! jag söker hennes like.
Nu drömmer hon uti cypressers dal
Vid silfverbäckar i de dödas rike.

Likväl, o Gamle! du ej inneslöt
Din hela rika själ i harpoljuden:
Din varma kärleks bästa tår du gjöt
För korsets Hjelte dock i purpurskruden.

Dig syntes skönare än Pindens glans
De droppar blod, som världens synd försona,
Och mera dyr än sångens lagerkrans
Dig syntes Gudasonens törnekrona.

Så korsets tyngd du på din skuldra tog
Och genom lifvet milde Mästaru följde:

För menskors väl, likt hans, ditt hjerta slog,
För deras brott ditt anlete du höljde.

Och mild lik sommarvinden ljöd din röst,
I helig enfald hög, för dina bröder,
Hur luft hugsvalande med nådens tröst
Hvar själ, som våndas, och hvart bröst, som
blöder!

Min röst förstummas. Ack, hur skulle jag
För mina sångers konst din bild begära? —
En bild, så ljuflig som din lyras slag,
En bild, så ren och flärdlös som din lära.

Sof, du naturens milda lyra! sof!
Ditt strängaspel af sorg har söndersprungit,
Då här ej fans en engel för ditt lof,
Se'n du din Selmas ljufva drag besjungit.

Sof, gode Skald! uti ditt trånga hus,
Den stora dagen att i ro förbida,
Då du står upp till nya solars ljus
På purpurnolnet vid din Fannys sida!

S V A R

på Herr MALMSTRÖMS Inträdestal,

af

Akademiens Direktör, Herr GRAFSTRÖM.

Min Herre!

Då Akademien kallade Er att bland dess ledamöter intaga ett rum, ville hon, med sitt val, icke endast egna en rättvis gärd åt den förtjenst af Svensk Skaldekonst, som Ni redan ådagalagt, så väl med eder elegiska sång, Angelika, som öfriga dikter af erkänt värde; utan hon önskade äfven, då hon närmare fästade Eder vid sina åligganden och värf, att finna en deltagare, som skulle känna sig allt mer uppmanad, icke blott att åt vetenskaplig forskning öfver den sköna konstens lagar och former, egna sin tid och sina bemödanden, utan äfven att, med nya toner ur egen lyra, visa dessa lagars sanning och tillämpning, samt med egna skapelser öka de vittra idrotter, hvilka den Svenska Sångens häfder en dag skola bevara. Fabeln förtäljer, att Psyche, buren på vingarna af Jupiters örn, nedsväfvade till Stygens djup, för att åt Skönhetens Gudinna hämta en urna vatten från

dess våg, och att hon, återvändande med sin gåfva till ljust och dagen, blef, efter slutade pröfningar, upptagen i Olympen. Så är det icke endast i det sannas, utan ock i det skönas tjänst, som menniskoanden, buret på tankens örvingar, nedstiger i forskningens mörka djup, att hämta derifrån odödlighetens gåfva. Diktens lif liknar trädets, som tager med trådarna af sin rot ur jordens gömmor de safter, som i den öppna solbelysta världen slå ut i blommor och frukt: och solen stänker öfver blomman sitt skiftande färgspel och ger åt frukten dess svällande fullhet. Så skall äfven Ni, M. H., sjelf skald, från lyrans strängar återgifva den sanning, som, vid forskningen öfver snillets lagar, af eder upphämtats.

Ni har i dag, med en lika behagfull som djup och träffande framställning af eder odödlige företrädares mästerverk i deras mångsidiga arter, och i uppfattningen af de olika skiftningarna i detta stora snilles prisma, som dock i alla återgaf samma milda, himmelska ljus, icke endast lemnat ett förnyadt vittnesbörd att rättvisa det val, som Akademien gjort, utan Ni har äfven, med den teckning Ni gifvit, kvarlemnat i hvarje åhörarens hjerta en djup och sorglig känsla af den förlust, som ej blott detta Samfund, utan Fosterlandet lidit, då den lyra förstummats, hvilken, från dess första till dess sista

slag, med hänryckning och beundran hördes af hvarje sinne, öppet för diktens skönhet; då den man bortkallats ur tiden, som ej blott i den Svenska Vitterhetens rike innehade en af dess throner, utan ock på det Svenska Sions höjder framstår i ovanskelig ära. En stor författare *) har en gång vid en förlust, likartad med denna, från detta rum yttrat att "det tillhör sorgens väsende, att ej vilja släppa sitt föremål. — Denna sorg lefver af sitt eget minne; men minnet, som är hennes smärta, blir tillika hennes tröst". — Ja, väl älskar den att ur minnets förråd framleta hvarje drag, hvarje föremål, äfven det minsta, äfven sådant, som för den kalla betraktaren kan synas obetydligt, för att derigenom allt längre, allt närmare qvarhålla i sin själ den älskades bild. Att fördjupa sig i dess åskådning, blir en sorgligt ljuf, och kär sysselsättning. Då dermed förenar sig hågkomsten af det stora, det odödliga, som anden verkat i tiden, ingjutes äfven i sorgen en segerkänsla öfver förgängelsens välde, och en hugsvalande frid hvilat sin dufvovinge öfver dessa hågkomster.

Jag söker i denna åsigt en förklaring, och i denna känsla en ursäkt, att jag här tillägger några drag ur Biskop FRANZÉNS sednaste lefnadsår och

---

*) GELER. Sv. Akad. Handl. 23 Del. sid. 2.

fäster dem, som en randteckning, kring den bild, som af eder hand, med tänkarens lugna pröfning, och skaldens varma beundran, blifvit återgifven; att jag ännu en gång flyttar tanken tillbaka på den döende skaldens svanesånger, hvilka bevittna, att den höga åldern ej försvagade hans snilles milda, ungdomliga behag; att, ju mera hans andes jordiska omklädnad förtärdes och förtunnades, desto genomskinligare hade den blifvit för det odödligt sköna, som bodde derinom.

Hans lefnads bana hade böjt sig likasom solens gång under en lång och herrlig sommardag mot aftonen allt närmare de nejder, hvarifrån den om morgonen utgått. I Finlands nordligaste trakt stod hans vagga och i Sveriges nord är hans graf. Hans lefnads morgon- och aftonrodnad närma sig till hvarandra och blanda sin milda glans öfver Bottniska vikens vågor. Från den ena stranden ljödo hans första qväden, "Modren och Sonen", samt "Menniskans anlete"; och vid den andra, i ålderdomens sena qväll, efter mer än ett halft århundrade, klingade ännu sången med underbara behag från samma lyra. Men af den sökte han numera för sig sjelf endast lindring och tröst. Han framkallade dess toner, att med dem döfva en tärande sjukdoms plågor. Han förmådde ock den qvidande smärtan att tystna för några stunder. Med ned-

lutadt hufvud satt han i sin gungstol, och mången gång, då hans omgifning trodde honom slumra, märktes med förundran, att han under tiden diktat ett qvåde, som man skyndade att i skrift bevara. Hans kärlek till naturens skönhet, hvilken uttalar sig i så många af hans ljufva sånger, följde honom till lifvets gräns. På blommor hvilade hans blick gerna: hans själ var fästad, likasom med slägt-kärlek, vid dessa ljusets barn. Man var ock villig att samla omkring honom de skönaste, som ort och årstid erbjödo. Då han ej mer kunde upplyfta sitt hufvud att betrakta dem, ställda på ett bord eller i ett fönster, nedsattes blomsterståndet vid den gamles fötter, att dess skönhet skulle nå hans till jorden sänkta öga. I en särskilt diktkrans har han besjungit sådana, till hans sjukrum burna blommor, såsom Camelian, Rosengisseln (*Cactus flagelliformis*) och Purpurvindan (*Convolvulus purpureus*). Dessa sånger äro kristeliga symboler, i hvilka hvarje blomma talar om det högre, andeliga lifvets oförgängliga skönhet. De likna en blomkrans, virad kring korsets törnekrona. Vi anför till prof af dessa sinndikter sången öfver Purpurvindan:

"Du sköna sinnebild af menskolifvet!

Hvar qväll, hvar morgon, som jag helsar dig,

Du lär mig prisa Gud, att äfven mig

Är hvad du visar af Hans kärlek gifvet.

*Hvar morgon slår du nya blommor ut;
Hvar afton vissna de. Ack! re'n förut,
Bäst de sin purpurglans mot dagen höja,
De blekna, fallna, sin förvandling röja".*

*"Skall i din spegel jag mig sjelf beklaga,
För det att glädjen som med nytt behag
I går mig tjuste, vissnat har i dag?
Nej, skulle än min väntan mig bedraga
Att du hvar morgon vecklar ut en knopp;
Hvar afton dock jag somnar med det hopp
Att se med fröjd den nya dagen glöda;
Om den ock har sin egen sorg och möda".*

*"Jag ser din stängel kring sin staf sig böja,
Och fast sig göra, stigande allt mer.
O, kunde, vid det stöd, som tron mig ger,
Jag mig så fästa, så från stoftet höja!
O, att som du, ej blott af jorden närd,
Förrän jag bleknar, tynande och tärd,
Lik dig, då ljuset dina blommor målar,
Jag söge in det lif der ofvan strålar!"*

Sin tacksamhet mot en *Nerium splendidum*, som blommade i hans rum, har han tolkat i följande rörande ord:

*Sänkt mot jorden, mitt hufvud ej mer till ditt möte sig
höjer,*

*Der du i fönstret står, stolt af din höga gestalt.
Ack, jag har sett dig rikt utveckla din glänsande skönhet;
Nu förgäfvos för mig öppnar du hela din prakt.*

*Men, då jag, nöjd att försaka den syn mina ögon ej nådde,
Lade mig tyst i min säng, ställdes du ned vid dess fot.
Och nu ser jag förtjust dina stänglar, tyngda af rosor,
Rosor af eget behag, eget i skepnad och färg.
Ser dina löf, dem lika, som kröna odödliga minnen,
Pryda din spensliga stam, pryda den krona du bär.
När jag om morgonen vaknar, på dig mina blickar sig fästa
Och upptäcka en ny klase af blommor i knopp.
Lik en Engels fläkt din vällukt sprids till mitt läger,
Och jag känner ej mer plågan, som störde min sömn."*

Men icke endast den gamle Skaldens gungstol om dagen begagnades att mildra hans plågor, äfven hans nattliga läger måste med underlagda medar förvandlas till vaggas, för att bereda honom sömn: plågorna skulle så vaggas till ro. För detta sitt hviloläger, då det en afton gungades af hans dotter, diktade han åt henne en vaggsång, i hvilken det milda skämtet öfver hans egen sorgliga belägenhet, öfvergår till det fromma, lidande hjertats undergifna och tröstfulla sinnesstämning:

*"Ligg nu stilla, gubbe grå,
Barn å nyo vorden!
Icke stör dig i din vrå
Någon fläkt från norden.
Vaggan går sin jemna gång;
Somna sött vid daddas sång:
Bry dig ej om orden."*

*"Hör likväl ett ord till tröst,
Då du vaknad, qvider:
Allas moder vid sitt bröst
Söfver dig omsider;
Och en Fader väcker dig,
För att ta dig hem till sig,
Om du tåligt lider."*

De smärtor sjukdomen medförde, kunde väl mildras; de veko dock ej bort förr än budet af Dödsengeln kom. För fläkten af hans vingar flydde de slutligen, och de sista dagarna voro smärtfria. Under stilla slummer löstes af Befriarens milda hand de sista svaga banden, som qvarhöllo inom förgängelsens verld den odödlige anden. Engeln vände sakta om den bleka lifvets fackla. Det ringde den stunden till Sabbat i den närbelägna kyrkan. Klockljuden kallade honom till den eviga Sabbaten i himmelen. Då hans omgifning väntade att han skulle vakna, var hans själ redan stadd på sin himlafärd. En lätt suck var hans afsked ur tiden. Sin dödspsalm har han sjelf diktat. Den blifver ock en sådan för hvarje kristen, som bevarar, såsom sin högsta skatt, det troende hjertats fasta förtröstan på Gud och Den Han sändt hafver. Denna sin förtröstan har den döende Skalden uttalat med dessa ord:

*"Min stund lär kommen vara:
Din vilja ske, o Gud!"*

*Jag är beredd att fara
Och väntar på ditt bud.
Hvad kan mig världen gifva,
Som ej är flärd och brist?
Hos dig vill jag förblifva:
Kom snart, o, Jesu Krist!*

*Ack, jag har mycket brutit;
Men till ditt kors jag ser.
Också för mig du gjutit
Det blod, der rinner ner.
Din lydnad allt fullkomnat,
Min Jesu! ock för mig.
O tag, när jag har somnat,
Min frälsta själ till dig!*

*Jag lemnar här de mina
Ej utan smärta kvar.
Men Gud! de äro dina:
Du i din vård dem tar.
Behåll dem vid din lära.
Och på den rätta stig.
Se'n låt mig se de kära
Församlade hos dig.*

*"Välsigne Gud er alla
Nu och i evighet!
Hvem han härnäst vill kalla,
Han sjelf allena vet.
J, som för mig här beden
Till dess min timma slår,
Er sjelfva städs bereden
Att gå den väg jag går."*

I sådana rena sångarljud förklingade den gamle Skaldens själ. Hans lyra, som redan här en Engel tycktes hafva stämt, ljuder nu inför den Eviges thron.

Men öfver dessa minnen, som saknaden framkallar, sänker sig en tröstande tanke att de åt oss bevara ett oförgängligt arf. Hvad herrligt och stort den bortgångne verkat i tiden, det är hans lif — det rätta, det qvarvarande. Om honom kunna dessa Skriftens ord sägas, utan att blifva jäfvade, att han "var lärd af Gudi" — och af all lärdom är dock denna den högsta. Sitt snilles rika gåfvor har han åt oss bevarat i Ordet och i Sången, och sitt rena, fromma hjerta uppenbarat i alla förhållanden af en lång och ärofull lefnad. Medan han lefde, hade han ett namn, större än andra tusende, och efter hans död blifver honom det samma namnet.

Att Ni M. H. kommer att ej blott vårda men öka edert redan inom vitterheten och vetenskapen aktade namn; att Ni med den sanna lärdomens frukter, hvilka mödan upphämtar, och med älskeliga dikter, hvilka ingifvelsen framkallar, kommer att gagna och gläda edert fosterland, det är den hoppfulla tillförsigt, med hvilken vi välkomna Eder till det Samfund, inom hvilket Ni i dag inträder.

Hand-

HANDLINGAR

RÖRANDE

SVENSKA AKADEMIENS

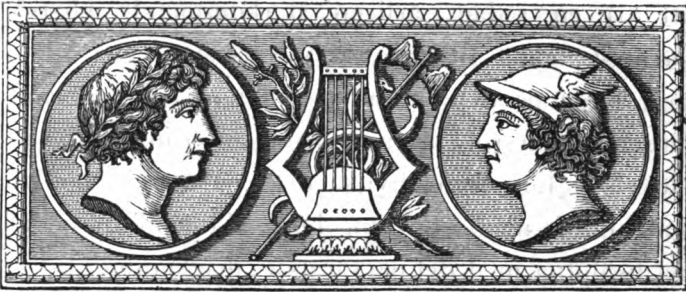
HÖGTIDSDAG,

Den 20 December 1850.

Den 20 December 1850, Svenska Akademiens Högtidsdag, hade Akademien, å stora Börs-salen, offentlig sammankomst, hvilken DD. MM. Konungen, Drottningen och Enke-Drottningen, DD. KK. HH. Kronprinsen, Hertigarne af Upland, Östergötland och Dalarne, samt den Kongl. Prinsessan täcktes å den vanliga lektaren öfvervara.

Akademiens Direktör, Professoren, Prosten och Kyrkoherden, Ledumoten af Kongl. Nordstjerne-Orden, Doktor ANDERS ABRAHAM GRAFSTRÖM, öppnade sammankomsten med följande

TAL:

Svenska Akademien, som nu inför allmänheten är samlad för den sextiondefjerde af sina årshögtider, på den dag, som dess höge Stiftare för dem fastställt, en dag, som inom sig sluter ett för fosterlandet dyrbart och heligt minne, kan ej undgå,

att på en sådan, årligen återkommande högtid, närmast tänka tillbaka, så väl på sina egna öden, som äfven på den förändring, den utveckling bland föremål, som röra svenska språkets odling och dess vitterhets förkofran, hvilka det ena årsskiftet efter det andra medfört. Om hon, vid jemförelsen af det förflutna med det närvarande, ihågkommer tider, då hennes stiftelse hotades med upplösning, och andra, då hennes verksamhet af missgynnande förhållanden inskränktes, och hennes värde, af vilseledda åsichter, i allmänna omdömet nedsattes; så flyttas hennes uppmärksamhet med så mycket större tacksamhet och tillfredsställelse på det närvarande, på det skydd och den uppmuntran, som hennes stilla och fredliga värf nu åtnjuta af en Konung, hvilken med upplyst nit och sann kärlek omhuldar hvarje bemödande, som syftar till fosterlandets förkofran och ära. Och, om hon ej endast från aflägsna, utan äfven från närmast förflutna år, med saknad erinrar sig de många smärtande förluster hon lidit af storå snillen, skalder, häfdaforskare och vältalare, hvilka ur hennes krets bortgått, och tänker på att hennes dyraste minnen nu hvila öfver grafvar; så äger hon dock, uti de odödliga verk, i hvilka de bortgångnes anda fortlevver, en tröstande föreställning, att dessa minnen hafva väckt och lifvat till täflan på-den bana, der upphöjda före-

dömen i svensk vitterhet möta, och der de höga och rena ljuden af den svenska lyran ej hafva tystnat med de stora snillen, som höjde dem, utan skola ännu, för tider som stunda, finna genljud i unga sinnen. Detta är den sköna egendom, som de hafva qvarlemnadt och som det tillhör oss att vårda och odla. Vid tanken på detta arf fäster sig hoppet om dess förkofran och utvidgande. Allt stort, som snillet alstrat, har en framtid, har en efterverld. Dess gåfvor ökas. Det är ett utsäde af oförgänglig art: dess plantering växer, och det är på detta sätt, som det uppfyller sin mission i tiden. Ännu gifves inom sångens verld mången ny tonart att uppstämman; ännu på diktens himmel mången okänd stjernflock, som snillet fjerrglas en dag skall upptäcka; ännu månet djup af menniskohjertat, som dess fackla går att belysa. Svenska Akademien, då hon uppmanar till täflan, hoppas ännu att åt mången vitterhetsidkare få lemna bevis af sin uppmuntran och sitt bifall. Skalder dö, men skaldekonsten lefver.

Äfven genom språkets allt mera afröjda och öppnade fält, allt mera vidgade tillgångar, sedan det skyndat att ur egna, länge nog förgätta, källor hämta medel för sin odling och utveckling, beredes för den unge vitterhetsälskaren nu en större lättnad än förr, vid studium af språkets behandling. Han

saknar ej säkra föredömen så i uttryck som anda, om han låter sitt snilles flygt styras af smakens sanna och för alla tider och språk gällande föreskrifter; om han ej glömmet vägen, ej fattas af svindel på den höjd, dit ingifvelsen upplyftat honom. Det sköna har lagar, som ligga i dess eget väsende och dem ingen mäktar att genom djerfva hugskott förändra. Inom dess verld gå många vägar, som med frihet kunna begagnas, men dess rymd har gränсор.

Genom sina stora mästare har svenska vitterheten i mången tonart ej endast hunnit en jemnhöjd med hvad andra nationer hafva utmärkt och lysande, utan äfven höjt sig deröfver. Det europeiska rykte, som vettenskapen länge ägt, har äfven vitterheten i sednare tider vunnit; och Sveriges språk, som i sina ljudfall och böjningar förenar, så som få det kunna, på en gång manligt allvar med milda behag, har framträdt ej blott till täflan men till seger. Det räknar, så väl i uttryck som anda, redan stora anor, och skall ej förgäta att häfda deras ära.

Men vi hafva blott antydt dessa stora minnen och dessa sköna förhoppningar. Det är icke endast vid föremål, som röra svenskt språk och svensk diktkonst, ej blott vid litteraturens företeelser, som

Akademien fäster sin uppmärksamhet. Med varmt fosterländskt sinne, med samma känsla, som lifvar hvarje medborgares hjerta, deltagar hon i allt som rör ett älskadt fosterland och välsignar den Försyn, som bevarat dess lugn och skyddat dess urgamla välde. Tänker hon tillbaka på det sista årsskiftet mellan hennes högtider, vid hvilken tilldragelse dröjer hon väl hellre, vid hvilken hvilar hon sin blick med större tillfredsställelse än vid de festliga dagar under den förflutna sommaren, då på Sveriges strand landsteg den unga Furstinna, som kom att med sin hand befästa vår älskade Thronföljares sällhet, då hufvudstaden ett ögonblick syntes för trång för alla, som nära och fjerran ifrån dit inströmmade, att, med glädjen i ögat, med bönen i hjertat, vara henne till möte, och då den i templet öfver det sköna förbundet nedkallade välsig-nelsen fann återljud inom hvarje bröst? — En tolk af hela Nordens tacksamma fröjd blef denna sköna helsning ur den första sång af svensk lyra, som hon här hörde:

*"Välkommen, stora minnens Fosterdotter
Till Hjeltarnas och Sagas fosterjord!
Den ännu saknade af lyckans lotter
Försynen ger, i dig, åt tacksam Nord.
Välkommen att för alltid hos oss stanna
Du framtidsborgen, som oss himlen gaf,*

Du stjerna uti morgonrodnans panna,

Du ljusalf på den gamla kämpagraf!"*) —

Från sitt hemland har hon medfört namnet af den Goda och till detta namn skall af Svea folk en dag henne tilläggas namnet af den Älskade. De höra tillsammans, ty med hjertats godhet vinnes kärlek öfverallt på jorden.

Stannande gerna vid denna tidsbild och vid tanken på dessa dagar, hvilka framtidshoppet smyckar med sin skönaste drägt, och hvilkas hågkomst ej skall förklinga med det jubel, hvaraf de omgäfvos, går nu Akademien att, enligt sina Stadgar, redogöra för de åtgärder, som, sedan sistförflutna årshögtid, henne ålegat.

Direktören gaf derefter tillkänna, att till innevarande års täflan tjugufem täflingsskrifter i Skaldekonsten inkommit. Bland dem hade N:o 24, *Invalidens Saga*, med valspråk:

..... οὔτοι ἔγωγε
ἤς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι
HOMERUS.

samt N:o 25, *Öfversättningar från Horatius*, med valspråk:

*Non verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres* . . . . .

HORATH. *Epist. ad Pis.* v. 133.

---

*) Vid H. K. H. Prinsessans af Nederländerna, WILHELMINA FREDR. ALEXANDRA ANNA LOVISA's ankomst till Stockholm, d. 15 Juni 1850, af BERNH. v. BESKOW.

blifvit insända efter den i Stadgarne bestämda tid. Ehuru Akademien funnit dem förtjena uppmärksamhet, hade hon likväl, bunden af Stadgarnes föreskrift, icke kunnat låta dem ingå i täflan om hennes belöningar.

Dernäst hade Akademien funnit N:o 21, *Nordens Natur*, med valspråk:

A tous les cœurs bien nés que la patrie est chère!

VOLTAIRE.

förråda skalde-anlag. Akademien hade med sitt andra pris utmärkt de delar, som vunnit hennes bifall, och bland hvilka valda ställen upplästes af Sekreteraren, hvarefter författaren, Löjtnanten vid Konungens Andra Lifgarde, Herr ROBERT VON KRÆMER, framfördes till belöningens emottagande, hvarvid Direktören för honom förklarade Akademiens tänkesätt.

Bland de öfriga skrifterna hade Akademien med fägnad funnit förtjensten om versens och språkets behandling i allmänhet mera framstående, än oftast varit fallet. I samma mån som modersmålets utbildning, rikedom och böjlighet för olika skaldeformer vidgat sig, höja sig äfven fordringarne af det egendomliga i uppfinning och bilder, som i dessa former skola framträda, äfvensom af en väl genomtänkt plananläggning och af iakttagandet utaf delarnes symmetriska förhållande. Dessa egenskaper hafva delvis funnits utmärka flera af de nu inkomna skrifter, hvilka, genom omarbetning i andra hänseenden, skulle närmare uppfylla Akademiens fordringar. Bland stycken af denna art må nämnas: N:o 14, *Afsked till Amanda*, N:o 5, *Högstorp*, N:o 20, *Finska Flickan*, och N:o 19, *Elegi*. Derjemte har Akademien funnit en varm fosterlandskärlek uppenbara sig i N:o 11, *Sång öfver Konung Carl XIV Johan*, och N:o 13, *Slaget vid Lund*; äfvensom N:o 4, *Sångmön vid Midnattssolen*, och N:o 17, *Alsol*, befunnits äga ställen

af lyftning och bildningsgåfva, samt N:o 19, *Hvarför sjunger Du?* och N:o 18, *Fosterländska Minnen*, en i allmänhet lätt och harmonisk versbildning.

Inom den vettenskapliga språkforskningens område hade en akademisk afhandling: *Fragmenter af Matthæi Evangelium på Götiska, jemte Ordförklaring och Ordböjningslära*, fäst af Akademiens uppmärksamhet. Såsom ett bevis af sin aktning, och till en uppmuntran att fortsätta detta verk, hade Akademien tillagt sin jetton i guld åt författaren, Adjunkten vid Upsala Katedralskola, Filosofie Magistern, ANDERS UPPSTRÖM, hvilken nu af Sekreteraren framfördes till belöningens emottagande, hvarvid Direktören för honom tolkade Akademiens aktning.

Direktören fortfor:

Sextio år äro förflutna, sedan Akademien hade tillfredsställelsen att, med den högsta belöning hon ägde tilldela någon utom de täflandes krets, betyga sin aktning för en författare, hos hvilken tonernas språk lyder samma ingifvelse, som den, hvilken skapat dikten, och hos hvilken lyriken vunnit sin sannaste uppenbarelse genom versens och melodiens oskiljaktiga förening, under det att ett dramatiskt lif åter speglas i de uti sången framträdande karakterer. Tonkonst och dikt hafva uti de stycken, hvarom nu är fråga, för att nyttja ett stort snilles uttryck, "så iklädt sig hvarandras behag, så sammansmält till en skönhet, att man föga kan se, hvilken mest skulle sakna den andra för sin fullkomlighet: versen,

att rätt fattas, eller musiken, att rätt höras *). Dessa grunder hafva vägledt Akademiens beslut, då hon öfverlemnadt innevarande års Kongliga pris åt Lektorn vid Skara Gymnasium, Magister GUNNAR WENNERBERG, hvars sånger äro för allmänt kända, för att här erfordra något vidare vitsord.

Då Akademien sistlidet år med sitt stora pris utmärkte skaldestycket *Augusti Tidevarf*, önskade hon äfven att kunna bereda dess författare en lättad fortkomst på den litterära banan. Hon har därför i hörjan af detta år tillagt Herr SCHERINI ett understöd af Trehundrade Riksdaler Banko.

Men det är icke blott bland samtida företeelser, som detta Samfund, enligt Stiftarens syfte, bör söka föremål för sina aktningbetygelser. Äfven stora minnen skola årligen vid dess högtider återkallas. Sverige har ägt en sångmö, som i det vitterhetslag, hon sjelf skapat, varit utan like i någon tid och något land; i hvars taflor en djup vishetslära tecknas under skämtets drag, och stora sanningar med en lekande penna; i hvars bilder, alla inhemska till ämne och ton, uppenbaras den sällsynstaste förening af manligt allvar med qvinlighetens finaste känsla, af verldsbetraktarens skarpsinne med oskuldens behag. Genom sina Stadgar förhindrad, att räkna Fru LENNGREN bland sina ledamöter, har

---

*) KELLGREN'S yttrande om BELLMANS sånger.

Akademien, året efter hennes död, genom en öfver henne preglad skådepenning, åtföljd af en minnes-teckning utaf FRANZÉN, införlifvat hennes bild och namn med sina Handlingar. Akademien har nu beslutit att resa en minnesvård på det rum, som förvarar Fru LENNGRENS stoft, nära de vårdar, som Akademien egnat GYLLENBORG, LEOPOLD och BELLMAN.

Akademiens ledamot, Herr FRIES, som erhållit Akademiens uppdrag, att för Ordboken utarbete afdelningen *de Svenska växternas namn*, hade meddelat en afhandling i detta ämne, hvaraf upplästes så mycket tiden medgaf.

Akademiens Ledamot, Herr BÖTTIGER, hade för sammankomsten författat ett skaldestycke: *Minne och Hopp*, som af honom upplästes.

Den minnespenning, Akademien detta år låtit preglas, äger till föremål Riksrådet och General-guvernören Grefve GUSTAF FREDRIK VON ROSEN. Åtsidan föreställer Grefve VON ROSENS bröstbild, med omskrifna namn och titlar, samt födelseåret 1688. På frånsidan ses Carlavagnen, följd af stjernan *Arcturus*, hvilken alltid troget åtföljer *Ursa Major*, hvaraf den äfven har sitt grekiska namn *Arctophylax* eller *Björnvaktaren*. Omskriften är ur Horatius: *Ibimus, utcumque præcedes, comites parati*. (Tillreds att följas åt, hvarhelst du går förut). I afskrifningen läses: *Regio duci invite superstes, vitam patriæ impensam, edidit MDCCCLXIX*.

Grefve VON ROSENS minne, författadt af Akademiens Ledamot och Sekreterare, Hofmarskalken Friherre VON BESKOW, upplästes af honom, hvarmed sammankomsten slutades.

MINNE

AF

RIKS-RÅDET, GREFVE GUSTAF FREDRIK VON ROSEN.

”Den gamla tiden är mig kär,
Den gamla Carolinska tiden,
Ty glad han var som samvetsfriden
Och modig såsom segren är.
Än ligger i de norra landen
Dess återsken kring himlaranden,
Och mäktiga gestalter gå
Med bälten gula, rockar blå,
I aftonrodnan upp och neder.
Med vördnad ser jag opp till eder,
J hjeltar från en högre verld
Med kyller och med långa svärd!”

En sådan hjelte är föremålet för denna minnes-
teckning: **GUSTAF FREDRIK VON ROSEN**. Hans bild
kan ej fattas utan i omgifningen af den tid, som
han tillhörde. Likasom, på den nyss beskrifna skåde-
penningen, Arkturen får sin rätta betydelse såsom
Carlavagnens följeslagare, framstå Carolinerna först
i sin rätta dager uti strålarne af Hjeltekonungens
bragder.

Vår verldsdel skakades i den tid, hvarom nu
är fråga, af en mäktig ande, likasom i våra dagar
af **NAPOLEON**. Det är känslan af att nalkas, mindre
en dödlig, än en stor naturkraft, som deras när-

varo framkallar. Måttstocken för alldagsmenniskor är för inskränkt att mäta de andar, genom hvilka Försynen vill omskapa världens utseende, störta eller uppresa världen, och af en verldsdel bereda ett enda flammande bål, i hvars aska fredens nya skördar skola blomstra med fördubblad rikedom, liksom oljoträden öfver lavan. Det är icke blott under den stilla medgången, det är ännu mer under stormarne och nederlagen, som ett folks karakter utvecklar sig. En lysande sida i den svenska nationalkarakteren kan icke tänkas utan CARL XII; en lika lysande i den fransyska icke utan NAPOLEON. Hvad återstår af begge? Deras namn och en handfull stoft, säger man. Men deras folk vände, efter de stores fall, till inre förhöjd förkofran de uppväckta krafterna, och efterkommande samla sig med stolthet och under häpen beundran kring de släcknade volkanerna. Hvem minnes ej den elektriska stöt, som, med den gamla ärans återsken, genomfor Sverige vid CARL XII:s hundraåra dödsfest, och Frankrike vid återeröfrandet af NAPOLEONS stoft? Den fosterländska äran — och äfven äran är ett statsmynt — lefver af dessa minnen i högre mening, än Napolitanaren lefver af Vesuven. Dessa jätteminnen tala till inbillningen, som är evigt ung och helst sysselsätter sig med det underbara. Derför

för äro CARL XII:s anletsdrag och öden ännu lika kära bekanta, ej blott i hans eget hemland, men på andra sidan Alperna, och sjelfva lazaronen, utan egna minnen, hör med förtjusning lejonkungens bedrifter föreläsas på Molo'n, eller jublar då han på scenen ser den svenske hjelten nedlägga Muskoviter vid Narva eller trampa brandröret af bomben i Stralsund. Tåget till Ukraine uthärdar måhända ej mer statsmannens kalla pröfning, än NAPOLEONS tåg till Egypten, eller hans ännu vidunderligare plan, att genom Europa anrycka mot Indien, hvarom han underhandlade med Kejsar PAUL *). Men ett drag af det ridderligt äfventyrliga — soldatens lifsluft — låg i begges karakter, ännu naturligare och mer förklarligt hos det adertonde,

---

*) Franska armén skulle på Donau, svarta hafvet, Volga, o. s. v. begifva sig till Astrakan, för hvilket härtåg en tid af fyra månader och tio dagar var beräknad. I Astrakan skulle franska hären förena sig med en rysk och angripa Englands besittningar uti Indien. MASSENA var utnämnd till anförare för detta sagolika krigsföretag. Man har svårt att föreställa sig annat, än att NAPOLEON uppgjort förslaget för att behaga den något öfverspände Kejsar PAUL, ehuru å andra sidan de med omsorg beräknade enskiltheterna och NAPOLEONS egen böjelse för det underbara, tyckes inrymma möjligheten af en allvarsammare mening. (Planen finnes meddelad i *Memoires posthumes du Feld-maréchal Comte de STEDINGK*, Paris, 1849, Tome 2, pag. 7).

än hos det nittonde århundradets hjälte. Begge satte sjelfva kronan på sitt hufvud; den ene förlorade henne, den andre nedsteg med henne i grafven. I krigaredjefhet står CARL XII emellan HANNIBAL och NAPOLEON, men fann icke, såsom den förre, något Capua, och lät icke, såsom den sednare, böja sig af olyckan.

Europa hade ännu icke sett en hjälte, som efter fjorton dagars fälttåg foreskref freden och inom ett år kufvade trenne riken, af hvilka hvarje dittills varit mäktigt nog att ensamt mäta sig med Sverige. Och denna hjälte var en adertonårig yngling, uppträdande till sjelfförsvär, lika rättrådig i handling som hans motståndare voro försåtliga, uppoffrande sig för sina bundsförvandter, bortskänkande kronor, behållande intet för sig sjelf, mer än äran och den rättvisa sakens seger. Han var, likasom hvarje krigaresnille, skapare af en egen krigskonst, förkastande i sin här det tunga harnesket och stålände det öppna bröstet mot fiendens kulor och stål. För honom fans, äfven i Norden, ingen skiljaktighet i årstider: alla voro lika goda för striden. Hans ilmarscher och skyndsamma anfall tillintetgjorde fiendens alla beräkningar. Men han fordrade, särdeles under vinterfälttågen, en härdighet hos sina krigare, som synes oss fabelaktig. Deras säng var drifvan, — endast i ordentliga vinterquarter eldades

Konungens tält med glödgade kanonkulor, — maten, då den fans, var ofta frusen; vatten saknades; källden var stundom så stark, att vildfåglarne döfvades deraf och läto taga sig med blotta händerna, tusentals soldater ihjälfröso inom några dagars tåg. Och likväl klagade ingen. Vid första trumhvirfvel eller trumpetstöt var skaran åter färdig att storma förskansningar och trotsa eldgapen; ty blotta farans anblick verkade på dem såsom hos andra känslan af hvila och förfriskning. Derhän hade Konungens föredöme bragt den svenska soldaten.

I denna krigsskola uppväxte den unga ROSEN. Ehuru till födseln befryndad med Sveriges ädlaste släkter *), begynte han sin bana såsom dragon vid STENBOCKS regemente. Den lysande tapperhet han ådagalade i slaget vid Grodno 1706, bemärktes af CARL XII, som utnämde den adertonårige ryttaren till Kornett, samt följande året, efter förnyade mandomsprof, till Löjtnant. Vid alla fältslag under det pågående polska, sachsiska och ryska kriget, var ROSEN alltid i främsta ledet. Det sagolika af dessa tåg, der striden ansågs såsom en lek och döden som en ungdomsvän, lefver i skaldernas sånger.

*) Född i Reval, den 6 Augusti 1688, son af JOHAN VON ROSEN, Mann-richter i Estland. Modren var BRIGITTA STENBOCK, dotter af Kongl. Rådet, General-guvernören och Riks-tygmästaren Grefve ERIK STENBOCK, till Bogesund, med Grefvinnan CATHARINA RÜDIGERS-dotter VON SCHWERIN.

Man fördes af drömmen om det verldsherradöme, som troddes förbehållet det gamla Manhem, hvars söner, de "yfverborna Svear och Göther", redan en gång Roms besegrare, skulle ännu en gång styra verlden. En blick på Sveriges bildningshistoria från och med GUSTAF II ADOLF till och med CARL XII, (med hvilken verldsherrskaredrömmen slutade) visar, att denna föreställning var icke blott hjeltekonungarnes egen, men delades af allt hvad nationen ägde mest upphöjdt i boklig idrott och upplysning *). Sveriges politiska bana ansågs ingalunda fulländad

---

*) Sjelfva grunden för denna förutsättning var den sats, för hvilken man tornerade vid Konung GUSTAF II ADOLFS kröning, eller att de Göter, som kufvat Rom, voro Svenskar, hvilken föreställning var allmän alltsedan icke blott JOHANNES MAGNUS, i sin rikshistoria, sammansmält Scyter, Göter och Svenskar till samma folk, utan VERELIUS förklarar att "lagen borde anse den med straff, som vågade tvifla att de Göter, som intogo Rom, utgått från Sverige." Denna känsla af Svenskarnes verldshistoriska betydelse, fick å nyo luft under GUSTAF ADOLFS segrar, liksom under CARL X:s (hvilken sjelf ansåg sig såsom en ny ALARIK), och genom det systematiska upphöjande af förfäders minnen och bragder, hvartill det då inrättade Antiquitetskollegium bidrog genom sina ledamöter STJERNHJELM, VERELIUS, SCHEFFERUS, M. CELSIUS, m. fl. Den svenska national-ärans förgudning nådde dock först, som bekant, sin yttersta höjdpunkt genom OLAUS RUDBECK, hvars Atlanticas tredje del äfven tillagnades den då sextonårige CARL XII, och blef, jemte Curtius och kämpasagorna, hans käraste läsning.

med dess dåvarande ställning, ehuru upphöjdt till Nordens erkända hufvudmakt och protestantismens öfverhufvud. Detta var blott begynnelsen. Då CARL XII i sitt läger uppvaktades af alla de mäktigaste furstars sändebud — bland hvilka den store MARLBOROUGH; då han begärde vägkartan till alla hufvudstäder, och då, på hans blotta vink, romerska Kejsaren nödgades bevilja sina egna protestantiska undersåter större friheter, än ens GUSTAF ADOLFS segrar kunnat tillkämpa dem, ansågs ännu i det läpna Europa, för den öofvervunne och, som man länge trodde, öofvinnerlige, allting möjligt. Han, hvars enda nöje var att komma verlden att darra, var då ej den ende, som betraktade Czar PETERS afsättning såsom en afgjord sak och vägen dertill såsom nära likgilltig. Att han valde den efter utseendet äfventyrligaste, var ett drag af vikingalynne, hos honom medfödt och okufveligt, till följd hvaraf segren ej gjorde tillfyllest, om den icke vans på det djerfvaste, mest förvånande och för svenska krigarenamnet mest hedrande vis. Måhända var äfven tåget till Ukraine icke utan politiskt-strategiska grunder, som, i fall lyckans stjärna ej redan för hjelten lutat till nedergång, gjort en annan utgång möjlig.

Utom vårt ämne ligger bedömandet af den plan, som förde Konungen till dessa aflägsna nejder:

att nemligen från Ryssland lösrycka den don'ska Kossack-stammen och af Ukraine bilda ett särskilt rike, under MAZEPPA, till ny motvigt af en makt, hvars vådliga tillväxt CARL mer än någon annan då tycktes ana *). De oväntade hinder som mötte,

---

*) Följande må blott här i korthet anföras. Bland Konungens planer var att af Ukraine, som önskade vinna frihet och oberoende från ryska väldet, bilda ett furstendöme under MAZEPPA. Enligt en annan uppgift ämnade han återförena Ukraine med Polen, som det fordom tillhört, samt af Vitepsk och Potolsk stifta ett furstendöme åt nämde Kossack-höfding. (Jfr. ADLERFELT III: 230 och 233). Under hvilket förhållande som helst var hufvudsiften att söndra och kufva Ryssland. Enligt planen skulle MAZEPPA ej allenast med sina Kossacker, samt Wallacker och Zaporoger, stöta till Konungens här, utan äfven emot Czaren uppvigla Khanen för de derbetiska Kalmuckerna, anskaffa lifsmedel, samt hålla sina fästningar Konungen tillhanda. (ADLERFELT, dersammastädes). Tåget till Ukraine var således ej så helt och hållet obetänkt eller planlöst, som man allmänligen föregifvit, och då Konungen, oberäknadt sin egen och MAZEPPAS krigsstyrka, drog till sig LEWENHAUPT med 10,000 man från Lithauen, hoppades han med den talrikaste här, som ännu stått under hans befäl, kunna anrycka emot Moskwa, der missnöjet med Czaren hade djupa rötter. Sedan försöket att genom Konung AUGUSTS afsättning och utkorandet af en polsk Konung i svenskt intresse, bilda af Polen en motvigt till Ryssland, misslyckats genom Polackarnes söndringar och opålitlighet, och då intet tyskt förbund emot Ryssland kunde tillvägbringas, var den tanken, att uppressa Södern emot det ryska väldet, tvifvelsutan politiskt riktig. Denna tanke sysselsatte Konungen äfven fortfarande under de år han tillbragte i Bender.

äro kända. De rubbade icke Konungens beslut. Den 1 Maj 1709 firades genom löpgrafvarnes öppnande för Pultava, der omsider Nordens ALEXANDER, efter nio års segrar, såg sin lyckas stjärna nedergå i blod. Han bar sitt fall så stolt som sin krona. Ingen förändring märktes i hans lynne eller i hans vidtfamnande planer. Intet ord undföll honom om nederlaget *). Sedan båren, på hvilken han bars

---

Hvad särskilt angår Pultavas belägring, så yttrar VOLTAIRE derom: "Czaren hade förvandlat Pultava till ett förrådshus. Om Konungen lyckades taga denna fästning, så öppnade han derigenom vägen för sig till Moskwa och kunde i öfverflöd invänta de förstärkingar, som han hoppades från Sverige, Lifland, Pommern och Polen. Den enda utvägen var således att taga Pultava och han fortskyndade dess belägring med ifver. MAZEPPA, som ägde förbindelser i staden, försäkrade, att man snart skulle blifva herre deröfver". (Histoire de CHARLES XII, p. 179). Man kan, af bekanta skäl, gerna tro VOLTAIRE då han gör rättvisa åt CARL XII:s krigsplaner emot Czar PETER.

- *) "Ingen förändring kunde hos honom spåras efter nederlaget, han var den ena dagen som den andra", säger NORDBERG. General MEYERFELDT bragte till Enkedrottningen och Prinsessan ULRIKA ELEONORA egenhändiga bref från Konungen, deri han, beträffande sin svåra blessyr och nederlaget, yttrar sig "fått ett litet faveur i foten, tvenne dagar före bataillen, som honom något incommoderat, men ingenting skulle plåga honom mera, än om han visste att de Kongliga Prinsessorna voro bedröfvade öfver det förlorade slaget vid Pultava, hvilken förlust han med Guds hjälp genom särdeles medel revansera skall". (Handlingar hörande till Konung CARL XII:s histo-

såsom sårad, blifvit söndersplittrad af kulor, och hästen, på hvilken han upplyftades, var undanskjuten, lyckades han att på den gamla "Brandklipparen", som hans fader ridit under de skånska slagningarne, undvika den enda fara han fruktade: rysk fångenskap.

ROSEN, som vid Pultava deltagit i den hetaste striden, följde sin Konung till Bender. Här begynner ett af de märkligaste skiften i hjeltens bragdrika lefnad, öfver hvilket häfderna dock ännu ej spridt tillräckligt ljus. Efter svenska arkivets förlust vid kalabaliken, har man blott af strödda underrättelser från olika händer kunnat göra sig

---

ria, 1 Del. sid. 193). Såsom motstycke förtjenar att läsas beskrifningen hos NORDBERG om Konungens djupa sorg vid underrättelsen om hans systers, Hertiginnans af Holstein, död, och det rörande bref han derom tillskref sin syster ULRIKA ELEONORA, hvilken han, med en sannspådd aning, hoppas icke få öfverlefva, utan att (som orden lyda) "vår Herre lärer gifva mig den förmån att vara den nästföljande. Det tillkommer mig af naturen, som äldre, hvilket min hjertans syster intet får eller bör missunna mig". (Brefvet, meddeladt af Professor FANT, finnes infördt i Sv. Litt. Tidn. år 1815, N:o 23). Underrättelsen om Hertiginnans död ankom med Legations-sekreteraren KLINCKOWSTRÖM till lägret, kort före slaget vid Pultava, men ingen vågade nämna derom för Konungen, tilldess han sednare, af en händelse, då någon yttrade "salig Hertiginnan", fick del deraf. Hon afled den 11 December 1708 och hade varit död längre än ett halft år innan Konungen fick veta derom.

en föreställning om Konungens planer, att hvälfva Södern opp emot Norden och genom Turkar, Tartarer, Cirkasser och Söderns Kossacker krossa det ryska väldet. För att inse den stora vigt, som Konungen fästade vid Turkiets uppträdande emot Ryssland i detta ögonblick, må man blott erinra sig, att ingen af dessa makter då var hvad den nu är, och att Turkiet mer än en gång kommit det södra Europa att darra, under det att Ryssland tog de första, osäkra stegen till inflytande i det norra Europa *). Då Stor-visiren yttrade till Ko-

---

*) Man tillskrifver CARL XII i främsta rummet den ryska maktens tillväxt. Han, och han ensam, bekämpade dock densamma, medelbart och omedelbart, under aderton år. Men Danmark, Sachsen, Preussen, England, Hanover, m. fl., som förenade sig emot honom, för Czar PETER, dem tillräknar man ej den ryska kolossens uppkomst. Med en politisk blick, som NAPOLEON i denna fråga saknade, arbetade CARL XII oafbrutet på att af Polen bilda ett hålverk emot den uppväxande jättemakten och att emot den väpna Turkar, Tartarer, Czerkasser, Perser, ja dess egna Kossacker, då deremot NAPOLEON tillät Ryssland att stycka Sverige och Turkiet, samt försummade att återupprätta Polen. Vi torde annorstädes få tillfälle att närmare afhandla detta ämne. Endast i förbigående må anmärkas, att de, som anse att CARL XII bort äga sitt förnämsta ögonmärke på förekommandet af Petersburgs grundläggande, sannolikt icke erinra sig att denna anläggning i ett träsck var under de första åren högst problematisk; att den i anseende till den oerhörda och, såsom det i sjelfva Ryssland troddes, fruktlösa uppoffringen af penningar och menniskolif, omöjligen kunde äga bestånd,

nung CARL att "han ville taga Hans Maj:t i sin venstra hand och sabeln i sin högra och i spetsen för 100,000 Turkar och Tartarer öppna vägen till hans rike genom Polen, eller genom Ryssland, om det skulle behaga honom", var detta icke blott ett tomt talesätt, enär det snart derefter visade sig, att en här af 60,000 Tartarer och Kossacker inryckte i Polen på samma gång som nära 300,000 Turkar och Tartarer, biträdde af svenska officerare och understödde af 25 linieskepp, angrepo ryska makten. Också var Czarens ställning vid Prutströmmen mera förtviflad, än CARLS vid Pultava, då förräderiet, som aldrig ingick i den svenska Konungens beräkningar, oförmodadt räddade den nära förlorade. Emellertid förmådde Konungen trenne särskilda gånger Sultan att förklara Ryssland krig och fyra gånger att afsätta de Stor-visirer, som, den ena efter den andra, inlockades i de ryska intressena. "Man tror sig kunna säga" skrifver ett främmande sändebud, "att Konungen är i Tur-

---

och att man ännu så sent, som fyrti år derefter, var så missbelåten i Ryssland med denna anläggning, att fråga var om dess öfvergifvande och hufvudstadens återförflyttande till Moskwa, (hvarom så väl vår Minister v. NOLCKENS bref, som ett anförande till Råds-protokollet af Riksrådet Friherre SAMUEL ÅKERHJELM den 20 Juli 1741, lemnar upplysning), samt slutligen att det var i Moskwa, som CARL XII hoppades få uppgöra frågan om Petersburg, jemte annat.

kiet lika enväldig, som i sitt eget rike". Den svenska hjeltens namn och bedrifter öfvade en så hänförande verkan på Muselmännen, att Sultan i vissa ögonblick ej ägde annat val, än att antingen förklara krig, eller blifva afsatt. Ännu underbarare må synas, att Konungen hade sin mäktigaste bundsförvandt i Sultanens egen seralj, nemligen Kejsarens moder, Sultaninnan VALIDÉ, som, utan att någonsin hafva sett den svenska hjelten, af beundran för hans hjeltestorhet, hvars rykte spridt sig ända till China, kraftfullt understödde hans planer mot Ryssland. En nyare häfdatecknare har framlagt ett bref från Sultaninnan till Konungen, som hon säger sig "älska mer än sin själ och sina ögons ljus" *).

---

*) Att CARL XII väckt ett lifligt deltagande inom sjelfva seraljen, förmåler VOLTAIRE sig hafva hört bekräftas både af den för Konungens af Sverige intressen vid turkiska hofvet ifrigt verksamme FONSECA, en utmärkt portugisisk läkare, hvilken, på grund af sin vettenskap, hade dagligt tillträde till Porten och hans Visirer (och hvars personliga bekantskap VOLTAIRE gjort i Paris) och af Grefve PONIA-TOWSKY, Konungens hemliga sändebud i Constantinopel, hvilken VOLTAIRE jemväl lärt känna i Paris och som meddelat honom en mängd upplysningar till den svenska Konungens historia. En judinna, som ofta besökte Kejsarinnan VALIDÉ, hade först för henne berättat den svenska Konungens hjeltebragder. Sultaninnan afhörde dem med samma förtjusning som sagorna ur "Tusen och en Nat". Ifrån beundran öfvergick hon snart till ett verksamt deltagande för den underbara hjelten och frågade oupphörligt sin son Kejsaren: "När vill du då hjälpa mitt lejon att

Ännu fyra år efter Konungens ankomst till Turkiet, hade han hopp att från Södern kunna krossa

---

uppsluka Czaren"? — PONIATOWSKY hade flera bref från henne rörande CARL XII. Men VOLTAIRE (kanske äfven PONIATOWSKY) synes varit okunnig derom, att hon jemväl tillskrifvit Konungen personligen. En finsk hädforsknare har ej längesedan i Frankrikes hemliga arkiver funnit det bref, som här meddelas:

"Que cette lettre parvienne entre les mains de S. M. le Roy de Svède.

Mon très heureux, très puissant & très magnanime fils; celui que j'aime plus que mon ame; après Vous avoir offert des saluts & demandé l'état de Votre noble santé que je souhaite bonne & parfaite, si Vous demandez la mienne elle est bonne aussy.

Vous savez que je suis très portée d'inclination pour Vous; la lettre que Vous avez envoyée a été remise entre les mains de mon très heureux Empereur. Il est informé de toutes les offenses qu'on Vous a faites & la Derviche Effendi travaille pour Vous jour & nuit. Mon très heureux Empereur a repondu ces paroles: S'il plaist à Dieu, je le ferai parvenir à ses volontés au-delà même de ce qu'il désire. Il est très certain que dans peu il terrassera tous ceux qui sont (ses) Ennemis". Ainsy n'écoutez point & ne croyez point les paroles des ennemis. Mon ame, les deux yeux de mon teste, ne tirez aucune peine. La Derviche Effendi a reçu le dépost que Vous avez envoyé; il lui a fait beaucoup de plaisir. Dans peu Vous Vous mettez en chemin. Mon très puissant Empereur ne faist savoir son secret à personne. Soiez aussi attentif à ne point déclarer le votre. La Seraili Kader est incomparable & a fait tout ce qu'elle a pu. Votre très sincère amie Derviche Effendi". Brefvets afskrifvare tillägger: N:a

den makt, som lyfte sig öfver hans egna länder, då General LIEVEN, genom skildringen af de hvälfningar, som hotade i sjelfva fäderneslandet, förmodade honom att plötsligt återvända till Sverige *). Allt utvisar emellertid att han under det långvariga vistandet i Turkiet icke var overksam i sin hufvudfiendes bekämpande och att det låg sanning i inskriften af den skådepenning, som bland en mängd andra preglades öfver hans uppehåll i Bender, och i hvilken inskrift yttras att "det svenska lejonet sof med öppna ögon".

ROSEN kämpade i detta krig under Tartar-Khans befäl och gjorde i striden vid Prut-strömmen under af tapperhet. Sedan Sultan slutit sin särskilta fred med Czaren, erhöll ROSEN sin Konungs tillåtelse att taga tjänst bland de kiow'ska trupperna, som inryckte i Podolien, der han deltog i stormandet af fästningarne Gnyatin och Stanislavova.

---

que la Sultane VALIDÉ parle d'elle même sous le nom de Derviche Effendi". (Bidrag till de Nord-europeiska folkslagens historia, af FREDR. CYGNÆUS, 1 Delen, sid. 248). Äldre häfdatecknare förmåla Konungens tillförsigt om något hemligt, för alla andra obegripligt bistånd, som skulle förhjelpa honom ur den svåra ställningen i Turkiet, äfven emot Divanens och Stor-visirernas kända tänkesätt. Närvarande handling tyckes lemna en vink om beskaffenheten deraf.

*) Man läse härom LIEVENS märkvärdiga samtal med Konungen i Bender. (Handlingar hörande till Konung CARL XII:s historia, III Del.)

Följande året erhöll han befallning att med de allierade besätta Czarnovitza. Anfallen af öfverlägsna fiender och öfvergifven af de Polackär, som dittills blifvit trogne, slog han sig igenom med sitt lilla manskap och återkom till Bender, der han mottogs af Konungen med synnerlig nåd och utnämndes till General-adjutant.

Det var i olyckan som ROSEN fästade sig vid Konungens person med en trohet, värdig riddarålderns skönaste dagar. Aldrig syntes Kung CARL större än i denna tid, då

*"Intet hopp om räddning fans
I något annat bröst än hans".*

Det lugn, den själshöghet han ådagalade under motgångarne, väckte en, om möjligt ännu allmänare beundran, än hans anspråkslöshet och själförsakelse under nio års oafbrutna segrar. Ännu hos efterverlden hafva dessa stora drag af hans personlighet framkallat hänförande målningar af icke blott Sveriges största skalder, men äfven af främlingar, bland hvilka BYRON, JOHNSON, VOLTAIRE, HERDER och OEHLENSCHLÆGER tecknat det svenska lejonet med eldsdrag, som icke förblekna *). Af

---

*) Mindre bekant är den karakteristik, som ARNDT meddelat öfver CARL XII, (i sin Einleitung zu historischen Charaktersschilderungen, Berlin, 1810). Han anser den nordiska hjälten såsom den fullständigaste urbild af

denna karakterens höghet förklaras äfven lätt den trollmakt han öfvade på sitt eget folk och i synnerhet på sin närmaste omgifning. Ingen hade en

---

den svenska national-karakteren, med dess förtjenster och fel. "Men denne man", säger han, "som förvånade sina samtida och som hans krigare förgudade, vid hvars minne ännu hvarje äkta svenskt öga fuktas af tårar, hade dessa egenskaper icke i vanligt mått, utan i sådana jättedrag att han är icke blott för Sverige men för hela Norden den äktaste representant, en oförgänglig bild, som först i tidernas längd måste framstå såsom en hieroglyf för att fullt kunna tydas. Vi hafva här ej att göra med nationens lycka eller olycka, med politik och moral, endast med menniskan, i hvilken sjelfva Konungen och hjälten försvinna. CARL framställer Nordens höga tragedi i dess yttersta upphöjning: det måste vara en Konung och en sådan Konung för att uppenbara huru den ädlaste karakter kunde duka under för ödet. — — Följer man den store Konungen under hans lefnadsstrid, så finner man att han dukade under icke för sina fienders större mod, högre sinnesstyrka och fastare beslutsamhet, utan för deras smidigare böjlighet, bakslugare klokhet, finare list: ett verkligt verdensdrama, der dygden uppträder i samma öfvermått som lågheten. CARL XII är en af de jette-naturer, som falla för sin egen kraft. Den högsta trohet, den högsta rättvisa, det mildaste allvar, öfverskridande sitt eget mått; det oändliga undergående i världshvimlets ändlighet, hvars ringhet mäter sig med det stora. Han är det godas ideal, hvilket under striden med det onda ej kan segra, men ej heller gå under. Han blef ej öfvervunnen, han blef mördad. När man skådar denna slut-scen, som alltid är gåtlik, tycker man sig stå, djupt rörd, framför en Torso, och eftersinna, huru den skulle hafva synts om den varit fulländad".

tanke på sig sjelf, endast på honom. Hvad han ville, var lag, ej blott på papperet, men i hjertat, och han var en af de få, som i olyckan icke öfvergifvits af en enda bland de sina.

Sedan Konungens afresa från Turkiet var bestämmd och afskeds-ambassaden till Constantinopel, vid hvilken ROSEN var Marskalk, ägt rum, erhöll denne det yppersta förtroende af alla: att åtfölja sin Herre på återresan till Sverige. En dagbok upplyser de närmare omständigheterna vid detta tåg. Det gemensamma pass, som Konungen lätit Landshöfdingen och Ombuds-rådet för krigs-expeditionen CASTEN FEIF utfärda för sig och sina tvenne följeslagare, och hvars original ännu förvaras i de ROSEN'ska samlingarne, innehåller, att då Kaptenerne i svensk tjenst JOHAN PALM (ROSEN), ERIK VON UNGERN (DÜRING) och PETER FRISCK (KONUNGEN), "äro sinnade att i några ärenden begifva sig till Tyskland" . . . "anmodas vänligen och gunsteligen hvar och en . . . att låta dem obehindradt passera." I förbigående kan anmärkas det egna deri, att då Konungen ville begagna ett annat dopnamn, än sitt eget, han utvalde sin hufvudfiendes namn, PETER *).

För

---

*) NORDBERG och (så vidt vi kunna erinra oss) alla häfdatecknare efter honom, gifva Konungen namnet CARL FRISK. I original-passet kallas han dock PETER. (Se Handlingar rörande Skandinaviens historia, IX Del. sid. 269).

För att icke blifva igenkänd, hade Konungen påtagit en mörk peruk, samt en stor, brun klädesrock med hvitt rasch-foder. Man hade nemligen ägt anledning förmoda, att Konung AUGUST, som förut låtit på en jagt bortröfva Prinsarne SOBIESKY, ville genom hemliga utliggare bemäktiga sig sin dödsfiende under återresan till Sverige. Enligt en berättelse af sachsiska officerare, hade Konung AUGUST skiljt sig vid hälften af sitt hästgarde och lemnat fyra månaders sold åt de aftågande, under förefvande att de erhållit afsked, men med hemligt uppdrag att de skulle fördela sig på alla vägar i Mähren, Böhmen och Schlesien, för att fångsla svenska Kungen. Dennes färd var således i mer än ett afseende äfventyrlig.

Den 26 Oktober 1714, klockan ett efter midnatt, börjades resan, utan karta eller vägvisare. Konungen förde, liksom de andra, sin egen handhäst, för att användas när den, som reds, tröttnat eller störtat. Färden gick natt och dag, genom skogar och ödemarker, ofta på obanade stigar, der de resande måste vandra till fots. I obekanta nejder rättade de sig efter solens och stjernornas ställning. Stundom foro de vilse flera mil, men letade sig åter fram till rätta vägen. DÜRING störtade en gång af trötthet och föll såsom död af hästen,

Sv. Akad. Handl. fr. 1796. Del. 25.

27

hvilket högeligen bekymrade Konungen, som dock lyckades att med friskt vatten från en källa återkalla hans flydda lifskrafter *). För att så litet som möjligt komma i beröring med främmande, skötte och sadlade ryttarne sjelfve sina hästar, och då någon hvila måste tagas, vakade en af dem, hvar i sin ordning, tvenne timmar, under det de tvenne andra sofvo. Der man hade anledning misstänka att Konungen blifvit igenkänd, hade ROSEN, som ägde mycken likhet med honom, befallning att qvarstanna fyra timmar, för att lemna de andra tid att undkomma, hvarefter han upphann dem. Då man öfverallt kände KONUNG CARLS utseende, enär hans bild fanns i alla länder, såsom i våra dagar NAPOLEONS, var det för honom icke lätt att förblifva obemärkt. Hvad som, bland annat, fästade uppmärksamhet på honom, var hans vana, att vid ankomsten till hvarje post-station endast begära friskt vatten, ty han var den största, om ej enda vattendrickare i sin här, hvaremot de andra unga officerarne vanligen begärde vin. Denna omständighet var också nära att röja honom i Cassel. Landtgreffen hade befallt sin Brigadier KAGGE, Svensk till börd, att passa på Konungen. Den utskickade såg, efter några dagars fruktlös väntan på

---

*) NORDBERG.

den bestämda post-stationen, trenne ryttare ankomma, som ådrogo sig hans uppmärksamhet. Då Konungen begärde vatten, frågade KAGGE, om han lärt af sin Kung att icke dricka vin, hvarpå Konungen, till misstankens aflägsnande, tömde en pokal Rhenvin, den enda som han under sina fälttåg smakat. Sedan Konungen åter stigit till häst, sade han på svenska: "Farväl, kära KAGGE, helsa Landt-grefven från mig"; hvarpå han gaf hästen sporrarne, för sent igenkänd för att upphinnas *).

Den 11 November, klockan 1 på natten, anlände Konungen med sina begge följeslagare till Stralsunds portar och anmälte sig för skildtvakten såsom ett ilbud ifrån Konung CARL. Åt soldaten, som följde honom till Kommendanten DÜKER, gaf han en handfull dukater, hvaraf han först röjdes **). Glädjen blef gränslös. Kanonernas dunder i natten förkunnade hans ankomst, staden illuminerades och det jublande folket samlade sig att återse sin älskade Konung, som man trott död. De resande hade tillryggalagt 286 mil på 14 dagar, eller något mer än 20 mil om dagen. Öfver Konungens återkomst preglades nio olika skådepenningar, med dels

---

*) NORDBERG.

***) Berättelse om Konung CARL XII:s ankomst från Turkiet till Stralsund. (Handlingar till K. CARL XII:s historia, III Delen).

latinsk, dels tysk inskrift, bland hvilka sednare en lydde:

Was sorget Jhr doch?

Gott und ich leben ja noch.

Öfver hela Sverige firades, i anledning af Konungens återkomst, tacksägelsefester med musik i kyrkorna och kanonsalut.

ROSEN, som icke vikit från sin Herres sida, följde honom äfven dagligen under Stralsunds försvar emot de förenade preussiska, sachsiska och danska härarne. Bland de täta strider, som derunder föreföllo, hände en dag, att Konungen, som, åtföljd af ROSEN, ridit ut att efterse en förpost af tolf man, fann denna under reträtt för åtta squadroner preussiska hussarer. Hästen blef Konungen undanskjuten och han sjelf, i den ögonskenligaste fara att nedhuggas, hade denna gång att för sitt lif tacka den trogne ROSEN, som genast lemnade honom sin häst, på hvilken han undkom.

Oaktadt Stralsund försvarades, såsom man kunde vänta det af en svensk här under CARL XII, måste fästningen dock slutligen falla för öfvermakten. Man kunde likväl ej förmå Konungen att lemna den, förrän man fästade hans uppmärksamhet derpå, att det vore långt äfventyrligare att på öppen båt begifva sig öfver hafvet, mellan ryska och danska kryssare, än att stanna qvar i

fästningen. Konungen lemnade då Stralsund den 11 December, i en liten båt med tre par åror, åtföljd af ROSEN och DÜRING. De arbetade sig fram genom isarne, under det att fienden besköt dem med adertonpundiga kanoner, ifrån morgonen intill middagen, hvaraf på de tvenne fartyg, som följde Konungens båt, tio man dödades och flera sårades, hvaremot Konungen och hans följeslagare, efter tvenne dygns rodd, oskadde hunno svenska kusten. Han landsteg vid Stafsten, i trakten af Trelleborg, om natten, och hvilade i skygd af denna sten tilldess det dagades, då han gick till fots till Trelleborg. Efterkommande hafva, femti år sednare, genom en minnessten utmärkt landningsstället *).

Bland de stora planer, som Konungen hvälfde under sitt vistande i Turkiet, var anfallet på Norrige. Europa förvånades, då det såg en härförare, som troddes icke kunna skydda sina egna kuster, midt i vintern bryta in i fiendens eget land. Det

*) Inskriften lyder:

Här landsteg Konung CARL den tolfte,

Då han år 1715, den 23 December,

Från Stralsund anlände.

Till åminnelse deraf är denna sten rest

af

CARL ADLERFELT

år 1768.

var som då fordom Rom, omhvärdt af fiender och ett säkert rof för HANNIBAL, endast derigenom räddades att SCIPIO kastade kriget inom de anfallandes egna landamärena. En solglimt af Konung CARLS gamla segerlycka framskimrade under början af det norrska fälttåget. I slutet af Februari 1716 ryckte han öfver gränsen och redan den 11 Mars stod han i Christiania. ROSEN, som rekognoscerat vägen för arméns inryckande, hade äfven här en särskilt lysande dag. Då Konungen, åtföljd af ROSEN och en stab af omkring tjugu officerare, i ett trångt pass anfölls af danske Öfversten KRUS med aggerhusiske dragonregementet, hvarvid fienden tillbakaslogs och Konungen sjelf tog Öfversten till fånga, var Konungen dock nära att öfvermannas af en aggerhusisk dragon, om icke ROSEN gifvit denne sin bane och för andra gången räddat Konungens lif.

Konungens drabanter, som närmast

"Följde Kung CARL, då han ropte: gå på,

Mina gullgossar blå!" . . .

voro nu af striderna så medtagne, att få af dem återstodo. Konungen beslöt därför att upprätta en ny livvakt af 360 man, fördelad i tvenne squadroner, hvaraf ROSEN skulle anförä den första. Stadgarne äro skrifna af Konungens egen hand. För inträde i denna valda skara fordrades att vara infödd Svensk, ogift, mellan tjugu och tretti år,

af otadligt rykte, frisk och stark till kropp och sinne, samt att icke känna något handtverk. Denna sednare omständighet erinrar om en liknande föreskrift af NAPOLEON, då han iurättade en hedersvakt under benämningen "Örnvakt", (Garde-Aigle), med föreskrift, att ingen skulle dertill nämnas, som kunde läsa eller skriva. Sannolikt ansågo de begge hjeltarne att den del af krigareyrket, der personligt mod var den förnämsta egenskap, kunde lida intrång af all annan sysselsättning, än tanken på strid *).

I sammanhang med det norrska fälttåget hade Konungen varit betänkt på ett starkt sjöförsvär, hvarigenom, enligt hans ord, den "svenska flottan alltid kunde vara den första i sjön". ROSEN sändes till Carlskrona, med öppen fullmakt att ombesörja detta viktiga värf. Här visade det sig, att han var lika rask och utmärkt sjöman, som krigare till lands. Han bevistade på amiral-skeppet sjödrabbningarne och inlade dervid ny ära. Hans förtjenster om sjöväsendet föranledde Konungen att utnämna honom till Vice-direktör för amiralitetet, Öfverste för artilleri-volontär-regementet, samt

---

*) Liksom man sällan ser något stadgande, hvartill en förebild ej finnes hos de gamle, så äfven med denna föreskrift. På det Lacedemonierne skulle blifva desto bättre krigare, var det dem förbjudet att lära något handtverk. PLUTARK berättar derom en egen händelse, i AGESILAI lefverne.

Öfver-kommandaut på fästningarne i Carlskrona och Carlshamn.

ROSEN var nu endast trettio år och emotsåg en ännu mer lysande bana, än den han redan tillryggalagt, då hans Konung, endast sex år äldre, slöt sitt hjertelopp vid Fredrikshall. Carolinerna vunno, liksom hjeltarne i sagan, odödlighet såsom ynglingar.

ROSENS öde blef, till en början, att glömmas. Vid 1719 års riksdag finner man honom anställd såsom expektant vid Dal-regementet. En Ständer- och Utskotts-regering, med Sekrete- och Sekretissime-beredningar, hemliga deputationer, memorialer och voteringar, syntes icke lemna något fält att utmärka sig för en man, som från sin ungdom följt CARL XII på hans sagolika tåg och endast talat med sin klinga. Sådan är likväl ärans och duglighetens makt, att vi tjugu år sednare finne samma man omgifven af Ständernas yppersta förtroende och upplyftad till den högsta embetsmannavärdighet, eller den af Svea Rikes Råd. Tidpunkten för ROSENS inkallande i Rådet ådagalägger tillräckligt anledningarne. Det var i det ögonblick då, enligt en häfdatecknares ord, "CARL XII:s skugga tycktes åter gå öfver skådeplatsen" *) och en omot-

*) GEJER, Frihetstidens teckning.

ståndlig håg att återeröfra de förlorade provinserna bemäktigade sig alla svenska sinnen. Då insattes äfven ROSEN i den Sekretissime-beredning, bestående af trenne Riks-råd *) och fyra af Sekreta Utskottets medlemmar, som skulle förbereda kriget emot Ryssland, hvars förnämsta bragd sannolikt icke blifvit det så kallade "tysta stilleståndet" med derpå följande återtåg, om ROSEN äfven fått befälet öfver krigshären.

Då de sorgliga följderna af detta krig väckte en allmän jäsning bland allmogen i riket, och Dalkarlarne, oaktadt Konung FREDRIK personligen sökt afvända deras inryckande i hufvudstaden, intågat och samlat sig på Norrmalmstorg, sändes Riks-råden ROSEN och ADLERFELT ned till dem, att förekomma inbördes krig. Men Dalkarlarne gäfvor eld på Rådsherrarne, hvarvid ADLERFELT dödligt sårades. Några karteschskott och salfvor ur handgevären skingrade de upproriske. Det är anmärkningsvärdt att ROSEN, som bevistat mer än hundra drabbningar utan att såras, äfven nu förblef oskadd, oaktadt han befann sig alldeles framför de fiendtliga gevärsmynningarne.

Efter Dal-upprorets kufvande erhöll ROSEN befälet öfver de i Skåne, Bohuslän och Halland sam-

---

*) De tvenne andra voro Grefve CARL GYLLENBORG och Friherre ERIK WRANGEL.

lade troppar, samt utnämndes 1747 till General-Guvernör öfver Finland.

Öfver ROSEN, såsom Rådsherre, yttrar sig en samtida: "Riks-rådet ROSEN har stort hjerta, med en för dylika karakterer ovanlig försigtighet, utmärkt vett, mycket förutseende. Kommer faran, möter han henne med mod. Han är en af de ärligaste bland store herrar, oegennyttig och nitisk för fäderneslandet, men med tvenne fel: han kan uppoffra allt sitt eget för hvad han anser fosterländskt, samt fordrar det ock af andra, och han bekymrar sig om småsaker, äfven då de tillhöra andras embeten" *). Man ser att dessa så kallade fel äro temligen liknande dygder.

Tvifvelsutän var det denna redbarhet, fosterlandskärlek och oegennyttia som gjorde, att ROSEN under en tid af politiska hvälfningar och oafbrutna partistrider bibehölls vid Råds-embetet under tjugusex år. Genom sin karakter tillhörde han krigspartiet, eller Hattarne, som, medelst förbund med Frankrike, ville motverka Rysslands stigande öfvermakt och begagna hvarje tillfälle att åter eröfra Sveriges förlorade landskap. Vid pommerska krigets utbrott anmodade Riksens Ständer honom att taga öfverbefälet af svenska hären. Den sjuttiårige kri-

---

*) KNÖS' Anekdoter, N:o 12. Yttrandet är af Öfver-adjutanten KÖNIGSTEDT.

garen var inom tjugufyra timmar resfärdig och skyndade i den svåraste årstid, i slutet af December, från Stockholm till Stralsund *). Men hans krafter voro redan brutna af åren och hans försvagade helsa nödgade honom att snart nedlägga befälet. Han qvarblef likväl i Rådet, tilldess motpartiet vid 1765 års riksdag kom till väldet, då han tillika med åtta andra Rådsherrar, bland hvilka de ädle fosterlandsvännerne RUDENSCHÖLD och CARL FREDRIK SCHEFFER, lemnade Rådkammaren. Hans politiska motståndare gjorde likväl en offentlig, ehuru ringa, rättvisa åt hans förtjenster, då de tillade honom, som i rikets tjenst offrat både sin och sin hustrus förmögenhet, en årlig pension af fyra tusen daler silfvermynt **).

---

*) "Af Råds-protocollet then 20 December 1757 hafva Rikens Ständer inhämtat, huruledes Herr Riks-rådet, General-gouverneuren, R. o. C. af K. M. O. Grefve G. F. v. ROSEN inom 24 timmars tid varit färdig och äfven begifvit sig till Pommern, att antaga befälet öfver Kongl. Maj:ts armé, utan att 70 års ålder, svag helsa, then svåraste årstiden, m. m. förmått hindra välbemalte Herr Riks-råd att visa thess vanliga och brinnande nit för thet allmänna". — — "Vidare hade Herr Riks-rådet vid hemkomsten från Pommern lemnat then summa i dukater orörd åter, som till förefallande behof vid afresan blef honom tillställd". (Riksdags-tidningar för år 1762, N:o 90).

**) Ständernas yttrande vid pensionsfrågan för Grefve v. ROSEN, den 3 December 1765, innehåller bland annat: "Utom

ROSEN, som skurit sina vackraste lagrar under den Konung

"Som fästade på himlen sina stjernor

Och bar blott dam och krutrök på sin rock", —

upplefde äfven den tid, då tapperhet och dygd utmärktes genom yttre tecken. Vid de svenska Riddare-ordnarnes instiftelse utnämndes han till Kommandör af Svärds-orden och var den sjunde af

---

thet att Herr Riks-rådet, ibland Rikets Embetsmän, nu lärer vara then äldste till tjensteåren, har ock hos Rikens Ständer uti ömsint åtanka kommit, huru Herr Riks-rådet ej allenast i yngre åren, samt tå han varit Högstsalig Hans Maj: Konung CARL XII följaktig ifrån Turkiet, gjort Riket nyttiga tjenester, theraf Högstbemälte Konungs utmärkta ynnest varit ett så osvikeligt som hedrande veder-måle, utan har ock Herr Riks-rådet sedermera uti thess öfriga innehafda embeten, samt slutligen i thet viktiga Råds-kallet, så uppoffrat, jemte thet redbaraste af sin förmögenhet, både sina kropps- och sinneskrafter, att han, för sjukdom the sednare åren, sällan kunnat i Kongl. Maj:ts Rådkammare närvarande biträda. I anseende härtill och på thet Herr Riks-rådet ej må vid slutet af sin lefnad vara i saknad af nödig utkomst, utan på något värdigt sätt njuta något tecken af Rikens Ständers för honom hysande välvilja, hafva The funnit godt att tillägga Herr Riks-rådet, för thess öfriga listid, en årlig gratifikation af 4,000 D. S:mt., räknadt från then dag, hans Råds-lön upphörde, och thet utom the för gouverneurskapet i Finland före thetta tillagde 4,000 D. S:mt. årligen". — Enligt Rikens Ständers beslut den 21 Okt. 1756, skulle hans grefvinna, i händelse hon honom öfverlefde, erhålla en pension af 2,000 D. S:mt. (Riksdags-tidningar för år 1756, N:o 90 och för år 1765, den 30 December).

svenska Serafimer-ridhare. Hans enkla valspråk: **Bön och arbete** *), vittnar om hans tänkesätt. Han hade förut erhållit Friherrskap (1734) och upphöjdes vid **ADOLF FREDRIKS** kröning till Grefve, samt blef stamfader för en talrik ätt **). Sonen **FREDRIK ULRIK** blef Riks-råd och var den siste i Svea Rikes Rådslängd. Dennes tvenne söner **GUSTAF FREDRIK** och **AXEL PONTUS**, voro bland Sveriges utmärktaste Landshöfdingar i sednare tider och hafva skänkt flera förtjenta krigare åt fäderneslandet.

Fyra år efter den gamle **ROSENS** aflägsnande ur Rådkammaren, erhöil han, enligt Riksens Ständers begäran, Konungens kallelse att åter intaga sitt rum i Rådet, men han svarade: "Jag har nu fått en högre kallelse," och dog några veckor derefter, den 17 Juni 1769, samt begrofs i Wasaborg'ska grafkoret i Riddarholmskyrkan.

*) Hans valspråk såsom Serafimer-ridhare var **Precibus & Labore**.

***) Grefve v. **ROSEN** var trenne gånger gift: 1:o med Grefvinnan **SOFIA LOVISA WACHTMEISTER**, (f. 1696 † 1729), dotter af Kongl. Rådet, Grefve **HANS WACHTMEISTER** till Johannishus och **S. L. VON ASCHEBERG**, dotter af Kongl. Rådet och Fältmarskalken grefve **RUTGER V. ASCHEBERG**; 2:o med Friherrinnan **EBBA MARGARETHA BANÉR** (f. 1710, † 1793), dotter af General-löjtnanten Friherre **JOHAN BANÉR** till Djurholm och Grefvinnan **U. C. WELLINGK**; samt 3:o med **THEODORA BEATA DÜKER** (f. 1712 † 1787), dotter af Riks-rådet och Fältmarskalken Grefve **C. G. DÜKER** och hans första fru, född Grefvinna **OGINSKY**.

Under alla skiften var och förblef ROSEN en äkta Carolin, det vill säga det sannaste uttryck af den tidens Svenskar, sådana skalden tecknar deras slägte med gemensamt valspråk: Gud och Konungen. I sin ungdom

*"Det var en skön gestalt, som Norden
Dem föder ännu någon gång,
Frisk som en ros, men smärt och lång,
Som tallar i den svenska jorden.
Söm himlen på en molnfri dag
Var pannans hvalf så fritt och härligt,
Och allvarsamt och bottenärligt
Hvart enda af hans anletsdrag".*

Hans likhet med CARL XII är redan antydd. Den var så påfallande, särdeles då han bar samma dräkt, med det uppstrukna håret, att man ofta förvexlat deras bilder. Endast var ROSEN något längre och hans hår mörkare. I hans sista år kunde man äfven säga om honom, såsom om den gamle Carolinen i dikten:

*"På jorden stod han ännu kvar,
Ett segertecken bland ruiner.
. . . . .
Dock ägde han klenoder två
Mot dem han ansåg världen ringa:
Sin bibel och sin gamla klinga
Med CARL den tolfte's namn uppå".*

Såsom underskrift på hans bild må slutligen tilläggas följande ord af en äldre minnestecknare: "Öfver sextio år offrade han sina krafter och sin egendom åt fäderneslandets tjenst. Han skildes hädan fattig på egodelar, men rik på dygd och heder. Aldrig var han nedslagen i någon fara och aldrig djerf då lyckan förde honom med fulla segel. Jemn i tänkesätt, ärbar i seder, allvarsam i kläddrägt, ädel i hjertat, vältänkande om alla, redlig i ompröfvandet, mogen i tankekraften, försigtig i besluten, outtröttlig i arbete, manfast, oföränderlig, trogen sin Gud, lydig Konung och lag, älskare af Ständers och folkets rätt, frihetens försvarare, sjelfsväldets hatare och lastens hämnare".

NAMN-FÖRTECKNING

öfver Författare, hvilkas arbeten antingen i Handlingarna äro införda, eller af Akademien blifvit belönta. De inom parentes inneslutna skrifter äro icke i Handlingarna upptagne.

	Del. fr. år 1786.	Del. fr. år 1796.	Sidan.
ADLERBETH, G. G. Inträdestal	1.	—	61.
Tal vid Akademiens sammankomst den 23 November 1799	—	2.	195.
Svar till Friherre Fleming, på hans In- trädestal	—	2.	237.
ADLERSPARRE, C. A. (Kärleken i döden) . . .	—	15.	449.
(Byrons monolog)	—	17.	393.
(Hämnden, eller bröllopet i Schweitz) . . .	—	20.	33.
(Idealet)	—	22.	5.
(Rafaël Sanzio)	—	22.	117.
AFZELIUS, A. A. (Lidandets väkter)	—	22.	308.
AFZELIUS, J. A. (Sång i anledning af H. K. H. Arffurstens Carl Ludv. Eugènes födelse) .	—	12.	135.
AGARDH, C. A. Äreminne öfver C. v. Linné d. ä.	—	10.	47.
Inträdestal öfver Grefve C. Fleming . . .	—	15.	307.
Tal på Högtidsdagen 1840	—	20.	265.
Svar till Herr Fryxell, på hans Inträdestal	—	21.	75.
<i>Sv. Akad. Handl. fr. 1796. Del. 25.</i>			28

ANDERSSON, J. (Sång på Carlsdagen 1820)	—	9.	232.
ARMFELT, G. M. Inträdestal	1.	—	83.
Svar till Herr Leopold, på hans Inträdestal	1.	—	186.
— till Herr Clewberg, på hans Inträdestal	1.	—	225.
ASPELIN, D. Sång öfver Sveriges och Norriges förening	—	7.	271.
(Grafven)	—	8.	111.
(Carl Johans uppstigande på svenska thronen)	—	8.	322.
ATTERBOM, P. D. A. Inträdestal öfver Herr P. H. Ling	—	20.	81.
Tal på Högtidsdagen 1845	—	22.	355.
Minne af Olof Rudbeck d. ä.	—	23.	311.
— af Samuel Columbus	—	24.	257.
— af Carl Michaël Bellman	—	25.	89.
BECKER, C. von. (Vid Carl Johan Adlercreutz' graf. Skaldeestycke)	—	7.	329.
(Välgörandet. Skaldeestycke)	—	8.	111.
Sång till Konung Gustaf III:s ära	—	8.	275.
(Sinnesstyrkan)	—	9.	136.
(Sång i anledning af Konung Carl XIII:s ärestods aftäckande)	—	10.	306.
BERGMAN, C. J. (Bröllopet på Arolsen, en scen ur Johan Banérs lefnad)	—	20.	33.
(Haralds graf)	—	21.	384.
BERGSTRÖM, F. F. T. (Erotiska distiker)	—	23.	17.
BERZELIUS, J. Inträdestal öfver Herr C. v. Rosenstein	—	19.	6.
BESKOW, B. v. Sveriges Anor, skaldestycke	—	11.	207.
Inträdestal öfver Grefve G. F. Wirsén	—	13.	1.

Berättelse afgifven vid Akademiens femtionde årsfest	—	16.	131.
Tal på Högtidsdagen 1839	—	20.	1.
Minne af Grefve Gustaf Fredrik v. Rosen	—	25.	397.
BEXELL, C. E. (Ansgarius, prisskrift i väl- taligheten)	—	7.	95.
BJERKÉN, C. G. af (Äreminne öfver Sten Sture den äldre)	—	2.	247.
BJÖRK, S. S. (Om ålderdomen)	—	3.	96.
BLOM, I. R. Skaldebrief till dem, som söka ett odödligt namn	4.	—	223.
Skaldestycke om religionens nödvändighet för samhällens bestånd	5.	—	241.
Inträdestal öfver Herr E. Schröderheim .	—	2.	1.
Tal på Högtidsdagen 1803	—	3.	149.
Historisk och kritisk afhandling om svenska vitterheten före von Dalins tid	—	4.	151.
Svar till Herr Lindblom på hans Inträdestal	—	5.	202.
BOTIN, A. af. Inträdestal	1.	—	65.
BOVALLIUS, R. M. Berättelse om riksdagen 1713—1714	—	22.	211.
BRINKMAN, C. G. v. Snilletts verld. Skalde- stycke	—	10.	111.
(Diktens öar)	—	12.	136.
Inträdestal öfver Herr J. A. Tingstadius .	—	13.	81.
Tal på Högtidsdagen 1828	—	13.	181.
BURE, J. G. (Upphovet till människoslägtets upplysning)	—	3.	26.
BURMAN, F. Lefvernesbeskrifning öfver Riks- Kanslern Grefve Axel Oxenstjerna och Kar- dinalen de Richelieu	4.	—	7.

BÖTTIGER, C. W. (Gustaf Adolf vid Lützen. Skaldestycke)	— 15.	228.
Mötet på Odins hög. Skaldestycke.	— 15.	423.
Sång öfver Carl XIV Johan	— 22.	363.
Inträdestal öfver Herr Esaias Tegnér	— 23.	229.
CASSTRÖM, S. N. (Äreminne öfver Lennart Torstenson)	1.	— 282.
Försynen, Ode	2.	— 203.
CEDERSTRÖM, R. (Sång öfver Joh. Gabr. Oxenstjerna)	— 22.	308.
(Om lärodikten)	— 23.	306.
CELSIUS, O. Inträdestal	1.	— 121.
CHORÆUS, M. (Poëm till teaterns sång-gu-dinnor)	— 2.	248.
Ehrensverd. Skaldesång	— 3.	111.
CLEWBERG , se Edelcrantz.		
DAHLGREN, F. A. (Sappho på Leukas)	— 21.	384.
EDELCRANTZ, A. N. Inträdestal öfver Grefve C. F. Scheffer	1.	— 189.
Svar till Herr Tingstadius på hans Inträdestal	5.	— 306.
Svar till Herr Silverstolpe på hans Inträdestal	5.	— 353.
Tal på Högtidsdagen 1796	— 2.	v.
— Högtidsdagen 1815	— 7.	133.
EKMARK, L. A. (Freden)	— 23.	307.
ENBERG, L. M. Äreminne öfver Johan Banér Afhandling om sambandet emellan en rätt smak och en rätt förståndsodling m. m.	— 7.	283.
Äreminne öfver Magnus Stenbock	— 8.	197.
Inträdestal öfver Herr N. v. Rosenstein	— 11.	271.

Tal på Högtidsdagen 1838	— 19.	139.
Svar till Herr Strinnholm på hans Inträdestal	— 19.	285.
ENEROTH, P. O. (Hake, Sjökonung)	— 23.	17.
FAHLCRANTZ, G. E. Inträdestal öfver Herr		
C. P. Hagberg	— 22.	92.
Tal på Högtidsdagen 1848	— 24.	171.
FERSEN, A. von. Inträdestal	1.	— 55.
FLEMING, C. Inträdestal öfver Herr J. Sten-		
hammar	— 2.	212.
Tal på Högtidsdagen 1802	— 3.	53.
— Högtidsdagen 1806	— 4.	115.
Svar till Herr Rutström på hans Inträdestal	— 7.	36.
Tal på Högtidsdagen 1818	— 8.	317.
Svar till Grefve Mörner på hans Inträdestal	— 9.	39.
FRANZÉN, F. M. Sång öfver Grefve Gustaf		
Philip Creutz	— 2.	41.
Inträdestal öfver Grefve G. F. Gyllenberg	— 6.	29.
Minne af Johan Nilsson Liljehöök	— 6.	315.
— af Johan Skytte	— 6.	353.
— af Nils Rosén von Rosenstein	— 7.	99.
— af Johan Tobias Sergel	— 7.	331.
— af Jakob Gyllenberg	— 8.	113.
— af Fredrik Henrik af Chapman	— 8.	285.
— af Fru Anna Maria Lenngren	— 8.	325.
— af Jakob Bagge	— 9.	139.
— af Matthias Björnklo	— 9.	235.
— af Carl Magnus Stuart	— 10.	137.
— af Andreas Rydelius	— 10.	309.
— af Magnus Gabriel De la Gardie	— 11.	29.
Skaldestycke vid tillträandet af Sekrete-		
rare-embetet i Akademien	— 11.	152.

Minne af Jonas Alströmer	— 11.	243.
— af Schering Rosenhane	— 11.	343.
Tal vid Akademiens sammankomst den 29 November 1826	— 12.	27.
Svar till Herr Valerius på hans Inträdes- tal	— 12.	113.
Minne af Arvid Wittenberg	— 12.	139.
— af Carl Wilhelm Scheele	— 12.	533.
— af Clas Rålamb	— 13.	197.
— af Louis De Geer	— 13.	301.
— af Erik Lindskjöld	— 14.	311.
— af Gustaf von Psilander	— 15.	17.
— af Johannes Rudbeckius	— 15.	63.
Afhandling om det nationliga och foster- ländska i svenska vitterheten under Gu- staf III:s tidehvarf	— 15.	231.
Minne af Carl August Ehrensvärd	— 15.	253.
— af Pehr Abraham Örnsköld	— 15.	471.
— af Gustaf Philip Creutz	— 16.	67.
Gustaf III med de första Aderton af Sven- ska Akademien. Samtal i odödligheten den 5 April 1836	— 16.	229.
Minne af Nils Brahe	— 17.	397.
— af Johan Stjernhök	— 19.	33.
— af Bengt Lidner	— 19.	289.
— af Henrik Gabriel Porthan	— 20.	41.
— af Gustaf Bonde	— 20.	299.
— af Carl Gustaf Wrangel	— 21.	387.
— af Laurentius Petri Nericius	— 22.	13.
— af Carl Rudenschöld	— 22.	121.
— af Per Wilhelm Wargentín	— 22.	313.

FRIES, E. M. Inträdestal öfver Herr Erik Gustaf Geijer	—	23.	173.
Tal på Högtidsdagen 1849	—	25.	1.
Improviserad föredrag vid samma tillfälle	—	25.	44.
FRYXELL, A. Karakteristik af tiden och de utmärkta handlande personerna i Sverige från år 1592 till 1600	—	14.	155.
Inträdestal öfver Herr Johan Olof Wallin	—	21.	1.
Äreminne öfver Erik Dahlberg	—	24.	183.
FRYXELL, O. (De bergtagne)	—	15.	59.
Slaget vid Brunkeberg	—	15.	369.
(Bråvalla slag)	—	22.	383.
GEIJER, E. G. Äreminne öfver Sten Sture d. ä.	—	3.	151.
Svar på frågan: Hvilka fördelar kunna, vid människors moraliska uppfostran, dragas af deras inbillningsgåfva?	—	5.	263.
Inträdestal öfver Friherre M. Ramel	—	12.	1.
Svar till Herr Ling på hans Inträdestal	—	16.	51.
Teckning af Sveriges tillstånd och af de förnämsta handlande personerna under tiden från Konung Carl XII:s död till Konung Gustaf III:s anträde af regeringen	—	18.	1.
Tal på Högtidsdagen 1837	—	19.	1.
Svar till Friherre Berzelius på hans Inträdestal	—	19.	26.
Svar till Herr af Wingård på hans Inträdestal	—	19.	134.
Tal på Högtidsdagen 1842	—	22.	1.
— på Högtidsdagen 1844	—	22.	199.
Minne af Otto Wilhelm Königsmark	—	22.	387.
Tal på Högtidsdagen 1846	—	23.	1.

Äreminne öfver Georg Stjernhjelm . . .	— 23.	151.
GRAFSTRÖM, A. A. Sång i anledning af nationens stora högtid, D.D. K.K. H.H. Kronprinsens och Kronprinsessans förmälning . .	— 11.	327.
Inträdestal öfver Grefve A. G. Mörner .	— 20.	215.
Svar till Herr Malmström på hans Inträdestal	— 25.	375.
Tal på Högtidsdagen 1850	— 25.	387.
GRAFSTRÖM, T. F. (Frans Michaël Franzén. Elegier)	— 24.	180.
GRANBERG, P. A. (Äreminne öfver Sten Sture d. ä.)	— 2.	247.
(Dito öfver densamme)	— 3.	200.
Jorund. Lyrisk tragedi	— 6.	265.
(Framtiden. Poem)	— 6.	350.
(Odödligheten, efter De Lille)	— 7.	96.
GRANGREN, J. P. (Framtiden. Skaldeestycke)	— 3.	6.
(Samhälls-förbindelserne. Poem)	— 5.	7.
GRAVANDER, L. F. Imitationer efter Ovidius	— 5.	347.
(Skal dedikter)	— 6.	169.
(Landtmannens lycksalighet)	— 6.	169.
(Vishetens källa)	— 6.	312.
GRUBBE, S. Inträdestal öfver Herr C. G. af Leopold	— 14.	1.
Tal på Högtidsdagen 1834	— 15.	357.
En blick på utvecklingen af de filosofiska undersökningarna om det sköna och konsten, under det sednast förflutna halfva århundradet	— 16.	203.
Tal på Högtidsdagen 1843	— 22.	83.
Svar till Herr Fahlerantz på hans Inträdestal	— 22.	113.

Svar till Herr Böttiger på hans Inträdestal	—	23.	288.
Tal på Högtidsdagen 1847	—	23.	297.
GRÖNLUND, J. U. (Lappska minnen)	—	23.	307.
GYLDENSTOLPE, N. Ph. Inträdestal öfver Grefve A. J. von Höpken	3.	—	1.
GYLLENBORG, G. F. Inträdestal	1.	—	71.
Ett stycke ur poemet: Tåget öfver Bält	1.	—	295.
Tal på Högtidsdagen 1792	4.	—	219.
GÖRANSON, Z. (Öfversättningar från latinska skalder)	—	23.	307.
HAGBERG, C. A. (Öfversättning af episoden om Olindo och Sophronia i Tassos Gerusa- lemme liberata)	—	15.	14.
Sång i anledning af minnesfesten den 6 November 1832	—	15.	451.
(Äreminne öfver Georg Stjernhjelm)	—	20.	33.
HAGBERG, C. P. Äreminne öfver Axel Oxen- stjerna	—	5.	65.
Inträdestal öfver Friherre A. N. Edelcrantz	—	10.	1.
Svar till Grefve Skjöldebrand på hans In- trädestal	—	10.	205.
Tal på Högtidsdagen 1822	—	10.	211.
HERMANSSON, M. v. Inträdestal	1.	—	53.
HERTZMAN, J. A. (Om rätta sättet att skrifva historien)	—	3.	5.
(Teckning af Venetianska republikens han- delsvälde m. m.)	—	11.	204.
HOLLANDER, S. A. (Första bönhörelsen)	—	23.	17.
HOLLANDER, S. H. (Gustaf Wasa. Skalde- stycke i 4 sånger)	—	20.	291.
HOLMSTRÖM, C. F. A. (Amor och Psyche)	—	25.	73.

HÖPKEN, A. J. v. Tal till Konung Gustaf den tredje	1.	—	41.
Inträdestal	1.	—	45.
HÖRNER, J. H. (Drottning Kristinas första natt i Rom)	—	23.	17.
INGELMAN, G. G. Gustaf II Adolf. Sång	—	17.	377.
(Årets tider. Skaldestycke)	—	17.	391.
JOLIN, J. (Fjällbruden)	—	22.	383.
JÄRTA, C. Th. Försök att utreda orsakerna till Drottning Kristinas afsägelse af Svenska kronan	—	11.	159.
Äreminne öfver Konungarne Gustaf II Adolf och Carl X Gustaf	—	17.	173.
JÄRTA, H. Inträdestal öfver Friherre G. G. Adlerbeth	—	12.	33.
Minne af Gustaf Cronhjelm	—	23.	21.
KELLGREN, J. H. Inträdestal	1.	—	47.
Svar till Frih. Armfelt på hans Inträdestal	1.	—	93.
— till Herr Nordin	1.	—	115.
— till Herr Celsius	1.	—	134.
— till Herr Wingård	1.	—	156.
Tal på Högtidsdagen 1786	1.	—	231.
Svar till Herr Murberg på hans Inträdestal	2.	—	25.
— till Herr Sjöberg	2.	—	47.
KJELLANDER, B. (Öfversättningar från Horatius)	—	4.	6.
KONUNG GUSTAF DEN TREDJE. Tal vid Akademiens instiftelse	1.	—	10.
Äreminne öfver Lennart Torstenson	1.	—	245.
KRÆMER, R. von. (Nordens natur)	—	25.	393.
KULLBERG, A. C. af. (Poem till teaterns sånggudinnor)	—	2.	248.

(En blick på mensklighetens missöden)	—	3.	5.
Ålderdomen. Skaldeestycke	—	3.	97.
Den husliga sällheten	—	4.	85.
Inträdestal öfver Herr A. G. Silverstolpe	—	8.	131.
Tal på Högtidsdagen 1817	—	8.	193.
Svar till Herr Tegnér på hans Inträdestal	—	9.	113.
Tal på Högtidsdagen 1819	—	9.	121.
Svar till Herr C. v. Rosenstein på hans Inträdestal	—	9.	217.
Svar till Herr Hagberg på hans Inträdestal	—	10.	34.
Tal på Högtidsdagen 1821	—	10.	43.
KULLBERG, C. (Qvinnans skapelse)	—	23.	307.
(Sonnetter till Julia)	—	24.	180.
KULLBERG, K. A. (Sång öfver Leopold)	—	14.	306.
LAGERBJELKE, G. Inträdestal öfver Friherre C. B. Zibet	—	9.	119.
Tal på Högtidsdagen 1820	—	9.	227.
— Högtidsdagen 1823	—	11.	3.
Tal till Herr L. Hjortsberg	—	11.	23.
Svar till Grefve Wirsén på hans Inträdestal	—	12.	205.
Tal på Högtidsdagen 1830	—	14.	139.
— Högtidsdagen 1832	—	15.	47.
LEFFLER, E. D. Äreminne öfver Jac. Pon- tussou De la Gardie	5.	—	145.
LEHNBERG, M. Äreminne öfver Birger Jarl Äreminne öfver Carl Carlsson Gyllenhjelm	2.	—	103.
Inträdestal öfver Grefve M. v. Hermansson	2.	—	243.
Tal på Högtidsdagen 1805	3.	—	93.
Tal på Högtidsdagen 1805	—	4.	47.
LEOPOLD, C. G. af. Inträdestal	1.	—	161.
Tal vid sammankomsten d. 13 Nov. 1790	3.	—	137.
Svar till Herr Zibet på hans Inträdestal	3.	—	167.

Tal på Högtidsdagen 1790	3.	—	177.
— vid sammankomsten d. 26 Jan. 1791	4.	—	1.
— på Högtidsdagen 1797	—	2.	39.
Svar till Herr Stenhammar på hans In- trädestal	—	2.	155.
Det slutande århundradet. Skaldesång .	—	2.	202.
Sång öfver aftäckningen af Konung Carl XIII:s bildstod	—	11.	13.
Undersökning om grunderna till svenska - stafsättet	—	17.	1.
LEVIN, C. H. (Om sambandet emellan den esteti- ska känslan och den religiösa)	—	25.	50.
LILJA, N. (Menniskans åldrar).	—	17.	393.
LINDBLOM, J. A. Inträdestal öfver Herr M. Lehnberg	—	5.	153.
Tal på Högtidsdagen 1809	—	5.	223.
— på Högtidsdagen 1816	—	8.	3.
LINDEBERG, A. (Drottning Blanca, tragedi) .	—	8.	271.
Mina drömmar. Skaldestycke	—	9.	125.
(Idéer om förståndets och fantasiens för- hållande, till hvarandra i skaldekonsten)	—	9.	231.
(Lifvet, poem)	—	12.	530.
LINDEBLAD, A. (Fränlingen)	—	15.	14.
(Missionären)	—	19.	290.
(Fosterländska sånger)	—	22.	5.
Vid Tegnér's död. Skaldest.	—	23.	7.
LING, P. H. Inträdestal öfver Grefve A. F. Skjöldebrand	—	16.	1.
LUNDGREN, J. E. (Öfvers. af Goethes Herman och Dorothea)	—	22.	383.
MALMSTRÖM, B. E. Angelika. Elegier . .	—	20.	277.

Inträdestal öfver Herr Frans Michaël Franzén	— 25.	297.
MELLIN, G. H. (Erik den fjortonde och hans son. Monologer)	— 13.	192.
(Gyrith.)	— 15.	228.
(Slafven.)	— 20.	291.
MURBERG, J. Inträdestal	2.	— f.
MÖRNER, A. G. Svar på frågan: Hvilka äro medlen att hos ett folk väcka och underhålla patriotism och en rätt nationlig anda?	— 6.	199.
Inträdestal öfver Herr J. Wingård	— 9.	1.
Tal på Högtidsdagen 1824	— 11.	149.
Svar till Herr Enberg på hans Inträdestal	— 11.	312.
Tal på Högtidsdagen 1825	— 11.	323.
Svar till Herr Geijer på hans Inträdestal	— 12.	21.
Tal på Högtidsdagen 1831	— 15.	7.
NERVANDER, J. J. (Minnessång i Israel)	— 15.	58.
NICANDER, K. A. (Fosterlandskänslan)	— 11.	339.
Tassos död	— 12.	123.
(Månskensnatten vid Albano)	— 15.	13.
NORDFORSS, C. G. Sång öfver Grefve Baltzar Horn	3.	— 51.
Sång öfver Sveriges Kronprins Carl August Viljan. Moralisk afhandling	— 10.	215.
NORDIN, C. G. Inträdestal	1.	— 99.
Minne af Erik Dahlberg	1.	— 301.
— af Clas Christerson Horn	2.	— 215.
— af Petter Julius Coyet	2.	— 327.
— af Nils Göranson Stjernsköld	3.	— 65.
— af Rutger von Ascheberg	3.	— 431.
— af Georg Stjernhjem	4.	— 197.
— af Simon Grundel Helmsfelt	4.	— 255.

Minne af Haquin Spegel	4.	—	311.
— af Samuel Klingenstjerna	5.	—	257.
— af Nicodemus Tessin	—	2.	61.
— af Olof von Dalin	—	2.	171.
— af Adam Ludvig Lewenhaupt	—	2.	251.
— af Erik Hansson Soop	—	3.	7.
— af Clas Fleming	—	3.	29.
— af Anders Celsius	—	3.	127.
— af Gustaf Horn	—	3.	249.
— af Hans Wachtmeister	—	4.	9.
— af Henrik Wrede	—	4.	99.
— af Christoffer Polhem	—	4.	121.
— af Hans Christoffer von Königsmark	—	5.	9.
— af David Klöker von Ehrenstrahl	—	5.	133.
— af Per Brahe d. y.	—	5.	229.
— af Bengt Oxenstjerna	—	5.	359.
— af Johan Ihre	—	6.	171.
NYBOM, J. (Aminas sång)	—	19.	290.
(Kristliga elegier)	—	22.	382.
OEHLENSCHLÆGER, A. Dansk sångartack	—	22.	9.
OXENSTJERNA, G. L. Lefvernesbeskrifningar öfver Grefve Magnus Stenbock och Hertigen af Villars	3.	—	179.
OXENSTJERNA, J. G. Inträdestal	1.	—	58.
Tal på Högtidsdagen 1793	4.	—	289.
Äreminne öfver Konung Gustaf III	5.	—	5.
Tal på Högtidsdagen 1798	—	2.	169.
— Högtidsdagen 1800	—	3.	3.
Svar till Herr Kullberg på hans Inträdestal	—	8.	183.
PALIN, N. G. (Ode öfver Gustaf II Adolfs anträde till regeringen)	1.	—	294.

PETTERSON, P. J. (Sapphos klagan) . . .	— 22.	118.
PONTIN, M. C. (Äreminne öfver Erik Dahlberg)	— 22.	382.
RAMEL, M. Inträdestal	— 3.	271.
REGNÉR, G. Gustaf Wasa till Hemming Gadd. Heroid	2. —	313.
(Skaldebref till dem, som söka ett odöd- ligt namn)	3. —	178.
Svar på frågan: Om ålderdomen är, efter naturens inrättning, ett tillstånd af för- lorad sällhet, eller blott ett tillstånd af ombytta föremål derföre?	— 3.	57.
ROOS, W. (Runosångarens död)	— 23.	17.
ROSENSTEIN, C. v. Inträdestal öfver Herr J. A. Lindblom	— 9.	179.
ROSENSTEIN, N. v. Inträdestal, och svar till de öfrige Herrarne, hvilka samma gång höllo sitt inträde	1. —	75.
Tal till Konungen i anledning af äremin- net öfver Torstenson	1. —	324.
Tal på Högtidsdagen 1786	1. —	233.
Anmärkningar öfver vitterhet och smak	2. —	55.
Tal på Högtidsdagen 1794	5. —	143.
— Högtidsdagen 1808	— 5.	43.
— Högtidsdagen 1810	— 5.	259.
Svar till Herr Wallin på hans Inträdestal	— 6.	23.
Svar till Friherre af Wetterstedt på hans Inträdestal	— 6.	120.
Tal på Högtidsdagen 1811	— 6.	151.
RUDA, E. W. (Aristomenes på Rhodus)	— 15.	59.
RUDERS, C. E. (Skutet af Konung Albrechts regering)	— 12.	121.

RUNEBERG, J. L. (Grafven i Perrho) . . .	—	15.	13.
(Erhållit Svenska Akademiens stora Pris-medalj)	—	20.	38.
RUTSTRÖM, C. B. Fabeln om Phaëton, efter Ovidius	—	3.	225.
Inträdestal öfver Herr C. G. Nordin . .	—	7.	1.
RYDQVIST, J. E. Framfarna dagars vittra idrotter i jämförelse med samtidens . . .	—	12.	289.
Inträdestal öfver Friherre Jakob Berzelius	—	25.	9.
SANND AHL, G. (Sång öfver Lennart Torstenson)	—	22.	5.
SCHANTZ, G. v. (Äreminne öfv. Sten Sture d.ä.)	—	2.	247.
(Om vältaligheten)	—	3.	5.
(Tal af Gustaf Wasa)	—	5.	226.
(Jemförelse emellan Konungarne Gustaf I och Gustaf II Adolf)	—	13.	191.
SCHARTAU, J. E. (Medborgaren), ...	—	6.	169.
SCHEFFER, C. F.	1.	—	2,13.
SCHERINI, P. H. Augusti Tidehvarf	—	25.	51.
SCHRÖDERHEIM, E. Inträdestal	1.	—	68.
Svar till Grefve Gyldenstolpe på hans In- trädestal	3.	—	41.
Tal på Högtidsdagen 1789	3.	—	49.
Svar till Herr Lehnberg på hans Inträdestal	3.	—	129.
SCHYBERG, S. G. Äreminne öfver Bengt Oxen- stjerna	—	12.	215.
SILVERSTOLPE, A. G. Äreminne öfver Bir- ger Jarl	2.	—	173.
Äreminne öfver Sten Sture d. y.	4.	—	145.
Skaldebref till dem, som söka ett odödligt namn	4.	—	239.
Inträdestal öfver Grefve A. von Fersen .	5.	—	317.

Afhand-

Svar till Herr Blom på hans Inträdestal	—	2.	31.
Afhandling om vitterhetens inflytelse på förståndsodlingen och sederna	—	2.	275.
Svar till Herr Franzén på hans Inträdestal	—	6.	91.
Tal på Högtidsdagen 1814	—	7.	45.
SILVERSTOLPE, G. L. (Segekronan)	—	20.	33.
(Sadis syn)	—	21.	384.
SJÖBERG, N. L. Gustaf II Adolfs anträde till regeringen. Ode	1.	—	283.
Inträdestal	2.	—	30.
Tal på Högtidsdagen 1787	2.	—	53.
— Högtidsdagen 1788	2.	—	241.
— Högtidsdagen 1807	—	5.	3.
SKJÖLDEBRAND, A. F. Inträdestal öfver Herr N. L. Sjöberg	—	10.	171.
SKOGMAN, C. D. Inträdestal öfver Herr Hans Järta	—	24.	131.
SNOILSKY, G. (Öfversättning af Boileaus Art Poétique)	—	7.	280.
STAGNELIUS, E. J. (Sång till Qvinnorna i Norden)	—	8.	322.
STENHAMMAR, J. Sång öfver Baltzar Horn	3.	—	461.
Sång öfver segern vid Svensksund	4.	—	293.
Skaldestycke om religionens nödvändighet för samhällens bestånd	5.	—	221.
Inträdestal öfver Herr J. H. Kellgren	—	2.	83.
STENHAMMAR, M. (Öfversättn. ur Virgilius) (Öfversättn. af Boileaus Art Poétique)	—	4.	118.
STJERNSTOLPE, J. M. (Öfversättn. från Ho- ratus)	—	6.	350.
<i>Sv. Akad. Handl. fr. 1796. Del. 25.</i>			29

STRANDBERG, C. G. (Efterbildningar från Horatius)	— 25.	73.
STRINNHOLM, A. M. Inträdestal öfver Grefve G. af Wetterstedt	— 19.	144.
STURTZENBECKER, O. P. (Veidi Alf)	— 15.	59.
SVEDELIUS, W. E. Försök till en historisk framställning af de orsaker, hvilka under Konung Carl XI:s regering föranledde statsskikkets förändring	— 21.	89.
SÄVE, C. (Vikingens drapa)	— 22.	6.
TEGNÉR, E. Svea	— 6.	155.
Inträdestal öfver Grefve J. G. Oxenstjerna	— 9.	47.
Svar till Herr Agardh på hans Inträdestal	— 15.	346.
Sång den 5 April 1836	— 16.	241.
Minnessång öfver J. O. Wallin	— 20.	6.
Svar till Herr Atterbom på hans Inträdestal	— 20.	203.
Svar till Herr Grafström på hans Inträdestal	— 20.	259.
THEORELL, J. P. De två Rosornas strid om Engelska kronan	— 8.	7.
(Longobardiska rikets fall)	— 8.	321.
TINGSTADIUS, J. A. Inträdestal öfver Herr O. Celsius	5.	— 277.
TOLLIN, J. (Maria Eleonora. Skaldestycke)	— 20.	33.
TRANÉR, J. (Öfvers. af fabeln om Ceyx och Halcyone, i Ovidii metamorfoser)	— 4.	96.
(Öfvers. af fabeln om Orpheus och Eurydice dersammastädes)	— 4.	119.
(Öfvers. af fabeln om Deukalion och Pyrrha dersammastädes)	— 5.	7.
UTTERSTRÖM, O. Ph. (Carl XII. Skaldest.)	— 8.	271.

VALERIUS, J. D. (Sanningen)	—	3.	5.
Tålamedet. Ode	—	3.	201.
(Den allmänna kärleken)	—	4.	6.
(Mannastyrkan)	—	5.	7.
Massilias belägring. Öfversättning från Lu-			
cani Pharsalia	—	11.	227.
Inträdestal öfver Herr C. B. Rutström	—	12.	99
Tal på Högtidsdagen 1836	—	17.	169.
Svar till Herr Skogman, på hans Inträdestal			
Minne af Carl Michaël Bellman	—	24.	165.
—	—	25.	77.
VARMAN, S. N. (Äran. Ode)	2.	—	212.
VIRGIN, A. G. (Hoppets Engel)	—	25.	73.
WAHLGREN, E. (Fosterlandskänslan)	—	3.	26.
WAHLIN, O. F. (Bröllopet på Gulleråsen)	—	16.	63.
WALLIN, J. (Äreminne öfver Johan Banér)	—	6.	350.
Det första korstågets historia	—	7.	137.
WALLIN, J. O. Öfversättningar från Horatius	—	3.	211.
Uppfostraren. Lärodikt	—	4.	53.
(Öfversättningar från Horatius)	—	4.	96.
(Öfversättning af episoden om Camilla i			
Eneiden)	—	4.	96.
(Öfversättning från Virgilius)	—	5.	7.
Gustaf den Tredje. Sång	—	5.	47.
Inträdestal öfver Grefve N. Ph. Gyldenstolpe	—	6.	1.
Tal på Högtidsdagen 1813	—	6.	345.
— Högtidsdagen 1827	—	12.	219.
Svar till Herr von Beskow på hans In-			
trädestal	—	13.	73.
Svar till Herr von Brinkman på hans In-			
trädestal	—	13.	170.
Tal på Högtidsdagen 1835	—	16.	55.

Tal vid Akademiens femtionde årsfest . . .	—	16.	125.
Dödens Engel. Religiöst poem	—	20.	13.
WALLMARK, P. A. (Handen. Skaldeestycke) . . .	—	4.	6.
Sång till Finska arméns ära	—	5.	209.
WENSTRÖM, C. E. (Luthers prestvigning) . . .	—	19	29.
WETTERBERGH, J. (Menniskan, skaldebref af Pope, öfvers.)	—	7.	96.
WETTERSTEDT, G. af, Inträdestal öfver Herr J. Murberg	—	6.	97.
Tal på Högtidsdagen 1812	—	6.	195.
Svar till Friherre Lagerbjelke på hans In- trädestal	—	9.	xxviii
Tal på Högtidsdagen 1826	—	12.	119.
— Högtidsdagen 1829	—	13.	287.
Svar till Herr Grubbe på hans Inträdestal	—	14.	129.
Tal på Högtidsdagen 1833	—	15.	223.
WINBOM, J. A. (Arabernas utvandring till Spa- nien)	—	8.	321.
WINGÅRD, C. F. af. Inträdestal öfver Grefve G. Lagerbjelke	—	19.	77.
Tal på Högtidsdagen 1841	—	21.	83.
Svar till Herr Fries på hans Inträdestal . .	—	23.	225.
WINGÅRD, J. Inträdestal	1.	—	141.
WIRSÉN, G. F. Inträdestal öfver Herr J. R. Blom	—	12.	157.
ZIBET, C. B. Inträdestal öfver Herr A. af Botin	3.	—	144.
Tal på Högtidsdagen 1791	4.	—	143.
— Högtidsdagen 1799	—	2.	245.
— Högtidsdagen 1801	—	3.	23.
Svar till Friherre Ramel på hans Inträdestal	—	3.	289.

Tal på Högtidsdagen 1804	—	4.	3.
ZIEDNER, M. W. (Jemförelse emellan Theban- ska fältherren Epaminondas och Konung Gu- staf II Adolf)	—	23.	306.
ÖDMANN, E. S. (Historia om det första korståget) (Försök öfver Islamismen)	—	8.	110.

Lundbladska Priset hafva följande författare erhållit:

- År 1789. Hof-Predikanten M. Lehnberg.
- 1790. Kapiten Lannerstjerna.
- 1791. Hof-Sekreteraren C. M. Bellman.
- 1792. Professor J. A. Tingstadius.
- 1793. Notarien I. R. Blom.
- 1794. Mag. Doc. F. M. Franzén.
- 1795. Notarien I. R. Blom.
- 1797. Studeranden G. Winberg.
- 1798. Mag. Doc. B. C. H. Höijer.
- 1799. Stabs-Adjutanten Friherre B. E. Sparre.
- 1800. Mag. Doc. A. C. Kullberg.
- 1801. Mag. Doc. M. Choræus.
- 1802. Prot. Sekreteraren G. Regnér.
- 1803. v. Notarien Em. Wahlgren.
- 1804. Doktor C. B. Rutström.
- 1805. Amanuensen P. A. Wallmark.
- 1806. Kopisten D. Krutmeijer.
- 1807. Hof-Predikanten C. P. Hagberg.
- 1808. Sekreteraren J. D. Valerius.
- 1809. Sekreteraren J. E. Remmer.
- 1810. Rektor G. A. Silverstolpe.
- 1811. Magister C. U. Broocman.
- 1812. Sekreteraren P. A. Granberg.
- 1813. Bergmästaren G. Broling.
- 1814. Magister S. Hedborn.
- 1815. Herr P. H. Ling.
- 1816. Kommerce-Rådet J. Hertzman.
- 1817. Prot. Sekreteraren J. M. Stjernstolpe.
- 1818. Prosten P. Sallander.

- År 1819. Sekreteraren P. A. Granberg.
- 1820. Doktor G. Wahlenberg.
- 1821. Expeditions-Sekreteraren J. E. Remmer.
- 1822. Akademie-Adjunkten M. Bruzelius.
- 1823. Professor J. W. Zetterstedt.
- 1824. Sem. Prefekten C. G. Rogberg.
- 1825. General-Konsuln J. F. af Lundblad.
- 1826. Kopisten K. A. Nicander.
- 1827. Professor S. Grubbe.
- 1828. J. U. Kand. och Amanuensen J. E. Rydqvist.
- 1829. K. Sekr. G. G. Ingelman.
- 1830. Professor J. H. Schröder.
- 1831. Komministern C. F. Dahlgren.
- 1832. Missionären P. Læstadius.
- 1833. Lektorn A. A. Grafström.

(Det Lundbladska priset upphörde med sistnämde år).

Det af Akademiens höge Beskyddare, H. M. Konungen, år 1835, i nåder stiftade Pris, har blifvit tillagdt följande författare:

- År 1836. Sekreteraren A. M. Strinholm.
- 1837. Professoren P. H. Ling.
- 1838. Professoren C. J. Schlyter.
- 1839. J. U. Kand. och Amanuensen J. E. Rydqvist.
- 1840. Akademie-Adjunkten C. W. Böttiger.
- 1841. Kongl. Hofpredikanten A. A. Afzelius.
- 1842. Expeditions-Sekreteraren J. E. Remmer.
- 1843. Professoren W. F. Palmblad.
- 1844. Professoren D:r H. Reuterdahl.
- 1845. Professoren P. D. A. Atterbom.

- År 1846. Riks-Arkivarien D:r J. J. Nordström.
- 1847. Protokolls-sekreteraren N. Arvidsson.
- 1848. Professoren C. A. Hagberg.
- 1849. Professoren D:r J. Hvasser.
- 1850. Lektorn Mag. G. Wennerberg.

Dessutom har Akademien, såsom ett tecken af sin aktning, lemnat sin stora prismedalj åt Kansli-Presidenten Friherre Fredrik von Ehrenheim, Professoren Friherre J. Berzelius, Professoren P. H. Ling, Etats-Rådet Adam Oehenschläger, Biskop J. H. B. Dräseke, Konsistorial-Rådet G. Mohnike, Professoren J. L. Runeberg, Direktören B. Crusell, Hof-Sekreteraren L. Hjortsberg, Professoren D:r J. H. Thomander och Mamsell Fredrika Bremer, samt den mindre jettonen i guld åt Magister A. Uppström, Fru Euphrosyne Nyberg, Mamsell Fredrika Bremer, Fru D. Cramér, och Fru U. Widström.

---

*Förteckning öfver de af Svenska Akademien preglade
Minnespenningar.*

1786. Kongl. Rådet och fältmarskalken greve Erik Dahlberg.
1787. Riksrådet och amiralen friherre Clas Christerson Horn.
1788. Kanslirådet och ambassadören Petter Julius Coyet.
1789. Riksrådet och amiralen Nils Göranson Stjernsköld.
1790. Kongl. Rådet och fältmarskalken greve Rutger v. Ascheberg.
1791. Krigsrådet och preses i antiqvitets-kollegium Georg Stjernhjelm.
1792. Riksrådet och fältmarskalken friherre Simon Grundel Helmfelt.
1793. Erkebiskopen doktor Haquin Spegel.
1794. Stats-sekreteraren Samuel Klingenstjerna.
(Under åren 1795 och 1796 var Akademiens verksamhet, på regeringens befallning, afbruten.)
1797. Riksrådet och öfverste marskalken greve Nicodemus Tessin.
1798. Hofkansleren Olof v. Dalin.
1799. Riksrådet och fältmarskalken greve Adam Ludvig Lewenhaupt.
1800. Öfversten Erik Hansson Soop.
1801. Riksrådet, öfverståhållaren och amiralen Clas Fleming.
1802. Astronomie professorn Anders Celsius.
1803. Riksmarsken greve Gustaf Horn.
1804. Kongl. Rådet och general-amiralen greve Hans Wachtmeister.
1805. Arfherren till Wredenhoff och Nyenhoff, Henrik Wrede.
1806. Kommerserådet Christoffer Polhem.
1807. Riksrådet och fältmarskalken greve Hans Christoffer v. Königsmark.

1808. Hof-intendenten David Klöker v. Ehrenstrahl.
1809. Riksdrotset greve Pehr Brahe d. y.
1810. Kongl. Rådet och kansli-presidenten greve Bengt Oxenstjerna.
1811. Kanslirådet och Skytteanska professorn Johan Ihre.
1812. Riks-fälttygmästaren Johan Nilsson Liljehöök.
1813. Riksrådet friherre Johan Skytte.
1814. Arkiatern doktor Nils Rosén v. Rosenstein.
1815. Hof-intendenten Johan Tobias Sergel.
1816. Kongl. Rådet greve Jakob Gyllenborg.
1817. Vice amiralen Fredrik Henrik af Chapman.
1818. Fru Anna Maria Lenngren, född Malmstedt.
1819. Amiralen Jakob Bagge.
1820. Riksrådet Matthias Björnkou.
1821. General-löjtnanten friherre Carl Magnus Stuart.
1822. Biskopen i Lund, doktor Andreas Rydelius.
1823. Riksdrotset greve Magnus Gabriel De la Gardie.
1824. Kommerserådet Jonas Alströmer.
1825. Riksrådet friherre Schering Rosenhane.
1826. Riksrådet och fältmarskalken greve Arvid Wittenberg.
1827. Kemisten Carl Wilhelm Scheele.
1828. Kongl. Rådet friherre Clas Rålamb.
1829. Louis De Geer, Herre till Finspång och Löfstad.
1830. Kongl. Rådet greve Erik Lindskjöld.
1831. Amiralen och presidenten friherre Gustaf v. Psilander.
1832. Biskopen i Westerås, doktor Johannes Rudbeckius.
1833. General-amiralen greve Carl August Ehrensverd.
1834. Landshöfdingen friherre Pehr Abraham Örnsköld.
1835. Riksrådet och kansli-presidenten greve Gustaf Filip Creutz.
1836. Fältöfversten greve Nils Brahe.
1837. Hofrådet Johan Stjernhöök.

1838. Skalden Bengt Lidner.
1839. Kanslirådet Henrik Gabriel Porthan.
1840. Riksrådet grefve Gustaf Bonde.
1841. Riks-amiralen grefve Carl Gustaf Wrangel.
1842. Erkebiskopen Laurentius Petri Nericius.
1843. Riksrådet grefve Carl Rudenschöld.
1844. Kongl. Vettenskaps-Akademiens sekreterare Pehr Wilhelm Wargentin.
1845. Fältmarskalken grefve Otto Wilhelm Königsmark.
1846. Riksrådet grefve Gustaf Cronhjelm.
1847. Professoren Olof Rudbeck d. ä.
1848. Skalden Samuel Columbus.
1849. Skalden Carl Michaël Bellman.
1850. Riksrådet grefve Gustaf Fredrik v. Rosen.
-

Förteckning öfver Svenska Akademiens ledamöter efter deras nummer inom Akademien.

- N:o 1. Riksrådet Grefve **ANDERS JOHAN VON HÖPKEN**, 1786—1789. Landshöfdingen Grefve **NILS PHILIP GYLDENSTOLPE** 1789—1810. Erkebiskopen Doktor **JOHAN OLOF WALLIN** 1810—1839. Professoren Doktor **ANDERS FRYXELL** 1840—
- N:o 2. Riksrådet Grefve **CARL FREDRIK SCHEFFER** 1786—1786. Presidenten Friherre **ABRAHAM NIKLAS EDELCRANTZ** 1786—1821. Pastor Primarius Doktor **CARL PETTER HAGBERG** 1821—1841. Biskopen Doktor **CHRISTIAN ERIK FAHLCRANTZ** 1842—
- N:o 3. Biskopen Doktor **OLOF CELSIUS** 1786—1794. Biskopen Doktor **JOHAN ADAM TINGSTADIUS** 1794—1827. Envoyén Friherre **CARL GUSTAF VON BRINKMAN** 1828—1847. F. d. Statsministern för Utr. Ärend. Friherre **ALBRECHT ELOF IHRE** 1849—
- N:o 4. Kongl. Sekreteraren **JOHAN HENRIK KELLGREN** 1786—1795. Lektorn Magister **JOHAN STENHAMMAR** 1797—1799. Riksmarskalken Grefve **CLAS FLEMING** 1799—1831. Biskopen Doktor **CARL ADOLF AGARDH** 1831—
- N:o 5. Riksrådet Grefve **MATTHIAS VON HERMANSSON** 1786—1789. Biskopen Doktor **MAGNUS LEHNBERG** 1789—1808. Erkebiskopen Doktor **JAKOB AXELSON LINDBLOM** 1809—1819. Erkebiskopen Doktor **CARL VON ROSENSTEIN** 1819—1836. Professoren Friherre **JAKOB BERZELIUS** 1837—1848. Kongl. Vice-bibliotekarien **JOHAN ERIK RYDQVIST** 1849—
- N:o 6. Biskopen Doktor **JOHAN WINGÅRD** 1786—1818. Statsrådet Grefve **ADOLF GÖRAN MÖRNER** 1818—1838.

Professoren Doktor ANDERS ABRAHAM GRAFSTRÖM
1839—

N:o 7. Riksrådet och Fältmarskalken Grefve AXEL VON FER-
SEN 1786—1794. Kammarherren AXEL GABRIEL SIL-
VERSTOLPE 1794—1816. Biskopen Doktor ANDERS
CARLSSON AF KULLBERG 1817—1851. Professoren
Magister CARL AUGUST HAGBERG 1851—

N:o 8. Riksmarskalken Grefve JOHAN GABRIEL OXEN-
STJERNA 1786—1818. Biskopen Doktor ESAIAS TEG-
NÉR 1818—1846. Professoren Magister CARL WIL-
HELM BÖTTIGER 1847—

N:o 9. Statsrådet Friherre GUDMUND GÖRAN ADLERBETH
1786—1818. Landshöfdingen HANS JÄRTA 1819—1847.
Presidenten CARL DAVID SKOGMAN 1847—

N:o 10. Kammarrådet ANDERS AF BOTIN 1786—1790. Hof-
kansleren Friherre CHRISTOFFER BOGISLAUS ZIBET
1790—1809. Statsrådet Grefve GUSTAF LAGERBJELKE
1809—1837. Erkebiskopen Doktor CARL FREDRIK AF
WINGÅRD 1837—1851. Statsrådet Doktor HENRIK
REUTERDAHL 1852—

N:o 11. Landshöfdingen NILS VON ROSENSTEIN 1786—1824.
Professoren Magister LARS MAGNUS ENBERG 1824—

N:o 12. Stats-sekreteraren ELIS SCHRÖDERHEIM 1786—
1795. Justitierådet ISAK REINHOLD BLOM 1797—
1826. Statsrådet Grefve GUSTAF FREDRIK WIRSÉN
1826—1827. Hofmarskalken Friherre BERNHARD VON
BESKOW 1828—

N:o 13. Kanslirådet Grefve GUSTAF FREDRIK GYLLEN-
BORG 1786—1808. Biskopen Doktor FRANS MICHAEL
FRANZÉN 1808—1847. Akademie-docenten Magister
BERNHARD ELIS MALMSTRÖM 1849—

- N:o 14. Öfverste-Kammarjunkaren Friherre GUSTAF MAURITZ ARMFELT 1786—1794. Riksrådet Friherre MALTE RAMEL 1797—1824. Professoren Magister ERIK GUSTAF GEIJER 1824—1847. Professoren Magister ELIAS MAGNUS FRIES 1847—
- N:o 15. Biskopen Doktor CARL GUSTAF NORDIN 1786—1812. Medicinalrådet Doktor CARL BIRGER RUTSTRÖM 1812—1826. Kanslirådet JOHAN DAVID VALERIUS 1826—1852.
- N:o 16. Stats-sekreteraren CARL GUSTAF AF LEOPOLD 1786—1829. Statsrådet SAMUEL GRUBBE 1830—
- N:o 17. Rektorn Magister JOHAN MURBERG 1787—1806. Öfverståhållaren Friherre GUSTAF MAURITZ ARMFELT 1806—1811. Statsministern för Utr. Ärenderne Grefve GUSTAF AF WETTERSTEDT 1811—1837. Sekreteraren -Magister ANDERS MAGNUS STRINNHOLM 1837—
- N:o 18. Expeditions-sekreteraren NILS LORENS SJÖBERG 1787—1822. Statsrådet och Generalen Grefve ANDERS FREDRIK SKJÖLDEBRAND 1822—1834. Professoren PER HENRIK LING 1835—1839. Professoren Magister PER DANIEL AMADEUS ATTERBOM 1839—

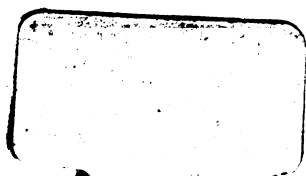
Rättelser:

Sid.	rad.	<i>står:</i>	<i>läs:</i>
5	16	uppifr. slägters	slägtens
23	17	— sjelfbeherskning	sjelfbeherskning
24	11	— senare	sednare
36		3:dje. noten Danebrogs Officier-graden	Dannebrogs Officers-graden
54	5	nedifr. jattedåd,	jattedåd,
60	7	uppifr. I	J
80	1	— att för tillfället fyllande bristen	att, för tillfället fyllande bristen,
82	9	— citran	cittran
83	16	— verser	versen
84	13	— rastlös	rastlöst
84	7	nedifr. Den	den
92	9	uppifr. bo	bok-
109	9	— men behandlade	men han behandlade
125	14	— KOLMODIN	KOLMODIN,
139		i första noten <i>Litterature</i>	<i>Littérature</i>
215	5	nedifr. honorationer	honoratiores
268	5	uppifr. särskilda	särskilta
323	8	— otillfridsställd	otillfredsställd
331	7	— ungdomens	ungdomen
371	5	— uppvoxande	uppväxande
415	11	nedifr. jette-naturer	jättenaturer

Widener Library

3 2044 092 556 554

